de Rechtspraak
Raad voor de rechtspraak

SLACHTOFFERVOORZIENINGEN IN DE RECHTSPRAAK

Ralph Beaujean
Renée de Jong
Tessa van der Rijst
William Tuls

COLOFON

Deze publicatie betreft een uitgave in opdracht van de Raad voor de rechtspraak.

Rechten
Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Gerechten zijn niet gebonden aan de inhoud van deze publicatie.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs en de Raad voor de rechtspraak.

Hoewel aan deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteurs/redacteuren geen aansprakelijkheid voor de aanwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolkomenheden.

Vormgeving
Corps Ontwerpers

Contactgegevens
Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de afdeling Voorlichting van de Raad voor de rechtspraak.

Correspondentieadres
Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

© 2018 Raad voor de rechtspraak

INHOUDSOPGAVE

1 Inleiding ... 5
1.1 Slachtoffers en de Rechtspraak ... 5
1.2 Aanleiding onderzoek ... 6
1.3 Doel en onderzoeksvragen ... 7
1.4 Verantwoording onderzoeksmethode ... 7
1.5 Leeswijzer ... 9

2 Het eerste contact: de identificatie van het slachtoffer ... 10
2.1 Vertrekpunten van de Modelregeling ... 10
2.2 Identificatie van het slachtoffer in de praktijk ... 10
2.3 Werkprocesbeschrijvingen en instructies voor de bodedienst ... 13
2.4 Informatieproducten voor het slachtoffer ... 15
2.5 Conclusie ... 17
2.5.1 Identificatie van het slachtoffer ... 17
2.5.2 Werkprocesbeschrijvingen en instructies voor de bodedienst ... 17
2.5.3 Informatieproducten voor het slachtoffer ... 18

3 Opvang en begeleiding van het slachtoffer buiten de zittingszaal ... 19
3.1 Vertrekpunten van de Modelregeling ... 19
3.2 Wachtruimte voor slachtoffers ... 19
3.3 Overige voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie ... 24
3.4 Bekendheid gerecht met de wensen van het slachtoffer ... 26
3.5 Conclusie ... 31
3.5.1 Wachtruimte voor slachtoffers ... 31
3.5.2 Overige voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie ... 31
3.5.3 Bekendheid gerecht met de wensen van het slachtoffer ... 31

4 Voorzieningen voor slachtoffers in de zittingszaal ... 33
4.1 Vertrekpunten van de Modelregeling ... 33
4.2 De plek van het slachtoffer in de zittingszaal ... 33
4.3 Voorzieningen ter voorkoming van confrontatie tijdens de zitting ... 37
4.4 Maatregelen ter bescherming van de privacy van het slachtoffer ... 40
4.5 Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers ... 43
4.6 Conclusie ... 45
4.6.1 De plek van het slachtoffer in de zittingszaal ... 45
4.6.2 Voorzieningen ter voorkoming van confrontatie tijdens de zitting ... 46
4.6.3 Maatregelen ter bescherming van de privacy van het slachtoffer ... 46
4.6.4 Bijzondere voorzieningen extra kwetsbare slachtoffers ... 47

5 Evaluatie en overleg ... 48
5.1 Vertrekpunten van de Modelregeling ... 48
5.2 Evaluatie en overleg in de praktijk ... 48
5.3 Kennisbevordering binnen de gerechten ... 51
5.4 Conclusie ... 53
5.4.1 Evaluatie en overleg in de praktijk ... 53
5.4.2 Kennisbevordering binnen de gerechten ... 54

6 Knelpunten en overige opmerkingen ... 55
6.1 Inleidende opmerkingen ... 55
6.2 Knelpunten ... 55
6.3 Conclusie ... 59

7 Conclusies en aanbevelingen ... 60
7.1 Inleiding ... 60
7.2 De belangrijkste conclusies samengevat ... 61
7.2.1 Het eerste contact: identificatie van het slachtoffer ... 61
7.2.2 Opvang en begeleiding van het slachtoffer buiten de zittingszaal ... 62
7.2.3 Voorzieningen voor slachtoffers in de zittingszaal ... 63
7.2.4 Evaluatie en overleg ... 64
7.2.5 Kennisbevordering binnen de gerechten ... 65
7.2.6 Knelpunten en overige opmerkingen ... 65
7.3 Aanbevelingen ... 65
7.3.1 Bevorder meer uniformiteit in basisvoorzieningen en werkwijzen ... 65
7.3.2 Voorzie in betere informatie over beschikbare voorzieningen ... 66
7.3.3 Onderzoek of herziening van de Modelregeling geboden is ... 67
7.3.4 Voorzie in periodieke evaluatie ... 67
7.3.5 Onderzoek de mogelijkheden tot differentiatie ... 68

Bijlage 1 Modelregeling passende verblijfsomgeving slachtoffers ... 69
Bijlage 2 Overzicht van geïnterviewde personen ... 85
Bijlage 3 Vragenlijst ... 88
Bijlage 4 Wensenformulier ... 91
Bijlage 5 Verslagen interviews gerechten ... 97
Bijlage 6 Checklist slachtoffervoorzieningen ... 171
Bijlage 7 Informatiebrochure slachtoffers rechtbank Amsterdam ... 175
Bijlage 8 Geleidebrief slachtoffers rechtbank Gelderland locatie Arnhem ... 179
Geleidebrief slachtoffers rechtbank Gelderland locatie Zutphen ... 180
Bijlage 9 Begrippenlijst ... 182

1. INLEIDING

Het slachtoffer heeft – soms als belangstellende, soms als procesdeelnemer en in bepaalde situaties als procespartij – een bijzondere positie in het strafrecht.[1] Door verschillende wetswijzigingen – al dan niet naar aanleiding van Europeesrechtelijke ontwikkelingen – is die positie in de loop der jaren aanzienlijk versterkt.[2] Het slachtoffer heeft onder meer het recht om te worden geïnformeerd over het verloop van het strafproces, kan inzage krijgen in processtukken en kan daaraan zelf ook stukken toevoegen, heeft in voorkomende gevallen recht op vertaling van informatie, kan zich met een vordering tot schadevergoeding voegen in het strafproces en heeft in bepaalde gevallen de mogelijkheid om tijdens de strafzitting gebruik te maken van het spreekrecht.

Bij deze ontwikkelingen ligt steeds een belangrijk accent op de zorgvuldige en respectvolle bejegening van het slachtoffer. Procedurele erkenning als slachtoffer, begrip voor de situatie van het slachtoffer en een correcte bejegening met respect voor de persoonlijke waardigheid dragen bij aan de verwerking van vaak een ingrijpende gebeurtenis. Het recht op een correcte bejegening door respectievelijk de officier van justitie en de rechter is vastgelegd in respectievelijk de artikelen 51a en 288a van het Wetboek van Strafvordering.

De verantwoordelijkheid voor het informeren van het slachtoffer over de strafrechtelijke procedure ligt op grond van de wet primair bij de politie en het Openbaar Ministerie (OM). De politie overhandigt het slachtoffer een verklaring van rechten.[3] Door middel van een individuele beoordeling worden specifieke beschermingsbehoeften van slachtoffers in kaart gebracht. Het OM stuurt slachtoffers onder meer een wensenformulier waarin zij kunnen aangeven of zij geïnformeerd willen worden over de strafzaak en van welke slachtofferrechten zij gebruik wensen te maken. In voorkomende gevallen wordt het slachtoffer vanuit het OM begeleid en voert de officier van justitie voorafgaand aan de strafzitting een informatief gesprek met het slachtoffer. Bij het informeren en begeleiden van slachtoffers speelt daarnaast Slachtofferhulp Nederland (SHN) een essentiële rol. In veel arrondissementen werken de politie, het OM en SHN samen in een zogeheten "Slachtofferloket" dat voor het slachtoffer een centraal aanspreekpunt vormt.

1.1 Slachtoffers en de Rechtspraak

De ontwikkelingen met betrekking tot de (verdere) versterking van de positie van slachtoffers zijn binnen de Rechtspraak niet onopgemerkt gebleven. Slachtofferrechten krijgen aandacht in opleidingen voor rechters en juridisch medewerkers en tijdens professionele ontmoetingen. Vanuit de Rechtspraak is een handboek "Slachtoffer en de rechtspraak" ontwikkeld.[4] Daarin wordt de stand van het recht ten aanzien van slachtoffers beschreven voor degenen die hier in de dagelijkse praktijk mee te maken hebben en worden praktische handvatten geboden.

1 In dit onderzoek wordt voor de definitie van slachtoffer aangesloten bij artikel 51a Wetboek van Strafvordering.
2 In het bijzonder worden hier genoemd de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces (Stb. 2010, 1) en de Wet ter implementatie van Richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten (Stb. 2017, 90).
3 Het infoblad "Rechten van slachtoffers van strafbare feiten" is een publicatie van het ministerie van Justitie en Veiligheid en is te raadplegen op www.rijksoverheid.nl.
4 J. Candido, M. Hoendervoogt, N. Laatsch, P. van Dam en M. Gest, Slachtoffer en de rechtspraak: handleiding voor de strafrechtspraktijk, Den Haag 2017 (tweede druk).

In 2012 heeft de Rechtspraak een "Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers" (hierna: de Modelregeling) vastgesteld (zie bijlage 1). Deze Modelregeling bevat door de gerechten gezamenlijk onderschreven uitgangspunten voor de opvang van en voorzieningen voor slachtoffers in de rechtbanken en gerechtshoven. Net als de correcte bejegening van slachtoffers tijdens de strafzitting vallen deze voorzieningen bij uitstek onder de verantwoordelijkheid van de gerechten. Het gerechtsbestuur van elk gerecht is belast met de algemene leiding, de organisatie en de bedrijfsvoering van het gerecht en bepaalt hoe lokaal uitvoering wordt gegeven aan deze uitgangspunten.

In het "Landelijk strafprocesreglement", waarmee de gerechten en het OM meer uniformiteit nastreven bij de behandeling van strafzaken, worden specifieke uitgangspunten geformuleerd met betrekking tot de informatieverstrekking aan en de bejegening van slachtoffers.[5]

In de zogeheten "Professionele standaarden strafrecht"[6] hebben de gerechten tot uitdrukking gebracht dat de strafrechter bij de behandeling ter terechtzitting rekening houdt met de belangen van slachtoffers (2.7 onder 1), dat hij slachtoffers serieus en respectvol behandelt, begrip toont voor hun emoties en verzoeken en vragen serieus behandelt (2.9 onder 4).

In de "Persrichtlijn 2013" is door de Rechtspraak tot uitdrukking gebracht dat uit het oogpunt van bescherming van hun persoonlijke levenssfeer en in het belang van een goed en eerlijk verloop van de strafzaak er tijdens strafzittingen geen beeld- en geluidsopnames mogen worden gemaakt van slachtoffers. Journalisten kunnen hen zelf verzoeken om toestemming voor het maken van dergelijke opnames. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechter het maken van beeld- en geluidsopnames desondanks verbieden.[7] Aanvullend hierop volgt uit "de Anonimiseringsrichtlijnen" van de Rechtspraak dat alle gegevens die kunnen leiden tot de identificatie van slachtoffers bij publicatie van rechterlijke beslissingen op de website Rechtspraak.nl dienen te worden geanonimiseerd.

Door middel van onderzoek wordt geëvalueerd wat de ervaringen van slachtoffers met de Rechtspraak zijn. Voorbeelden daarvan zijn de Slachtoffermonitor 2017, en het Klantwaarderingsonderzoek Rechtspraak 2017 (KWO 2017).

1.2 Aanleiding onderzoek

Ondanks deze positieve ontwikkelingen zijn er signalen dat verdere verbetering van de bejegening van slachtoffers door de Rechtspraak nodig is. Op 29 november 2017 werd vanuit de Tweede Kamer naar aanleiding van dergelijke signalen een motie voorgesteld strekkende tot het inventariseren bij de gerechten van knelpunten met betrekking tot aspecten als de plaats van het slachtoffer in de zittingszaal, de beschikbaarheid van digitale voorzieningen en een aparte ingang voor het slachtoffer en tot het maken van een plan van aanpak om deze knelpunten weg

5 Zie het Landelijk strafprocesreglement onder 15.1 en 15.2. Daarin wordt onder meer verwezen naar de Modelregeling. Het landelijk strafprocesreglement wordt op dit moment herzien en zal worden aangevuld met onder meer het uitgangspunt dat bij het plannen van zittingen rekening wordt gehouden met de verhinderdata van (de advocaat dan wel de gemachtigde van) het slachtoffer

6 Te raadplegen op www.rechtspraak.nl.

7 Zie de Persrichtlijn 2013 onder 3.5.4 en toelichting p. 13, te raadplegen op www.rechtspraak.nl.

te nemen.[8] De minister voor Rechtsbescherming heeft de motie overgenomen in die zin dat door hem is toegezegd de Rechtspraak te verzoeken een inventarisatie te laten uitvoeren voordat besluitvorming plaatsvindt over een plan van aanpak.[9]

De Raad voor de rechtspraak heeft opdracht gegeven tot deze inventarisatie. Omdat een evaluatie van de Modelregeling niet eerder heeft plaatsgevonden en in de Slachtoffermonitor 2017 en het KWO 2017 ook andere signalen voor verbetering naar voren komen, heeft de Raad aanleiding gezien het onderzoek te verbreden en te komen tot een algeheel overzicht van voorzieningen voor slachtoffers die binnen de gerechten beschikbaar zijn.

1.3 Doel en onderzoeksvragen

Doel van de inventarisatie is het in kaart brengen van de concrete maatregelen die de rechtbanken en gerechtshoven mede in het licht van de Modelregeling hebben genomen om een zorgvuldige en respectvolle bejegening van slachtoffers te bevorderen en te borgen.

Het resultaat van de inventarisatie stelt de Rechtspraak beter in staat om slachtoffers over de beschikbare voorzieningen te informeren. Ook kan het bijdragen aan verdere verbeteringen en meer uniformiteit, zodat slachtoffers in elk gerecht zoveel mogelijk over dezelfde basisvoorzieningen beschikken. Ten slotte kan het onderzoek inzichtelijk maken tegen welke knelpunten de gerechten aanlopen bij het beschikbaar stellen van voorzieningen aan slachtoffers. Dit inzicht kan van belang zijn voor een eventuele herziening van de Modelregeling.

Tegen deze achtergrond zijn in het onderzoek de volgende vragen betrokken:

- Welke concrete voorzieningen zijn in de rechtbanken en gerechtshoven beschikbaar voor slachtoffers?
- Op welke wijze wordt de beschikbaarheid daarvan kenbaar gemaakt aan slachtoffers?
- Op welke wijze wordt de behoefte van slachtoffers aan het gebruik van die voorzieningen voor de rechtbanken en gerechtshoven kenbaar?
- Welke knelpunten ervaren de gerechten bij het bieden van faciliteiten voor en het correct bejegenen van slachtoffers?
- Wat zijn daarvan de oorzaken en hoe kunnen zij zoveel mogelijk worden weggenomen?

1.4 Verantwoording onderzoeksmethode

In Nederland zijn er elf rechtbanken en vier gerechtshoven. Zij behandelen vaak op meerdere locaties strafzaken. Ter beantwoording van de onderzoeksvragen zijn deze gerechten in de periode van mei tot en met augustus 2018 door de leden van het onderzoeksteam bezocht. Door middel van interviews is inzicht verkregen in de beschikbare voorzieningen en werkprocessen daaromtrent. Bij elk van deze interviews waren in ieder geval betrokken: een gerechtsbestuurder (vanwege zijn verantwoordelijkheid voor de organisatie van het gerecht), een medewerker bedrijfsvoering (vanwege zijn verantwoordelijkheid bij het eerste contact met een slachtoffer na binnenkomst in het gerechtsgebouw en het beschikbaar stellen van voorzieningen)

8 Kamerstukken II 2017-2018, 33 552, nr. 38.
9 Handelingen II 2017-2018, 33 552, nr. 28-3 en Kamerstukken II 2017-2018, 33 552, nr. 43.

en een strafrechter (vanwege zijn verantwoordelijkheid voor de correcte bejegening van het slachtoffer tijdens de zitting) (zie bijlage 2). Aan elk gerecht zijn tijdens de interviews vragen gesteld volgens een semigestructureerde vragenlijst die is afgestemd op de vertrekpunten van de Modelregeling (zie bijlage 3).

Omdat in dit onderzoek de beschikbare voorzieningen van de gerechten centraal staan, is het OM niet in de interviews betrokken. Dat neemt niet weg dat tijdens de interviews naar voren is gekomen dat het OM op verschillende locaties ook voorzieningen voor slachtoffers beschikbaar heeft. Ten overvloede wordt hier opgemerkt dat slachtoffers in grotere strafzaken doorgaans (zeer) intensief worden begeleid door zaakscoördinatoren van het OM. In dit onderzoek ligt de nadruk op slachtoffers in een gemiddelde strafzaak die deze begeleiding niet voorafgaand aan de zitting krijgen. Welke voorzieningen zijn er dan binnen de gerechten beschikbaar en hoe zijn die kenbaar voor het slachtoffer?

Ter voorbereiding op de interviews is door middel van een literatuurstudie inzicht verkregen in de eisen die de wet- en regelgeving stelt aan slachtoffervoorzieningen alsmede in de uitgangspunten die de gerechten in aanvulling daarop zelf hanteren. Bij het OM zijn modellen van de standaardbrieven aan slachtoffers opgevraagd teneinde inzicht te krijgen in de informatie die slachtoffers voorafgaand aan het bijwonen van een strafzitting krijgen toegezonden (zie bijlage 4). Aan SHN is gevraagd naar ervaringen en aandachtspunten die voor het onderzoek van belang kunnen zijn en in de vraagstelling aan de gerechten zouden kunnen worden betrokken.

Naast het houden van interviews heeft het onderzoeksteam telkens op ten minste één zittingslocatie van elk gerecht door middel van een rondleiding ook daadwerkelijk kunnen waarnemen welke voorzieningen er voor slachtoffers beschikbaar zijn en bij die gelegenheid kunnen spreken met gerechtsbodes. Aan de bezochte locaties is telkens gevraagd in hoeverre voorzieningen en werkwijzen in eventuele andere zittingslocaties van het gerecht afwijken. Ten slotte heeft het onderzoeksteam ter voorbereiding op het onderzoek met medewerkers van SHN een aantal strafzittingen bijgewoond.

Bij de volgorde waarin de gerechten in dit rapport worden beschreven, is gelet op de logische opbouw van de hoofdstukken. Wanneer die opbouw niet noodzaakt tot een bepaalde volgorde, is de volgorde aangehouden waarin het onderzoek naar elk gerecht is afgerond.

Hoewel Nederland elf rechtbanken en vier gerechtshoven telt, komen de tellingen in dit rapport bij de beschrijving van de verschillende voorzieningen niet telkens uit op 15. Sommige gerechten maken namelijk gebruik van meerdere gerechtsgebouwen op verschillende locaties. Alleen als de voorzieningen gelijk zijn, worden zij als één locatie geteld. Een aantal gerechtshoven deelt een gerechtsgebouw met een rechtbank. Gerechtshof 's-Hertogenbosch en rechtbank Oost-Brabant zijn bijvoorbeeld gehuisvest in hetzelfde gerechtsgebouw, evenals gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag. Voor zover deze gerechten de voorzieningen voor slachtoffers delen, worden deze in dit rapport slechts eenmaal beschreven. Voor zover werkwijzen van de rechtbank en het gerechtshof verschillen, wordt dit tot uitdrukking gebracht.

Hetzelfde geldt voor gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem en rechtbank Gelderland. Zij zijn eveneens gehuisvest in hetzelfde gerechtsgebouw en maken gebruik van dezelfde bodes en faciliteiten. Locatie Leeuwarden van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, is daarentegen gehuisvest in een eigen gerechtsgebouw dat niet wordt gedeeld met een rechtbank. Voor zover de voorzieningen hier afwijken van de Arnhemse locatie van het gerechtshof wordt ook dit in het rapport tot uitdrukking gebracht.

1.5 Leeswijzer

De resultaten van het onderzoek worden in dit rapport beschreven. Het rapport is als volgt opgebouwd.

In hoofdstuk 2 staat het eerste contact van het gerecht met het slachtoffer centraal. In hoofdstuk 3 volgt een beschrijving van de daarop volgende opvang en begeleiding van het slachtoffer voorafgaand aan de zitting. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de faciliteiten voor het slachtoffer tijdens de zitting behandeld. In hoofdstuk 5 wordt beschreven of en zo ja, op welke wijzen de gerechten hun werkprocessen evalueren en bespreken met andere organisaties, zoals het OM en SHN. Aan de gerechten is gevraagd welke knelpunten zij ervaren bij het bieden van voorzieningen aan en het correct bejegenen van slachtoffers. Die knelpunten worden toegelicht in hoofdstuk 6. In dat hoofdstuk worden ook aanvullende opmerkingen die vanuit de gerechten zijn gemaakt beschreven. Tot slot worden in hoofdstuk 7 de belangrijkste bevindingen samengevat en worden enkele aanbevelingen gedaan.

Het rapport bevat ook een aantal bijlagen, waaronder de verslagen van de in de gerechten gehouden interviews (zie bijlage 5). Voor een volledig overzicht van deze bijlagen wordt verwezen naar de inhoudsopgave van dit rapport.

2. HET EERSTE CONTACT: DE IDENTIFICATIE VAN HET SLACHTOFFER

2.1 Vertrekpunten van de Modelregeling

De Modelregeling neemt als vertrekpunt dat het slachtoffer na binnenkomst in het gerechtsgebouw als zodanig wordt geïdentificeerd. Volgens de Modelregeling is het van belang aan de betrokkene te vragen voor welke zaak hij komt en in welke hoedanigheid. Dit eerste contact leidt enerzijds tot het vaststellen van de aanwezigheid van het slachtoffer en anderzijds tot verwijzing van het slachtoffer naar de juiste locatie en/of persoon ten behoeve van de opvang voorafgaand aan de zitting.[10]

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe en op welk moment het slachtoffer dat een gerechtsgebouw bezoekt als zodanig wordt geïdentificeerd (par. 2.2). Vervolgens wordt een toelichting gegeven op de werkprocessen van de gerechten bij de opvang en bejegening van slachtoffers door de bode (par. 2.3). Tot slot wordt in dit hoofdstuk beschreven of en zo ja, welke informatieproducten er vanuit de gerechten aan slachtoffers ter beschikking worden gesteld (par. 2.4).

2.2 Identificatie van het slachtoffer in de praktijk

Strafzittingen zijn in beginsel openbaar. Dat betekent dat iedereen – ook een persoon die geen partij is in een zaak – een gerechtsgebouw kan bezoeken om de behandeling van een strafzaak bij te wonen.[11] Bezoekers van een gerecht worden bij het betreden van een gerechtsgebouw vaak eerst geconfronteerd met een ingangscontrole. Nadat zij de beveiliging zijn gepasseerd, kunnen zij zich melden bij een informatiebalie. De logistiek rond de zittingszalen van het gerechtsgebouw wordt verzorgd door een gerechtsbode. Deze bode bedient een of meerdere zittingszalen. Hij ontvangt bezoekers die de behandeling van een zaak willen bijwonen, informeert de rechter over de aanwezigheid van deze bezoekers en roept de zaak uit wanneer deze begint, zodat de bezoekers weten dat zij de zittingszaal kunnen betreden. De bode is voor bezoekers van een gerechtsgebouw hét aanspreekpunt.

Het slachtoffer dat bij het doen van aangifte bij de politie heeft meegedeeld geïnformeerd te willen worden over het verloop van zijn zaak, krijgt voorafgaand aan de strafzitting van het OM een zogenaamd wensenformulier toegezonden (zie bijlage 4). Daarop kan het slachtoffer opnieuw aangeven of het geïnformeerd wil worden over de zaak en of het bijvoorbeeld een vordering tot schadevergoeding wil indienen of gebruik wil maken van het spreekrecht. Als het slachtoffer heeft aangegeven geïnformeerd te willen worden over de strafzaak, dan wordt het door het OM in kennis gesteld van de datum van de zitting. De gerechten worden daarvan doorgaans door het OM op de hoogte gesteld. De naam van het slachtoffer staat dan – maar niet altijd – vermeld op een zogeheten zittingslijst met een overzicht van de zaken die die dag worden behandeld. De vermelding op de zittingslijst kan voor het gerecht behulpzaam zijn bij het identificeren van een bezoeker als slachtoffer. Het moment waarop die identificatie plaatsvindt (bij de eerste beveiligingscontrole of receptie, direct daarna of later) verschilt per gerecht. Ook de vragen die de bode aan een bezoeker stelt wanneer vooraf niet bekend is dat een slachtoffer

10 Modelregeling 2011, p. 5-8.

11 Daarvoor geldt op grond van artikel 269, vijfde lid, Wetboek van Strafvordering – uitzonderingen daargelaten – wel een leeftijdsgrens van 12 jaar.

aanwezig is en daarom met eventuele wensen vooraf geen rekening kon worden gehouden, verschillen per gerecht. De gang van zaken bij de verschillende gerechten wordt hierna toegelicht.

In rechtbank Noord-Holland meldt elke bezoeker zich bij binnenkomst bij de receptie. Hier wordt gevraagd voor welke zaak de desbetreffende persoon komt. Vervolgens wordt de bezoeker verwezen naar de bodebalie. Daar vindt de identificatie van het slachtoffer plaats. De bode vraagt voor welke zaak de betrokkene komt, of de betrokkene hierin "een partij" is en zo ja, wat de naam van de betrokkene is. Vanuit het gerecht wordt te kennen gegeven dat het identificeren van slachtoffers voorafgaand aan de zitting over het algemeen goed verloopt, maar dat het werk van de bodes enigszins wordt bemoeilijkt door het ontbreken van de benodigde informatie in situaties waarin niet vooraf bekend is dat een slachtoffer aanwezig zal zijn. Medewerking van het slachtoffer is in die gevallen cruciaal.

In rechtbank Midden-Nederland vindt de identificatie van slachtoffers eveneens plaats bij de bodebalie en niet al bij binnenkomst door de beveiliging of medewerkers van de informatiebalie. De bode vraagt het slachtoffer naar de hoedanigheid waarin het de behandeling van een zaak wil bijwonen.

Bezoekers die het paleis van justitie in 's-Hertogenbosch betreden, melden zich na de veiligheidscontrole bij de centrale balie op de begane grond. Wanneer de betrokkene aangeeft dat hij de behandeling van een zaak wil bijwonen, vraagt de medewerker bij de balie naar de hoedanigheid van de betrokkene.

In gerechtshof Amsterdam gaat elke bezoeker van het paleis van justitie bij binnenkomst van het gebouw eerst door een zogenaamde scanstraat van de beveiliging. Daarna meldt de bezoeker zich bij de receptie. Bij de receptie wordt gevraagd voor welke zaak en in welke hoedanigheid de bezoeker het gerechtsgebouw bezoekt. Bij de receptie is een zittingslijst aanwezig met daarop een overzicht van de zaken die die dag worden behandeld. De receptie verwijst de betrokkene aan de hand daarvan naar de desbetreffende bodebalie. Daar wordt eveneens gevraagd naar de hoedanigheid van de bezoeker.

In rechtbank Amsterdam meldt een bezoeker zich bij binnenkomst in het gerechtsgebouw bij de receptie nog voordat hij de beveiliging passeert. Daar worden doelgericht vragen gesteld om te achterhalen voor welke zaak de bezoeker komt en in welke hoedanigheid. Wanneer blijkt dat de bezoeker een slachtoffer is dat niet van tevoren is aangemeld en van wie de gegevens en wensen nog niet bekend zijn, wordt een standaard vragenformulier nagelopen. Daarop worden relevante gegevens over de desbetreffende zaak en enkele gegevens van het slachtoffer ingevuld. Door de receptie wordt vervolgens gebeld met de zogeheten servicedesk, waarna het slachtoffer met het ingevulde formulier wordt verwezen naar de bodebalie. De medewerker van de servicedesk haalt het slachtoffer op bij de bodebalie en begeleidt het slachtoffer naar de slachtofferwachtruimte als het daarvan gebruik wil maken.

Bij binnenkomst in het gerechtsgebouw van rechtbank Rotterdam wordt niet standaard gevraagd naar de hoedanigheid waarin een bezoeker een zaak wenst bij te wonen. Dit gebeurt doorgaans eerst bij de bodebalie.

In het paleis van justitie in Den Haag wordt het slachtoffer in grotere zaken, wanneer zijn komst vooraf bekend is, al opgevangen bij de beveiliging en naar de juiste bodebalie gebracht. Wanneer dit niet het geval is, wordt uitgezocht naar welke bodebalie de bezoeker moet worden verwezen. De bode vangt de bezoeker bij de bodebalie op en noteert de naam van het slachtoffer op de zittingslijst, wanneer het slachtoffer zichzelf als zodanig kenbaar maakt. Het komt voor dat het slachtoffer zijn hoedanigheid niet actief aan de bode bekend maakt. Rechters vragen ter zitting aan het aanwezige publiek vaak in welke hoedanigheid het slachtoffer aanwezig is. Een slachtoffer kan dan alsnog worden geïdentificeerd.

Elke bezoeker van rechtbank Zeeland-West-Brabant, meldt zich bij binnenkomst in het gerechtsgebouw bij de receptie. Daar zijn zittingslijsten aanwezig met gegevens van personen van wie vooraf bekend is dat zij de zitting zullen bijwonen. Indien de naam van de bezoeker op die zittingslijst staat vermeld, weet de bode direct voor welke zitting de bezoeker komt en in welke hoedanigheid. Hij kan de bezoeker dan direct doorsturen naar de juiste ruimte. Indien de naam van de bezoeker niet op de zittingslijst staat vermeld, zal hij zelf moeten aangeven voor welke zaak hij komt. De bezoeker wordt vervolgens doorverwezen naar de bodebalie. Hij passeert vervolgens eerst de beveiliging. Bij de bodebalie wordt gecontroleerd in welke hoedanigheid de bezoeker de zaak wenst bij te wonen.

Iedere bezoeker van rechtbank Overijssel meldt zich bij binnenkomst in het gebouw, nog voor de beveiligingscontrole, bij de hoofdingang. Daar wordt de bezoeker gevraagd naar zijn naam, voor welke zitting hij komt en in welke hoedanigheid. Wanneer er voor het slachtoffer van tevoren een spreekkamer is gereserveerd, wordt het daarnaar verwezen. Is dat niet het geval, dan wordt de bezoeker die als slachtoffer is geïdentificeerd verwezen naar de bodebalie. Daar wordt nogmaals gevraagd in welke hoedanigheid de betrokkene de zitting zal bijwonen.

In rechtbank Limburg wordt een bezoeker bij binnenkomst niet geïdentificeerd. Die identificatie vindt plaats bij de centrale balie van het gerechtsgebouw. Hier bevinden zich zittingslijsten, waarop een slachtoffer wordt vermeld als zijn aanwezigheid vooraf bekend is. Wanneer de naam van desbetreffende bezoeker niet op de zittingslijst staat vermeld, vraagt de medewerker van de centrale balie naar de naam en hoedanigheid van de bezoeker.

Bij binnenkomst in rechtbank Gelderland en gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, komt een bezoeker in de loge waar een beveiligingscontrole plaatsvindt. Bij grotere zaken, en als de komst van het slachtoffer vooraf bekend is, wordt het hier op een vooraf overeengekomen wijze opgevangen. Wanneer die komst niet vooraf bekend is, worden bezoekers doorgestuurd naar de centrale informatiebalie. Hier wordt niet actief gevraagd naar de hoedanigheid van bezoekers. Ook bij de bodebalie moet het slachtoffer zich zelf als zodanig kenbaar maken.

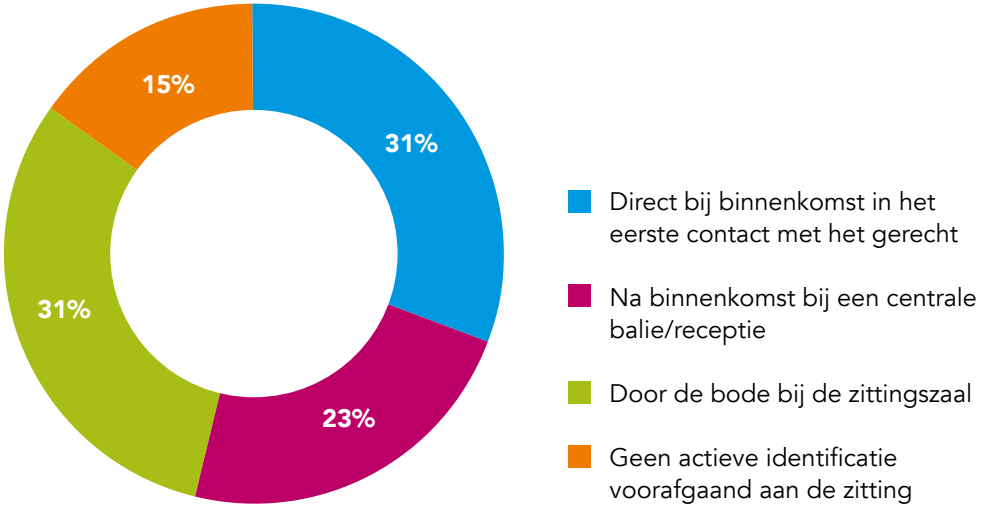
Iedere bezoeker van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, meldt zich bij binnenkomst bij de receptie.[12] Daar moet de bezoeker zich legitimeren en

12 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft drie locaties: Arnhem, Leeuwarden en Zwolle. Arnhem en Leeuwarden kunnen daarbij als gelijkwaardige hoofdlocaties worden aangemerkt. Ten behoeve van dit onderzoek zijn deze beide locaties bezocht. Locatie Leeuwarden maakt gebruik van een eigen gerechtsgebouw, maar deelt enkele facilitaire diensten en voorzieningen met de rechtbank in Leeuwarden. In Arnhem is het gerechtshof gehuisvest hetzelfde gerechtsgebouw als rechtbank Gelderland. Zij maken gebruik van dezelfde facilitaire diensten en voorzieningen. De beschrijving van de diensten en faciliteiten van rechtbank Gelderland geldt daarom ook voor het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden maakt daarnaast tijdelijk gebruik van zittingslocatie Utrecht. Voor de beschikbare voorzieningen wordt in dat verband verwezen naar de beschrijvingen van rechtbank Midden-Nederland.

langs een beveiligingscontrole. Vervolgens meldt de bezoeker zich bij de bodebalie. De bode beschikt over een lijst met onder meer de namen van slachtoffers van wie van tevoren bekend is dat zij de zitting willen bijwonen. Is dit niet bekend, dan vraagt de bode actief naar de hoedanigheid van de bezoeker.

Bij binnenkomst in rechtbank Noord-Nederland wordt de bezoeker gevraagd naar de zaak die hij wenst bij te wonen, zijn naam en hoedanigheid. Het doel hiervan is partijen en slachtoffers van het overige publiek te scheiden. Dit wordt gedaan op eigen initiatief van de bodes.

Identificatie slachtoffers

2.3 Werkprocesbeschrijvingen en instructies voor de bodedienst

Aan de gerechten is gevraagd of zij ten behoeve van de bejegening en opvang van slachtoffers beschikken over werkprocesbeschrijvingen of instructies voor bodes. Indien dat niet het geval is, is aan de gerechten gevraagd welke vragen in het eerste contact met slachtoffers doorgaans worden gesteld, en welke informatie daarbij aan het slachtoffer wordt verstrekt. Daarnaast is gevraagd in hoeverre in de opleiding van bodes specifiek aandacht aan de bejegening van slachtoffers wordt besteed.

In rechtbank Noord-Holland stelt de bode actief vragen aan het slachtoffer ter verkrijging van relevante informatie. Bij het inwerken van bodes wordt aandacht besteed aan de bejegening van slachtoffers. In de praktijk wordt door bodes nog wel eens ten onrechte verondersteld dat de slachtofferruimtes hoofdzakelijk voor het OM zijn bestemd. Dat is echter niet het geval. Vanuit de rechtbank wordt aangegeven dat het daarom wenselijk is om duidelijk vast te leggen welke beschikbare voorzieningen er in het gerechtsgebouw voor slachtoffers zijn. Het zou volgens de geïnterviewden van de rechtbank ook toegevoegde waarde kunnen hebben om te voorzien in een beschrijving van de vragen die bodes het beste aan een slachtoffer kunnen stellen, alsmede van de omstandigheden die belangrijk zijn om aan de zittingsrechter door te geven en van bijzonderheden waarop moet worden gelet indien slachtoffers zich bij de bode melden.

De bodes van rechtbank Midden-Nederland maken gebruik van een “bodeboek”. Daarin is geen specifieke werkwijze met betrekking tot de bejegening van slachtof-

fers opgenomen. Vanuit de rechtbank wordt aangegeven dat dit wel in overweging zal worden genomen bij de herziening van het bodeboek. Aandachtspunten in het kader van de bejegening van slachtoffers worden wel meegenomen bij het inwerken van de bodes.

In gerechtshof 's-Hertogenbosch en rechtbank Oost-Brabant vormt de bejegening van slachtoffers een onderdeel van het inwerkproces van baliemedewerkers en bodes. Er is geen instructie of werkprocesbeschrijving voor bodes beschikbaar.
In gerechtshof Amsterdam weten bodes uit ervaring welke vragen zij aan het slachtoffer moeten stellen. Bodes helpen en verbeteren elkaar onderling door vaardigheden over te brengen.

In rechtbank Amsterdam wordt aan bodes tijdens het inwerkproces geleerd alle bezoekers vriendelijk en gepast te ontvangen. Met slachtoffers en benadeelde partijen zijn bodes echter wat "voorzichtiger". Zo nemen bodes voor slachtoffers meer tijd en geven zij slachtoffers meer aandacht. Er zijn geen werkprocesbeschrijvingen of instructies voor bodes beschikbaar.

De bodes in rechtbank Rotterdam handelen per situatie op basis van hun ervaringen. Zij volgen landelijke algemene agressie- en klantvriendelijkheidstrainingen. De rechtbank beschikt daarnaast over een handboek Bodedienst. De instructies met betrekking tot de bejegening van bezoekers daarin zijn echter niet specifiek gericht op slachtoffers. De Modelregeling is wel in het handboek opgenomen. Door de geïnterviewden is opgemerkt dat het een goed idee zou zijn om in het handboek specifiek aandacht te besteden aan de bejegening van slachtoffers.

In gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag krijgen bodes trainingen op het gebied van gastvrijheid, zorg en veiligheid. Deze trainingen richten zich op alle bezoekers van het gerecht. De gerechten beschikken daarnaast over documenten waarin de uitgangspunten worden beschreven die bij de ontvangst en begeleiding van alle bezoekers in acht moeten worden genomen. Zij hebben niet specifiek betrekking op de bejegening van slachtoffers.

Nieuwe bodes van rechtbank Zeeland-West-Brabant worden tijdens hun inwerkperiode mondeling geïnstrueerd over de bejegening van slachtoffers. De rechtbank beschikt niet over een werkprocesbeschrijving of instructie die specifiek hierop is gericht.

De bodes van rechtbank Overijssel weten volgens de geïnterviewden uit ervaring hoe zij te werk moeten gaan en welke vragen zij slachtoffers het beste kunnen stellen. De bejegening van slachtoffers vormt een onderdeel van de opleiding van bodes. Daarnaast worden er jaarlijks trainingen gegeven aan de bodes, bijvoorbeeld op het gebied van klantvriendelijkheid.

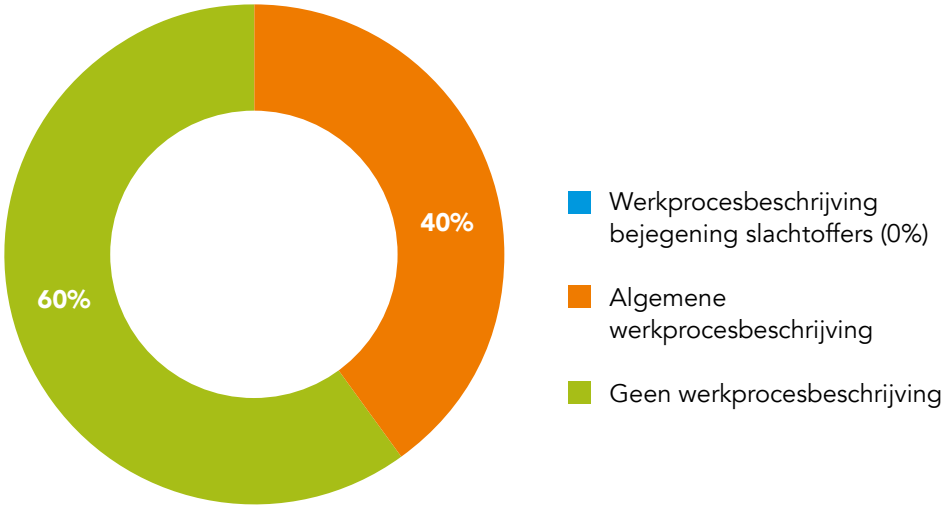
In rechtbank Limburg wordt bij het inwerken van bodes gebruik gemaakt van algemene werkprocesbeschrijvingen. Bodes en beveiligers krijgen regelmatig klantvriendelijkheids- en weerbaarheidstrainingen. De benodigde kennis omtrent bejegening van slachtoffers wordt door de bodes opgedaan tijdens hun inwerkperiode. Het gerecht beschikt niet over een specifieke instructie voor de bejegening van slachtoffers.

In rechtbank Gelderland en gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, is in 2012 naar aanleiding van de Modelregeling een "notitie Modelregeling" met een algemene beschrijving van functionarissen die een rol spelen bij de ontvangst en opvang van slachtoffer. In de notitie staan geen concrete instructies voor de bodes. Bij het inwerken van bodes, en vervolgens in het kader van permanente educatie, wordt aandacht besteed aan de basisvaardigheden van bodes, waaronder klant-vriendelijkheid.

Ook in gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, weten bodes volgens de geïnterviewden uit ervaring hoe zij het slachtoffer het beste kunnen benaderen en wat ze hen moeten vragen. Bij het inwerken wordt daaraan geen specifieke aandacht besteed.

Hetzelfde geldt voor rechtbank Noord-Nederland.

Beschikbaarheid werkprocesbeschrijvingen bodes

2.4 Informatieproducten voor het slachtoffer

Zoals in de inleiding van dit rapport is toegelicht, ontvangen slachtoffers voorafgaand aan de zitting in de regel informatie van het OM en SHN en niet van de rechtbank of het gerechtshof. Vanuit de Rijksoverheid zijn algemene informatieproducten voor slachtoffers ontwikkeld, zoals in 2017 het informatieblad "*Rechten voor slachtoffers van strafbare feiten*".[13] Op de website van de Rechtspraak wordt wel algemene informatie aangeboden voor slachtoffers die zij voorafgaand aan het bezoek aan een rechtbank of gerechtshof kunnen raadplegen.[14] Naast algemene informatie over het strafproces bevat de website korte beschrijvingen van de rechten van het slachtoffer. Voor meer informatie wordt verwezen naar de websites van SHN, de Rijksoverheid en de Raad voor Rechtsbijstand. Daarnaast bevat Rechtspraak.nl algemene bezoekers-informatie en andere praktische informatie specifiek toegespitst op de verschillende gerechten.

In het onderzoek is aan de gerechten gevraagd welke informatieproducten zij in het gerechtsgebouw aan slachtoffers aanbieden en of zij, in aanvulling op algemene bezoekersinformatie op Rechtspraak.nl, ook specifieke informatie over de in het gerecht beschikbare slachtoffervoorzieningen aanbieden.

13 Te raadplegen op www.rijksoverheid.nl.
14 www.rechtspraak.nl.

In rechtbank Midden-Nederland worden sinds de uithuizing van het OM geen informatiebrochures meer beschikbaar gesteld in de publieke ruimtes van het gerechtsgebouw. Ook in de gerechtshoven Amsterdam, Arnhem-Leeuwarden (locaties Arnhem en Leeuwarden) en Den Haag en in de rechtbanken Den Haag, Gelderland, Limburg, Noord-Nederland en Overijssel zijn geen informatiebrochures aanwezig. In gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, hangen wel informatieborden waarop bijvoorbeeld wordt aangegeven dat een bezoeker gebruik kan maken van wifi en consumpties als koffie en thee. In rechtbank Zeeland-West-Brabant zijn in de publieke ruimte algemene folders van de Rechtspraak aanwezig. Deze folders zijn echter niet specifiek gericht op slachtoffers.

Vanuit gerechtshof Amsterdam, dat strafzaken in hoger beroep behandelt, is opgemerkt dat het slachtoffer in de fase waarin de zaak voor het eerst door de rechtbank wordt behandeld al de nodige informatie heeft ontvangen. Voor zover in aanvulling daarop in hoger beroep informatievoorziening richting slachtoffers plaatsvindt, wordt deze volgens de geïnterviewden verzorgd door het OM en SHN.

In rechtbank Amsterdam is de brochure "*Slachtoffers en justitie*", zoals genoemd in de Modelregeling, in de slachtofferkamer aanwezig.[15] Deze bevat algemene informatie voor slachtoffers. Daarnaast heeft de rechtbank met het OM een document opgesteld met praktische informatie voor het slachtoffer. De folder bevat foto's van het gebouw en de zittingszalen, informatie over hoe het eraan toegaat tijdens de zitting en een overzicht van beschikbare voorzieningen, zoals een aparte wachtruimte en een vaste plek in de zittingszaal. De folder wordt voorafgaand aan de zitting door het OM aan het slachtoffer verstrekt (zie bijlage 7).

In de slachtofferkamer van rechtbank Noord-Holland zijn informatiebrochures voor slachtoffers van het OM aanwezig. Deze worden niet beschikbaar gesteld in de publieke wachtruimtes van het gerechtsgebouw.

In gerechtshof 's-Hertogenbosch en rechtbank Oost-Brabant wordt een aantal algemene informatiebrochures door het OM aan slachtoffers beschikbaar gesteld. Deze brochures liggen bij de informatiebalies en in de slachtofferkamers van het gerechtsgebouw.

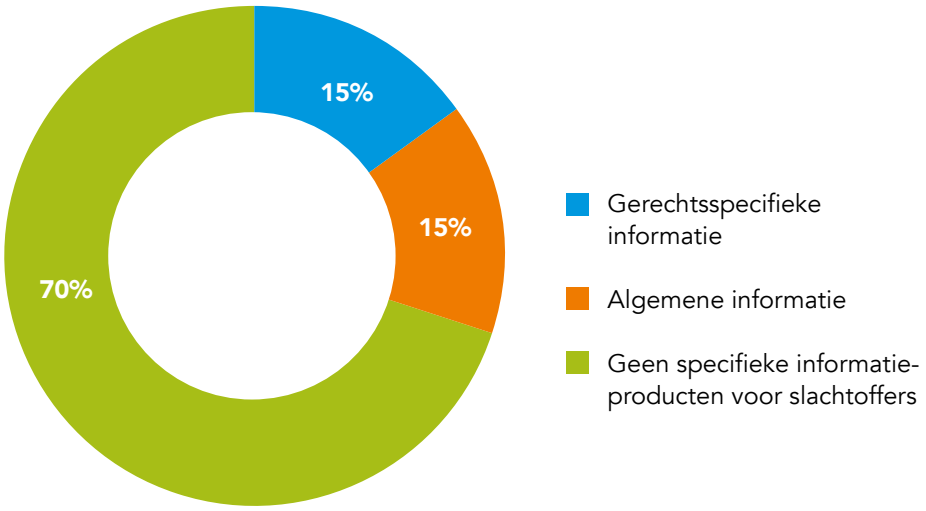
In de publieke ruimte van rechtbank Rotterdam staan rekken met daarin verschillende folders. De rechtbank is voornemens deze folderrekken te verwijderen. De brochures zijn verouderd en bevatten geen informatie specifiek voor het slachtoffer. Slachtoffers worden voor nadere informatie in de praktijk daarom verwezen naar de bodes. Bij de centrale informatiebalie ligt wel specifiek op het slachtoffer gerichte informatie. Daar is ook iemand aanwezig van het Slachtofferloket die aan slachtoffers mondeling informatie kan verstrekken. Rechtbank Rotterdam biedt slachtoffers op de website Rechtspraak.nl informatie aan over de mogelijkheid van extra begeleiding en het gebruik van de in de rechtbank aanwezige slachtoffervoorzieningen. Op de website wordt een telefoonnummer van het Rechtbank Contactcentrum genoemd dat slachtoffers kunnen bellen als zij daarvan gebruik willen maken.

De hiervoor genoemde algemene brochure "*Rechten voor slachtoffers van strafbare feiten*" werd tijdens de bezoeken aan de gerechten niet aangetroffen.

15 Het informatieblad "Slachtoffers en justitie" is een uitgave van de Rijksoverheid en wordt ook op www.rijksoverheid.nl aangeboden. De meest recente editie dateert uit 2016. Zie p. 9 en 13 Modelregeling.

Uit de interviews kwam naar voren dat meer informatie op bijvoorbeeld Rechtspraak.nl voor het slachtoffer de voorkeur verdient. Slachtoffers die voornemens zijn de zitting bij te wonen, kunnen op die manier voorafgaand aan de zitting lezen wat de mogelijkheden zijn en daarover tijdig contact zoeken.

Informatieproducten voor slachtoffers

2.5 Conclusie

2.5.1 Identificatie van het slachtoffer

De gerechten worden doorgaans door het OM vooraf op de hoogte gesteld van de komst van een slachtoffer en de voorzieningen waarvan het gebruik wenst te maken. Een slachtoffer kan het gerechtsgebouw echter ook onaangekondigd bezoeken om een strafzaak bij te wonen.

Wanneer het slachtoffer niet vanuit het OM wordt begeleid, vindt het eerste contact met het slachtoffer vaak plaats op de zittingsdag zelf. Het slachtoffer meldt zich, net als andere bezoekers van het gerecht, in eerste instantie bij een receptie of beveiligingscontrole. Het moment waarop een bezoeker voor het eerst als slachtoffer wordt geïdentificeerd, verschilt per gerecht. In vier gerechten gebeurt dat bij een receptie, voorafgaand aan de beveiligingscontrole. In drie gerechten vindt die identificatie plaats na de beveiligingscontrole door een medewerker van een centrale informatiebalie. In andere gerechten vindt die identificatie op een later moment plaats. Zo worden in vier gerechten bezoekers eerst bij de bodebalie in de directe omgeving van de zittingszalen als slachtoffer geïdentificeerd. In de meeste gerechten raakt de bode door deze verschillende werkprocessen op de hoogte van de aanwezigheid van het slachtoffer. In twee gerechten, waarin het slachtoffer niet al eerder in het gerechtsgebouw als zodanig is geïdentificeerd, vraagt de bode doorgaans evenmin actief naar de hoedanigheid van een bezoeker. In deze gerechten zal de bezoeker zelf kenbaar moeten maken dat hij een zaak in de hoedanigheid van slachtoffer wenst bij te wonen.

2.5.2 Werkprocesbeschrijvingen en instructies voor de bodedienst

De gerechten beschikken niet over een werkprocesbeschrijving of instructie voor de opvang en bejegening van slachtoffers door de beveiligers en bodes. Zes gerechten beschikken wel over algemene uitgangspunten en werkprocesbeschrijvingen,

bijvoorbeeld in de vorm van een bodehandboek of notitie. Vanuit een aantal gerechten is in het onderzoek aangegeven dat in overweging zal worden genomen of de interne procesbeschrijvingen kunnen worden aangevuld met specifieke aandachtspunten voor de bejegening van slachtoffers. Uit de interviews is echter naar voren gekomen dat de meeste gerechten geen meerwaarde zien in een algemene werkprocesbeschrijving of instructie voor bodes en beveiligers. Vanuit een aantal gerechten is opgemerkt dat elk slachtoffer anders is. De bejegening en ontvangst van slachtoffers behoeft zodoende maatwerk. De bodes zijn volgens de geïnterviewden goed toegerust om in te spelen op de bijzonderheden van het geval.

Cursussen voor bodes zijn vooral gericht op algemene vaardigheden met betrekking tot klantvriendelijkheid. Bodes worden bij het inwerken in veel gerechten door hun collega's wel geattendeerd op bijzonderheden met betrekking tot de bejegening en opvang van slachtoffers.

2.5.3 Informatieproducten voor het slachtoffer

Informatievoorziening aan slachtoffers voorafgaand aan een strafzitting vindt in de regel plaats door het OM en SHN. Op de website Rechtspraak.nl wordt door de Rechtspraak wel informatie over het algemene verloop van een strafprocedure en over slachtofferrechten aangeboden. De gerechten bieden op Rechtspraak.nl daarnaast algemene bezoekersinformatie aan. In aanvulling hierop is onderzocht welke informatieproducten de gerechten in het gerechtsgebouw en op Rechtspraak.nl aan slachtoffers aanbieden met daarbij de nadruk op informatie over de in het gerecht beschikbare slachtoffervoorzieningen. Twee gerechten bieden slachtoffers praktische informatie aan over de beschikbare voorzieningen in het gerechtsgebouw. Door twee andere gerechten worden in het gerechtsgebouw informatieproducten aangeboden met algemene informatie voor slachtoffers. In de overige gerechten worden aan slachtoffers geen informatieproducten aangeboden. In de interviews is opgemerkt dat veel slachtoffers voorafgaand aan de zitting door het OM en SHN worden geïnformeerd en begeleid. In grotere zaken is die begeleiding zelfs zeer intensief en wordt het slachtoffer ook tijdens de zitting begeleid. Slachtoffers kunnen daarnaast altijd mondeling worden geïnformeerd over de mogelijkheden, bijvoorbeeld door de bode. In veel gerechten wordt daarbij wel een actieve houding van het slachtoffer verwacht.

In de interviews is door verschillende gerechten aangegeven dat informatie over de in het gerecht aanwezige voorzieningen op de Rechtspraak.nl zal kunnen bijdragen aan een betere informatievoorziening richting slachtoffers. Eén gerecht biedt dergelijke informatie aan met een telefoonnummer dat door slachtoffers kan worden gebeld als zij van die voorzieningen gebruik wensen te maken of daarover nader willen worden geïnformeerd.

3. OPVANG EN BEGELEIDING VAN HET SLACHTOFFER BUITEN DE ZITTINGSZAAL

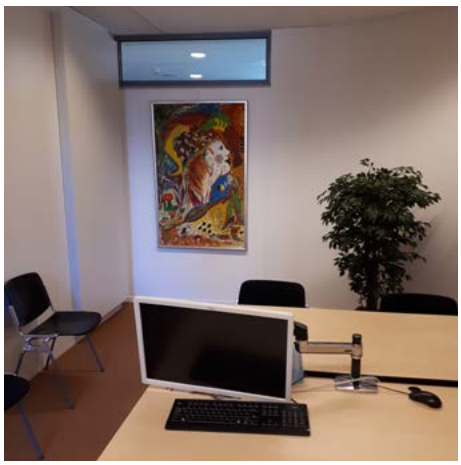
3.1 Vertrekpunten van de Modelregeling

Omdat een gerechtsgebouw toegankelijk is voor het publiek, kan een slachtoffer de verdachte, die op vrije voeten is, voorafgaand aan een zitting in het publieke gedeelte tegenkomen. Een belangrijk doel van de opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode is het voorkomen van ongewenste confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte, zowel voorafgaand aan de zitting als tijdens een onderbreking en na afloop van de zitting. Om die ongewenste confrontatie zoveel mogelijk te voorkomen, beschrijft de Modelregeling een aantal faciliteiten die de gerechten aan slachtoffers zouden moeten bieden. Een belangrijke voorziening is de beschikbaarheid van een afgesloten slachtofferwachtruimte, voorzien van leesmateriaal en koffie en thee.[16]

In dit onderzoek is gekeken naar faciliteiten die gerechten aan slachtoffers bieden ter voorkoming van ongewenste confrontatie met de verdachte. In par. 3.2 staan de wachtruimtes voor slachtoffers centraal. In par. 3.3 worden overige voorzieningen beschreven die in de gerechten (kunnen) worden getroffen om ongewenste confrontatie tegen te gaan. Ten slotte wordt in par. 3.4 toegelicht hoe de wensen van slachtoffers met betrekking tot het gebruik van deze voorzieningen bij het gerecht bekend worden. In de Modelregeling wordt in dit verband het gebruik van een "geleidebrief slachtoffer/benadeelde partij" aanbevolen.[17] Op dit formulier kan het slachtoffer onder meer aangeven of het van een slachtofferruimte gebruik wenst te maken.

3.2 Wachtruimte voor slachtoffers

Alle gerechten onderkennen in de interviews het belang van het slachtoffer om gescheiden van het andere publiek te kunnen wachten. De wijze waarop daaraan invulling wordt gegeven, verschilt per gerecht.

Slachtofferruimte in rechtbank Noord-Holland

Rechtbank Noord-Holland beschikt over een speciale slachtofferruimte. Deze ruimte kan worden afgesloten. De ruimte beschikt niet over een eigen koffie-/thee-/watervoorziening, maar hier kan wel voor worden gezorgd. In de ruimte zijn een ruime tafel, stoelen, een computer en een telefoon aanwezig. In de ruimte worden geen informatieproducten of overig leesmateriaal aangeboden. Het slachtoffer kan gebruik maken van toiletten op elke etage.

In rechtbank Midden-Nederland bevinden zich op iedere etage van het publieke gedeelte van het gerechtsgebouw spreekkamers. De spreekkamers worden voor verschillende doeleinden gebruikt, zoals voor het overleg tussen een advocaat en zijn cliënt, maar ook voor de opvang van een slachtoffer. De spreekkamers kunnen vooraf worden gereserveerd, maar kunnen in de meeste gevallen ook worden gebruikt wanneer van tevoren niet bij de rechtbank bekend

16 Modelregeling 2011, p. 9 en 13.
17 Als bijlage gevoegd bij de Modelregeling (p. 15).

is dat een slachtoffer op de zitting aanwezig zal zijn. Op de derde verdieping van het gerechtsgebouw bevindt zich een aparte slachtofferkamer van het OM. Deze kamer wordt gebruikt voor slachtoffergesprekken tussen de officier van justitie en het slachtoffer, maar ook als slachtofferwachtruimte. In deze kamer is een kan water en een doos tissues aanwezig. In de ruimtes zelf is geen koffie/theevoorziening aanwezig. In de openbare wachtruimte is die (gratis) voorziening er wel. Het slachtoffer kan daarvan gebruik maken. In sommige zaken wordt koffie en thee in de slachtofferkamer zelf verzorgd. In de ruimtes is geen lees- of informatiemateriaal aanwezig. Op elke verdieping van het gerechtsgebouw zijn toiletten die door alle bezoekers van het gerechtsgebouw kunnen worden gebruikt.

Slachtofferruimte in het paleis van justitie in 's-Hertogenbosch

Enquêtekamer in het paleis van justitie in 's-Hertogenbosch

In het paleis van justitie te 's-Hertogenbosch kunnen de verdachte en het slachtoffer zo nodig van elkaar worden gescheiden in de publieke wachtruimte of gebruik maken van een aparte wachtruimte. Dit is ook mogelijk wanneer de wens daartoe niet vooraf bekend is gemaakt. Er zijn twee grotere wachtruimtes voor slachtoffers. Wanneer deze bezet zijn, worden zogenaamde enquêtekamers gebruikt.[18] Volgens de rechtbank en het gerechtshof wordt hier in de praktijk echter weinig gebruik van gemaakt. Op iedere etage is een koffie-/thee-/watervoorziening aanwezig. In de slachtofferkamers is ook een koffieapparaat aanwezig. Er zijn meerdere advocatenkamers waarvan ook door slachtoffers gebruik kan worden gemaakt. Zowel de rechtbank als het gerechtshof hebben tijdens het interview aangegeven dat er altijd voor wordt gezorgd dat de slachtofferruimtes niet hoeven worden gedeeld met advocaten en verdachten. De ruimtes worden afgesloten met een deur die op slot kan.

In gerechtshof Amsterdam kan het slachtoffer dat afgezonderd wil wachten gebruik maken van een spreekruimte. Deze spreekruimtes bevinden zich niet in de buurt van de zittingszalen. Dit kan onhandig zijn. Het slachtoffer kan gebruik maken van een koffie/theevoorziening in het publieke gedeelte van het paleis van justitie. Er is geen koffie/theevoorziening in de spreekkamers zelf aanwezig. In het gebouw is geen lunchvoorziening. Op enkele minuten lopen van het gerechtsgebouw zijn wel verschillende lunchgelegenheden. Op elke etage is een toilet aanwezig. Het slachtoffer kan op die manier bij een toiletbezoek de confrontatie met de verdachte vermijden. Als de wens tot gebruikmaking van een aparte wachtruimte vooraf bekend is, wordt er een aparte ruimte gereserveerd. Het slachtoffer wordt daarnaar ruimte begeleid. Door het OM wordt in sommige gevallen voor koffie/thee en een lunch in de slachtofferruimte gezorgd.

In rechtbank Amsterdam kan het slachtoffer altijd gebruik maken van een aparte wachtruimte. Deze ruimte beschikt over comfortabele stoelen en een koffie/thee/watervoorziening.

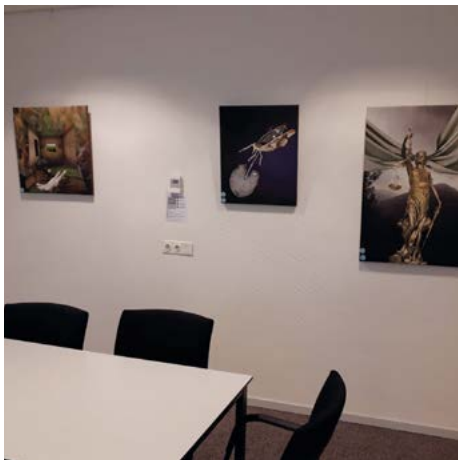
18 Dit zijn kleinere zittingszalen die over het algemeen in civielrechtelijke zaken worden gebruikt.

Slachtofferruimte in rechtbank Amsterdam

Slachtofferruimte in rechtbank Rotterdam

Standaard spreekkamer in het paleis van justitie in Den Haag

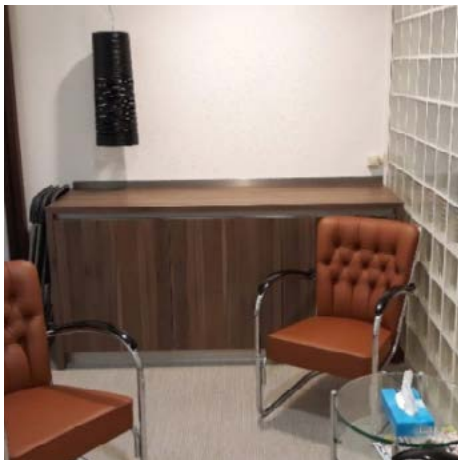
Slachtofferruimte in rechtbank Zeeland-West-Brabant (locatie Breda)

De ramen in de ruimte zijn beplakt met folie, zodat er voldoende licht binnenkomt, maar anderen van buitenaf niet in de ruimte kunnen kijken. Verder bevindt de wachtruimte zich op een andere verdieping dan de meeste zittingszalen, zodat slachtoffers die deze ruimte gebruiken ook van een apart toilet gebruik kunnen maken waardoor confrontatie met de verdachte tot een minimum wordt beperkt.

Rechtbank Rotterdam beschikt over een speciale, ruime slachtofferwachtruimte. Deze ruimte wordt met name gebruikt voor slachtoffers in grotere zaken, die door het OM intensief worden begeleid. Als de kamer niet bezet is, kan deze echter ook worden gebruikt door slachtoffers die zich ad hoc in het gerechtsgebouw melden en de confrontatie met de verdachte willen vermijden. Is deze kamer wel bezet, dan kan worden uitgeweken naar verschillende spreekkamers. De slachtofferkamer is ingericht met twee lange banken, een aantal comfortabele stoelen en een salontafel. De ruimte is sfeervoller ingericht dan de standaard spreekkamers van de rechtbank. In de slachtofferruimte kan koffie en thee worden verzorgd, er is niet standaard een koffie/theevoorziening aanwezig. In het gerechtsgebouw, dus ook in de wachtruimte en spreekkamers, kan door bezoekers gebruik worden gemaakt van wifi. Het gerecht beschikt voorts over twee wachtkamers die speciaal zijn ingericht voor kinderen. Er is een 'filmkamer', met daarin speciale bioscoopstoelen, en een 'muziekkamer'. Beide ruimtes hebben grote ramen die zijn afgeplakt met raamfolie. In zaken waarin grote groepen slachtoffers aanwezig zijn, kan ervoor worden gekozen een hele etage ten behoeve van de slachtoffers af te sluiten. Verzoeken tot dergelijke maatregelen moeten tijdig van tevoren bekend zijn.

De publieke wachtruimte in het paleis van justitie in Den Haag is erg groot, waardoor er mogelijkheden zijn om slachtoffers en verdachten daarbinnen gescheiden van elkaar te laten wachten. Vlakbij de ingang van het gerechtsgebouw bevindt zich een aparte slachtofferruimte. Deze ruimte is van het OM en wordt gebruikt voor slachtoffergesprekken tussen officier van justitie en slachtoffer. De ruimte staat niet ter beschikking van het gerechtshof of de rechtbank. In het gerechtsgebouw zijn echter andere ruimtes beschikbaar die voor de opvang van slachtoffers kunnen worden ingezet.

De voorzieningen voor slachtoffers in de locaties Breda en Middelburg van rechtbank Zeeland-West-Brabant verschillen. In het gerechtsgebouw in Breda zijn op alle verdiepingen spreekkamers aanwezig waarvan ook door slachtoffers gebruik kan worden gemaakt. Er is een grotere ontvangstkamer in een voor het publiek afgesloten gedeelte van het gebouw. In de toekomst zal deze worden gebruikt als slachtofferkamer.

Slachtofferruimte in rechtbank Zeeland-West-Brabant (locatie Middelburg)

Slachtofferruimte in rechtbank Overijssel

Slachtofferruimte in rechtbank Limburg

Standaard spreekkamer in het paleis van justitie in Arnhem

Van deze ruimte bestaat één zijde uit getint glas, waardoor personen die zich daarin bevinden niet volledig zijn afgeschermd van medewerkers van de rechtbank. In het gerechtsgebouw in Middelburg is één speciale slachtofferkamer ingericht. Deze slachtofferkamer is voorzien van een aantal comfortabele stoelen en twee kleine salontafels. De ruimte is afgeschermd en voorzien van een deur die van binnenuit op slot kan. Indien nodig wordt deze ruimte beveiligd. De ruimte wordt volgens de rechtbank in de praktijk weinig gebruikt.

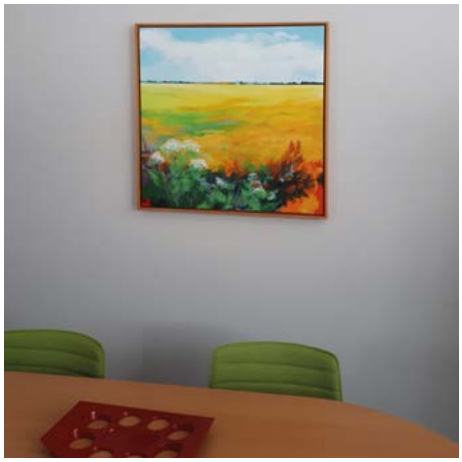
Rechtbank Overijssel beschikt over één speciale slachtofferwachtruimte. De ruimte is sfeervoller ingericht dan een standaard spreekkamer. Er staan comfortabele stoelen, een salontafel en een doos tissues. De ruimte beschikt niet over een eigen koffie-/thee-/watervoorziening en er is geen leesmateriaal aanwezig. De slachtofferruimte wordt in de praktijk zelden gebruikt. Deze is niet geschikt om er lange tijd in te verblijven. De ruimte is namelijk erg klein en heeft geen ramen. Daarom wordt in de praktijk vaak uitgeweken naar spreekkamers die wat ruimer zijn. Deze spreekkamers kunnen op voorhand, bijvoorbeeld door het OM, voor het slachtoffer worden gereserveerd. Omdat ook anderen de ruimtes kunnen reserveren, zijn zij niet altijd beschikbaar.

Rechtbank Limburg beschikt over een aparte slachtofferkamer waar het slachtoffer voorafgaand aan de zitting, tijdens onderbrekingen van de zitting en na afloop van de zitting kan verblijven. Deze ruimte is sfeervoller ingericht dan de spreekkamers in de rechtbank en voorzien van comfortabele stoelen, een bank, een tafel met stoelen en een rek met leesmateriaal. De ruimte beschikt niet over een eigen koffie-/thee-/watervoorziening.

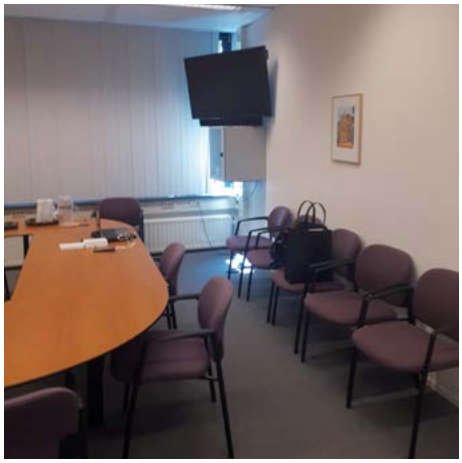
Rechtbank Gelderland en gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, beschikken niet over speciale slachtofferkamers. Afhankelijk van de behoefte van het slachtoffer kan het slachtoffer wel in een enquêtekamer worden opgevangen. Er wordt daarbij aandacht besteed aan de ligging ten opzichte van de zittingszaal om confrontatie van het slachtoffer met de verdachte te vermijden. Vaak is een enquêtekamer toereikend, maar bij grotere groepen slachtoffers wordt in de praktijk regelmatig een grote zittingszaal gebruikt of wordt zelfs een vleugel van het gerechtsgebouw afgezet, zodat slachtoffers ook van een eigen toilet gebruik kunnen maken. Als van tevoren bekend is dat het slachtoffer van een afzonderlijke wachtruimte gebruik wil maken, wordt er koffie/thee/water en catering geregeld. Dit is niet standaard in de ruimtes aanwezig. In het interview is naar voren gebracht dat de zalen en kamers die gebruikt kunnen worden voor de opvang van

Slachtofferruimte in gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (locatie Leewarden)

Slachtofferruimte in rechtbank Noord-Nederland (locatie Leeuwarden)

Slachtofferruimte in rechtbank Noord-Nederland (locatie Groningen)

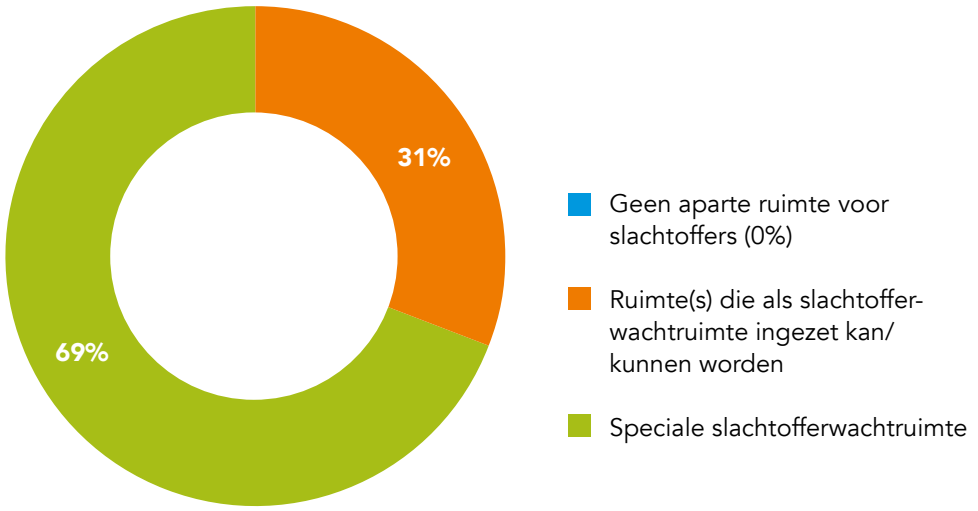
slachtoffers niet sfeervol zijn ingericht. Het gebouw is oud en voldoet niet altijd aan de maatstaven van de huidige tijd. Het paleis van justitie in Arnhem wordt in de toekomst gerenoveerd. Daarbij zal ook aandacht worden besteed aan wachtruimtes waar slachtoffers kunnen verblijven. Die ruimtes zullen ook dan meerdere functies vervullen, maar er zal aandacht uitgaan naar inrichting en uitstraling.

Locatie Leeuwarden van gerechtshof Arnhem-Leeuwarden beschikt over een aparte wachtruimte voor het slachtoffer. Deze wordt in de bewegwijzering – anders dan in alle andere gerechten – expliciet aangeduid als "slachtofferwachtruimte". De ruimte beschikt over een grote tafel met stoelen en een bank en is wat sfeervoller ingericht dan een standaard spreekkamer. Er is geen koffie-/thee-/watervoorziening en leesmateriaal aanwezig. Wanneer het slachtoffer van deze ruimte gebruik wenst te maken, begeleidt de bode of eventueel de beveiliging het slachtoffer er naartoe en vervolgens vanuit die ruimte naar de zittingszaal wanneer de behandeling van de strafzaak begint of verder gaat.

Rechtbank Noord-Nederland beschikt over twee slachtofferruimtes, een grote en een kleine. Indien nodig kunnen andere zalen als wachtruimte worden gebruikt. De kleinere wachtruimte wordt vaak gebruikt als een slachtoffer privé met een advocaat wil wachten of spreken. De grotere ruimte kan worden gebruikt door meerdere slachtoffers tegelijk, eventueel door slachtoffers van verschillende zaken. In de ruimtes is niet standaard koffie/thee/water aanwezig. Het gerecht beschikt op de verschillende etages van het gerechtsgebouw wel over koffieautomaten voor het publiek.

Het is voor het slachtoffer in alle gerechtsgebouwen mogelijk om vertrouwelijk met een advocaat te spreken. In alle gerechten bevinden zich in de ruimtes waar het slachtoffer afgezonderd van het publiek kan wachten stopcontacten. Ook is in elk gerechtsgebouw wifi aanwezig. Een volledig overzicht van de beschikbare voorzieningen in de ruimtes is als bijlage opgenomen bij dit rapport (zie bijlage 6).

Wachtruimtes voor slachtoffers

3.3 Overige voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie

Vanuit verschillende gerechten is tijdens het onderzoek aangegeven dat er naast wachtruimtes ook andere voorzieningen kunnen worden getroffen om de confrontatie tussen een slachtoffer en verdachte buiten de zittingszaal zoveel mogelijk te voorkomen. Met name in grotere zaken en zaken die vooraf als "risicozaken" zijn aangemerkt, worden aanvullende maatregelen getroffen. In de grotere zaken is vaak vanuit het OM een zaakscoördinator betrokken die het slachtoffer intensief begeleid en de nodige voorzieningen treft.

In rechtbank Midden-Nederland kan de bode het slachtoffer desgewenst naar de spreekkamer begeleiden. Indien het slachtoffer gebruik wil maken van een aparte ingang of vanaf de parkeerplaats wil worden begeleid, zijn daartoe eveneens mogelijkheden.

In gerechtshof 's-Hertogenbosch en rechtbank Oost-Brabant wordt de parketpolitie preventief ingeschakeld wanneer vooraf bekend is dat er sprake is van spanningen tussen het slachtoffer en de verdachte. Er kan een parkeerplaats voor het slachtoffer worden gereserveerd en het slachtoffer kan via een andere ingang worden toegelaten tot het gerechtsgebouw. Tevens kan het slachtoffer, indien nodig, via de ingang van het OM de zittingszaal betreden.

Gerechtshof Amsterdam kent eveneens mogelijkheden tot begeleiding van het slachtoffer en het betreden en verlaten van het gerechtsgebouw via verschillende ingangen. Daarnaast zijn er mogelijkheden om het slachtoffer eerder of later dan de verdachte de zittingszaal te laten betreden of verlaten. Het gerechtshof heeft tijdens het onderzoek benadrukt dat het niet altijd nodig is om confrontatie te voorkomen. In gevallen waarin dat wel aan de orde is, moet dat tijdig voorafgaand aan de zitting worden aangegeven. Het komt volgens het gerechtshof niet vaak voor dat een slachtoffer pas op de zittingsdag dergelijke wensen te kennen geeft.

In rechtbank Amsterdam kan de bode het slachtoffer waar nodig tot de auto begeleiden. Ook verdergaande maatregelen zijn mogelijk, mits de behoefte hieraan van

tevoren duidelijk is. Tijdens het interview is als voorbeeld genoemd dat slachtoffers eventueel opgehaald kunnen worden in de parkeergarage en dat bij een verhoogd beveiligingsrisico de zitting plaatsvindt in een extra beveiligde zittingszaal op een externe locatie. Mochten bepaalde beschermingsbehoeften niet vooraf zijn kenbaar gemaakt, dan kunnen op de zittingsdag zelf nog maatregelen worden getroffen, zoals de inzet van extra beveiliging.

In de rechtbank Rotterdam kunnen slachtoffers het gerechtsgebouw eventueel via een andere uitgang betreden of verlaten. In uiterste gevallen kunnen slachtoffers door de parketpolitie naar de parkeerplaats worden begeleid.

In gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag heeft het voorkomen van ongewenste confrontatie een hoge prioriteit vanwege het relatief grote aantal bezoekers. Wanneer het gerecht van tevoren verwacht dat een zaak spanning kan opleveren, wordt de zaak aangemeld als "bijzondere zitting". Vanaf dat moment treedt het protocol "bijzondere zittingen" in werking. Dat heeft tot gevolg dat bodes, beveiliging en parketpolitie actief kijken welke maatregelen er moeten worden getroffen om de zitting goed te laten verlopen. Het komt in de praktijk echter ook wel eens voor dat een zitting niet als bijzondere zitting is aangemeld of dat een slachtoffer zich uit het niets meldt en er alsnog spanning ontstaat. Begeleiding van het slachtoffer door de beveiliging is ook in die gevallen mogelijk. Het slachtoffer kan het gerechtsgebouw via een aparte uitgang of enige tijd voor of na de verdachte verlaten. Tijdens zittingen waarin de rechtbank of het gerechtshof uitspraak doet is er vaak parketpolitie in de zittingszaal aanwezig in verband met emoties die dan hoog kunnen oplopen.

In rechtbank Zeeland-West-Brabant kan ter voorkoming van een ongewenste confrontatie tussen slachtoffer en verdachte gebruik worden gemaakt van verschillende in- en uitgangen en looproutes. Deze worden met name gebruikt in grote, gevoelige zaken. Het is mogelijk om in voorkomende gevallen eventueel wenselijke faciliteiten op het laatste moment te regelen.

Ook in rechtbank Overijssel kan gebruik worden gemaakt van een aparte in- en uitgang van het gerechtsgebouw. Slachtoffers kunnen tot aan hun auto worden begeleid door de parketpolitie.

Vanuit rechtbank Limburg is opgemerkt dat er veel mogelijk is, mits de specifieke beschermingsbehoeften van het slachtoffer tijdig bekend zijn. Zo kan het slachtoffer het gerechtsgebouw via de ingang van de parketpolitie betreden. Van daaruit wordt het slachtoffer vervolgens begeleid naar de slachtofferkamer en de zittingszaal. De zittingen van de meervoudige strafkamer worden gedurende de hele zitting door dezelfde bode begeleid. Het slachtoffer kan desgewenst als eerste de zittingszaal betreden en als laatste de zaal en/of het gebouw verlaten. In zaken die als risicovol zijn aangemerkt worden slachtoffers vaak via de beveiligingscamera's gevolgd, zodat kan worden waargenomen wat er bijvoorbeeld op het parkeerterrein gebeurt en er indien nodig kan worden ingegrepen.

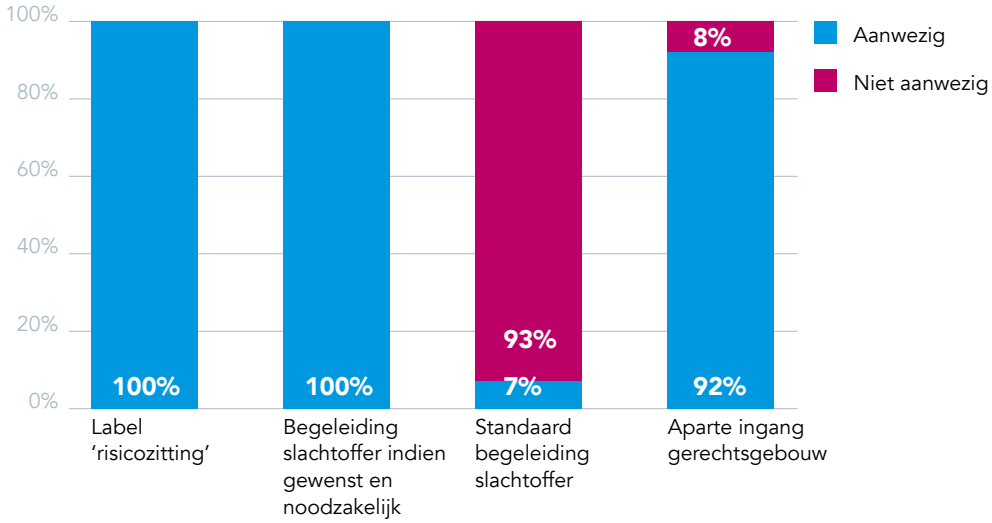
Als het slachtoffer in een bepaalde zaak van tevoren kenbaar heeft gemaakt specifieke wensen te hebben, dan wordt de zaak in rechtbank Gelderland aangemerkt als een

"aandachtzitting". In dat geval wordt vooraf actief bekeken wat de wensen van het slachtoffer zijn en wat er mogelijk is. Het is mogelijk om via andere dan de gebruikelijke routes het gerechtsgebouw te betreden en te verlaten. Ook kan worden voorzien in begeleiding. Het slachtoffer en de verdachte kunnen de zittingszaal in een gewenste volgorde te betreden. Daarnaast worden waar nodig voorzieningen getroffen met betrekking tot de keuze van de locatie van de wachtruimte en het afzetten van looproutes. Deze voorzieningen worden regelmatig gebruikt. Ze worden echter niet spontaan geïnitieerd vanuit het gerecht. Er moet daartoe dus een uitdrukkelijk verzoek zijn. Het is ook mogelijk om het slachtoffer buiten het gerechtsgebouw door beveiliging of parketpolitie te doen begeleiden, bijvoorbeeld naar zijn auto. In de praktijk komt dit echter bijna nooit voor. Soms wordt voor het slachtoffer door het OM een parkeerplaats in het gerechtsgebouw gereserveerd. Begeleiding door het eigen beveiligingsteam of de bode is mogelijk. In uitzonderlijke gevallen begeleidt de parketpolitie een slachtoffer. Als een zaak zeer risicovol is, wordt door de rechtbank uitgeweken naar een externe, beveiligde locatie.

Het slachtoffer kan het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, indien noodzakelijk via een aparte in- en uitgang betreden en verlaten. Ook is begeleiding mogelijk. Dit gebeurt vrijwel alleen in grotere zaken waarin de behoeften van het slachtoffer aan dergelijke maatregelen vooraf bekend zijn.

In rechtbank Noord-Nederland wordt het slachtoffer door de bode begeleid naar de slachtofferruimte en naar de zittingszaal. Ook kan het slachtoffer het gerechtsgebouw op een ander moment dan de verdachte verlaten en tot die tijd wachten in bijvoorbeeld de slachtofferruimte. De parketpolitie kan het slachtoffer begeleiden naar de uitgang van het gerechtsgebouw.

Voorzieningen buiten de zittingszaal

3.4 Bekendheid gerecht met de wensen van het slachtoffer

Eerder in dit rapport is toegelicht dat er voorafgaand aan de dag van de zitting over het algemeen geen contact is tussen een gerecht en het slachtoffer. De informatievoorziening en communicatie voorafgaand aan de strafzitting vindt (op grond van de wet) hoofdzakelijk plaats vanuit het OM. Daarnaast heeft ook SHN een belangrijke

rol bij het informeren en begeleiden van slachtoffers en het inventariseren van hun behoeften. Het slachtoffer ontvangt van het OM een wensenformulier waarop het kan aangeven of het geïnformeerd wil worden over de zaak, of het een vordering tot schadevergoeding wil indienen, of het gebruik wil maken van het spreekrecht en of het voorafgaand aan de zitting een gesprek met de officier van justitie wenst (zie bijlage 4). In het wensenformulier worden geen vragen gesteld met betrekking tot het gebruik van voorzieningen in het gerechtsgebouw, zoals een aparte wachtruimte. Wanneer het wensenformulier door het slachtoffer wordt ingevuld en geretourneerd, wordt dit toegevoegd aan het strafdossier. Het gerecht raakt via deze weg op de hoogte van deze wensen. In grotere zaken is er voorafgaand aan de zitting intensiever contact tussen het slachtoffer en het OM en worden ook andere wensen van het slachtoffer geïnventariseerd. Dergelijke wensen kunnen ook naar voren komen in het contact dat SHN met slachtoffers heeft. De wijzen waarop het gerecht op de hoogte raakt van de wensen van het slachtoffer, anders dan via het wensenformulier van het OM, worden hieronder besproken. Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar standaardzaken waarin geen intensieve begeleiding plaatsvindt door het OM.

Wanneer rechtbank Noord-Holland niet via het OM op de hoogte raakt van de wensen van het slachtoffer, maken slachtoffers ook wel rechtstreeks hun wensen kenbaar aan de rechtbank. Dat doen zij bijvoorbeeld door de bode daarover te informeren. De bode geeft specifieke wensen van het slachtoffer vervolgens door aan de zittingsrechter.

Rechtbank Midden-Nederland heeft relatief vaak met grote strafzaken te maken. In die gevallen wordt samen met het OM een "projectgroep" ingesteld. De leden van de projectgroep overleggen over onder meer de gewenste faciliteiten voor het slachtoffer en treden daarover met het slachtoffer in contact. De rechtbank wordt op die manier ruim van tevoren geïnformeerd over de wensen van het slachtoffer en kan daarop anticiperen. Wanneer het gerecht hiervan niet van tevoren op de hoogte is, wordt per geval bekeken wat de wensen van het slachtoffer zijn en wat er op dat moment nog geregeld kan worden. De bode vraagt het slachtoffer naar eventuele wensen. Het hangt echter af van de drukte en de opstelling van het slachtoffer hoe uitgebreid die bevraging plaatsvindt. Hier ligt ook een belangrijke verantwoordelijkheid bij het slachtoffer zelf. Volgens de standaardwerkwijze laat de bode het slachtoffer op een andere plek in de publieke wachtruimte wachten dan die waar de verdachte zich bevindt. Vervolgens zal hij het slachtoffer vragen waar het in de zaal wil zitten en of het de zaal als eerste of als laatste wil betreden en/of verlaten. De bode geeft dergelijke informatie vervolgens aan de zittingsrechter door, zodat de rechter daarmee rekening kan houden. De voorzieningen zijn eenvoudiger te organiseren wanneer de wensen van het slachtoffer vooraf bekend zijn. In principe wordt in rechtbank Midden-Nederland altijd met twee bodes op één verdieping gewerkt, zodat er altijd ten minste één bode aanwezig is om een slachtoffer te woord te staan. Situaties waarin een slachtoffer wel wensen heeft, maar deze niet kenbaar maakt of wel kenbaar maakt, maar waarmee vervolgens geen rekening kan worden gehouden, komen volgens de rechtbank nagenoeg nooit voor. Indien het slachtoffer uitdrukkelijk heeft aangegeven wel aanwezig te willen zijn op de zitting en van bepaalde rechten, zoals het spreekrecht, gebruik te willen maken, maar tijdens de zitting niet aanwezig is, zal de rechter de afweging maken of de behandeling van de zaak moet worden aangehouden. De rechter besteedt daarbij in het bijzonder

aandacht aan de vraag of het aannemelijk is dat het slachtoffer de informatie over de datum van de zitting in goede orde heeft ontvangen. Het is dan ook van belang dat de rechtbank kan controleren of een uitnodiging voor de zitting (aan het juiste adres van) het slachtoffer is gestuurd.

In rechtbank Oost-Brabant wordt aangegeven dat de wensen van het slachtoffer over het algemeen via het wensenformulier van het OM bij de rechtbank bekend worden. Dit formulier biedt echter niet in alle gevallen voldoende informatie en zekerheid. Daarom informeert de bode voorafgaand aan de zitting opnieuw naar de wensen van het slachtoffer. Daarbij geeft hij zo nodig aan welke aanvullende mogelijkheden er zijn. De bode geeft de wensen door aan de zittingsrechter. Ook in hoger beroep wordt gebruik gemaakt van een wensenformulier. Dat formulier wordt door het OM aan het slachtoffer toegezonden, omdat niet is uitgesloten dat het slachtoffer inmiddels andere wensen heeft dan bij de behandeling door de rechtbank in eerste aanleg. Vanuit gerechtshof 's-Hertogenbosch is aangegeven dat de wensen van het slachtoffer niet altijd van tevoren bekend zijn. Soms ontbreekt het wensenformulier in het dossier. Het slachtoffer wordt niet actief geïnformeerd over alle mogelijkheden. Wel worden actief signalen opgepikt en wordt daarnaar gehandeld door de raadsheren. Als het slachtoffer bijvoorbeeld angstig overkomt, dan wordt het zoveel mogelijk op zijn gemak gesteld.

Als een slachtoffer zich bij de bode in gerechtshof Amsterdam meldt, vraagt de bode wie er met hem zijn meegekomen en of het apart wil zitten in afwachting van de zitting. Eventuele overige wensen worden in grote zaken vaak al van tevoren door het OM aan het gerechtshof gemeld. Wanneer dit tijdig gebeurt, is er veel mogelijk. Volgens het gerechtshof is het voor een slachtoffer niet steeds duidelijk wat er mogelijk is. Informatie over die mogelijkheden wordt niet actief door de bode of via andere informatiekanalen verstrekt. De verantwoordelijkheid voor de informatieverstrekking aan het slachtoffer en inventarisatie van behoeften ligt in eerste instantie bij het OM. Wel ziet het gerechtshof een belangrijke taak weggelegd om het slachtoffer tijdens de behandeling van de zaak correct te bejegenen en het in de gelegenheid te stellen zijn rechten uit te oefenen.

In rechtbank Amsterdam wordt bij de centrale balie en door de bode altijd gevraagd of het slachtoffer gebruik wil maken van een aparte wachtruimte. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van een standaardformulier waarop de gegevens van het slachtoffer worden aangegeven. Het slachtoffer wordt na binnenkomst met het ingevulde formulier verwezen naar de bodebalie. Zodoende weet de bode precies welk slachtoffer bij welke zitting aanwezig zal zijn. Het slachtoffer kan vervolgens door een medewerker van de servicedesk naar de wachtruimte of speciale slachtofferwachtkamer worden begeleid. De bode en medewerker van de servicedesk houden gedurende de gehele zitting contact met elkaar, zodat de servicedesk precies weet wanneer welke zaak begint en wanneer welk slachtoffer moet worden begeleid en/of opgehaald. De gedachte achter deze werkwijze is dat het gebouw erg groot is en de bodes zelf vaak te druk zijn. Daardoor zijn zij niet in staat de bodebalie ten behoeve van het slachtoffer enige tijd te verlaten. Het slachtoffer wordt altijd begeleid. Het wordt geattendeerd op de mogelijkheid om gebruik te maken van koffie/thee/water en sanitaire voorzieningen. Het OM speelt bij het informeren van zowel slachtoffers als de rechtbank een belangrijke rol. Indien het slachtoffer specifieke wensen heeft,

bijvoorbeeld een specifieke plek in de zittingszaal, dan zal het OM dit van tevoren aan de rechtbank doorgeven, zodat daarop kan worden geanticipeerd. Overige wensen die niet vooraf bij de rechtbank bekend zijn, kunnen door het slachtoffer ook op de dag van de zitting aan de bode worden doorgegeven. De bode geeft die wensen vervolgens door aan de voorzitter. De bode stelt zelf niet actief vragen aan het slachtoffer over eventuele wensen en werkt ook niet met een wensenformulier.

In rechtbank Rotterdam stelt het OM de rechtbank op de hoogte van de wensen van het slachtoffer. Op basis van deze informatie kunnen voorafgaand aan de zitting de nodige maatregelen worden getroffen. De bode vraagt het slachtoffer naar zijn wensen indien deze niet vooraf zijn doorgegeven door het OM.

Gerechtshof Den Haag raakt via verschillende kanalen op de hoogte van de wensen van het slachtoffer. Het OM informeert het gerechtshof dat een slachtoffer aanwezig zal zijn en al dan niet wordt begeleid door SHN en dat er bijvoorbeeld een schriftelijke slachtofferverklaring aanwezig is. Dit gebeurt in grote zaken vrijwel altijd. In andere gevallen wordt het gerechtshof door de bode geïnformeerd. Een heel enkele keer komt het voor dat de advocaat-generaal voorafgaand aan de zitting nog een gesprek met het slachtoffer heeft en vervolgens de daarbij aan de orde gekomen wensen tijdens de zitting kenbaar maakt. Of dat een slachtoffer zelf eerst tijdens de zitting zijn wensen te kennen geeft, bijvoorbeeld met betrekking tot de gewenste zitplaats of de uitoefening van het spreekrecht. In die gevallen probeert de voorzitter voor zover mogelijk tegemoet te komen aan die wensen.

Ook rechtbank Den Haag wordt vooral door het OM op de hoogte gesteld van specifieke wensen van het slachtoffer. Als dit niet op voorhand gebeurt, geeft het slachtoffer eventuele wensen op de dag van de zitting vaak zelf aan bij de bode of bij de rechter. De bodes vragen hier niet actief naar. Tijdens het interview is aangegeven dat wordt nagedacht over aanpassing van deze werkwijze en het toewerken naar een meer actieve houding van de bodes.

In rechtbank Zeeland-West-Brabant informeert de bode naar eventuele wensen van het slachtoffer. Het antwoord van het slachtoffer geeft de bode door aan de rechter. Indien het slachtoffer aangeeft in de zittingszaal gebruik te willen maken van bepaalden rechten, dan vraagt de bode aan het slachtoffer of er bijzonderheden zijn met betrekking tot een eventuele confrontatie met de verdachte. Afhankelijk van het antwoord op die vraag worden er maatregelen genomen.

In rechtbank Overijssel geeft de bode de door hem waargenomen spanningen door aan de rechter. Hij vraagt het slachtoffer niet actief naar zijn wensen. Wanneer het slachtoffer zijn wensen met betrekking tot de behandeling van de zaak uit eigen beweging aangeeft, zal de bode deze doorgeven aan de rechter die daarover beslist. De rechter zal daarnaar ook informeren tijdens de zitting.

Bezoekers die in rechtbank Limburg als slachtoffer zijn geïdentificeerd krijgen van de bode enige uitleg over het gebouw en de zitting. De bode wijst een plek aan waar het slachtoffer voorafgaand aan de zitting kan wachten en licht toe dat de verdachte mogelijk vrij rondloopt in het gerechtsgebouw. De bode vraagt aan het slachtoffer

waar het in de zittingszaal plaats wil nemen. Als eventuele aanvullende wensen van het slachtoffer niet vooraf door het OM kenbaar zijn gemaakt, kan het slachtoffer eventuele wensen ook nog bij de bode aangeven. Indien een slachtoffer zijn wensen al bij de centrale balie kenbaar maakt, worden zij doorgegeven aan de bode die de zitting begeleidt. Deze bode geeft eventuele wensen met betrekking tot de behandeling van de strafzaak door aan de zittingsrechter. Bij een zitting van de meervoudige kamer wordt het slachtoffer de hele dag door dezelfde bode begeleid en kunnen aanvullende wensen op die manier bekend worden bij het gerecht.

Rechtbank Gelderland raakt bekend met de wensen van het slachtoffer door contact met het OM of met de advocaat van het slachtoffer. Ook kan het gebeuren dat de rechter bij de voorbereiding van de zaak spanningen opmerkt en voorzieningen laat treffen. Wanneer voorafgaand aan de zitting bekend is dat het slachtoffer de zitting wil bijwonen, wordt er gewerkt met een geleideformulier (zie bijlage 8). Daarop kunnen wensen worden aangegeven. Vanuit de centrale balie van het gerecht wordt niet actief naar de wensen van het slachtoffer gevraagd. De bode doet dat wel wanneer het slachtoffer zich als zodanig bij hem meldt. In overleg met de voorzitter van de rechtbank en het slachtoffer wordt gekeken naar de mogelijkheden om aan wensen van het slachtoffer tegemoet te komen. Wat er mogelijk is, hangt af van het soort zaak. Bij de politierechter kan de bode veel op eigen initiatief doen. Bij zittingen van de meervoudige kamer is overleg met de voorzitter aangewezen. Dat wensen van het slachtoffer niet (tijdig) van tevoren bekend zijn, komt volgens de rechtbank zelden voor.

In gerechtshof Arnhem-Leeuwarden worden grote of bijzondere zaken, net als in veel andere gerechten, aangemerkt als “risicozitting”. In die gevallen wordt er een formulier gebruikt waarop alle wensen en benodigde maatregelen worden beschreven, zodat alle medewerkers hiermee voorafgaand aan de zitting bekend zijn. In andere gevallen worden wensen van slachtoffers actief door de bode geïnventariseerd. In kleine zaken die snel achter elkaar worden behandeld, gaat de behandeling wat meer routinematig en wordt aan het slachtoffer doorgaans minder gevraagd dan in grotere zaken. Het gerechtshof leidt bij de voorbereiding van een strafzaak soms uit het dossier af welke voorzieningen wenselijk zijn en anticipeert daarop. Wanneer deze pas ter zitting kenbaar worden gemaakt, wordt hieraan, waar mogelijk, tegemoet gekomen.

In rechtbank Noord-Nederland komt het voor dat advocaten van slachtoffers de wensen van tevoren aan de rechtbank kenbaar maken. Dit meldt de griffier vervolgens aan de voorzitter van de rechtbank. Het kan ook voorkomen dat de rechter op basis van de informatie in het dossier spanningen opmerkt en hiernaar handelt. Wanneer er speciale voorzieningen gewenst zijn, worden zittingen al vrij snel als “risicozittingen” aangemerkt. In die gevallen wordt er voorafgaand aan de zitting speciale aandacht besteed aan de wensen van het slachtoffer en de maatregelen die moeten worden getroffen. Tot slot kan het slachtoffer zelf het initiatief nemen tot het stellen van vragen of het naar voren brengen van wensen voorafgaand aan de zitting. De bode geeft deze wensen door aan de rechter.

3.5 Conclusie

De Modelregeling is er in het bijzonder op gericht de gerechten handvatten te bieden om de ongewenste confrontatie tussen een verdachte en een slachtoffer zoveel mogelijk te voorkomen. De Modelregeling neemt daarbij als uitgangspunt dat gerechten beschikken over een ruimte waar slachtoffers afgezonderd van de verdachte en het overige publiek kunnen wachten voorafgaand aan de zitting, tijdens onderbrekingen van de zitting en na de zitting. In het onderzoek is aan de gerechten gevraagd over welke voorzieningen zij beschikken om de hier bedoelde confrontatie zoveel mogelijk te voorkomen met de nadruk op de beschikbaarheid van een afzonderlijke wachtruimte.

3.5.1 Wachtruimte voor slachtoffers

Uit het onderzoek volgt dat alle gerechten voorzien in mogelijkheden om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte zoveel mogelijk te vermijden. In alle gerechten is het mogelijk om het slachtoffer in een aparte ruimte te plaatsen als hieraan behoefte is. Uit de interviews komt naar voren dat die behoefte doorgaans niet groot is. Negen gerechten beschikken over een of meer speciale slachtofferwachtruimtes. De overige gerechten gaven aan daarvoor ruimtes te gebruiken die doorgaans ook voor andere doeleinden worden gebruikt, zoals een spreekkamer of een enquêtekamer. Sommige gerechten gebruiken deze voorzieningen ook in aanvulling op de slachtofferruimtes. De ruimtes kunnen worden afgesloten en bieden voldoende privacy. In de checklist bij dit rapport wordt weergegeven welke voorzieningen er in de slachtofferruimtes aanwezig zijn, zoals de beschikbaarheid van koffie, thee en water, wifi, lectuur, etc. (zie bijlage 6).

Door vier gerechten is aangegeven dat aan het slachtoffer actief wordt gevraagd of het van een afzonderlijke wachtruimte gebruik wil maken. In de overige gerechten zal de behoefte daaraan door het slachtoffer zelf kenbaar moeten worden gemaakt. De gerechten gaven aan dat voorzieningen eenvoudiger zijn te treffen wanneer de wensen van het slachtoffer vooraf bekend zijn. In grotere zaken worden die wensen al in een vroeg stadium door het OM geïnventariseerd. In zaken die als "risicovol" zijn aangemerkt, worden soms op voorhand ook door de gerechten zelf maatregelen getroffen.

3.5.2 Overige voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie

Naast mogelijkheden om in een afzonderlijke ruimte te wachten, kunnen in de gerechten ook andere voorzieningen worden getroffen om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte zoveel mogelijk te voorkomen. In zaken waarin het gerecht spanningen of andere risico's verwacht, worden extra beveiligers of bodes ingezet. Door tien gerechten is de mogelijkheid genoemd om het slachtoffer via een aparte in- en/of uitgang het gerechtsgebouw te laten betreden/verlaten. In elk gerecht kan het slachtoffer worden begeleid door een bode of beveiliger, bijvoorbeeld naar de zittingszaal, naar de wachtruimte en eventueel zelfs naar de auto. Wel verschilt het per gerecht en per geval wanneer die begeleiding wordt aangeboden. Dergelijke voorzieningen worden vooral ingezet bij grotere, risicovolle zaken.

3.5.3 Bekendheid gerecht met de wensen van het slachtoffer

De verantwoordelijkheid voor de informatieverstrekking aan en communicatie met slachtoffers voorafgaand aan de zittingsdag ligt op grond van de wet bij het OM. Uit de correspondentie met het OM die aan het strafdossier is gevoegd kan door

het gerecht in veel gevallen worden afgeleid of het slachtoffer de zitting wenst bij te wonen en of het van bepaalde slachtofferrechten gebruik wenst te maken. Het wensenformulier van het OM bevat geen specifieke informatie met betrekking tot de in het gerecht beschikbare voorzieningen, zoals een aparte wachtruimte.
In sommige (vaak ernstige) strafzaken worden wensen daaromtrent door het OM op andere wijze geïnventariseerd. Soms nemen slachtoffers of hun advocaat voorafgaand aan de zitting zelf contact op met het gerecht. Het komt echter ook voor dat een slachtoffer onaangekondigd op de dag van de zitting in het gerechtsgebouw verschijnt. Wanneer een gerecht tijdig voorafgaand aan de zitting op de hoogte is van de specifieke wensen van het slachtoffer kan daarop worden geanticipeerd. Is die informatie niet vooraf bekend en meldt zich toch een slachtoffer in het gerechtsgebouw dan doen gerechten hun best om zoveel als mogelijk te voorzien in de wensen van het slachtoffer. De verantwoordelijkheid voor het kenbaar maken van die wensen ligt in dat geval in belangrijke mate bij het slachtoffer zelf. Het verschilt per gerecht hoe actief de bode naar eventuele wensen van het slachtoffer vraagt.

De rechter raakt in alle gerechten via informatie uit het strafdossier of door mededelingen van de bode op de hoogte van eventuele wensen van het slachtoffer. In de Modelregeling wordt daarnaast het gebruik van een "geleidebrief slachtoffer/benadeelde partij" aanbevolen. Hierop kan het slachtoffer zelf aangeven van welke voorzieningen het gebruik wenst maken. Alleen rechtbank Amsterdam en rechtbank Gelderland maken gebruik van een dergelijk formulier. Andere wensen dan het uitoefenen van het spreekrecht en het gebruik maken van een wachtruimte, kunnen hierop niet worden aangegeven.

Vrijwel alle gerechten geven aan dat enige medewerking en/of assertiviteit van het slachtoffer geboden is om het goed van dienst te kunnen zijn. De capaciteit van de bodediensten in de gerechten is beperkt. Bodes zijn daardoor doorgaans niet in de gelegenheid om aan slachtoffers proactief elke mogelijke optie voor het gebruik van slachtoffervoorzieningen voor te leggen.

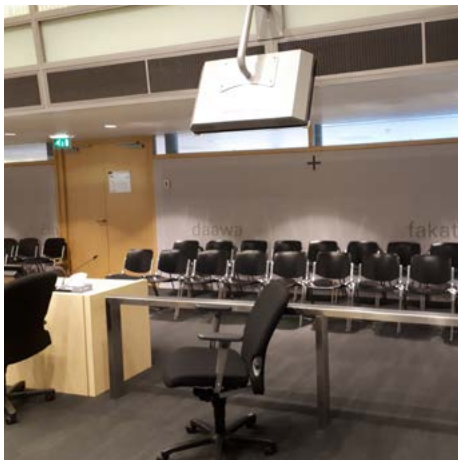
4. VOORZIENINGEN VOOR SLACHTOFFERS IN DE ZITTINGSZAAL

4.1 Vertrekpunten van de Modelregeling

De zittingszaal van een gerecht is in de meeste strafzaken toegankelijk voor het publiek. Naast de verdachte en zijn raadsman kan het slachtoffer, eventueel vergezeld door een advocaat, een medewerker van SHN en/of familie de behandeling van een zaak bijwonen. Maar ook journalisten, familie van de verdachte, scholieren of andere belangstellenden. In de zittingszaal hebben de deelnemers aan het proces (de rechters, de officier van justitie, de verdachte en zijn advocaat en eventuele deskundigen) een vaste plek. Voor de andere aanwezigen is dat niet zonder meer het geval. Zij nemen in het algemeen plaats op de "publieke tribune" in de zittingszaal. Dat zijn doorgaans rijen met stoelen achterin de zittingszaal. Hiervoor is beschreven dat het slachtoffer tijdens de zitting verschillende rollen kan hebben: belangstellende, procesdeelnemer (uitoefening spreekrecht) en procespartij (toelichting op vordering tot schadevergoeding).

De Modelregeling neemt als vertrekpunt dat het slachtoffer, ongeacht zijn rol, een duidelijke zitplaats in de rechtszaal heeft, zodat zijn aanwezigheid tijdens de zitting voor de rechter kenbaar is en het slachtoffer kan worden onderscheiden van het overige publiek.[19] Dit laat onverlet dat het slachtoffer volgens de Modelregeling de vrijheid moet hebben om een andere plek in de zittingszaal te kiezen.[20]

In het onderzoek is aan de gerechten gevraagd in hoeverre de gerechten met een "vaste" plek voor het slachtoffer in de zittingszaal werken en welke voorzieningen er voor slachtoffers worden getroffen in de zittingszaal. Daarbij is in het bijzonder gevraagd naar maatregelen ter voorkoming van ongewenste confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte tijdens de zitting en ter bescherming van de privacy van het slachtoffer. Tot slot is aan de gerechten gevraagd naar de beschikbaarheid van bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers, zoals minderjarigen.

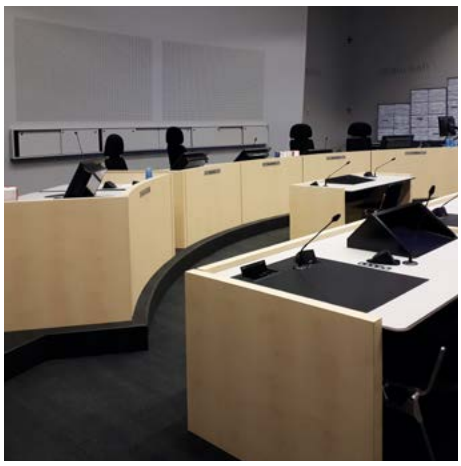
Zittingszaal in rechtbank Noord-Holland

In dit hoofdstuk worden de voorzieningen voor slachtoffers in de zittingszaal per gerecht besproken. In par. 4.2 komt de plek van het slachtoffer in de zittingszaal aan de orde. In par. 4.3 worden voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie tijdens de zitting toegelicht. In par. 4.4 worden maatregelen beschreven ter bescherming van de privacy van slachtoffers. Tot slot wordt in par. 4.5 aandacht besteed aan bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers.

4.2 De plek van het slachtoffer in de zittingszaal

Rechtbank Noord-Holland beschikt over een vaste plek voor het slachtoffer in de zittingszaal. Deze bevindt zich, vanuit de rechters gezien, aan de rechterkant van de zaal, schuin achter de verdachte. Afhankelijk van de zittingszaal beschikt deze zitplaats over een tafel met microfoon. In de zogenaamde "digitale zittingszalen", die speciaal zijn ingericht voor de

19 Modelregeling 2011, p. 11-12.
20 Modelregeling 2011, p. 11.

Zittingszaal in rechtbank Noord-Holland

behandeling van strafzaken aan de hand van digitale strafdossiers, beschikt deze tafel tevens over een beeldscherm. Indien de plek niet is voorzien van een tafel, wordt het slachtoffer bij het uitoefenen van het spreekrecht of het toelichten van de vordering benadeelde partij gevraagd naar voren te komen.

Rechtbank Midden-Nederland maakt geen gebruik van een vaste zitplaats voor het slachtoffer in de zittingszaal.[21] De bode vraagt aan het slachtoffer waar het wil plaatsnemen. In de praktijk zit het slachtoffer vaak achterin de zaal. Wanneer het spreekrecht wordt uitgeoefend of een ingediende vordering tot schadevergoeding door het slachtoffer wordt toegelicht, vraagt de zittingsrechter doorgaans of het slachtoffer dat vanuit zijn positie achterin de zittingszaal wil doen of dat het daarvoor naar voren wil komen. Is dat laatste het geval dan neemt het slachtoffer plaats aan een tafel op de eerste rij van de zittingszaal, op een gelijk niveau als dat van de verdachte. Blijft het slachtoffer achterin de zaal zitten, dan zijn voorzieningen als een tafel en microfoon daar niet standaard beschikbaar.

In rechtbank Oost-Brabant is in elke zittingszaal een vaste zitplaats beschikbaar voor het slachtoffer. Deze plek bevindt zich op de tweede rij van de publieke tribune, aan de rechterkant (bezien vanuit de positie van de rechter). Daarvan kan echter worden afgeweken. De bode vraagt het slachtoffer waar het wil zitten. De zitplaats van het slachtoffer is niet voorzien van een tafel en/of microfoon. Wanneer het slachtoffer gebruik maakt van het spreekrecht of een toelichting wil geven op een ingediende vordering tot schadevergoeding wordt het op die momenten in de gelegenheid gesteld om aan een tafel vooraan in de zittingszaal plaats te nemen die wel is voorzien van een microfoon. Op beide plekken is voldoende ruimte voor de advocaat van het slachtoffer.

In gerechtshof 's-Hertogenbosch heeft het slachtoffer een vaste zitplaats: rechts vooraan (bezien vanuit de positie van de raadsheren), op afstand van eventueel aanwezige sympathisanten van de verdachte(n). Het gebeurt volgens het gerechtshof zelden dat het slachtoffer ergens anders wil plaatsnemen. Bij de uitoefening van het spreekrecht wordt wel altijd gevraagd of het slachtoffer naar voren wil komen of juist niet. Rechts naast de tafel waarachter de verdacht plaatsneemt is daarvoor een plek met tafel voor het slachtoffer en zijn advocaat of begeleider beschikbaar. Indien er in een zaak meerdere verdachten zijn, kan het zijn dat er vooraan in de zittingzaal geen ruimte meer is voor het slachtoffer. In dat geval wordt – bij voorkeur voorafgaand aan de zitting – getracht in overleg met de bode een oplossing te vinden, zoals het plaatsen van een microfoontje bij de zitplaats van het slachtoffer.

Zittingszaal in gerechtshof Amsterdam

In gerechtshof Amsterdam is de vaste zitplaats voor het slachtoffer een gegroeide praktijk. Deze bevindt zich op de publieke tribune links achterin de zaal (vanuit de positie van

21 Het zou volgens het gerecht wellicht wenselijk zijn om in de toekomst een vaste plek voor het slachtoffer op de eerste rij van de publieke tribune in te richten, waar een microfoon aanwezig zou zijn. Het gerecht gaf aan dat zij het gezien de positie van het slachtoffer in het strafproces niet passend vonden om het slachtoffer een standaard zitplaats op het niveau van de verdachte aan te bieden.

de raadsheren gezien). Wanneer het slachtoffer gebruik wil maken van zijn spreekrecht, komt het naar voren en kan het normaal gesproken gebruik maken van een tafel met microfoon. Er zijn echter wel beperkingen. Wanneer er vier verdachten aanwezig zijn met allen een eigen advocaat, is die ruimte lastiger te realiseren. Als van tevoren bekend is dat het slachtoffer tijdens de zitting bepaalde slachtofferrechten (spreekrecht, toelichten vordering tot schadevergoeding) wil uitoefenen, kan naar een andere zittingszaal worden uitgeweken. Wanneer dit niet vooraf bekend is, kan dit niet geregeld worden. Het slachtoffer kan aangeven liever ergens anders te willen zitten. In overleg met de voorzitter wordt bepaald wat mogelijk is.

In rechtbank Amsterdam beschikt elke zittingszaal in principe over een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Die vaste plek is niet in alle zalen voorzien van een tafel met microfoon. De zalen waarin dat niet het geval is zijn echter vaak vrij klein, waardoor een microfoon om zich verstaanbaar te maken voor het slachtoffer niet nodig is. In een aantal zalen bevindt die vaste plek zich rechts voorin de zaal (vanuit de positie van de rechter gezien), vlakbij de deur naar het cellencomplex waar gedetineerde verdachten verblijven in afwachting van de behandeling van hun zaak. Dat kan in bepaalde gevallen onwenselijk zijn. De voorzitter of beveiliging kan (om veiligheidsredenen) beslissen om van die plek af te wijken. Ook het slachtoffer zelf kan verzoeken om een andere zitplaats in de zaal. Slachtoffers vinden het volgens de rechtbank vaak prettig om de behandeling van de strafzaak achterin de zittingszaal te volgen. In sommige zalen is daarom ook achterin de zaal een aparte plek met tafel voor het slachtoffer gecreëerd. In andere zalen wordt het slachtoffer in dat geval gevraagd om naar voren te komen om het spreekrecht uit te oefenen of een vordering tot schadevergoeding wil toelichten.

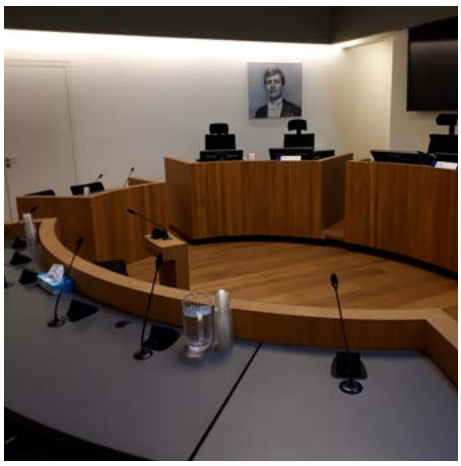
In principe heeft het slachtoffer in rechtbank Rotterdam een vaste plek aan de rechterkant van de zittingszaal (vanuit de positie van de rechter gezien). Deze plek bevindt zich op de publieke tribune. Wanneer het slachtoffer dit wil, kan hij tijdens het uitoefenen van zijn rechten naar voren komen en gebruik maken van een tafel met microfoon. Ook eventuele begeleiding of de advocaat van het slachtoffer kan aan die tafel plaatsnemen. Deze tafel bevindt zich rechts achter de verdachte, op gelijke voet met de advocaat van verdachte. De rechtbank beschikt over een aantal gedigitaliseerde zittingszalen. Het slachtoffer kan aan de tafel vooraan in deze zittingszalen het voor hem beschikbare digitale dossier via een beeldscherm raadplegen.

Zittingszaal in het paleis van justitie in Den Haag

Gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag hanteren een vaste zitplaats voor het slachtoffer in de zittingszalen. Deze bevindt zicht op de voorste rij van de publieke tribune. De precieze plek (links of rechts) verschilt per zittingszaal. Van de vaste plek kan worden afgeweken als dit gewenst is in verband met de veiligheid of wensen van het slachtoffer.

Alle zittingszalen van rechtbank Overijssel beschikken over een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Deze bevindt zich (vanuit de positie van de rechter gezien) aan de rechterkant van de zaal, op de tweede rij van de publieke tribune. De eerste rij is gereserveerd voor de pers. Dit is niet altijd

Zittingszaal in rechtbank Overijssel

Zittingszaal in rechtbank Zeeland-West-Brabant

Zittingszaal in rechtbank Limburg

wenselijk omdat het slachtoffer op die manier mee kan kijken op de laptop van de pers en zo confronterende informatie kan meelezen. Het gerecht denkt er daarom over om de publieke tribune anders in te richten. De zitplaats voor het slachtoffer beschikt niet over een tafel met microfoon. Wanneer het slachtoffer zijn spreekrecht wil uitoefenen of een vordering tot schadevergoeding wil toelichten, wordt het gevraagd naar voren te komen. Het slachtoffer kan daar plaatsnemen aan een aparte tafel met microfoon. Van de vaste zitplaats kan worden afgeweken, bijvoorbeeld wanneer het een zaak betreft met grote groepen slachtoffers of wanneer partijen strikt gescheiden moeten worden. In de zittingszalen kan geen water worden neergezet, omdat daar geen plek voor is. Bij de herinrichting van de zittingszalen zal hieraan aandacht worden besteed.

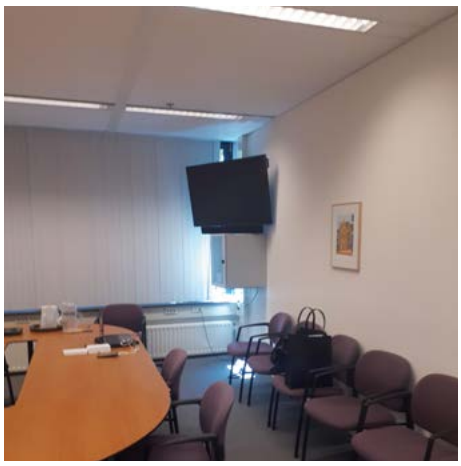
Rechtbank Zeeland-West-Brabant hanteert een vaste zitplaats voor het slachtoffer die door de bode wordt aangewezen. Deze plek bevindt zich niet op hetzelfde niveau, maar achter de zitplaats van de verdachte. De zitplaats is niet voorzien van een microfoon. Wanneer het spreekrecht wordt uitgeoefend, wordt het slachtoffer gevraagd vooraan bij een tafel met microfoon plaats te nemen. Wanneer een slachtoffer ergens anders wenst te zitten, is dat mogelijk.

In rechtbank Limburg geldt als uitgangspunt dat slachtoffers zelf een zitplaats kiezen, mits de zittingsrechter daartegen geen bezwaar maakt. De bodes geven uitleg over de zitplaats wanneer het slachtoffer zich voorafgaand aan de zitting bij hem meldt. In die gevallen waarin de komst van het slachtoffer vooraf bekend is, wordt al eerder overlegd over de zitplaatsen van de betrokkenen. Bij politierechterzittingen – zittingen met relatief eenvoudige zaken die door één rechter worden behandeld – komt het ook voor dat de wens van het slachtoffer met betrekking tot de zitplaats op de zitting zelf met de rechter wordt besproken. Alle zalen die voor de zittingen van de meervoudige kamer worden gebruikt, beschikken over een tweepersoonstafel met microfoon waarachter het slachtoffer, als het dat wil, kan plaatsnemen. Politierechterzittingen vinden meestal plaats in kleinere zittingszalen. In die zalen is het gebruik van een microfoon door het slachtoffer vaak niet nodig. Het slachtoffer kan echter altijd alsnog naar voren komen als dat nodig blijkt.

Rechtbank Gelderland en gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, beschikken over een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Deze bevindt zich vooraan in de zittingszaal aan de rechterzijde (vanuit de positie van de rechter gezien). Deze plek is voorzien van een tafel met twee stoelen voor het slachtoffer en zijn eventuele begeleider of advocaat, een microfoon en water. Desgewenst kan het slachtoffer

Zittingszaal in gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (locatie Leeuwarden)

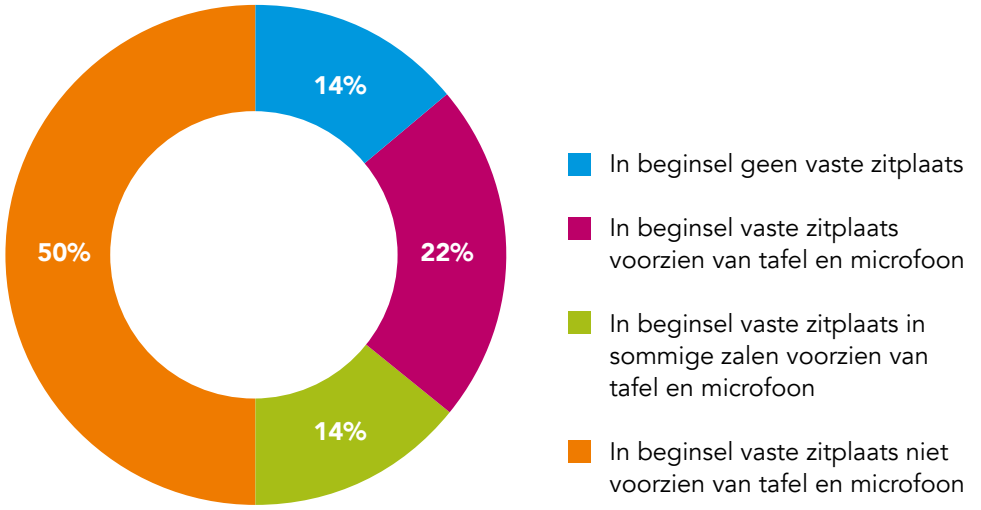
Mogelijkheid tot volgen zitting vanuit de slachtofferruimte in rechtbank Noord-Nederland

ergens anders in de zittingszaal plaatsnemen. Deze wens moet op eigen initiatief van het slachtoffer bekend worden gemaakt.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, maakt in elke zittingszaal gebruik van een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Deze is voorzien van een microfoon en water. Indien het slachtoffer dit wenst, kan van de vaste plaats worden afgeweken. Indien mogelijk kan de afstand tussen slachtoffer en verdachte worden vergroot door het slachtoffer een andere plek in de zittingszaal aan te bieden.

Ook in rechtbank Noord-Nederland is er een vaste zitplaats voor het slachtoffer met een tafel en een microfoon in de zittingszalen aanwezig. Over de gewenste plek van het slachtoffer vindt overleg plaats met de rechter, de parketpolitie en de bode. Door de inrichting van de zalen kunnen de groepen mensen op redelijke afstand van elkaar plaatsnemen. De verdachte en zijn raadsman en slachtoffers nemen plaats op stoelen voorin de zaal, het overige publiek op houten banken achterin de zittingszaal.

Zitplaats slachtoffer in de zittingszaal

4.3 Voorzieningen ter voorkoming van confrontatie tijdens de zitting

Het komt voor dat slachtoffers de behandeling van een strafzaak door de rechtbank of het gerechtshof wel willen volgen, maar tijdens de zitting liever niet direct geconfronteerd willen worden met de aanwezige verdachte of met andere aanwezigen. Uit de bezoeken aan de gerechten is gebleken dat alle gerechten er in deze gevallen kunnen voorzien in de mogelijkheid om gebruik te maken van een zittingszaal waarin het slachtoffer de zitting kan volgen vanaf een aparte, afgescheiden publieke tribune.

Op deze manier bevindt het slachtoffer zich wel in de zaal, maar op grotere afstand van de verdachte dan normaal. Sommige van deze zittingszalen hebben een publieke tribune achter glas. Er zijn ook zittingszalen met een balkon (al dan niet achter glas). Daarnaast is het voor het slachtoffer in alle gerechten mogelijk om een zitting in een andere zaal via een videoverbinding te volgen. De wens om van die mogelijkheid gebruik te maken moet wel tijdig bekend zijn, omdat daarvoor de nodige voorzieningen moeten worden getroffen.

In rechtbank Midden-Nederland is het bij de gemiddelde strafzaak in principe niet mogelijk om de zitting in een aparte zaal via een videoverbinding te volgen. In grote zaken, waarin daar van tevoren om is gevraagd, wordt die mogelijkheid wel geboden. Niet elke zittingszaal beschikt over de daarvoor benodigde voorzieningen. Als het nodig is, worden deze aangelegd. In het gerechtsgebouw in Utrecht, is er één zittingszaal met een fysieke scheiding, namelijk een publieke tribune op de eerste verdieping achter glas. Die zaal kan worden gebruikt in grote zaken met veel publiek, maar ook in minder grote zaken waarbij duidelijk is dat slachtoffer en verdachte zich liever niet in elkaars aanwezigheid bevinden.

Publieke tribune achter glas in een zittingszaal in rechtbank Zeeland-West-Brabant

Publieke tribune achter glas in een zittingszaal in rechtbank Amsterdam

Uit de interviews met gerechtshof 's-Hertogenbosch en de rechtbanken Noord-Holland, Oost-Brabant, Rotterdam en Zeeland-West-Brabant zijn geen andere dan de hiervoor genoemde voorzieningen naar voren gekomen.

Wanneer de wensen van het slachtoffer van tevoren bekend zijn, kan er door gerechtshof Amsterdam in de zittingszaal veel geregeld worden. Naast eerder genoemde maatregelen, is ook het afschermen van de verdachte door middel van een kamerscherm genoemd.

In rechtbank Amsterdam worden slachtoffer en verdachte altijd gescheiden de zittingszaal binnen gelaten. Het slachtoffer gaat als laatste naar binnen en als eerste naar buiten. De bode begeleidt het slachtoffer daarbij. Door het plaatsen van schermen kan het slachtoffer in de zittingszaal van het overige publiek en verdachte worden afgeschermd. Dit gebeurt echter zelden. Tijdens een onderbreking van de zitting wordt het slachtoffer in principe altijd door de bode naar de wachtruimte begeleid. Ook beschikt het gerecht over een zittingszaal met een publieke tribune achter glas waar het slachtoffer kan plaatsnemen.

In gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag kan het slachtoffer op de publieke tribune achter glas plaatsnemen. Ook zijn er mogelijkheden tot het afschermen van het slachtoffer in de zittingszaal. Van die mogelijkheid wordt echter zelden gebruik gemaakt.

In rechtbank Overijssel kunnen verdachte en slachtoffer de zittingszaal gescheiden betreden en verlaten. Daarnaast nemen partijen gescheiden in de zaal plaats, eventueel verspreid over de normale publieke tribune en een publieke tribune achter glas. De zitting kan via een videoverbinding in een andere ruimte worden gevolgd. Ook het spreekrecht kan vanuit een andere ruimte via een videoverbinding worden uitgeoefend.

In rechtbank Limburg is het mogelijk om slachtoffers in de zittingszaal door middel van schermen af te schermen van het overige publiek en/of de verdachte. Daarnaast beschikt het gerecht over een zittingszaal met een publieke tribune achter glas waar het slachtoffer kan plaatsnemen.

Rechtbank Gelderland en gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem, beschikken over zittingszalen met een publieke tribune achter glas waar het slachtoffer kan plaatsnemen. Hiervan kan afhankelijk van de beschikbaarheid gebruik worden gemaakt. Locatie Arnhem beschikt over twee zittingzalen met een publieke tribune achter glas, locatie Zutphen heeft er één. Ook kan het slachtoffer in de zittingszaal worden afgeschermd van de verdachte en het overige publiek. Daarnaast is het mogelijk het slachtoffer eerder of later dan de verdachte de zittingszaal te laten betreden en verlaten, mits de behoefte aan deze maatregel vooraf door het slachtoffer is kenbaar gemaakt.

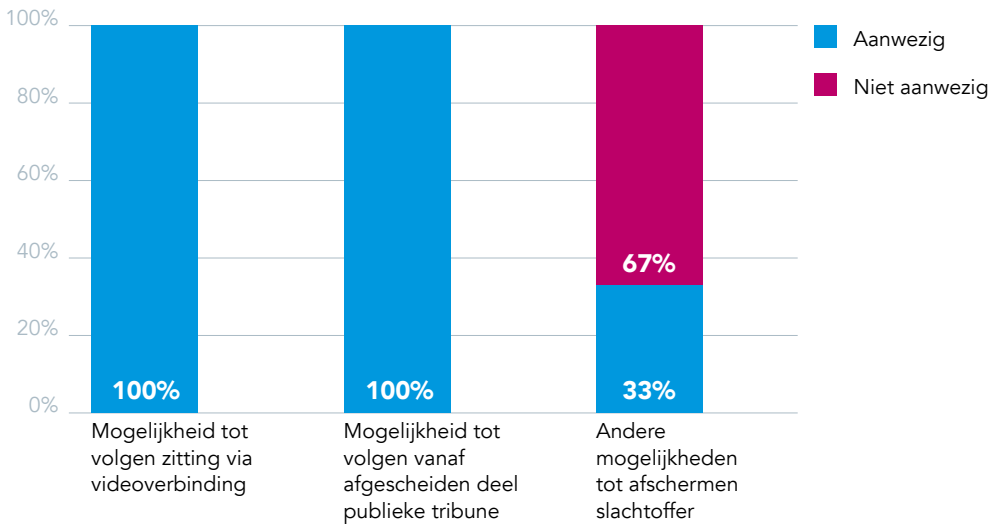
Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, beschikt over zittingszalen met een publieke tribune afgescheiden door glas. Een videoverbinding wordt vrijwel alleen in grote zaken gebruikt omdat hiervoor twee zittingszalen moeten worden vrijgehouden en dat gaat ten koste van andere zaken. Het slachtoffer kan op verschillende momenten in en uit de zittingszaal worden begeleid. Het slachtoffer kan worden afgeschermd in de zittingszaal.

Afgesloten publieke tribune achter glas in een zittingszaal in rechtbank Noord-Nederland

In rechtbank Noord-Nederland betreden het slachtoffer en de verdachte altijd gescheiden de zittingszaal: het slachtoffer wordt pas naar binnen gebracht als verdachte in de zittingszaal heeft plaatsgenomen. Eén van de zittingszalen beschikt over een publieke tribune achter glas, waar nabestaanden en familie van het slachtoffer vaak zitten als zij dat wensen. De tribune is uitgebreid met een plaats voor het slachtoffer, voorzien van een microfoon. Vanuit die plek kan het slachtoffer desgewenst het spreekrecht uitoefenen of een vordering tot schadevergoeding toelichten. Eén zittingszaal beschikt over een aparte ingang voor het slachtoffer die via een andere ingang dan de reguliere ingang van het gerechtsgebouw toegankelijk is. Tot slot beschikken de slachtofferruimtes en drie zittingszalen over een videoverbinding en kan deze in andere zittingszalen waar nodig worden aangelegd.

Voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie tijdens de zitting

4.4 Maatregelen ter bescherming van de privacy van het slachtoffer

De openbaarheid van de strafzitting en de aanwezigheid van andere belangstellenden, waaronder de media, kunnen door een slachtoffer als belastend worden ervaren. Het strafdossier bevat regelmatig gevoelige gegevens van het slachtoffer en details van de zaak worden tijdens de zitting besproken. Als het slachtoffer zelf actief aan het proces deelneemt, bijvoorbeeld door uitoefening van het spreekrecht of het toelichten van een vordering tot schadevergoeding, is anonimiteit lastig te waarborgen. In sommige gevallen wordt een slachtoffer op de zitting ook nog als getuige gehoord. Op al deze momenten bestaat er een risico dat gegevens over het slachtoffer bij anderen bekend worden.

In de inleiding van dit rapport is geattendeerd op de landelijke Persrichtlijn 2013 van de Rechtspraak. Daarin wordt voorgeschreven dat de media (zonder toestemming van het slachtoffer) geen beeld- en geluidsopnames van het slachtoffer mogen maken. De wet biedt daarnaast mogelijkheden om (onderdelen van) het strafproces achter gesloten deuren te behandelen indien de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van het slachtoffer dit eist. Daarnaast worden slachtoffergegevens die niet relevant zijn voor een in de zaak te nemen beslissing steeds vaker uit het strafdossier gehouden en worden uitspraken die op internet gepubliceerd worden per definitie geanonimiseerd.

Aan de gerechten is gevraagd in hoeverre zij bij de behandeling van een zaak – en met name ook bij de bejegening van het verschenen slachtoffer – ook op andere wijze rekening houden met de mogelijke behoefte van het slachtoffer om zoveel mogelijk anoniem te blijven.

Rechtbank Noord-Holland beschermt de privacy van het slachtoffer door buiten de zittingszaal geen gegevens van slachtoffers te tonen of te noemen. Indien het slachtoffer vooraf aangeeft dat het onopgemerkt wil blijven in de zittingszaal dan wordt daarmee door de rechter altijd rekening gehouden. Dit kan bijvoorbeeld door de naam van het slachtoffer niet te noemen. Indien het slachtoffer zich als benadeelde partij heeft gevoegd met een vordering tot schadevergoeding noemt

de rechter nooit meer gegevens van het slachtoffer dan zijn naam. Hetzelfde geldt voor een getuigenverhoor van het slachtoffer door de rechter-commissaris. Het adres van het slachtoffer komt niet voor in het proces-verbaal van verhoor door de rechter-commissaris.

In rechtbank Midden-Nederland wordt de naam van het slachtoffer op zittingslijsten die te raadplegen zijn in het publieke gedeelte van het gebouw standaard weggelaten ter bescherming van de privacy van slachtoffers. Tijdens de zitting wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de privacy van het slachtoffer. Zo zal, indien een slachtoffer daarom heeft verzocht, de naam van het slachtoffer niet worden genoemd. Deze wens komt vooral voor in zaken met hele jonge slachtoffers. Daarnaast kan rekening worden gehouden met het feit dat het slachtoffer wel aanwezig wil zijn, maar onopgemerkt wil blijven. Indien het slachtoffer dit van tevoren bij de bode aangeeft, geeft de bode dit door aan de zittingsrechter.

Indien een slachtoffer daarom vraagt, zal de bode in rechtbank Oost-Brabant en gerechtshof 's-Hertogenbosch er rekening mee houden dat de naam van het slachtoffer nergens wordt genoemd. Dergelijke verzoeken geeft de bode door aan de voorzitter van de rechtbank. De voorzitter zal hier uit zichzelf tijdens de zitting niet altijd naar vragen. De standaard werkwijze is daarom dat de bode de zittingsrechter zoveel mogelijk voorafgaand aan de zitting over deze wensen informeert. Informatie over het slachtoffer is niet beschikbaar voor het publiek. In de rechtbank hangt een scherm met daarop een overzicht van alle zittingen. Dit scherm is toegankelijk voor het publiek. Op het scherm worden echter geen gegevens over het slachtoffer getoond. De naam van het slachtoffer wordt tijdens de zitting door de zittingsrechter wel genoemd, tenzij het slachtoffer van tevoren heeft verzocht dat niet te doen. Verdere gegevens, zoals het adres of de geboortedatum van het slachtoffer, worden niet genoemd.

Door gerechtshof Amsterdam is opgemerkt dat een slachtoffer dat niet als zodanig bekend wenst te worden altijd als belangstellende in de zittingszaal kan plaatsnemen. In grotere zaken met veel mediabelangstelling kunnen maatregelen worden getroffen om de privacy van het slachtoffer te beschermen. Vanuit het gerechtshof is opgemerkt dat de verdachte en het slachtoffer elkaar kunnen kennen en dat het strafdossier privacygevoelige gegevens over het slachtoffer kan bevatten, zodat volledige anonimiteit van het slachtoffer tegenover de verdachte niet altijd goed te realiseren is.

In rechtbank Amsterdam kan er tijdens de zitting, op verzoek van het slachtoffer, voor worden gekozen om de personalia van het slachtoffer niet te noemen.
De voorzitter beslist daarover. Gegevens van het slachtoffer, anders dan zijn naam, worden in het vonnis, dat ook naar de verdachte gaat, niet weergegeven.
De voorzitter noemt tijdens de zitting nooit andere persoonsgegevens dan de naam van het slachtoffer. Adresgegevens of de geboortedatum van het slachtoffers worden daardoor niet op de zitting bekend gemaakt. Ook buiten de zittingszaal wordt geen informatie over het slachtoffer verstrekt.

Het slachtoffer dat in rechtbank Rotterdam onopgemerkt wil blijven en bijvoorbeeld niet wil dat zijn naam wordt genoemd, kan de bode hiervoor aandacht vragen.

De bode legt het verzoek vervolgens voor aan de rechter. De bode vraagt dit niet standaard. Het is aan de rechter om te bepalen of hij meegaat in een dergelijk verzoek.

In gerechtshof Den Haag geldt als vaste werkwijze dat het slachtoffer in de zittingszaal door de voorzitter wordt verwelkomd en dat wordt toegelicht wanneer het slachtoffer bijvoorbeeld van het spreekrecht gebruik kan maken of een toelichting kan geven op een ingediende vordering tot schadevergoeding. Bij deze introductie wordt standaard de naam van het slachtoffer genoemd. Wanneer het slachtoffer te kennen heeft gegeven bij de zitting aanwezig te willen zijn, maar verder onopgemerkt te willen blijven, dan zal de voorzitter een dergelijk verzoek respecteren. Dit komt echter in de praktijk bijna nooit voor. Vanuit het gerechtshof is opgemerkt dat het BSN en de BRP-gegevens van het slachtoffer structureel in de processen-verbaal van de politie worden vermeld, terwijl uit het Wetboek van Strafvordering niet volgt dat dit noodzakelijk is.

In rechtbank Den Haag noemt de rechter alleen de naam van het slachtoffer tijdens de zitting.

In rechtbank Overijssel wordt, ter bescherming van de privacy, tijdens de strafzitting nooit méér dan de naam van het slachtoffer of de benadeelde partij besproken. Meer gegevens dan de naam worden ook niet in het schriftelijk vonnis opgenomen. Bij publicatie van het vonnis wordt die naam geanonimiseerd.

Bij het uitroepen van een zaak wordt in rechtbank Limburg nooit de naam van het slachtoffer, maar uitsluitend die van de verdachte en zijn raadsman genoemd. De voorzitter spreekt het slachtoffer tijdens de zitting wel bij zijn naam aan, maar zal geen andere gegevens van het slachtoffer noemen. De naam van het slachtoffer staat vermeld op de zittingslijsten, maar deze zijn alleen toegankelijk voor de bodes en worden na gebruik vernietigd.

Ook in rechtbank Gelderland wordt de naam van het slachtoffer bij het uitroepen van de zaak niet genoemd. Bij het verwelkomen van de aanwezigen noemt de voorzitter de naam van het slachtoffer doorgaans wel. Het is mogelijk voor het slachtoffer om de zitting alleen bij te wonen in de hoedanigheid van belangstellende. Als die behoefte van tevoren is aangegeven, zal de naam van het slachtoffer niet genoemd worden. Dit komt echter nauwelijks voor en alleen in gevallen waarin het slachtoffer geen gebruik maakt van het spreekrecht of van de mogelijkheid tot het indienen van een vordering tot schadevergoeding.

In gerechtshof Arnhem-Leeuwarden wordt de naam van het slachtoffer niet genoemd wanneer daarom is verzocht en het slachtoffer geen vordering als benadeelde partij heeft ingediend. Dit komt met name voor in zaken waarbij pers aanwezig is. Ook door dit hof wordt aangegeven dat het voor het slachtoffer lastig is om volledig anoniem te blijven. Veel informatie over het slachtoffer staat immers ook in het dossier. De verdediging heeft inzage in dit dossier. Het slachtoffer kan als gewone bezoeker de zitting bijwonen. In dat geval kan het volledig onopgemerkt blijven. Buiten de zittingszaal worden er geen gegevens van slachtoffers getoond of genoemd.

Wanneer er in rechtbank Noord-Nederland sprake is van een beschermingsregeling of het dossier is geanonimiseerd dan worden die maatregelen ook tijdens de zitting gerespecteerd. In andere gevallen gaat rechtbank niet uit van anonimiteit. Indien het slachtoffer desondanks anoniem wil blijven, kan het ervoor kiezen om de zitting als 'gewone' bezoeker bij te wonen. De naam van het slachtoffer en doorgaans ook andere persoonsgegevens staan echter in die gevallen altijd in het strafdossier, dat ook in het bezit is van de verdachte. Wanneer het slachtoffer als benadeelde partij een vordering tot schadevergoeding indient, wordt zijn naam weergegeven in het formulier waarmee die vordering wordt gedaan. Ook dat formulier maakt deel uit van het strafdossier.

4.5 Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Sommige slachtoffers verdienen vanwege hun bijzondere kwetsbaarheid extra aandacht. Daarbij kan worden gedacht aan minderjarigen of slachtoffers van seksueel geweld, maar ook aan slachtoffers die door functiebeperkingen extra voorzieningen nodig hebben om aan de zitting deel te nemen. Aan de gerechten is gevraagd welke aanvullende maatregelen voor deze doelgroepen kunnen worden genomen.

Vrijwel alle gerechten hebben aangegeven dat de gerechtsgebouwen rolstoelvriendelijk zijn. Daarnaast is door vrijwel alle gerechten aangegeven dat slechthorende bezoekers gebruik kunnen maken van een ringleiding.

In rechtbank Noord-Holland worden slachtoffers met een bijzondere kwetsbaarheid zelden tijdens de zitting als getuige gehoord. Dat horen gebeurt zoveel mogelijk door de rechter-commissaris. Het gerechtsgebouw beschikt niet over bijzondere voorzieningen voor het horen van kwetsbare slachtoffers, zoals bijvoorbeeld een verhoorstudio. Kwetsbare slachtoffers van bijvoorbeeld een zedendelict of minderjarige getuigen worden daarom vaak in een speciale verhoorstudio van de politie gehoord door gecertificeerde opsporingsambtenaren. De rechter-commissaris, officier van justitie en verdediging kunnen in die gevallen van tevoren vragen opgeven. Tijdens het verhoor verblijven zij in een andere ruimte. Deze mogelijkheid wordt alleen in bijzondere gevallen gebruikt. Het organiseren van deze voorziening is erg kostbaar en vergt veel tijd. Omdat minderjarigen vaak in een verhoorstudio worden gehoord, is er in het gerechtsgebouw geen speciale verhoorruimte voor kinderen ingericht. Dezelfde werkwijze wordt in veel andere gerechten gebruikt voor het horen van kwetsbare slachtoffers als getuigen.

Wanneer een kwetsbaar slachtoffer zich pas op de zittingsdag in de rechtbank als belangstellende meldt, dan zijn daar in beginsel in rechtbank Midden-Nederland geen andere voorzieningen voor beschikbaar dan die ook voor andere slachtoffers gelden.

In rechtbank Oost-Brabant bestaan geen speciale voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers. Indien nodig kan per geval maatwerk worden geleverd en worden gekeken wat er nodig is om een slachtoffer extra te begeleiden.

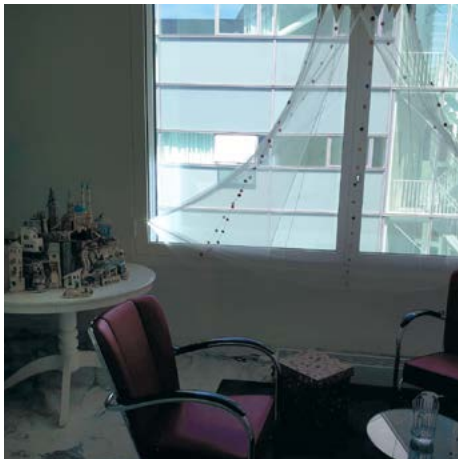
Ruimte waarin gesprekken met minderjarigen plaatsvinden in rechtbank Rotterdam

Wachtruimte voor kinderen ('muziekkamer') in rechtbank Rotterdam

Wachtruimte voor kinderen ('bioscoopkamer') in rechtbank Rotterdam

Wachtruimte voor kinderen in gerechtshof Amsterdam

In gerechtshof Amsterdam worden kwetsbare slachtoffers in beginsel evenmin op zitting gehoord, maar door de raadsheer-commissaris. Ook hier kan gebruik worden gemaakt van een verhoorstudio en van gecertificeerde verhoorders. Het gerecht beschikt over een kamer die speciaal is ingericht voor de opvang van kinderen. Het komt volgens het gerecht nooit voor dat een extra kwetsbaar slachtoffer zonder begeleiding naar zitting komt. Hiervoor zijn geen speciale voorzieningen anders dan voor andere slachtoffers. Begeleiding vanuit het gerecht is mogelijk, mits vooraf bekend.

Ook in rechtbank Amsterdam bestaan er geen specifieke voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers. Wel spant de rechtbank zich in om de nodige en gewenste voorzieningen te treffen. Ook hier worden slachtoffers met een bijzondere kwetsbaarheid in beginsel door de rechter-commissaris gehoord.

Rechtbank Rotterdam beschikt over een speciale ruimte die wordt gebruikt voor het voeren van gesprekken met minderjarigen. Deze ruimte is ingericht met meubels in verschillende, opvallende kleuren en een ronde tafel. Eén van de muren is beplakt met kleurrijke wandbekleding. Daarnaast beschikt het gerecht over twee speciale kinderwachtkamers, een "filmkamer" en een "muziekkamer". Extra kwetsbare slachtoffers worden doorgaans gehoord door de rechter-commissaris. Ook hier wordt wel gebruik gemaakt van een speciale verhoorstudio en gecertificeerde verhoorders. Vanuit de verhoorstudio kan het verhoor via een videoverbinding worden gevolgd. Bij het verhoor wordt ondersteuning van het slachtoffer toegelaten. Ook bij de rechter-commissaris worden kwetsbare slachtoffers waar nodig begeleid om confrontatie met anderen te voorkomen. Wanneer een slachtoffer tijdens de zitting wordt gehoord, kan er mogelijk voor worden gekozen om het slachtoffer van het overige publiek af te schermen. Dit komt echter nagenoeg nooit voor.

Indien minderjarige slachtoffers moeten worden gehoord, dan zullen gerechtshof Den Haag en rechtbank Den Haag de zaak vrijwel altijd verwijzen naar de rechter-commissaris, die het slachtoffer in besloten kring zal horen. Datzelfde geldt voor slachtoffers van seksueel geweld, al hoewel zij ook nog wel eens tijdens de zitting worden gehoord. Dit hangt sterk af van het type zaak.

In rechtbank Limburg zijn er geen bijzondere voorzieningen voor bijvoorbeeld minderjarige slachtoffers of slachtoffers met een verstandelijke beperking.

Het horen van extra kwetsbare slachtoffers die niet door de rechter-commissaris worden gehoord, vindt vrijwel altijd plaats in de zittingszaal. Hier zijn geen speciale ruimtes voor.

Extra kwetsbare slachtoffers kunnen in het paleis van justitie in Arnhem van dezelfde voorzieningen gebruik maken als andere slachtoffers. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden, beschikt over verschillende voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers. Zo is er in de eerste plaats een speciale kinderkamer, waar minderjarigen kunnen wachten. In de ruimte liggen kleurplaten en kleurpotloden en er staat een "speelse" groene bank. In het gerecht kan er altijd een afzonderlijke ruimte worden geregeld waar een extra kwetsbaar slachtoffer met begeleiding kan plaatsnemen. Speciale verhoorstudio's worden alleen door de politie gebruikt. Het gerecht beschikt hier niet over. In uitzonderlijke gevallen is het mogelijk om de verdachte uit de zaal te laten verwijderen wanneer een extra kwetsbaar slachtoffer wordt gehoord.

Rechtbank Noord-Nederland beschikt niet over speciale voorzieningen voor het horen van kwetsbare slachtoffers als getuigen. Dit horen geschiedt via de rechter-commissaris en met de voorzieningen die daar aanwezig zijn. Daarbij kan wel gebruik worden gemaakt van kindvriendelijke studio's of verhoorstudio's met gecertificeerde verhoorders.

4.6 Conclusie

4.6.1 De plek van het slachtoffer in de zittingszaal

Het is in het belang van het slachtoffer dat de rechter tijdens de strafzitting op de hoogte is van de aanwezigheid en de wensen van het slachtoffer.[22] Dit geldt temeer als het slachtoffer ook actief wil deelnemen aan het strafproces, door gebruikmaking van het spreekrecht of het toelichten van een vordering benadeelde partij. De Modelregeling neemt als uitgangspunt dat het slachtoffer in de zittingszaal een vaste zitplaats heeft, zodat het kan worden onderscheiden van het overige publiek.[23] Dertien gerechten beschikken daarover. In de twee andere gerechten kiest het slachtoffer in beginsel zelf een plek op de publieke tribune van de zittingszaal. Volgens de Modelregeling moet het slachtoffer die mogelijkheid steeds hebben.[24] Uit de interviews is naar voren gekomen dat slachtoffers die vrije keuze ook graag willen hebben. In de meeste gerechten met een vaste plek voor het slachtoffer kan daarvan in overleg met de rechter worden afgeweken. In andere gerechten is het afwijken van de standaard zitplaats uitzondering. Bij een aantal gerechten vraagt de bode actief aan het slachtoffer of het gebruik wil maken van de standaard zitplaats of van een andere plek. In andere gerechten is afwijken van de standaard zitplaats mogelijk, mits het slachtoffer hier zelf om vraagt.

In sommige gerechten bevindt de vaste zitplaats zich op de publieke tribune, in andere gerechten bevindt deze vaste zitplaats zich op gelijk niveau als de zitplaatsen van de verdachte en/of zijn raadsman. Een plek op dezelfde rij als de verdachte en zijn raadsman wordt door veel gerechten afgeraden omdat daarmee ten onrechte de indruk zou worden gewekt dat het slachtoffer een procespartij is. In drie gerechten is de vaste plek voor het slachtoffer voorzien van een tafel en een microfoon. Bij twee gerechten hangt de aanwezigheid van een tafel en microfoon voor het slachtoffer af van de zittingszaal. In alle gerechten kan de begeleiding van het slachtoffer, bijvoor-

22 Modelregeling 2011, p. 11-12.
23 Modelregeling 2011, p. 11.
24 Modelregeling 2011, p. 11.

beeld een advocaat of medewerker van SHN, naast of direct achter het slachtoffer plaatsnemen. In alle gerechten is het voor het slachtoffer mogelijk om het spreekrecht uit te oefenen vanaf een plek in de zittingszaal die daarvoor (wel) geschikt is.

4.6.2 Voorzieningen ter voorkoming van confrontatie tijdens de zitting

De gerechten beschikken over verschillende mogelijkheden om tijdens de zitting de confrontatie tussen een slachtoffer en de verdachte zoveel mogelijk te vermijden. In alle gerechten is het mogelijk om de behandeling van een zaak in een andere ruimte door middel van een videoverbinding te volgen. Daarvoor moeten voorafgaand aan de zitting vaak wel voorzieningen worden getroffen, zodat het van belang is dat de wens om van die mogelijkheid gebruik te maken tijdig vooraf bekend is. Het volgen van de zaak via een videoverbinding in een andere zittingszaal heeft tot gevolg dat voor één strafzaak twee zittingszalen moeten worden vrijgehouden. Van die mogelijkheid wordt in de meeste gerechten daarom alleen in uitzonderlijke gevallen gebruik gemaakt. Sommige gerechten bieden de mogelijkheid om vanuit een afgeschermde ruimte het spreekrecht uit te oefenen of een vordering benadeelde partij toe te lichten. Veel gerechten beschikken over een of meer zittingszalen met een publieke tribune achter glas. In verschillende gerechten kunnen andere voorzieningen worden getroffen, zoals het afschermen van het slachtoffer of de verdachte in de zittingszaal zelf.

Elk gerecht biedt mogelijkheden om het slachtoffer naar en van de zittingszaal te begeleiden en zo de confrontatie met een verdachte zoveel mogelijk te vermijden. Door één gerecht werd de mogelijkheid genoemd om gebruik te maken van een zittingszaal met een aparte in- en uitgang om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te vermijden.

4.6.3 Maatregelen ter bescherming van de privacy van het slachtoffer

Zittingen van de strafrechter zijn openbaar. De privacy van het slachtoffer is tijdens een zitting in het geding wanneer de rechter of procespartijen persoonsgegevens van het slachtoffer noemen. Sommige slachtoffers vinden het prettig als de rechter ze met hun naam aanspreekt en verwelkomt, maar er zijn ook slachtoffers die dit niet op prijs stellen. Uit het onderzoek volgt dat het – met name in die gevallen waarin het slachtoffer het spreekrecht wenst uit te oefenen of een vordering tot schadevergoeding heeft ingediend – gebruikelijk is dat de naam van het slachtoffer op de openbare zitting wordt genoemd, tenzij het slachtoffer vooraf kenbaar heeft gemaakt daartegen bezwaar te hebben. Vonnissen worden ook wel gepubliceerd op Rechtspraak.nl. Voor zover de naam van het slachtoffer daarin wordt vermeld, worden die gegevens geanonimiseerd. Wat de anonimiteit van het slachtoffer richting de verdachte betreft, is vanuit verschillende gerechten opgemerkt dat het strafdossier, dat ook toegankelijk is voor de verdachte, vaak privacygevoelige gegevens van het slachtoffer bevat. Die gegevens zijn vaak ook relevant voor in de zaak door de rechter te nemen beslissingen. Bovendien is de naam van het slachtoffer ook anderszins vaak al bekend bij de verdachte. De gerechten geven aan dat zij desondanks hun best doen om de privacy van het slachtoffer te waarborgen door niet onnodig gevoelige gegevens van het slachtoffer tijdens de openbare zitting te noemen. Buiten de zittingszaal, zoals op de informatieborden in het gerechtsgebouw en in overzichten van zittingen op internet worden gegevens van het slachtoffer niet vermeld.

4.6.4 Bijzondere voorzieningen extra kwetsbare slachtoffers

Slachtoffers met bijzondere kwetsbaarheid, zoals minderjarigen, worden doorgaans niet als getuigen op de openbare zitting gehoord, maar door de rechter-commissaris in de beslotenheid van het kabinet rechter-commissaris. Indien nodig vinden de verhoren plaats in kindvriendelijke studio's door gecertificeerde verhoorders. Slachtoffers met bijzondere kwetsbaarheden kunnen gebruik maken van de algemene voorzieningen voor slachtoffers. Sommige gerechten hebben in aanvulling daarop specifieke voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers, zoals een wacht- of spreekruimte die speciaal is ingericht voor minderjarigen. Door meerdere gerechten is de toegankelijkheid van het gerechtsgebouw voor mensen met een functiebeperking genoemd en de beschikbaarheid van bijvoorbeeld een ringleiding voor slechthorenden.

5. EVALUATIE EN OVERLEG

5.1 Vertrekpunten van de Modelregeling

Ter optimalisering van de bejegening van slachtoffers neemt de Modelregeling als vertrekpunt dat werkprocessen met betrekking tot slachtoffervoorzieningen binnen de gerechten periodiek worden geëvalueerd en worden besproken met externe partijen, zoals het OM en SHN.[25]

In dit onderzoek is aan de gerechten gevraagd op welke manieren zij hun werkwijzen met betrekking tot de opvang en bejegening van slachtoffers evalueren en bespreken met externe partijen (par. 5.2). In het verlengde daarvan is aan de gerechten gevraagd op welke wijze zij onder medewerkers intern aandacht (blijven) vestigen op ontwikkelingen met betrekking tot slachtofferrechten (par. 5.3).

5.2 Evaluatie en overleg in de praktijk

Periodiek overleg met andere organisaties uit de strafrechtketen, zoals het OM en SHN, over de opvang en bejegening van slachtoffers vindt alleen in rechtbank Amsterdam plaats. Tijdens die periodieke overleggen wordt de gehele samenwerking op het gebied van slachtoffers besproken. Het gerecht houdt regelmatig "spiegelbijeenkomsten" voor medewerkers. Wanneer deze bijeenkomsten in het teken van slachtoffers staan, worden er slachtoffers uitgenodigd om hun ervaringen met de rechtbank te delen. De uitkomsten van dergelijke bijeenkomsten en de periodieke overleggen worden gedeeld met de teams van de rechtbank. Ten slotte is vanuit de rechtbank toegelicht dat rechters deelnemen aan landelijke overleggen waarbij ervaringen worden uitgewisseld met betrekking tot bijvoorbeeld het spreekrecht.

De algemene gang van zaken met betrekking tot de opvang en bejegening van slachtoffers wordt in rechtbank Noord-Holland niet periodiek geëvalueerd. Bijzonderheden kunnen in reguliere overleggen, bijvoorbeeld tussen rechters onderling, uiteraard wel een onderwerp van gesprek zijn. Er vindt evenmin periodieke evaluatie met andere organisaties uit de strafrechtketen plaats. Wel wordt regelmatig overlegd met het Slachtofferloket. Die contacten gaan over concrete zaken. Het zou volgens de geïnterviewden goed zijn om eens een "spiegelbijeenkomst" met slachtofferadvocaten te organiseren en op die manier te inventariseren wat goed gaat en wat beter kan.

Ook in rechtbank Midden-Nederland vindt geen periodieke evaluatie plaats specifiek met betrekking tot de opvang en bejegening van slachtoffers. In de evaluatie van grotere strafzaken komt het onderwerp slachtofferbejegening in voorkomende gevallen wel aan bod. Door de rechtbank is gewezen op de zogenaamde "*Professionele standaarden*" die door de rechtspraak zijn ontwikkeld.[26] Deze zien mede op de bejegening van en de positie van het slachtoffer. Ter implementatie daarvan is onlangs met alle teams binnen de afdeling gesproken over hoe om te gaan met slachtoffers en wat beter kan.

In het paleis van justitie te 's-Hertogenbosch wordt door de rechtbank en het gerechtshof geen periodiek overleg gevoerd dat zich specifiek richt op de opvang en bejegening van slachtoffers. Indien nodig dan komt het onderwerp wel naar

25 Modelregeling 2011, p. 14.
26 Zie hierover de inleiding van dit rapport.

voren in andere overleggen. Binnen het arrondissementsparket Oost-Brabant wordt door het OM wel periodiek overleg gevoerd over slachtoffers. Daaraan wordt ook deelgenomen door een medewerker van de rechtbank. Vanuit het gerecht wordt ook nauw samengewerkt met de zaakscoördinatoren van het OM. Vanuit gerechtshof 's-Hertogenbosch is opgemerkt dat elke zitting tijdens het zogenaamde raadkamer-overleg door de raadsheren en griffier wordt geëvalueerd. De bejegening van slachtoffers kan dan ook aan de orde komen. Op mogelijke verbeteringen in de bejegening van slachtoffers kan het gerecht ook worden geattendeerd door klacht-brieven. Dat komt echter zelden voor.

In gerechtshof Amsterdam vindt geen periodieke evaluatie plaats specifiek met betrekking tot slachtoffers. Wel worden de resultaten van het KWO uitgebreid besproken en volgen hierop indien nodig acties. Het gerechtshof introduceert voor raadsheren intervisies. Een van de doelen daarvan is het verbeteren van de bejegening van slachtoffers. Daarnaast wordt er een mogelijkheid geopend voor online-feedback door slachtoffer en andere betrokkenen. De gegeven feedback wordt gedeeld met de medewerkers van het gerechtshof. Er is tussen het hof en het OM een regulier overleg, waarbij ook slachtoffer(bejegening) aan bod komt. Het OM voert slachtoffergesprekken in hetzelfde gebouw. Dit bevordert de onder-linge communicatie. Ook in overleg tussen raadsheren en andere medewerkers van het gerechtshof kan het onderwerp slachtoffers aan bod komen. Het is geen vast agendapunt. Naar aanleiding van specifieke zaken wordt ook wel collegiale feedback gegeven.

Binnen rechtbank Rotterdam vindt geen periodieke evaluatie plaats. Wel neemt de rechtbank deel aan een landelijke werkgroep van rechters die onder andere aandacht besteedt aan de toegenomen aandacht voor en de veranderende positie van het slachtoffer. Door de rechtbank is onlangs afgesproken dat een contactpersoon vanuit het gerecht zal deelnemen aan een stuurgroep van SHN die maandelijks bijeen komt. Op die manier heeft SHN een direct aanspreekpunt bij de rechtbank, bijvoorbeeld voor het melden van incidenten waarop de rechtbank waar nodig direct kan acteren. Daarnaast komen onderwerpen die hiermee samenhangen regelmatig aan bod in het rechtersoverleg.

Er vindt binnen gerechtshof Den Haag geen periodieke evaluatie plaats met betrek-king tot de bejegening van slachtoffers. Wel worden de resultaten van het KWO besproken. Ook wordt er zeer regelmatig tijdens het raadsherenoverleg gesproken over de bejegening van slachtoffers op de zitting. Raadsheren delen daarbij hun ervaringen met elkaar uit. Er wordt vanuit het gerechtshof een "professionele ontmoeting" met andere organisaties georganiseerd. De aandacht voor het slacht-offer en wat daarbij komt kijken is daarmee zowel intern als extern een onderwerp van gesprek.

In rechtbank Den Haag vindt evaluatie zowel op incidentele als op structurele basis plaats. Deze is niet specifiek gericht op slachtoffers, maar het onderwerp kan daarbij wel aan de orde komen. Zo wordt ieder incident binnen en buiten de zittingszaal besproken met (het hoofd van) de beveiliging, de bodes en de rechter. Daarnaast wordt iedere zes weken operationeel overleg gevoerd met het OM. Tijdens dit overleg worden zaakinhoudelijke aspecten besproken en geëvalueerd.

Er vindt bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant geen periodiek overleg plaats over de bejegening en opvang van slachtoffers. Vanuit de rechtbank werd aangegeven dat hier mogelijk wel behoefte aan is. Onder rechters vindt regelmatig vakinhoudelijk overleg plaats. In dat overleg worden ervaringen van rechters tijdens de zitting gedeeld. Incidenteel vindt er overleg plaats met externe organisaties, zoals SHN en het OM. De rechtbank heeft kortgeleden een rechter aangewezen als contactpersoon voor externe organisaties.

Er vindt geen periodieke evaluatie plaats binnen rechtbank Overijssel. Wel vindt er na afloop van risicozittingen vaak evaluatie plaats met alle betrokken partijen. Daarnaast is er nauw contact tussen de rechtbank en de zaakscoördinatoren van het OM die slachtoffers begeleiden. Tussen rechters onderling vindt er maandelijks inhoudelijk overleg plaats. De bejegening van het slachtoffer is daarin geen vast onderwerp, maar kan naar aanleiding van nieuwe ontwikkelingen wel een agendapunt vormen. De rechtbank is voornemens nauwer overleg te voeren met het Slachtofferloket.

Binnen rechtbank Limburg vindt geen periodieke evaluatie plaats met betrekking tot de bejegening en opvang van slachtoffers. Rechters voeren iedere maand een inhoudelijk overleg waarin het onderwerp slachtoffers aan bod kan komen. Dergelijke onderwerpen worden veelal aangedragen door het aanspreekpunt slachtoffers en de kwaliteitscoördinator van het gerecht. De teamleiders van de bodedienst voeren regelmatig overleg met het OM. Eventuele knelpunten worden bij die gelegenheid besproken. Daarnaast vinden er periodiek teamoverleggen plaats waarbij de bejegening van slachtoffers aan de orde kan komen. Het gerecht voert tweejaarlijks een overleg met het OM en de balie (de beroepsvereniging van advocaten), waarin de bejegening en opvang van slachtoffers een vast onderwerp is. Vanuit het gerecht voert een rechter als vaste contactpersoon regelmatig overleg met het OM en SHN. Deze overleggen vinden op reguliere basis plaats, maar ook naar aanleiding van specifieke vragen van slachtoffers. Tijdens het reguliere overleg worden er door het OM en/of SHN bespreekpunten op het gebied van slachtoffers aangereikt en geëvalueerd. Er vinden regelmatig interne evaluaties plaats. Zo zijn eind 2016 de slachtoffervoorzieningen en de gang van zaken omtrent de bejegening en opvang van slachtoffers door het gerecht geëvalueerd.

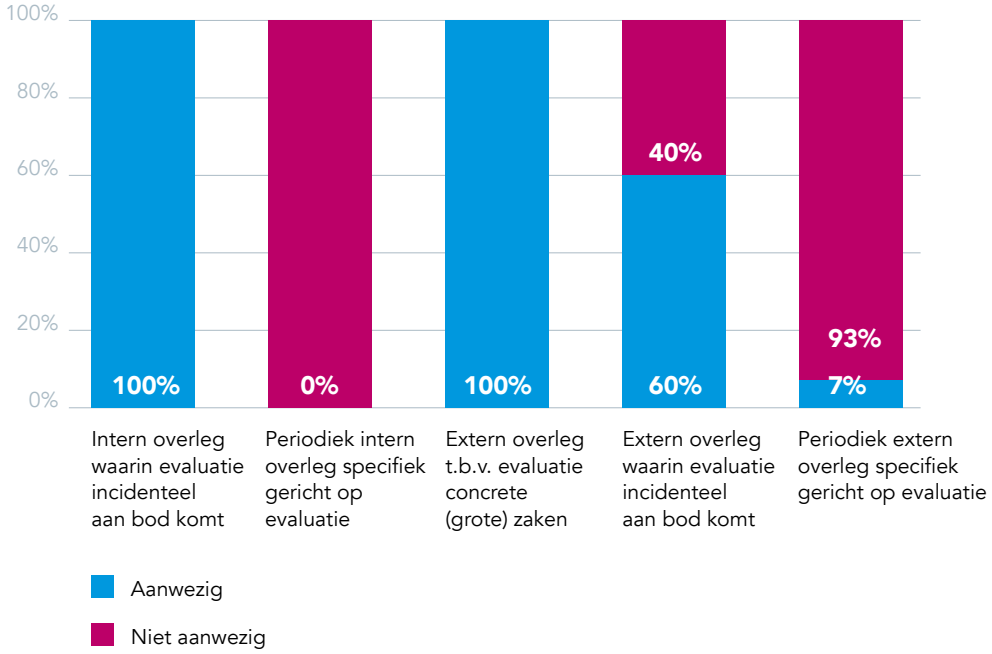
In rechtbank Gelderland vindt geen periodieke evaluatie plaats. De werkprocessen worden wel doorlopend geëvalueerd tijdens werkoverleggen en naar aanleiding van specifieke gevallen. Het onderwerp slachtoffers is geen vast agendapunt, maar als hiervoor aanleiding is, wordt het besproken. Er is maandelijks overleg met het OM. Daarbij kan slachtofferbejegening onderwerp van gesprek zijn. Ook is er een "Strafketenberaad". Dit is een maandelijks overleg met de hele strafrechtketen, waaraan onder andere de rechtbanken in Oost-Nederland, de verschillende reclasseringsinstellingen, het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie, de politie en SHN deelnemen. In dat ketenberaad kan elke deelnemende organisatie onderwerpen agenderen die voor de keten van belang zijn.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden evalueert ontwikkelingen op slachtoffergebied niet periodiek. Wel wordt elke zaak na afloop door de betrokken raadsheren geëvalueerd. De rol en bejegening van het slachtoffer kan daarbij ook aan de orde komen.

In grotere zaken is die evaluatie uitgebreider dan in kleinere zaken. Tussen bodes is er in verband met specifieke zaken ook overleg vooraf en evaluatie achteraf. Raadsheren geven wel eens verbeterpunten door aan bodes. Voorafgaand aan de zitting is er soms overleg tussen het gerechtshof en het OM.

In rechtbank Noord-Nederland vindt geen periodieke evaluatie plaats op het gebied van de opvang en bejegening van slachtoffers. Onder de bodes worden ervaringen mondeling gedeeld. Er vindt regelmatig evaluatie plaats na specifieke zaken. Bij de verschillende werkoverleggen voor rechters staat het punt "zittingservaringen" standaard op de agenda. Ervaringen met slachtoffers kunnen daarbij aan bod komen.

Overleg m.b.t bejegening slachtoffers en slachtoffervoorzieningen

5.3 Kennisbevordering binnen de gerechten

Vanuit het landelijke opleidingsinstituut SSR van de gerechten en het OM worden aan rechters cursussen en trainingen met betrekking tot slachtofferrechten en de bejegening van slachtoffers gegeven. Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) – waarin alle rechtbanken en gerechtshoven zijn vertegenwoordigd – heeft een landelijke expertgroep slachtoffers ingesteld, waaraan door rechters van verschillende gerechten wordt deelgenomen. Vanuit het LOVS is onder meer het in de inleiding van dit rapport genoemde handboek "*Slachtoffer en de Rechtspraak*" ontwikkeld alsmede de Modelregeling, het Strafprocesreglement en de Professionele standaarden. In interne kennissystemen van de Rechtspraak delen de gerechten hun *best practices*.

De bodes van alle gerechten volgen algemene klantvriendelijkheidstrainingen die zich richten op de bejegening van bezoekers. Uit de interviews met de gerechten is gebleken dat de gerechten zelf ook andere activiteiten organiseren om de aandacht voor en ontwikkelingen binnen de gerechten van slachtoffers te bevorderen. Deze activiteiten worden hierna besproken.

Naast de landelijke cursussen, wordt aandacht voor slachtoffers en slachtofferrechten in rechtbank Noord-Holland gestimuleerd tijdens jaarlijkse opleidingsdagen vanuit het gerecht. Twee jaar geleden is er een speciale gezamenlijke slachtoffercursus georganiseerd voor het OM en de rechtbank. Daarbij werden alle deelnemers verdeeld over groepen, waaraan ook één slachtoffer deelnam die vervolgens vertelde hoe het de zaak en zitting had ervaren. Dergelijke bijeenkomsten worden niet periodiek georganiseerd.

Als daartoe aanleiding is dan wordt er voor medewerkers van rechtbank Midden-Nederland een themabijeenkomst georganiseerd. Die aanleiding werd bijvoorbeeld gevonden in de wettelijke verruiming van het spreekrecht.

Aandacht voor slachtoffers en slachtofferrechten binnen het gerecht wordt door rechtbank Oost-Brabant onder meer gevestigd door middel van interne opleidingen. Jaarlijks wordt een tweedaagse cursus aangeboden aan rechters en juridisch medewerkers. Hierbij kan de bejegening van slachtoffers aan bod komen, zoals dat bij een van de laatste keren is gebeurd.

In gerechtshof 's-Hertogenbosch wordt voorzien in vergelijkbare interne opleidingen. Jaarlijks wordt een driedaagse cursus georganiseerd. Tijdens de meest recente bijeenkomst stond één opleidingsdag in het teken van het slachtoffer. Hierbij werden onder meer inleidingen verzorgd door medewerkers van het OM en SHN.

Om de aandacht voor slachtofferrechten bij medewerkers van gerechtshof Amsterdam te vergroten is er een cursus "versterking positie slachtoffer". Daarnaast is er aandacht voor het slachtoffer tijdens jurisprudentieoverleg en vakinformatieoverleg. Ten slotte is door het gerecht als voorbeeld genoemd dat een slachtofferadvocaat is uitgenodigd zijn ervaringen toe te lichten. Een interne opleiding toegespitst op de bejegening van slachtoffers bestaat nog niet, maar in de bestaande cursussen wordt daaraan wel aandacht besteed.

Binnen rechtbank Amsterdam worden regelmatig kwaliteitsbijeenkomsten en tweedaagse cursussen voor alle rechters en juridisch medewerkers van de rechtbank georganiseerd. De bejegening van slachtoffers krijgt daarbij ook aandacht. Daarnaast worden er aparte bijeenkomsten georganiseerd voor nieuwe, belangrijke onderwerpen, zoals wetswijzigingen als de uitbreiding van het spreekrecht. Bodes volgen iedere twee jaar een training (on)gewenste omgangsvormen. Daarin wordt de bodes onder meer geleerd hoe om te gaan met hevig geëmotioneerde personen.

Rechtbank Rotterdam organiseert verschillende themabijeenkomsten en cursussen voor rechters, waarin veel aandacht wordt besteed aan slachtoffers.

Het OM heeft ter stimulering van de aandacht voor slachtoffers recentelijk een bijeenkomst voor alle medewerkers van de rechtbank Den Haag georganiseerd. Hierin kwamen een slachtoffer en nabestaanden aan het woord. Na afloop vond er een kringgesprek plaats. Daarnaast is er een interne vakgroep in de rechtbank die zich specifiek richt op slachtoffers. Hierin worden alle ontwikkelingen op het gebied van slachtoffers besproken. De positie van het slachtoffer komt ook langs in rechtersoverleggen.

Bij rechtbank Zeeland-West-Brabant worden regelmatig studiedagen voor de rechters en juridisch medewerkers georganiseerd. Daarbij wordt mede aandacht besteed aan de rol en ervaringen van slachtoffers in het strafproces. Onlangs is er een slachtofferadvocaat uitgenodigd om zijn ervaringen met de rechters te delen.

Om intern aandacht te vestigen op slachtoffers worden er binnen rechtbank Gelderland cursussen gevolgd en vinden er vakinhoudelijke overleggen en teamoverleggen plaats.

In gerechtshof Arnhem-Leeuwarden worden voor raadsheren en juridisch medewerkers cursussen georganiseerd op het gebied van nieuwe wet- en regelgeving en op het terrein van de bejegening van slachtoffers. Er is een raadsherenoverleg, er zijn interne opleidingen en lezingen alsmede tweedaagse studiedagen waarvoor medewerkers van SHN en zaakscoördinatoren van het OM wel eens als sprekers worden uitgenodigd.

Als onderdeel van de permanente educatie van rechters en juridisch medewerkers van rechtbank Noord-Nederland worden cursussen aangeboden met betrekking tot slachtofferrechten. Daarnaast worden er communicatietrainingen gegeven. Rechters moeten zelf het initiatief nemen tot het volgen van deze cursussen en tot het in de praktijk toepassen van de opgedane kennis. Er vinden "bijspijkermiddagen" plaats over gewijzigde wet- en regelgeving waarbij ook de bejegening van het slachtoffer aan bod komt

Vanuit gerechtshof Den Haag en rechtbank Overijssel zijn in aanvulling op de reeds hier genoemde cursussen geen specifieke activiteiten genoemd ter bevordering van de aandacht voor slachtoffers.

5.4 Conclusie

Ter optimalisering van de bejegening van slachtoffers, neemt de Modelregeling als vertrekpunt dat werkprocessen met betrekking tot slachtoffervoorzieningen binnen de gerechten periodiek worden geëvalueerd en worden besproken met externe partijen.[27] Aan de gerechten is gevraagd hoe zij hieraan invulling geven en op welke wijze zij naast evaluaties en overleggen met externe partijen intern aandacht vestigen op ontwikkelingen met betrekking tot slachtofferrechten.

5.4.1 Evaluatie en overleg in de praktijk

In grotere zaken waarbij slachtoffers zijn betrokken wordt in alle gerechten overleg gevoerd met het OM. Na afloop van dergelijke zaken vindt doorgaans een evaluatie plaats. De bejegening van het slachtoffer kan daarbij aan bod komen. In de meeste gerechten evalueren rechters de behandeling van een strafzaak ook zelf, direct na de zitting. Zes gerechten voeren daarnaast periodiek overleg met andere organisaties, zoals het OM en SHN. Sommige gerechten hebben een rechter als vaste contactpersoon voor deze organisaties aangewezen. In de meeste gerechten wordt de opvang en bejegening van slachtoffers in algemene zin niet periodiek geëvalueerd. Het thema krijgt in voorkomende gevallen wel aandacht in andere reguliere interne en externe overleggen die niet specifiek hierop zijn gericht. Daarnaast vindt evaluatie plaats door klantwaarderingsonderzoeken, waarin ook slachtoffers worden betrokken. Gerechtshof Amsterdam maakt voor evaluatiedoeleinden in aanvulling daarop gebruik van een online feedbackformulier voor slachtoffers. In een aantal gerechten worden

27 Modelregeling 2011, p. 14.

spiegelbijeenkomsten met slachtoffers en/of slachtofferadvocaten georganiseerd waarbij ervaringen worden uitgewisseld. Door één gerecht is gewezen op de klachtprocedure die kan worden benut om klachten met betrekking tot de bejegening van slachtoffers en slachtoffervoorzieningen actief onder de aandacht van het gerecht te brengen.

5.4.2 Kennisbevordering binnen de gerechten

De bodes van alle gerechten volgen algemene klantvriendelijkheidstrainingen die zich richten op de bejegening van bezoekers. In landelijke en interne cursussen voor rechters wordt aandacht besteed aan de rechten en bejegening van slachtoffers. Sommige gerechten hebben in het verleden in aanvulling daarop een of meer themabijeenkomsten over slachtoffers georganiseerd. In lokale en landelijke overleggen en interne kennissystemen worden ervaringen uitgewisseld en *best practices* gedeeld. Door het LOVS zijn verschillende landelijke handreikingen en gezamenlijke uitgangspunten ontwikkeld op het terrein van slachtofferrechten.

6. KNELPUNTEN EN OVERIGE OPMERKINGEN

6.1 Inleidende opmerkingen

Aan de gerechten is aan de hand van de vertrekpunten van de Modelregeling gevraagd naar beschikbare voorzieningen voor slachtoffers en interne werkprocessen daaromtrent. Die zijn hiervoor toegelicht. Aan de gerechten is ook gevraagd naar knelpunten die zij daarbij ervaren. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan beperkte capaciteit en financiële middelen, maar ook aan beperkingen in de architectuur van de gerechtsgebouwen die verhinderen dat gerechten het slachtoffer kunnen bieden wat zij graag zouden willen. Ten slotte is de gerechten de mogelijkheid geboden om andere opmerkingen te maken. Van de naar voren gebrachte knelpunten en opmerkingen wordt hierna verslag gedaan.

6.2 Knelpunten

Rechtbank Noord-Holland heeft opgemerkt dat de zittingslocatie Haarlem een aantal gebouwelijke beperkingen kent. Zo heeft het gerechtsgebouw maar één ingang en is er ook maar één ontvangsthal. Het is daardoor niet goed mogelijk om een verdachte en slachtoffer bij het binnengaan van het gerechtsgebouw goed van elkaar te scheiden. Bij het kabinet rechter-commissaris is er één wachtruimte[28] en moeten bezoekers gebruik maken van dezelfde gangen. Door de beperkte omvang van het gerechtsgebouw moeten een verdachte en slachtoffer soms wat dicht bij elkaar geplaatst worden, wat voor spanningen kan zorgen.

Vanuit rechtbank Midden-Nederland is opgemerkt dat de rechtbank belangrijke informatie met betrekking tot het slachtoffer soms pas op een laat moment voorafgaand aan de zitting van het OM ontvangt. Hierover wordt wel per zitting overleg gevoerd, maar het blijft in de praktijk desondanks een punt van zorg. Daarnaast is opgemerkt dat de rechtbank de wensen van slachtoffers zoveel mogelijk inwilligt, maar dat er ook grenzen zijn. De eerste grens wordt bepaald door de (beperkte) beschikbare financiële middelen voor de organisatie rond slachtoffervoorzieningen. Een tweede grens volgt uit de wet.

Een gebouwelijk knelpunt in het paleis van justitie te 's-Hertogenbosch is de grote open publieke ruimte. Hoewel de inrichting van het gebouw daardoor overzichtelijk is, heeft dit nadelen voor de privacy van slachtoffers. Deze inrichting zal bij de renovatie van het gerechtsgebouw worden heroverwogen. Als aandachtspunt is door rechtbank Oost-Brabant naar voren gebracht dat slachtoffers voorafgaand aan hun bezoek aan de rechter beter zouden moeten worden geïnformeerd over wat zij kunnen verwachten. Daarmee kan veel ontevredenheid mogelijk van tevoren worden voorkomen. Informatie op de website Rechtspraak.nl, maar ook informatievoorziening door OM en SHN kunnen hieraan bijdragen. In aanvulling hierop is vanuit gerechtshof 's-Hertogenbosch naar voren gebracht dat een van de zittingszalen is voorzien van wandtapijten die door slachtoffers als onprettig kunnen worden ervaren. Hierop zijn donkere, "enge" figuren afgebeeld. De zaal was oorspronkelijk bestemd voor de behandeling van zaken waarbij kinderen zijn betrokken, maar wordt door de aanwezige kunst niet als zodanig gebruikt. Voor de behandeling van zaken waarbij kinderen betrokken zijn wordt zodoende altijd uitgeweken naar gewone zittingszalen. Het gerechtshof heeft aangegeven dat er bij de geplande renovatie van het gebouw

28 Dit zal veranderen bij de verbouwing die op komst is. De wachtruimte wordt dan gesplitst.

aandacht moet zijn voor een speciale ruimte voor het horen van kwetsbare slachtoffers, zoals kinderen. Het gerechtshof heeft ten slotte opgemerkt dat er een balans moet worden gevonden tussen enerzijds slachtofferinbreng tijdens de behandeling van een zaak en anderzijds het belang van de rechten van de verdachten en doorlooptijden. Ook het gerechtshof benadrukt dat het van belang is realistische verwachtingen bij het slachtoffer te scheppen over wat mogelijk is binnen het strafproces. Voorafgaand aan de zitting zou dit kunnen gebeuren door SHN en het Slachtofferloket. Het gerecht ziet hierin geen rol weggelegd voor de rechtspraak, omdat rechters voorafgaand aan de zitting geen direct contact hebben met het slachtoffer. Het OM onderhoudt die contacten met het slachtoffer wel en is derhalve beter toegerust om het slachtoffer goed voor te lichten. Ook na de zitting is verwachtingsmanagement belangrijk. Dan heeft de rechtspraak wel een belangrijke rol, te weten door de rechterlijke beslissing in de uitspraak goed te motiveren.

Gerechtshof Amsterdam heeft knelpunten naar voren gebracht met betrekking tot de communicatie, zowel tussen het OM en het gerechtshof als tussen de rechtbank en het gerechtshof. Het is voor het gerechtshof niet altijd (op tijd) duidelijk of er een slachtoffer aanwezig zal zijn en of dat een in eerste instantie ingediende vordering tot schadevergoeding in hoger beroep wordt gehandhaafd. Ook zouden eventuele spanningen in eerste aanleg beter doorgegeven kunnen worden aan het gerechtshof, zodat daarmee in hoger beroep rekening kan worden gehouden. Volgens het gerechtshof is er een belangrijke taak weggelegd voor het OM om aan het slachtoffer een reëel perspectief te schetsen met betrekking tot het verloop van de strafzaak en de te verwachten uitkomst daarvan. Het gerechtshof ervaart knelpunten met betrekking tot het paleis van justitie: de spreekkamers zijn vrij kaal. Door de beperkte omvang van de zittingszaal is deze bij onverwacht publiek vaak te klein en zijn mogelijkheden beperkt. Al het meubilair is ten behoeve van de veiligheid in de zittingszalen vastgezet en dit biedt minder flexibiliteit. Tot slot ervaart het gerecht knelpunten door beperkte financiële middelen. De geïnterviewden ervaren spanning tussen de benodigde productiviteit van het gerechtshof en het kunnen inwilligen van alle wensen van slachtoffers. Enerzijds is tijd en aandacht voor slachtoffers erg belangrijk, anderzijds kost dit tijd, geld en personeel. En die zijn schaars. Het hangt daarom af van de ernst van de zaak hoe ver een raadsheer wil gaan in het tegemoetkomen aan de wensen van het slachtoffer.

Rechtbank Amsterdam is op dit moment gehuisvest in een tijdelijk gebouw. Als knelpunt is door de rechtbank genoemd dat dit gebouw zo uitgestrekt is dat de afstand tussen de slachtofferkamer en de zittingszalen, zeker voor mensen die slecht ter been zijn, soms te groot is. Bij de nieuwbouw van de rechtbank wordt hiermee rekening gehouden. Zo zullen er in het nieuwe gebouw meerdere slachtofferkamers op verschillende etages en dichtbij de zittingszalen worden ingericht. Het tijdelijke gebouw is vrij transparant en vanuit de centrale hal goed te overzien. Dit heeft echter nog niet tot problemen geleid. Als ander knelpunt wordt aangegeven dat het bedienen van slachtoffers, waarvan op voorhand niet bekend is dat ze bij de behandeling van een strafzaak aanwezig zullen zijn, moeilijk is. Voorheen bevond het Slachtofferloket zich in hetzelfde gebouw als de rechtbank. Dat maakte de begeleiding van deze slachtoffers gemakkelijker aangezien er dan altijd minstens één persoon aanwezig was die ook deze slachtoffers kon begeleiden. Tot slot wordt opgemerkt dat het gerecht zijn best doet om aan de wensen van het slachtoffer en

aan de beloftes vanuit de politiek aan het slachtoffer tegemoet te komen, maar dat het gerecht daartoe slechts over beperkte middelen beschikt. Daardoor kan niet alles wat wenselijk is ook daadwerkelijk gerealiseerd worden.

In rechtbank Rotterdam wordt de slechte vindbaarheid van het gebouw als knelpunt ervaren. Voorheen bestonden er verschillende ingangen die naar verschillende gebouwen leidden. Voor bezoekers was daardoor onduidelijk waar zij precies moesten zijn. Op dit moment vindt er een grote renovatie van het gehele gebouw plaats. Er komt één grote centrale hoofdingang waardoor beter zichtbaar wordt waar de rechtbank zich precies bevindt en waar bezoekers zich moeten melden.

Gerechtshof Den Haag heeft enkele knelpunten genoemd die specifiek betrekking hebben op het kabinet van de rechter-commissaris. Zo zijn de verhoorruimtes niet altijd geschikt voor het verhoren van het slachtoffer indien ook de verdachte bij dat verhoor aanwezig mag zijn. De ruimtes zijn vaak klein, waardoor beide partijen zich fysiek dicht bij elkaar in de buurt bevinden. Verder is over het algemeen onvoldoende zicht op de vraag of de verdachte überhaupt in het gerechtsgebouw aanwezig is. Bezoekers hoeven zich in feite nergens te melden. Dit kan voor slachtoffers een onveilig gevoel met zich brengen. Een ander aandachtspunt is dat slachtoffers en getuigen met bijzondere kwetsbaarheden niet altijd worden voorgelicht over de mogelijkheden om van een speciale wachtruimte gebruik te maken.

Door rechtbank Den Haag is opgemerkt dat de groep slachtoffers die niet wordt begeleid door het OM en waarvan vooraf weinig bekend is, relatief klein is. Dit is de groep waarvoor in de politiek veel aandacht is en die volgens de politiek meer zou moeten worden begeleid. Het kost veel tijd om deze begeleiding te institutionaliseren en uit te voeren. Dit heeft consequenties voor de productiviteit en voor de financiering van de rechtspraak.

Vanuit rechtbank Zeeland-West-Brabant is opgemerkt dat door de versterkte positie van het slachtoffer de behandeling van strafzaken steeds langer duurt. Onder een gelijkblijvende zittingscapaciteit kunnen er daardoor minder zaken behandeld worden. De consequenties daarvan, ook in financiële zin, ervaart het gerecht als een knelpunt. Daarnaast ervaart het gerecht als knelpunt dat de parketpolitie niet aanwezig is in de openbare ruimtes van het gerecht en alleen gedetineerden begeleidt. Dit wordt gezien als een beveiligingsnadeel. Ook is door de grootte van het gebouw van de locatie Breda het overzicht op die locatie beperkt.

Als knelpunt heeft rechtbank Overijssel de beperkte beschikbaarheid van ruimtes waarin slachtoffers kunnen worden opgevangen genoemd. Het gerecht beschikt over één speciale slachtofferruimte, maar deze is niet geschikt voor verblijf gedurende een langere tijd. De ruimte is erg klein en heeft geen ramen. Als knelpunt wordt ook genoemd dat er slechts beperkte tijd voor zittingen beschikbaar is. De wensen van het slachtoffer kunnen daarmee in de knel komen. Een ander knelpunt is gelegen in de uitvoerbaarheid van het aanwezigheidsrecht van het slachtoffer. Wanneer de zitting is gepland, maar het slachtoffer aangeeft op dat moment niet te kunnen, zal dat in de regel betekenen dat de behandeling van de zaak wordt aangehouden. Datzelfde geldt voor het recht van het slachtoffer om te worden geïnformeerd. Dit gaat ten koste van de zittingscapaciteit.

Rechtbank Limburg heeft opgemerkt op dat de communicatie in de voorfase met betrekking tot "vergaande" maatregelen, zoals de afscherming van het slachtoffer, beter kan. Een ander knelpunt is dat de openbare wachtruimte uit één grote ruimte bestaat waarbinnen iedereen elkaar in principe kan zien. Een ander knelpunt is dat niet alle behoeftes van slachtoffers van tevoren worden gemeld. Verder wordt naar voren gebracht dat het slachtoffer beter zou kunnen worden voorgelicht via bijvoorbeeld de website Rechtspraak.nl. De groep slachtoffers die niet van tevoren door SHN of het OM worden begeleid en waarvoor niet van tevoren het een en ander wordt geregeld is volgens de rechtbank heel klein. De rechtbank heeft daarom de vraag opgeworpen in hoeverre het wenselijk is om – mede afgezet tegen de kosten daarvan – ook in die gevallen te voorzien in een speciale behandeling van slachtoffers.

Rechtbank Gelderland heeft als belangrijkste knelpunten gewezen op de beperkte grootte, de indeling en de inrichting van het gerechtsgebouw. Het gebouw is op deze punten niet meegegaan met de tijd. Het gerecht gaf voor het overige aan dat elk slachtoffer anders is en dat vaste werkprocessen daarom niet wenselijk zijn. Het gerecht is tevreden met de mogelijkheid om een zitting aan te merken als "aandachtszitting". Op die manier kunnen per geval vooraf wenselijke maatregelen in kaart worden gebracht.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden ervaart ook knelpunten met betrekking tot het gerechtsgebouw. In zaken waarin er sprake is van spanningen tussen de verdachte en het slachtoffer zijn de zalen te klein om de betrokkenen voldoende uit elkaar te kunnen plaatsen. Uitwijken naar een grotere zaal kan niet altijd. Daarnaast is de akoestiek in de zalen vaak slecht en werkt de technologie niet altijd naar behoren. Ook zou een officiële, beveiligde, tweede ingang van het gerechtsgebouw wenselijk zijn om eventuele ongewenste confrontatie tussen verdachte en slachtoffer te voorkomen. Nu kan dit enkel via een onofficiële, niet beveiligde achterdeur onder begeleiding van een bode of beveiliger. Het gerecht heeft verder opgemerkt dat ten gevolge van de uitbreiding van slachtofferrechten zittingen vaak langer duren en er een groter beroep wordt gedaan op het personeel, waaronder bodes. Daarvoor is meer tijd nodig per zitting en meer geld om het nodige personeel in te kunnen zetten. Het gerechtshof merkte ten slotte op dat de informatievoorziening aan slachtoffers en hun advocaten beter kan.

Rechtbank Noord-Nederland heeft naar voren gebracht dat zij knelpunten ervaart met betrekking tot zowel het gerechtsgebouw als de benodigde financiële middelen. Het gebouw is vrij groot en open. Daarnaast is het gebouw niet volledig geschikt voor mindervaliden. Het zou bovendien wenselijk zijn als er meer capaciteit vrij zou komen bij de bodedienst, zodat de bode meer aandacht kan besteden aan slachtoffers. Het gerecht heeft aangegeven dat wanneer er door de gerechten nog meer aandacht aan het slachtoffer geschonken moet worden, daarvoor meer tijd en geld beschikbaar moet worden gesteld. Vanuit de rechtbank is ten slotte geopperd dat er op de website Rechtspraak.nl meer landelijke informatie zou kunnen worden aangeboden over de slachtoffervoorzieningen in de gerechten. Dergelijke informatie zou kunnen bijdragen aan het verwachtingsmanagement van het slachtoffer en kan ertoe bijdragen dat de rechtbank eerder op de hoogte raakt van specifieke wensen van het slachtoffer.

6.3 Conclusie

De gerechten ervaren verschillende knelpunten bij het beschikbaar stellen van voorzieningen aan slachtoffers en het tegemoet komen aan hun wensen. Voor een aantal gerechten vinden deze knelpunten hun oorzaak in de inrichting en de grootte van het gerechtsgebouw. De architectuur biedt in die gevallen weinig mogelijkheden om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte te voorkomen of om anderszins de privacy van het slachtoffer voldoende te garanderen. Naast dergelijke gebouwelijke knelpunten zijn als belangrijkste knelpunten genoemd de beperkte financiële middelen en (zittings)capaciteit. Zo gaven veel gerechten aan dat de toenemende aandacht voor slachtoffers en de uitbreiding van slachtofferrechten tot gevolg hebben dat de behandeling van zaken meer tijd en zodoende meer geld kost, terwijl de beschikbare capaciteit beperkt is. De beperkte capaciteit van de bodedienst is als specifiek aandachtspunt genoemd. Tot slot werd door vrijwel alle gerechten als knelpunt genoemd de (tijdige) informatieverstrekking door het OM en SHN met betrekking tot de behoefte aan slachtoffervoorzieningen en is gewezen op het belang van verwachtingenmanagement bij slachtoffers.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

7.1 Inleiding

Het slachtoffer heeft in Nederland door de jaren heen een steeds prominentere positie in het strafrecht verworven. In wet- en regelgeving zijn slachtofferrechten inmiddels stevig verankerd en zij worden regelmatig verruimd. De actievere rol van het slachtoffer heeft ook een keerzijde. Door gebruikmaking van zijn rechten treedt het slachtoffer in het strafproces meer op de voorgrond en dat kan op gespannen voet komen te staan met zijn beschermingsbehoeften. Het gaat dan bijvoorbeeld om bescherming tegen inbreuken op zijn privacy, maar ook tegen ongewilde confrontaties met de verdachte. De uitbreiding van slachtofferrechten gaat aldus gepaard met een toenemende behoefte bij slachtoffers aan specifieke voorzieningen waarmee die bescherming kan worden geboden. Mede als gevolg van ontwikkelingen in de Europese regelgeving is het belang van dergelijke beschermingsmaatregelen toegenomen.

De Rechtspraak heeft in 2012 de "*Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers*" vastgesteld. Daarin worden gemeenschappelijke vertrekpunten van de rechtbanken en gerechtshoven beschreven met betrekking tot de bejegening van slachtoffers en het aanbod van slachtoffervoorzieningen in de gerechtsgebouwen. Het gaat daarbij in het bijzonder om de identificatie van een bezoeker van het gerechtsgebouw als slachtoffer en de wijze waarop het slachtoffer vervolgens wordt bejegend, geïnformeerd, opgevangen, begeleid en beschermd voorafgaand, tijdens en na afloop van een strafzitting.

Een grondige evaluatie van deze Modelregeling heeft niet eerder plaatsgehad, terwijl er ondertussen in de politiek en uit onderzoeken onder slachtoffers aandachtspunten naar voren komen die doen vermoeden dat verbeteringen nodig zijn. De Raad voor de rechtspraak heeft in deze omstandigheden aanleiding gezien om opdracht te geven tot onderzoek met als doel het in kaart brengen van de concrete maatregelen die de rechtbanken en gerechtshoven mede in het licht van de Modelregeling hebben genomen om een zorgvuldige en respectvolle bejegening van slachtoffers te bevorderen en te borgen.

In dit rapport zijn de resultaten van het onderzoek beschreven. Aan de elf rechtbanken en vier gerechtshoven is in de periode van mei tot en met augustus 2018 een bezoek gebracht. In elk gerecht zijn meerdere rechtspraakmedewerkers geïnterviewd en zijn de onderzoekers rondgeleid.

Het OM is in belangrijke mate verantwoordelijk voor de informatievoorziening aan slachtoffers voorafgaand aan een strafzitting. Naast het OM speelt ook SHN een belangrijke rol bij het informeren van slachtoffers en het managen van hun verwachtingen. Slachtoffers in grotere zaken met veel impact worden vanuit het OM en SHN intensief begeleid. Vaak hebben zij ook rechtsbijstand. In dit onderzoek ligt de nadruk op slachtoffers bij wie die begeleiding niet vanzelfsprekend is, maar die wel als belangstellende, als procesdeelnemer, of misschien zelfs als procespartij de strafzitting willen bijwonen en daarbij mogelijk bepaalde beschermingsbehoeften hebben. In hoeverre kunnen gerechten daaraan tegemoet komen?

In par. 7.2 worden de belangrijkste bevindingen samengevat. Daarna volgt in par. 7.3 een aantal aanbevelingen.

7.2 De belangrijkste conclusies samengevat

7.2.1 Het eerste contact: identificatie van het slachtoffer

7.2.1.1 Identificatie van het slachtoffer

De gerechten worden doorgaans door het OM voorafgaand aan de zitting op de hoogte gesteld van de komst van een slachtoffer en van de eventuele rechten en voorzieningen waarvan het gebruik wenst te maken. Wanneer dit niet gebeurt, zal het slachtoffer dat een gerecht bezoekt, en dat van die rechten en voorzieningen gebruik wenst te maken, eerst als zodanig geïdentificeerd moeten worden. Het moment waarop die eerste identificatie plaatsvindt, verschilt per gerecht. In vier gerechten wordt het slachtoffer bij een receptie, voorafgaand aan de beveiligingscontrole, als zodanig geïdentificeerd. In vijf gerechten vindt die identificatie na de beveiligingscontrole plaats door een medewerker van een centrale informatiebalie. In andere gerechten vindt die identificatie op een later moment plaats. Zo worden in drie gerechten bezoekers eerst bij de bodebalie in de directe omgeving van de zittingszalen als slachtoffer geïdentificeerd. In de meeste gerechten raakt de bode door deze verschillende werkprocessen op de hoogte van de aanwezigheid van het slachtoffer. In drie gerechten, waarin het slachtoffer niet al eerder in het gerechtsgebouw als zodanig is geïdentificeerd, vraagt ook de bode doorgaans niet actief naar de hoedanigheid van een bezoeker. In deze gerechten zal de bezoeker zelf kenbaar moeten maken dat hij een zaak in de hoedanigheid van slachtoffer wenst bij te wonen.

7.2.1.2 Werkprocesbeschrijvingen en instructies voor de bodedienst

De gerechten beschikken niet over een werkprocesbeschrijving of instructie specifiek voor de opvang en bejegening van slachtoffers door de beveiligers en bodes. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de meeste gerechten daarin ook geen meerwaarde zien. De bodes zijn volgens de geïnterviewden goed toegerust om in te spelen op de bijzonderheden van het geval. Zes gerechten beschikken wel over algemene uitgangspunten en werkprocesbeschrijvingen, bijvoorbeeld in de vorm van een bodehandboek of notitie met aandachtspunten. In de meeste gerechten vormen aandachtspunten met betrekking tot de bejegening en opvang van slachtoffers een onderdeel van het inwerkproces van nieuwe bodes.

7.2.1.3 Informatieproducten voor het slachtoffer

In aanvulling op de informatievoorziening aan slachtoffers voorafgaand aan een strafzitting door het OM en SHN wordt op de website van de Rechtspraak informatie over het algemene verloop van een strafprocedure en over slachtofferrechten aangeboden. Daarnaast bevat de website algemene bezoekersinformatie. Twee gerechten bieden slachtoffers actief praktische informatie aan over de beschikbare voorzieningen in het gerechtsgebouw. Eén van deze gerechten biedt die informatie aan op zijn website met een telefoonnummer dat door slachtoffers kan worden gebeld als zij van de daarop vermelde voorzieningen gebruik wensen te maken of daarover nader willen worden geïnformeerd. Door drie gerechten worden in het gerechtsgebouw informatieproducten ter beschikking gesteld met algemene informatie voor slachtoffers. In de overige tien gerechten worden geen specifieke informatie

producten voor slachtoffers aangeboden. Door de gerechten is naar voren gebracht dat de medewerkers van de rechtbank, zoals de bode, slachtoffers mondeling kunnen informeren over de mogelijkheden.

7.2.2 Opvang en begeleiding van het slachtoffer buiten de zittingszaal

7.2.2.1 Wachtruimte voor slachtoffers

Alle gerechten voorzien in mogelijkheden om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte in het gerechtsgebouw zoveel mogelijk te vermijden. De gerechten voorzien in mogelijkheden om aan het slachtoffer een aparte wachtruimte te bieden. Uit de interviews komt naar voren dat die behoefte bij slachtoffers doorgaans niet groot is. Negen gerechten beschikken over een of meer speciale slachtofferwachtruimtes. De overige gerechten gebruiken daarvoor ruimtes die doorgaans ook voor andere doeleinden worden gebruikt, zoals een spreekkamer of een enquêtekamer. Sommige gerechten gebruiken deze voorzieningen ook in aanvulling op de slachtofferruimtes. De ruimtes kunnen worden afgesloten en bieden voldoende privacy. In een checklist bij dit rapport wordt weergegeven welke voorzieningen er in de slachtofferruimtes aanwezig zijn, zoals koffie, thee en water, wifi, lectuur, etc. (zie bijlage 6). Door vier gerechten is aangegeven dat aan het slachtoffer actief wordt gevraagd of het van een afzonderlijke wachtruimte gebruik wil maken. In overige gerechten zal de behoefte daaraan door het slachtoffer zelf kenbaar moeten worden gemaakt. De gerechten geven aan dat voorzieningen eenvoudiger zijn te treffen wanneer de wensen van het slachtoffer vooraf bekend zijn. In grotere zaken worden die wensen al in een vroeg stadium door het OM geïnventariseerd. In zaken die als “risicovol” zijn aangemerkt, worden soms op voorhand ook door de gerechten zelf maatregelen getroffen.

7.2.2.2 Overige voorzieningen ter voorkoming van ongewenste confrontatie

Naast mogelijkheden om in een afzonderlijke ruimte te wachten, kunnen in de gerechten ook andere voorzieningen worden getroffen om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte zoveel mogelijk te voorkomen. In zaken waarin het gerecht spanningen of andere risico’s verwacht, worden extra beveiligers of bodes ingezet. Door tien gerechten is de mogelijkheid genoemd om het slachtoffer via een aparte in- en/of uitgang het gerechtsgebouw te laten betreden/verlaten. In elk gerecht kan het slachtoffer worden begeleid door een bode of beveiliger, bijvoorbeeld naar de zittingszaal, naar de wachtruimte en eventueel zelfs naar de auto. Wel verschilt het per gerecht en per geval wanneer die begeleiding wordt aangeboden. Dergelijke voorzieningen worden vooral ingezet bij grotere, risicovolle zaken.

7.2.2.3 Bekendheid gerecht met de wensen van het slachtoffer

De rechter raakt in alle gerechten doorgaans via informatie uit het strafdossier en mededelingen van het OM of de bode op de hoogte van eventuele wensen van het slachtoffer. Wanneer een gerecht tijdig voorafgaand aan de zitting op de hoogte is van de specifieke wensen van het slachtoffer, kan daarop worden geanticipeerd. Is die informatie niet vooraf bekend en heeft het slachtoffer op de dag van de zitting toch bepaalde wensen dan doen de gerechten hun best om zoveel als mogelijk hierin te voorzien. De verantwoordelijkheid voor het kenbaar maken van die wensen ligt in dat geval in belangrijke mate bij het slachtoffer zelf. De capaciteit van de bodediensten in de gerechten is beperkt. Bodes zijn daardoor doorgaans niet in de gelegenheid om aan slachtoffers proactief elke mogelijke optie voor het gebruik van

slachtoffervoorzieningen voor te leggen. Het verschilt per gerecht hoe actief naar eventuele wensen van het slachtoffer wordt gevraagd. Eén gerecht maakt gebruik van een formulier waarop het slachtoffer gegevens en de wens tot het uitoefenen van het spreekrecht en tot het gebruiken van een aparte wachtruimte kan invullen.

7.2.3 Voorzieningen voor slachtoffers in de zittingszaal

7.2.3.1 De plek van het slachtoffer in de zittingszaal

Het is in het belang van het slachtoffer dat de rechter tijdens de strafzitting op de hoogte is van de aanwezigheid en de wensen van het slachtoffer. Dit geldt temeer als het slachtoffer ook actief wil deelnemen aan het strafproces, door gebruikmaking van het spreekrecht of het toelichten van een vordering benadeelde partij. De Modelregeling neemt als uitgangspunt dat het slachtoffer in de zittingszaal een vaste zitplaats heeft, zodat het kan worden onderscheiden van het overige publiek. Dertien gerechten beschikken daarover. In de twee andere gerechten kiest het slachtoffer in beginsel zelf een plek op de publieke tribune van de zittingszaal. Volgens de Modelregeling moet het slachtoffer die mogelijkheid steeds hebben. Uit de interviews is naar voren gekomen dat slachtoffers die vrije keuze ook graag willen hebben. In de meeste gerechten met een vaste plek voor het slachtoffer kan daarvan in overleg met de rechter worden afgeweken. In andere gerechten is het afwijken van de standaard zitplaats uitzondering. Bij een aantal gerechten vraagt de bode actief aan het slachtoffer of het gebruik wil maken van de standaard zitplaats of van een andere plek. In andere gerechten is afwijken van de standaard zitplaats mogelijk, mits het slachtoffer hier zelf om vraagt. De locatie van de vaste zitplaats verschilt enigszins per gerecht. Een plek op dezelfde rij als de verdachte en zijn raadsman wordt door veel gerechten afgeraden, omdat daarmee ten onrechte de indruk zou worden gewekt dat het slachtoffer een procespartij is. In drie gerechten is de vaste plek voor het slachtoffer voorzien van een tafel en een microfoon. Bij twee gerechten hangt de aanwezigheid van een tafel en microfoon voor het slachtoffer af van de zittingszaal. In alle gerechten kan de begeleiding van het slachtoffer, bijvoorbeeld een advocaat of medewerker van SHN, naast of direct achter het slachtoffer plaatsnemen. In alle gerechten is het voor het slachtoffer mogelijk om het spreekrecht uit te oefenen vanaf een plek in de zittingszaal die daarvoor (wel) geschikt is.

7.2.3.2 Voorzieningen ter voorkoming van confrontatie tijdens de zitting

De gerechten beschikken over verschillende mogelijkheden om tijdens de zitting de confrontatie tussen een slachtoffer en de verdachte zoveel mogelijk te vermijden. In alle gerechten is het mogelijk om de behandeling van een zaak in een andere ruimte door middel van een videoverbinding te volgen. Daarvoor moeten voorafgaand aan de zitting vaak wel voorzieningen worden getroffen, zodat het van belang is dat de wens om van die mogelijkheid gebruik te maken tijdig vooraf bekend is. Het volgen van de zaak via een videoverbinding in een andere zittingszaal heeft tot gevolg dat voor één strafzaak twee zittingszalen moeten worden vrijgehouden. Van de mogelijkheid wordt in de meeste gerechten daarom alleen in uitzonderlijke gevallen gebruik gemaakt. Sommige gerechten bieden de mogelijkheid om vanuit een afgeschermde ruimte het spreekrecht uit te oefenen of een vordering benadeelde partij toe te lichten. Veel gerechten beschikken over een of meer zittingszalen met een publieke tribune achter glas. In verschillende gerechten kunnen andere voorzieningen worden getroffen, zoals het bijvoorbeeld het afschermen van het slachtoffer

of de verdachte in de zittingszaal zelf. Elk gerecht heeft mogelijkheden om het slachtoffer naar en van de zittingszaal te begeleiden en zo de confrontatie met een verdachte zoveel mogelijk te vermijden. Door één gerecht werd de mogelijkheid genoemd om gebruik te maken van een zittingszaal met een aparte in- en uitgang om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te vermijden.

7.2.3.3 Maatregelen ter bescherming van de privacy van het slachtoffer

Zittingen van de strafrechter zijn openbaar. De privacy van het slachtoffer is tijdens een zitting in het geding wanneer de rechter of procespartijen persoonsgegevens van het slachtoffer noemen. Sommige slachtoffers vinden het prettig als de rechter ze met hun naam aanspreekt en verwelkomt, maar er zijn ook slachtoffers die dit niet op prijs stellen. Uit het onderzoek volgt dat het – met name in die gevallen waarin het slachtoffer het spreekrecht wenst uit te oefenen of een vordering tot schadevergoeding heeft ingediend – gebruikelijk is dat de naam van het slachtoffer op de openbare zitting wordt genoemd, tenzij het slachtoffer vooraf kenbaar heeft gemaakt daartegen bezwaar te hebben. Vonnissen worden ook wel gepubliceerd op Rechtspraak.nl. Voor zover de naam van het slachtoffer daarin wordt vermeld, worden die gegevens geanonimiseerd. Wat de anonimiteit van het slachtoffer richting de verdachte betreft, is vanuit verschillende gerechten opgemerkt dat het strafdossier, dat ook toegankelijk is voor de verdachte, vaak privacygevoelige gegevens van het slachtoffer bevat. Die gegevens zijn vaak ook relevant voor in de zaak door de rechter te nemen beslissingen. Bovendien is de naam van het slachtoffer ook anderszins vaak al bekend bij de verdachte. De gerechten geven aan dat zij desondanks hun best doen om de privacy van het slachtoffer te waarborgen door niet onnodig gevoelige gegevens van het slachtoffer tijdens de openbare zitting te noemen. Buiten de zittingszaal, zoals op de informatieborden in het gerechtsgebouw en in overzichten van zittingen op internet worden gegevens van het slachtoffer niet vermeld.

7.2.3.4 Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Slachtoffers met bijzondere kwetsbaarheid, zoals minderjarigen, worden doorgaans niet als getuigen op de openbare zitting gehoord, maar door de rechter-commissaris in de beslotenheid van het kabinet rechter-commissaris. Indien nodig vinden de verhoren plaats in kindvriendelijke studio's door gecertificeerde verhoorders. Slachtoffers met bijzondere kwetsbaarheden kunnen gebruik maken van de algemene voorzieningen voor slachtoffers. Sommige gerechten hebben in aanvulling daarop specifieke voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers, zoals een wacht- of spreekruimte die speciaal is ingericht voor minderjarigen. Door meerdere gerechten is de toegankelijkheid van het gerechtsgebouw voor mensen met een functiebeperking genoemd en de beschikbaarheid van bijvoorbeeld een ringleiding voor slechthorenden.

7.2.4 Evaluatie en overleg

De meeste gerechten voeren geen periodiek overleg dat specifiek is gericht op de evaluatie van slachtoffervoorzieningen en de bejegening van slachtoffers. Wel vinden in elk gerecht interne overleggen plaats waarbij die evaluatie als onderwerp aan bod kan komen. In grotere zaken waarbij slachtoffers zijn betrokken wordt in alle gerechten overleg gevoerd met het OM. Na afloop van dergelijke zaken vindt doorgaans een evaluatie plaats. De bejegening van het slachtoffer kan daarbij aan bod komen. In de meeste gerechten evalueren rechters de behandeling van een strafzaak ook zelf, direct

na de zitting. Zes gerechten voeren periodiek overleg met andere organisaties in de strafrechtketen, zoals het OM en SHN. Sommige gerechten hebben een rechter als vaste contactpersoon voor deze organisaties aangewezen. Door middel van onder meer klantwaarderingsonderzoeken wordt feedback van slachtoffers verzameld. In een aantal gerechten worden spiegelbijeenkomsten met slachtoffers en/of slachtoffer-advocaten georganiseerd waarbij ervaringen worden uitgewisseld.

7.2.5 Kennisbevordering binnen de gerechten

De bodes van alle gerechten volgen algemene klantvriendelijkheidstrainingen die zich richten op de bejegening van bezoekers. Ter bevordering van de aandacht voor slachtoffers, worden landelijk cursussen aangeboden met betrekking tot slachtoffer-rechten en de bejegening van slachtoffers. Sommige gerechten hebben in het verleden in aanvulling daarop een of meer themabijeenkomsten over slachtoffers georganiseerd. In lokale en landelijke overleggen en interne kennissystemen worden ervaringen uitgewisseld en *best practices* gedeeld. Door het LOVS zijn verschillende landelijke handreikingen en gezamenlijke uitgangspunten ontwikkeld op het terrein van slachtofferrechten

7.2.6 Knelpunten en overige opmerkingen

De gerechten ervaren verschillende knelpunten bij het beschikbaar stellen van voorzieningen aan slachtoffers en het tegemoet komen aan hun wensen. Voor een aantal gerechten vinden deze knelpunten hun oorzaak in de inrichting en de grootte van het gerechtsgebouw. De architectuur biedt in die gevallen weinig mogelijkheden om de confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte te voorkomen of om anderszins de privacy van het slachtoffer voldoende te garanderen. Naast dergelijke gebouwelijke knelpunten zijn als belangrijkste knelpunten genoemd de beperkte financiële middelen en (zittings)capaciteit. Zo gaven veel gerechten aan dat de toenemende aandacht voor slachtoffers en de uitbreiding van slachtofferrechten ertoe leiden dat de behandeling van zaken meer tijd en zodoende meer geld kost, terwijl de beschikbare capaciteit beperkt is. De beperkte capaciteit van de bode-dienst is als specifiek aandachtspunt genoemd. Tot slot werd door vrijwel alle gerechten als belangrijk knelpunt genoemd de (tijdige) informatieverstrekking door het OM en SHN met betrekking tot de behoefte aan slachtoffervoorzieningen. Als die behoeften bij het gerecht niet bekend zijn, kan daaraan ook niet tegemoet worden gekomen. Ten slotte is gewezen op het belang van verwachtingenmanage-ment bij slachtoffers.

7.3 Aanbevelingen

Hoewel de onderzoeksopdracht zich beperkt tot het in kaart brengen van de con-crete maatregelen die de rechtbanken en gerechtshoven mede in het licht van de Modelregeling hebben genomen om een zorgvuldige en respectvolle bejegening van slachtoffers te bevorderen en te borgen, is aanleiding gezien om ook een aantal aanbevelingen te doen.

7.3.1 Bevorder meer uniformiteit in basisvoorzieningen en werkwijzen

Elk gerecht beschikt over werkwijzen en voorzieningen om het slachtoffer te kunnen identificeren, op te vangen, te begeleiden en te beschermen. Er zijn echter ook veel verschillen geconstateerd. Een sprekend voorbeeld is de inrichting van slachtoffer

wachtruimtes en de daarin beschikbare voorzieningen. Dit rapport kan bijdragen aan inzicht in die verschillen. De gerechten kunnen daaruit inspiratie putten om verdere verbeteringen door te voeren.

In vrijwel alle interviews is naar voren gekomen dat maatwerk bij het bejegenen van slachtoffers geboden is, maar tegelijkertijd is geconstateerd dat de mogelijkheden en capaciteit om het slachtoffer op de dag van de zitting actief naar zijn behoeften te vragen, en daaraan vervolgens tegemoet te kunnen komen, beperkt zijn. In de praktijk zijn als gevolg daarvan verschillende werkwijzen "gegroeid". Een min of meer geüniformeerde werkwijze zal de duidelijkheid voor het slachtoffer en andere betrokken bij het strafproces ten goede komen. De Modelregeling bevat een gestandaardiseerde gedetailleerde checklist voor de bode, maar deze wordt in de praktijk niet gebruikt. Aan de gerechten wordt in overweging gegeven te komen tot een landelijke werkprocesbeschrijving met betrekking tot de informatie die het slachtoffer van de gerechten ontvangt en de wijze waarop de wensen van het slachtoffer de rechter (tijdig) bereiken. Een aantal gerechten maakt al gebruik van een bodeboek. De werkprocesbeschrijving zou daarvan een onderdeel kunnen vormen. Het delen van best practices in landelijke kennissystemen van de Rechtspraak zal de "rechtseenheid" verder kunnen bevorderen. Zij kunnen vervolgens ook worden betrokken in het inwerkproces en de opleidingen van bodes.

Aan de gerechten wordt aanbevolen om te onderzoeken of meer uniformiteit in basisvoorzieningen mogelijk is en daarover het gesprek met de andere gerechten aan te gaan. Welke basisvoorzieningen worden gemeenschappelijk onderschreven? En niet onbelangrijk: wat is er nodig om daarin te kunnen voorzien als de huidige capaciteit en financiële middelen daarvoor op dit moment ontoereikend zijn?

7.3.2 Voorzie in betere informatie over beschikbare voorzieningen

Het merendeel van de gerechten biedt aan slachtoffers geen specifieke informatie over de in de gerechtsgebouwen aanwezige voorzieningen. Ook in de standaardbrieven van het OM worden slachtoffers niet over die voorzieningen geïnformeerd. Door verschillende gerechten is naar voren gebracht dat die informatie op de website van de Rechtspraak zou kunnen worden aangeboden. Aan de gerechten wordt aanbevolen daartoe over te gaan. Naar verwachtingen zullen slachtoffers daardoor niet alleen beter dan nu op de hoogte raken van de mogelijkheden, maar zullen zij ook tijdig(er) kenbaar kunnen maken dat zij daarvan gebruik wensen te maken. Het biedt bovendien de mogelijkheid om duidelijk te maken wat wel en wat niet kan. Dat kan teleurstelling voorkomen.

In het verlengde hiervan is het voor de gerechten van belang dat zij door het OM tijdig worden geïnformeerd over bijzondere voorzieningen ten behoeve van het slachtoffer die in een concrete zaak geboden zijn. In de inleiding van dit rapport is de "individuele beoordeling" genoemd die voortvloeit uit de Europese richtlijn minimumnormen slachtoffers. Deze individuele beoordeling houdt in dat de politie bij de fysieke aangifte beoordeelt of een slachtoffer kwetsbaar is en of het een specifieke beschermingsbehoefte heeft. Is dat het geval, dan kunnen verschillende beschermingsmaatregelen worden getroffen. In de fase waarin de strafzaak wordt berecht, kan die beschermingsbehoefte onverkort aanwezig zijn. De uitkomsten van de individuele beoordeling (en eventuele herbeoordeling door het OM) maken

echter geen deel uit van het strafdossier en de rechter(-commissaris) neemt daarvan (nog) geen kennis. Bovendien strekt de individuele beoordeling zich op dit moment nog niet uit over gewenste beschermingsmaatregelen ten tijde van de berechting. Daarom wordt aanbevolen te onderzoeken in hoeverre de individuele beoordeling mogelijkheden biedt om al in een vroeg stadium te onderzoeken wat op de zitting nodig is, zodat daarop tijdig kan worden geanticipeerd. In het verlengde daarvan zou kunnen worden onderzocht welke opties actief aan slachtoffers zouden moeten worden aangeboden en in welke voorzieningen in beginsel uitsluitend worden getroffen indien daartoe vanuit het OM of het gerecht aanleiding wordt gezien. Aan de gerechten wordt aanbevolen hierover in gesprek te gaan met het OM.

7.3.3 Onderzoek of herziening van de Modelregeling geboden is

De Modelregeling bevat vertrekpunten die door de gerechten in 2012 gezamenlijk werden onderschreven. Dit onderzoek toont aan dat de gerechten veel voorzieningen hebben getroffen, maar dat niet alle ambities van de Modelregeling worden gehaald. Uit het onderzoek werd duidelijk dat sommige vertrekpunten van de Modelregeling niet (langer) worden onderschreven. Zo wordt in de grote meerderheid van de gerechten geen gebruik gemaakt van het in de Modelregeling opgenomen geleide-formulier en zijn werkprocessen met betrekking tot de bejegening en opvang van slachtoffers niet beschreven. Tegelijkertijd doen zich nieuwe ontwikkelingen voor, zoals de geleidelijke invoering van het elektronisch strafdossier. Die ontwikkelingen brengen nieuwe behoeften van slachtoffers (en verdachten) met zich. De uitkomsten van dit onderzoek bieden aanknopingspunten om onderdelen van de Modelregeling die niet langer houdbaar zijn te herzien en een aangepaste Modelregeling naar verloop van tijd opnieuw te evalueren. Overigens bleek een aantal geïnterviewden voorafgaand aan dit onderzoek niet op de hoogte van het bestaan van de Model-regeling. De herziening kan worden aangegrepen om de Modelregeling – die dan qua inhoud aansluit bij de huidige tijdsgeest, mogelijkheden en verwachtingen – opnieuw onder de aandacht te brengen van alle gerechten.

7.3.4 Voorzie in periodieke evaluatie

Het antwoord op de vraag of en in hoeverre de bejegening van slachtoffers en slachtoffervoorzieningen (al dan niet met andere organisaties in de strafrechtketen) worden geëvalueerd, verschilt per gerecht. Een aantal gerechten heeft ten behoeve van de contacten met het OM en SHN over dit thema een vaste contactpersoon (een rechter) aangewezen. Daarnaast zijn in de interviews initiatieven genoemd als spiegelbijeenkomsten en een online feedbackformulier. Aan de gerechten wordt in overweging gegeven om – voor zover zij daarin nog niet voorzien en voor zover mogelijk – hierbij aansluiting te zoeken.

Bijzondere aandacht verdient het contact tussen de gerechten en het OM. De belangrijke rol die het OM speelt in de informatievoorziening richting slachtoffers valt niet binnen de scope van dit onderzoek. Uit het onderzoek is echter naar voren gekomen dat de gerechten voor hun inzicht in de behoeften van het slachtoffer in belangrijke mate afhankelijk zijn van informatie die voorafgaand aan de zitting wordt verstrekt door het OM (zowel aan het slachtoffer als aan het gerecht). Tegelijkertijd is geconstateerd dat die informatie (nog) onvoldoende in de behoefte voorziet. Zo blijkt uit de correspondentie en contacten tussen het slachtoffer en het OM en het OM en het gerecht niet of het slachtoffer er bezwaar tegen maakt dat het met zijn of

haar naam wordt aangesproken in de zittingszaal of dat het een bepaalde plek wenst in de zittingszaal. Door de rechter hierover tijdig te informeren, kan teleurstelling en onbegrip bij het slachtoffer worden voorkomen. Naar verwachting zal (periodiek) overleg met het OM kunnen bijdragen aan het inzichtelijk maken van de behoeften en (on)mogelijkheden over en weer en het waar nodig aanpassen van werkprocessen.

Ten slotte wordt ook overleg tussen bodes van de verschillende gerechten in overweging gegeven. Dat kan bijdragen aan beter inzicht in de werkwijzen van gerechten, de oorzaken achter eventuele verschillen en de mogelijkheden om deze weg te nemen.

7.3.5 Onderzoek de mogelijkheden tot differentiatie

De groep slachtoffers die niet wordt begeleid door het OM en waarvan vooraf weinig bekend is, is relatief klein. Het kost veel tijd en capaciteit om de begeleiding van deze doelgroep te institutionaliseren en uit te voeren. Dat gaat ten koste van de productiviteit van de gerechten. Het onderzoek toont aan dat sommige voorzieningen, zoals het volgen van de zitting via een videoverbinding, vooral in grotere zaken met veel impact worden toegepast. Het onderzoek toont ook aan dat van beschikbare voorzieningen als slachtofferwachtruimtes door slachtoffers zelf relatief weinig gebruik wordt gemaakt. Gelet op deze omstandigheden is voorstelbaar dat wordt onderzocht in hoeverre enige differentiatie kan worden aangebracht bij het actief beschikbaar stellen van voorzieningen. Maar ook in een ogenschijnlijk eenvoudige zaak hoeft niet elke voorziening vooraf te worden uitgesloten. De vraag of het slachtoffer er bezwaar tegen heeft als hij tijdens de openbare terechtzitting met zijn naam wordt aangesproken kan ook dan gesteld worden en zelfs zonder extra werklastgevolgen. Met het aanvullen van het huidige OM-wensenformulier met die vraag zou bijvoorbeeld kunnen worden volstaan.

BIJLAGE 01

Modelregeling passende verblijfsomgeving slachtoffers

Programma
Strafsector

Modelregeling

inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Programma
Strafsector

COLOFON

Deze uitgave is gemaakt in samenwerking met het Programma Strafsector en bestemd voor de rechtbanken en gerechtshoven.

Rechten

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Contactgegevens
Voor meer informatie kunt u zich wenden tot de afdeling Voorlichting van de Raad voor de rechtspraak.

Correspondentieadres:

Raad voor de rechtspraak
Afdeling Voorlichting
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Programma
Strafsector

INHOUDSOPGAVE

1.	Doelstelling modelregeling	4
2.	Het eerste contact met het slachtoffer	5
3.	Vaststellen van de aanwezigheid van het slachtoffer door de bode	7
4.	Opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode voor de zitting	9
5.	Uitroepen van de zaak	11
6.	Opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode bij schorsing – of na afloop van de zitting	13
7.	Evaluatie	14
Bijlage: begeleidingsformulier slachtoffer		15

Programma
Strafsector

Doelstelling modelregeling

Procedurele erkenning als slachtoffer, begrip voor de situatie van het slachtoffer en een correcte bejegening met respect voor de persoonlijke waardigheid dragen bij aan de verwerking van vaak een ingrijpende gebeurtenis. Verwerking komt mede tot stand door het slachtoffer de gelegenheid tot spreken te geven, naar het slachtoffer te luisteren, voldoende te informeren en met empathie te behandelen. Het slachtoffer kan door het strafrechtelijk onderzoek ook nog eens extra belast worden. Dit kan weer leiden tot secundaire victimisatie.

In de praktijk kan een goede bejegening worden ingevuld door onder andere het slachtoffer bij de naam te noemen. De zaak heeft immers al de naam van de verdachte. Ook door het slachtoffer te informeren over de keuze aan mogelijke plaatsen op de publieke tribune en door het aanbieden van een aparte wachtruimte.

Bijzondere zorgvuldigheid is geboden bij met name de slachtoffers van gewelds- en zedenmisdrijven, mensen met een verstandelijke beperking en kinderen die het slachtoffer zijn geworden.

De afgelopen jaren is de aandacht voor de positie van het slachtoffer in het strafproces toegenomen. Met de Wet versterking positie van het slachtoffer (per 1 januari 2011) zijn de rechten van het slachtoffer gebundeld en verder uitgebreid. Met deze wet wordt aan het slachtoffer een duidelijker omschreven positie toegekend dan voorheen in het wetboek is voorzien.

De Wet bevat twee elementen. In de eerste plaats wordt een aantal juridisch inhoudelijke wijzigingen en aanvullingen aangebracht. In de tweede plaats wordt ketenbreed aandacht gevraagd voor een zorgvuldige en respectvolle bejegening van het slachtoffer.

Deze modelregeling levert een belangrijke bijdrage aan het tweede element van voornoemde Wet, doordat het voorschrijft op welke wijze de bodes bij de gerechten en hoven dienen te handelen om de slachtoffers een professioneel, kwalitatief goede en doelmatige opvang kunnen bieden. De regeling zorgt tevens voor een landelijk geüniformeerde werkwijze van opvang van slachtoffers bij alle gerechten en hoven.

Waar in de modelregeling gesproken wordt over portier of bode wordt daaronder tevens eventuele andere gangbare benamingen binnen de gerechten c.q. hoven voor dergelijke functies verstaan. Waar wordt gesproken over zitting worden tevens zittingen verstaan in het kader van het uitspreken van schriftelijke uitspraken. Overal in de tekst waar de mannelijke vorm wordt gebruikt, wordt tevens de vrouwelijke vorm bedoeld.

Programma
Strafsector

1. Het eerste contact met het slachtoffer

Doel:

Het doel van dit eerste contact is om het slachtoffer meteen goed door te verwijzen naar de juiste locatie en / of persoon ten behoeve van de opvang voorafgaand aan de zitting.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

Aanmelding en begeleiding

De meeste slachtoffers worden vooraf aangemeld door het Openbaar Ministerie[1] (hierna OM), Slachtofferhulp Nederland (hierna SHN)[2] [3]of de eigen advocaat. Een slachtoffer kan ook onaangekondigd verschijnen. Het slachtoffer wordt meestal geadviseerd om niet alleen naar de zitting te gaan maar om zich te laten vergezellen. Bij ernstige misdrijven en verkeersongevallen met grote gevolgen zal mogelijk een vrijwilliger van SHN of een advocaat het slachtoffer vergezellen.

Het slachtofferloket

In alle arrondissementen kunnen slachtoffers terecht bij een slachtofferloket. Indien een slachtoffer dit wenst, neemt dit loket bij zwaardere zaken de verantwoordelijkheid op zich om de slachtoffers voor, tijdens en de na zitting op te vangen en te begeleiden. Dit heeft consequenties voor de wijze van doorverwijzing door de portier en de rol van de bodes bij de zittingszalen.

Familie en sympathisanten van de verdachte

Naast confrontatie met de verdachte, kan ook confrontatie met de familie en overige sympathisanten van de verdachte onwenselijk zijn. Zelfs als deze personen niet weten wie het slachtoffer is.

Er dient in een werkproces te zijn vastgelegd op welke wijze er afstemming plaatsvindt tussen de medewerkers van het slachtofferloket of de advocaat van het slachtoffer en de bodedienst op het gebied van de opvang van het slachtoffer. Het werkproces is schriftelijk vastgelegd en algemeen raadpleegbaar.

Het werkproces bevat tenminste:

- afspraken over het laten opnemen van contact door betrokkenen van de rechtspraak met het slachtoffer danwel de contactpersoon van het slachtoffer inzake de aanwezigheid van het slachtoffer en diens wensen hierbij. Dit zal in de meeste gevallen het Slachtofferloket of de zaakscoördinator van het OM zijn. Maar het kan ook diens advocaat betreffen.
- afspraken over de wijze waarop per zaak wordt afgestemd wie welk (deel) van de opvang en begeleiding zal verzorgen;
- afspraken over de communicatie hiervan aan diverse betrokkenen waaronder in ieder geval de portier en behandelende bode;
- afspraken over het bewerkstelligen van een tijdige afstemming.

Uitvoering:

[1] Het OM heeft in elke regio een zaakscoördinator aangesteld met een speciaal dienstverleningspakket voor slachtoffers van ernstige delicten en delicten waarbij grote groepen slachtoffers vallen.

[2] Bij SHN geeft de casemanager duurzame hulp voor slachtoffers en nabestaanden van zware geweldsmisdrijven.

[3] Daarnaast is er nog de familierechercheur. Dit is een medewerker van de politie die bij ernstige misdrijven zorgt voor de contacten tussen de nabestaanden/slachtoffer, de rechercheteam en het OM (waaronder de zaakscoördinator).

Programma
Strafsector

Het slachtoffer betreedt de rechtbank via de publieke ingang op dezelfde wijze als het overige publiek[4]. De portier heeft daardoor het eerste contact met het slachtoffer. Een slachtoffer kan in verschillende hoedanigheden ter terechtzitting verschijnen. Hij kan verschijnen als belangstellende, benadeelde partij of ter uitoefening van het spreekrecht ter terechtzitting. Ook de nabestaande wordt als slachtoffer gezien.

In het eerste contact wordt tenminste besproken:

- welke zaak c.q. zitting de bezoeker wenst bij te wonen;
- in welke hoedanigheid de bezoeker de zaak en zitting wenst bij te wonen;
- Indien de bezoeker een slachtoffer betreft:
  - of het slachtoffer beschikt over een oproep / uitnodiging
  - of het slachtoffer op het gebied van de opvang voorafgaand aan de zitting heeft afgesproken met een specifiek persoon. Zo ja, met wie?;
- geven van een bevestiging dat het slachtoffer door iemand zal worden opgehaald danwel verstrekken van informatie over de locatie en/of de persoon alwaar het slachtoffer kan plaatsnemen en/of melden voor de opvang voorafgaand aan de zitting.

Resultaten:

Het eerste contact leidt tot:

- vaststellen van de aanwezigheid van het slachtoffer
- doorverwijzing van het slachtoffer naar de juiste locatie en/of persoon voor de opvang voorafgaand aan de zitting.

4 Gerechten kunnen met het slachtoffer afspreken, al dan niet via het OM, SHN of de advocaat, dat deze een andere ingang gebruiken indien ongewenste confrontatie (in de rij) bij de publieksingang wordt verwacht.

Programma
Strafsector

2. Vaststellen van de aanwezigheid van het slachtoffer door bode

Doel:

Het doel van het vaststellen van de aanwezigheid door de bode is om het slachtoffer te kunnen onderscheiden van het overige publiek, zodat de specifieke procedure voor opvang en begeleiding van de slachtoffers in gang wordt gezet.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

De bodes dienen te beschikking over voldoende (persoons)gegevens van de slachtoffers die op de dag van de zitting kunnen verschijnen. Deze informatie wordt op verschillende wijzen verkregen:

a) zittingsrol
Voorafgaand aan de zitting beschikt de bode over de meest recente zittingsrol met daarop ten minste vermeld de navolgende gegevens ten behoeve van het vaststellen van aanwezigheid van het slachtoffer[5]:

- zittingsdatum;
- forum zitting;
- volgnummer zitting;
- gepland tijdstip van behandeling;
- volledige personalia verdachte
- parketnummer verdachte;
- volledige personalia van alle slachtoffers in desbetreffende zaak;
- vermelding per slachtoffer of deze heeft aangegeven bij de zitting aanwezig te zullen zijn;
- vermelding of er naast het desbetreffende slachtoffer nog andere personen aanwezig zullen zijn. Zo ja, dan bevat de zittingsrol ook voor deze personen de volledige personalia.

b) voorbespreking personalia slachtoffers tussen rechter(s)/griffier – OM – bode
Tot op de dag van de zitting kan een slachtoffer aangeven bij de zitting aanwezig te willen zijn. Om te zorgen dat alle betrokkenen beschikken over de personalia van alle slachtoffers die worden verwacht voor de zitting wordt voor het begin van elke zitting alle wijzigingen ten opzichte van de zittingsrol aan de bode doorgegeven door rechter(s)/griffier – officier van justitie. Indien nodig worden bij dit overleg tevens eventuele veiligheidsfunctionarissen betrokken.

In deze voorbespreking wordt ten minste besproken:

- personalia van alle slachtoffers die worden verwacht om de zitting bij te wonen;
- wijzigingen ten opzichte van de informatie op de zittingsrol;
- eventuele specifieke verwachtingen ten aanzien van de rol van de bode.

5 De genoemde informatie over slachtoffers bevindt zich in verschillende primaire processystemen van betrokken organisaties. In de bijlage is het aangepaste begeleidingsformulier slachtoffers van de rechtbank Roermond opgenomen, welke kan fungeren als hulpmiddel bij het maken van afspraken over het verkrijgen van de desbetreffende gegevens.

Programma
Strafsector

Uitvoering:

De bodes bij de zittingszalen en de balies fungeren als aanspreekpunt voor bezoekers die door de portier zijn doorverwezen.

Op het moment dat een bezoeker zich meldt bij de bodedienst wordt ten minste besproken:

- wat de naam is van de bezoeker;
- of de bezoeker in het bezit is van een oproep;
- in welke hoedanigheid de bezoeker de zitting wenst bij te wonen.

Op basis van deze verstrekte gegevens gaat de bode - aan de hand van de informatie op de rol - na of de bezoeker staat aangegeven als slachtoffer in een bepaalde zaak. Indien het slachtoffer staat vermeld wordt door de bode op de zittingsrol genoteerd welk slachtoffer is verschenen in de desbetreffende zaak. Indien het slachtoffer heeft aangegeven dat hij de zaaksnaam (naam van de verdachte) liever niet wenst te horen, zal de hier zo veel mogelijk rekening mee gehouden worden.

Resultaten:

Het contact leidt tot:

- Vaststellen aanwezigheid van het slachtoffer door de bode;
- Borging dat de informatie beschikbaar blijft bij eventuele overdracht;
- Inwerking treden van de procedure rond opvang van het slachtoffer.

Programma
Strafsector

3. Opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode voorafgaand aan de zitting

Doel:

Het doel van de opvang voorafgaand aan de zitting is om de communicatie met en bejegening van het slachtoffer te optimaliseren en ongewenste confrontatie met de verdachte te vermijden.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

Teneinde ongewenste confrontatie met de verdachte te vermijden dient het gerecht c.q. hof te allen tijde te beschikken over een aparte kamer waar slachtoffers kunnen worden opgevangen. Deze ruimte is afgeschermd van de publieke wachtruimte en is altijd beschikbaar voor de opvang van slachtoffers.

De ruimte bevat ten minste:

- de mogelijkheid om te worden afgesloten door een deur;
- leesmateriaal;
- eenvoudige toegang tot een koffie / theevoorziening.

Daarnaast dienen er voldoende exemplaren beschikbaar te zijn van de folder “slachtoffers en justitie” (publicatiedatum oktober 2010, Ministerie van Veiligheid en Justitie) waarnaar verwezen kan worden door de bodes in het geval slachtoffers vragen hebben van procedurele aard.

Uitvoering:

Na het vaststellen van de aanwezigheid van het slachtoffer door de bodedienst wordt door de bode ten minste het navolgende besproken:

- De bode vraagt of het slachtoffer gebruik wenst te maken van de aparte slachtofferkamer. Indien dit het geval is, zorgt de bode voor de begeleiding van het slachtoffer naar deze ruimte. Indien het slachtoffer geen gebruik wenst te maken van deze aparte ruimte dan wordt dit door de bode op de zittingsrol genoteerd, teneinde eventuele latere klachten te voorkomen. Vervolgens wordt door de bode aangegeven waar het slachtoffer in afwachting van de zitting plaats kan nemen. Hierbij houdt de bode er rekening mee dat confrontatie tussen slachtoffer en verdachte wordt vermeden;
- De bode informeert het slachtoffer tevens over de verwachtingen ten aanzien van de wachttijd. Indien er wijzigingen plaatsvinden ten aanzien van de wachttijd informeert de bode het slachtoffer opnieuw;

Op het moment dat het slachtoffer aan de bode vragen stelt van inhoudelijke c.q. procedurele aard verwijst de bode het slachtoffer altijd naar medewerkers van het openbaar ministerie en het slachtofferloket. De bode zal het slachtoffer tevens expliciet wijzen op de folder “slachtoffers en justitie” (publicatiedatum oktober 2010, Ministerie van Veiligheid en Justitie).

Resultaten:

Programma
Strafsector

De opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode voorafgaand aan de zitting leidt tot:

- Vermijding van directe confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte;
- Aanbieding van passende faciliteiten aan het slachtoffer;
- Kennisneming van de verwachtingen ten aanzien van de wachttijd door het slachtoffer;
- Bekendheid bij de bode of het slachtoffer het woord wenst te voeren op de zitting;
- Bekendheid bij de bode indien het slachtoffer anoniem en niet opgemerkt wenst te worden/ anoniem aanwezig wenst te zijn.
- Bekendheid bij het slachtoffer waar antwoord op inhoudelijk danwel procedurele vragen kan worden verkregen;
- Bekendheid bij de bode van de plaats waar het slachtoffer zich bevindt in afwachting van de zitting.

Programma
Strafsector

4. Uitroepen van de zaak

Doel:

Het doel is om voor het uitroepen van de zaak rechter(s)/griffier, de officier van justitie en eventuele veiligheidsfunctionarissen in kennis te stellen van de personen die zijn verschenen voor het bijwonen van de zaak, waaronder dus ook eventuele slachtoffers. Met het uitroepen van de zaak worden de slachtoffers in de gelegenheid gesteld om de zittingszaal te betreden.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

Binnen elke zittingszaal is een vooraf (vaste) vastgestelde plek gecreëerd waar slachtoffers kunnen plaatsnemen[6]. Deze plek is zodanig gepositioneerd dat ongewenste confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte wordt vermeden. Zowel bodes, rechter(s)/griffier als de officier van justitie zijn op de hoogte van deze vaste plek voor het slachtoffer. Het slachtoffer zal ook gewezen worden op de mogelijkheid een andere plaats te kiezen.

Uitvoering:

Voor het uitroepen van de zaak informeert de bode aan de hand van de genoteerde gegevens op de zittingsrol de rechter(s)/griffier en de officier van justitie over de slachtoffers die zijn verschenen voor het bijwonen van de zaak. Tevens geeft de bode aan of het slachtoffer het woord wenst te voeren.

Op verzoek van de voorzitter van de rechtbank roept de bode de zaak in het openbaar uit. Na het uitroepen controleert de bode aan de hand van de rol of alle personen die zich hebben gemeld voor het bijwonen van de zaak ook daadwerkelijk hebben vernomen dat de behandeling van de zaak zal aanvangen.

De bode draagt ervoor zorg dat het slachtoffer de zittingszaal kan betreden waarbij direct contact met de verdachte wordt vermeden. De bode begeleidt deze naar de vooraf afgesproken (vaste) plek in de zittingszaal. Vervolgens kan het overige publiek de zittingszaal betreden.

---

6 De meeste slachtoffers geven er de voorkeur aan om achter de verdachte te gaan zitten. Hierdoor kan oogcontact zo veel mogelijk vermeden worden.

Er zijn slachtoffers die vooraf aangeven geen oogcontact te wensen. Indien de rechtszaal toch geen faciliteiten mocht bieden om het slachtoffer hiertegen te beschermen, kan de voorzitter de verdachte opdragen om oogcontact te vermijden.

Indien de betreffende zaal beschikt over een extra (met glas) afgeschermde publieke tribune geniet het de voorkeur om het slachtoffer en (sympathisanten van de) verdachte te scheiden. In overleg met het slachtoffer kan gekozen worden wie er in de zaal en wie er op de afgeschermde tribune zal plaatsnemen. Indien bij het slachtoffer de dringende wens bestaat om afgeschermd van de verdachte de zitting bij te wonen en de beschikbare zittingszaal hier niet in voorziet, kan er voor gekozen worden het slachtoffer af te schermen middels een scherm.

Programma
Strafsector

Resultaten:

Het uitroepen van de zaak leidt tot:

- Bekendheid bij rechter(s)/griffier en de officier van justitie van de personalia van het slachtoffer dat is verschenen in een specifieke zaak;
- Bekendheid bij rechter(s)/griffier en officier van justitie van de slachtoffers die het woord wensen te voeren, of die hun vordering willen toelichten;
- Toestemming aan de bode om de zaak uit te roepen;
- Bekendheid bij alle belangstellenden die zich hebben gemeld bij de bode over het feit dat de zaak zal gaan aanvangen;
- Opvang en begeleiding van het slachtoffer is opgevangen door de bode waardoor het slachtoffer kan plaatsnemen op een vooraf (vaste) vastgestelde plek in de zittingszaal, waardoor ongewenste confrontatie tussen slachtoffer en verdachte is voorkomen;
- Verzekering van een correcte plaats in de zittingszaal voor slachtoffers;
- De mogelijkheid voor rechter(s)/griffier en officier van justitie om onderscheid te maken tussen slachtoffers en overig publiek.

Programma
Strafsector

5. Opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode bij schorsing - of na afloop van de zitting

Doel:

Het doel van opvang door de bode bij schorsing van de zitting of na afloop van de zitting is om de communicatie met en bejegening van het slachtoffer te optimaliseren en ongewenste confrontatie met de verdachte te vermijden.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

Teneinde ongewenste confrontatie met de verdachte te vermijden dient het gerecht c.q. hof te allen tijde te beschikken over een aparte kamer waar slachtoffers kunnen worden opgevangen. Deze ruimte is afgeschermd van de publieke wachtruimte en is altijd beschikbaar voor de opvang van slachtoffers.

De ruimte bevat ten minste:

- de mogelijkheid om te worden afgesloten door een deur;
- leesmateriaal;
- eenvoudige toegang tot een koffie / theevoorziening.

Daarnaast dienen er voldoende exemplaren beschikbaar te zijn van de folder “slachtoffers en justitie” (publicatiedatum oktober 2010, Ministerie van Veiligheid en Justitie) waarnaar verwezen kan worden door de bodes in het geval slachtoffers vragen hebben van procedurele aard.

Uitvoering:

De bode draagt ervoor zorg dat het slachtoffer het laatste de zittingszaal kan verlaten, zodat direct contact met de verdachte wordt vermeden.

Na het verlaten van de zittingszaal wordt door de bode aan het slachtoffer gevraagd of deze gebruik wenst te maken van de aparte slachtofferkamer. Indien dit het geval is zorgt de bode voor de begeleiding van het slachtoffer naar deze ruimte.

Op het moment dat het slachtoffer aan de bode vragen stelt van inhoudelijke c.q. procedurele aard dan verwijst de bode het slachtoffer door naar medewerkers van het openbaar ministerie. De bode zal het slachtoffer tevens expliciet wijzen op de folder “slachtoffers en justitie” (publicatiedatum oktober 2010, Ministerie van Veiligheid en Justitie).

Resultaten:

De opvang en begeleiding van het slachtoffer door de bode na de zitting leidt tot:

- Vermijding van directe confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte;
- Aanbieding van passende faciliteiten aan het slachtoffer;
- Bekendheid bij het slachtoffer waar antwoord op inhoudelijk danwel procedurele vragen kan worden verkregen.

Programma
Strafsector

6. Periodieke evaluatie

Doel:

Het doel van de periodieke evaluatie is om te beoordelen of het proces van bejegening en opvang van slachtoffers optimaal wordt uitgevoerd danwel dat er aanpassingen nodig zijn in de huidige werkwijze teneinde tot een optimale opvang te kunnen komen.

Belangrijke randvoorwaarde voor uitvoering:

Er bestaat een overleg tussen de diverse betrokken partijen in het proces van slachtofferopvang.
Dit overleg vindt elk kwartaal plaats. Aan het overleg nemen tenminste bodes en vertegenwoordigers van de sector strafrecht deel. Naar behoefte worden ook de externe partners geconsulteerd.

Uitvoering:

Elk kwartaal wordt er overleg gevoerd tussen de betrokken partijen in het proces van slachtofferopvang. In dit overleg wordt het proces van slachtofferopvang van de afgelopen periode geëvalueerd.

Ten minste wordt besproken:

- Welke ervaringen betrokkenen hebben met het proces van slachtofferopvang in voornoemde periode;
- Of het proces is uitgevoerd conform deze modelregeling;
- Welke successen en knelpunten er zijn gesignaleerd in het proces van slachtofferopvang;
- Of de gehanteerde werkwijze van slachtofferopvang dient te worden aangepast.

Resultaten:

De periodieke evaluatie leidt tot:

- Afstemming tussen de diverse betrokkenen in het proces van slachtofferopvang;
- Kennis over de werking van het proces van slachtofferopvang;
- Mogelijkheden om – indien nodig – het proces bij te stellen om een optimale opvang van slachtoffers te kunnen bieden.

Programma
Strafsector

Bijlage

Geleidebrief slachtoffer / benadeelde partij

Naam slachtoffer / benadeelde: voorletter(s) achternaam
Geslacht: Selecteer
ID nr.:

Datum zitting: 1-1-2011
Parketnummer:

Contact persoon OM: voorletter(s) achternaam
Arrondissement:
Telefoonnummer:

Spreekrecht: Selecteer

Gebruik slachtofferruimte: Selecteer

Begeleiding door familieleden/ medewerker SHN/ advocaat / overige:
Naam: voorletter(s) achternaam
ID nr.:
Naam: voorletter(s) achternaam
ID nr.:
Naam: voorletter(s) achternaam
ID nr.:
Naam: voorletter(s) achternaam
ID nr.:
Naam: voorletter(s) achternaam
ID nr.:

BIJLAGE 02

Overzicht van geïnterviewde personen

OVERZICHT VAN GEÏNTERVIEWDE PERSONEN

Gerechtshof Amsterdam

mw. mr. Groos (rechterlijk bestuurslid)
dhr. mr. Mul (teamvoorzitter strafrecht en raadsheer)
dhr. Houtenbos (medewerker centrale balie)

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

mw. mr. Oosting (rechterlijk bestuurslid)
dhr. mr. Beswerda (senior raadsheer strafrecht)
dhr. Van Leur (adviseur huisvesting)
dhr. Van der Woude (coördinator lokale beveiliging)

Gerechtshof Den Haag

dhr. mr. De Lange (rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Mos (afdelingsvoorzitter strafrecht)
mw. Van Elswijk (hoofd BBO)

Gerechtshof 's-Hertogenbosch

dhr. mr. Philippart (president)
mw. mr. Vermeulen (raadsheer strafrecht)
dhr. Van der Heijden (cluster coördinator facilitaire zaken)

Rechtbank Amsterdam

mw. mr. Geradts (senior rechter strafrecht)
mw. mr. Spiekerman (stafmedewerker van de afdelingsvoorzitter publiekrecht)
mw. Boers-Heidema (teamleider algemene service afdeling)
dhr. Buiting (senior-bode)

Rechtbank Den Haag

mw. drs. Leenders (niet-rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. U-A-Sai (teamvoorzitter strafrecht)
mw. mr. Kole (strafrechter, tevens portefeuille slachtoffers)
mw. Van der Schans (adviseur bedrijfsvoering)
dhr. Van der Spek (teamvoorzitter team Front)

Rechtbank Gelderland

mw. mr. Dijkstra (rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Bijl (teamvoorzitter en senior rechter)
mw. mr. Van Damme (senior juridisch medewerker)
dhr. Heer (senior adviseur bedrijfsvoering)
dhr. Claes (facilitair adviseur beveiliging)

Rechtbank Limburg

mw. drs. Van Otterdijk (niet-rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Heuts (teamvoorzitter strafrecht)
dhr. Vandewall (teamvoorzitter beveiliging & services)

Rechtbank Midden-Nederland

dhr. drs. Jonasse (niet-rechterlijk bestuurslid)
dhr. mr. Moors (afdelingsvoorzitter straf- familie- en jeugdrecht)
dhr. mr. Veenstra (senior rechter inhoudelijk strafrecht)
mw. Overeem (senior bode-beveiliger)

Rechtbank Noord-Holland

mw. mr. De Greeve (president)
mw. mr. Hoendervoogt (senior rechter)
mw. mr. Van Acker (rechter-commissaris en teamvoorzitter)
dhr. Peereboom (senior adviseur integrale veiligheid en beveiliging)

Rechtbank Noord-Nederland

mw. mr. Holsink (rechter)
dhr. Visser (gerechtsbode en lid beveiligingscommissie)

Rechtbank Oost-Brabant

mw. mr. Messer (rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Boersma (strafrechter, portefeuille slachtofferzorg)
dhr. Van der Heijden (cluster coördinator facilitaire zaken)

Rechtbank Overijssel

mw. Teunis MBA (niet-rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Van Bruggen (strafrechter en voorzitter kwaliteitscommissie)
dhr. Nijsink (adviseur beveiliging)
dhr. Huijsmans (coördinator publieke dienstverlening)

Rechtbank Rotterdam

dhr. drs. Rooijers (niet-rechterlijk bestuurslid)
mw. mr. Van der Kolk (teamvoorzitter en rechter kabinet r-c)
dhr. Verhoeven (hoofd bedrijfsvoering team Facilitair)
dhr. Rolvink (unithoofd bode-beveiliging)

Rechtbank Zeeland-West-Brabant

dhr. mr. Vermolen (president)
mw. mr. Van de Poll (teamvoorzitter strafrecht)
dhr. Anbeek (hoofd bedrijfsvoering facilitair bedrijf

BIJLAGE 03

Vragenlijst

VRAGENLIJST

Vraag 1. Wat is de status van deze Modelregeling passende verblijfsomgeving slachtoffers binnen uw gerecht?

Vraag 2. Hoe en door wie wordt het slachtoffer bij binnenkomst in het gerechtsgebouw als zodanig geïdentificeerd?

Vraag 3. Is er een vragenlijst of checklist voor de bode beschikbaar die hij standaard naloopt als een slachtoffer zich bij hem meldt? Indien dat het geval is, zouden wij daarvan een kopie kunnen ontvangen?

Vraag 4. Welke (specifieke) instructies zijn er voor de bodes op het gebied van bejegening van slachtoffers en (het beschikbaar stellen van) voorzieningen voor slachtoffers? Indien wordt gewerkt met een daartoe bestemd werkprocesbeschrijving, zouden wij daarvan een kopie kunnen ontvangen?

Vraag 5. Op welke wijze wordt hieraan aandacht besteed bij het opleiden en inwerken van bodes?

Vraag 6: Welke informatieproducten zijn in uw gerecht aanwezig om het slachtoffer te informeren over zijn rechten en de in uw gerecht aanwezige voorzieningen?

Vraag 7. Hoe is het voor het gerecht in een specifieke zaak duidelijk of en zo ja welke specifieke behoeften het slachtoffer heeft met betrekking tot het bijwonen van een strafzitting? Indien wordt gewerkt met een door het slachtoffer in te vullen formulier ter opgave van de wensen van het slachtoffer zouden wij daarvan een kopie kunnen ontvangen?

Vraag 8. Welke maatregelen worden genomen om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte buiten de zittingszaal zoveel mogelijk te vermijden?

Vraag 9. Hoe is gewaarborgd dat de rechter voorafgaand aan de zitting is geïnformeerd over de aanwezigheid van het slachtoffer en zijn specifieke behoeften?

Vraag 10. Op welke wijze wordt door de bode, bij het uitroepen van de zaak en het betreden van de zittingszaal, rekening gehouden met de aanwezigheid en behoeften van het slachtoffer?

Vraag 11. Op welke wijze wordt door de rechter, bij het benoemen van de aanwezigen, rekening gehouden met de aanwezigheid en behoeften van het slachtoffer?

Vraag 12. Welke voorzieningen zijn er beschikbaar voor het slachtoffer tijdens de zitting? Hoe worden slachtoffers daarover voorafgaand aan de zitting geïnformeerd?

Vraag 13. Welke risico's bestaan er waardoor slachtoffers niet (tijdig) bekend zijn met de beschikbare voorzieningen in uw gerecht? Wat doet uw gerecht om deze risico's zoveel mogelijk te beperken?

Vraag 14. Over welke bijzondere voorzieningen voor (het horen van) kwetsbare slachtoffers beschikt uw gerecht (incl. het kabinet RC/RhC)?

Vraag 15. Worden er buiten de zittingszaal specifieke maatregelen genomen ter bescherming van de privacy van slachtoffers?

Vraag 16. Welke knelpunten ervaart uw gerecht met betrekking tot de beschikbare procedures en faciliteiten ten behoeve van slachtoffers? Op welke wijze zijn deze knelpunten volgens u op te lossen?

Vraag 17. Op welke wijze stimuleert uw gerecht de aandacht voor slachtofferrechten bij uw medewerkers?

Vraag 18. Zijn er in uw gerecht andere relevante ontwikkelingen of suggesties op het terrein van de bejegening van slachtoffers in aanvulling op de in de Modelregeling passende verblijfsomgeving slachtoffers genoemde uitgangspunten?

Vraag 19. In hoeverre wordt de wijze van bejegening en opvang van slachtoffers door het gerecht periodiek geëvalueerd? Met welke andere organisaties in de strafrechtketen heeft u hierover contact?

Vraag 20. Heeft u nog overige opmerkingen?

BIJLAGE 04

Wensenformulier

Openbaar Ministerie
«naam_arrond»

Postadres: «post_adres_arrond», «post_pc_plaats_arrond»

Bezoekadres
«vest_adres_arrond»
«vest_pc_plaats_arrond»
www.om.nl

«sc_voorl_voorv_naam»
«sc_adres»
«sc_pc_plaats»

Onderdeel	Slachtofferzorg OM
Contactpersoon	«gebr_naam»
Telefoonnummer Slachtofferloket	«telnr_slachtofferloket»
E-mail Slachtofferloket	*
Ons kenmerk	«idcompas».«parketnummer1»
Slachtoffernummer	«sltoffnummer»
Uw kenmerk	«sc_kenmerk»
Feitgegevens	Gepleegd «feit_plaats1», «feit_datum1»
Datum	«systeemdatum»
Onderwerp	Ontvangstbevestiging proces-verbaal en informatie over uw rechten in deze zaak
Bijlage(n)	Formulier ‘Gegevens slachtoffer’, formulier ‘Verzoek tot schadevergoeding’, Wensenformulier, Antwoordenvelop, Brochure Schriftelijke slachtofferverklaring en spreekrecht

«sc_aanhef_zonder_komma» «sc_voorv_naam»,

U krijgt deze brief omdat u slachtoffer bent van een misdrijf, ongeluk of andere gebeurtenis. De politie heeft de zaak onderzocht en een rapport geschreven. Dit heet een proces-verbaal. Ik ben de officier van justitie die het proces-verbaal voor het Openbaar Ministerie heeft beoordeeld. Ik of de rechter zal beslissen of de verdachte(n) een straf krijgt/krijgen. Ik wil graag van u weten of u meer informatie over de strafzaak wilt ontvangen. Hieronder leest u meer.

Wat vragen we van u?
Bij deze brief zitten drie formulieren: een formulier persoonlijke gegevens, een wensenformulier en een formulier voor schadevergoeding. Wilt u deze formulieren invullen en binnen 14 dagen aan ons terugsturen? U kunt hiervoor de meegestuurde antwoordenvelop gebruiken. Een postzegel is niet nodig. Met het wensenformulier laat u ons het volgende weten:
* Of u informatie wilt blijven krijgen over de strafzaak.

«idcompas».«parketnummer1»

* Of u schadevergoeding wilt van de verdachte.
* Of u in de rechtszaal iets wilt zeggen. Dit heet spreekrecht.
* Of u een gesprek met de officier van justitie wilt.

Wat als u het wensenformulier niet terugstuurt?
Stuurt u het wensenformulier niet terug? Dan ga ik ervan uit dat u verder geen informatie en/of schadevergoeding wilt ontvangen.

Heeft u schade?
Heeft u door de gebeurtenis schade die nog niet is vergoed? En wilt u dat de verdachte betaalt voor deze schade? Dan kunt u een verzoek tot schadevergoeding insturen. Vul daarvoor het formulier 'Verzoek tot Schadevergoeding' bij deze brief in en stuur dit samen met de andere formulieren binnen 14 dagen aan mij terug.

Wilt u in de rechtszaal iets zeggen?
Als slachtoffer bestaat de mogelijkheid dat u in de rechtszaal iets mag zeggen als de verdachte voor de rechter moet komen. Dit heet spreekrecht. U vertelt in de rechtszaal welke gevolgen de gebeurtenis voor u heeft of heeft gehad. U mag ook een ander vragen om namens u iets te zeggen. U kunt er ook voor kiezen om een brief te schrijven. Deze brief noemen we een 'schriftelijke slachtofferverklaring' Deze verklaring voegen we toe aan de andere stukken die belangrijk zijn voor de strafzaak. Op het wensenformulier kunt u aangeven of u iets wilt zeggen tijdens de strafzaak. U kunt op dit formulier ook laten weten of u hulp van Slachtofferhulp Nederland wilt bij het voorbereiden van het spreekrecht en/of de verklaring. Meer informatie hierover vindt u in de folder bij deze brief.

Wilt u een gesprek met de officier van justitie?
Als u een gesprek met mij wilt dan kunt u dat invullen op het wensenformulier. In dat gesprek kan ik u meer vertellen over de strafzaak en andere vragen beantwoorden. Ook kunt u mij meer vertellen over de gevolgen van de gebeurtenis.

Wilt u juridische hulp?
Er zijn verschillende deskundigen of instanties waar u juridische hulp kunt krijgen. Bijvoorbeeld bij het invullen van uw verzoek tot schadevergoeding. Denk aan uw rechtsbijstandverzekeraar, het Juridisch Loket, Slachtofferhulp Nederland of een advocaat. Dit is niet altijd gratis. Vraag ernaar als u contact opneemt. Voor hulp van Slachtofferhulp Nederland betaalt u geen kosten.

Heeft u nog vragen?

«idcompas».«parketnummer1»

Heeft u na het lezen van deze brief nog vragen? Dan kunt u bellen met het Slachtofferloket, telefoon «telnr_slachtofferloket». U kunt hen bereiken van maandag tot en met vrijdag van 9.00 tot 17.00 uur. Houd deze brief bij de hand.

Met vriendelijke groet,
namens de officier van justitie,

Medewerker slachtofferzorg

«idcompas».«parketnummer1»

De officier van justitie

«naam_arrond»

WENSENFORMULIER

Ons kenmerk «idcompas».«parketnummer1»
Slachtoffernummer «sltoffnummer»
Datum «systeemdatum»

Met dit wensenformulier laat u weten of en hoe u betrokken wilt worden bij de strafzaak. Stuur het ingevulde formulier binnen 14 dagen aan mij terug. U kunt hiervoor de meegestuurde antwoordenvelop gebruiken. Een postzegel is niet nodig.

1. Wilt u informatie krijgen over de strafzaak?

□ Ja, ik wil informatie krijgen over de strafzaak.
Let op: vul het formulier 'Gegevens slachtoffer' in en stuur dit mee.

□ Nee, ik wil geen informatie krijgen over de strafzaak.

2. Wilt u schadevergoeding?

Heeft u schade door het misdrijf, ongeluk of de gebeurtenis? En betaalt de verzekering niet voor deze schade? Dan kunt u een schadevergoeding vragen aan de verdachte.

□ Ja, ik wil schadevergoeding.
Let op: vul de formulieren 'Verzoek tot schadevergoeding' en 'Gegevens slachtoffer' in en stuur deze mee.

□ Nee, ik wil geen schadevergoeding.

3. Wilt u in de rechtszaal iets zeggen?

U mag in de rechtszaal iets zeggen. U mag ook een ander vragen om namens u iets te zeggen.

□ Ja, ik wil graag iets zeggen in de rechtszaal.

□ Ja, ik wil graag een brief schrijven.

□ Nee, ik wil niets zeggen of schrijven.

□ Ja, ik wil graag dat een ander namens mij iets zegt. De gegevens van deze contactpersoon vul ik in op het formulier 'Gegevens slachtoffer'.

4. Wilt u een gesprek met de officier van justitie?

□ Ik wil graag een gesprek met de officier van justitie.
Let op: vul het formulier 'Gegevens slachtoffer' in en stuur dit mee.

□ Ik wil geen gesprek met de officier van justitie.

Datum: _____ Handtekening:

_____

BIJLAGE 05

Verslagen interviews gerechten

< INHOUD

VERSLAGLEGGING INTERVIEWS

1. Gerechtshof Amsterdam 99
2. Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 105
3. Gerechtshof Den Haag 111
4. Gerechtshof 's-Hertogenbosch 114
5. Rechtbank Amsterdam 118
6. Rechtbank Den Haag 123
7. Rechtbank Gelderland 127
8. Rechtbank Limburg 133
9. Rechtbank Midden-Nederland 138
10. Rechtbank Noord-Holland 145
11. Rechtbank Noord-Nederland 150
12. Rechtbank Oost-Brabant 154
13. Rechtbank Overijssel 158
14. Rechtbank Rotterdam 163
15. Rechtbank Zeeland-West-Brabant 167

1. VERSLAGLEGGING INTERVIEW GERECHTSHOF AMSTERDAM

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Respondent 2 heeft van de Modelregeling gehoord. In algemene zin wordt toegelicht dat het gerecht beschikt over een digitale nieuwsbrief voor zijn medewerkers waarin nieuwe ontwikkelingen, zoals dergelijke regelingen, worden vermeld met een korte introductie en een link naar het onderliggende document. Regelingen die consequenties hebben voor het dagelijks werk van raadsheren en griffiers worden in het werkoverleg besproken. Respondent 2 weet niet of de Modelregeling tijdens dit werkoverleg is langsgekomen. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat respondent 2 ten tijde van het uitkomen van de Modelregeling nog niet werkzaam was bij het gerechtshof Amsterdam. Respondent 3 was voorafgaand aan dit interview niet bekend met de Modelregeling. Respondent 1 is bekend met de Modelregeling. Destijds is respondent 1 betrokken geweest bij de discussie in het LOVS die aanleiding heeft gegeven tot de wens voor dit onderzoek. Hierin is de Modelregeling aan bod gekomen. Binnen het gerechtshof is de Modelregeling bij een aantal raadsheren wel bekend. Volgens respondent 1 verschilt dit per afdeling. Respondent 1 geeft derhalve aan dat het goed is om deze weer eens onder de aandacht te brengen. Al zegt zij ook dat advocaten hier eveneens aandacht op vestigen.

Identificatie slachtoffer bij binnenkomst

Elke bezoeker van het paleis van justitie gaat bij binnenkomst van het gebouw door de scanstraat bij de beveiliging. Daarna meldt hij zich bij de receptie. Daar vindt doorverwijzing plaats naar de bodebalie op de desbetreffende etage. Bij de receptie wordt gevraagd in welke hoedanigheid iemand komt. Namen worden hierbij niet gevraagd, tenzij desbetreffende persoon als partij op de zittingsrol staat. Vervolgens wordt deze persoon doorverwezen naar de bodebalie. Hier wordt eveneens gevraagd in welke hoedanigheid desbetreffende persoon komt. Bij de receptie zijn achternamen van de partijen en van het slachtoffer bekend, mits de betrokkene zich van tevoren heeft gemeld. De voorletters staan hier niet bij vermeld. De bode maakt vervolgens een inschatting van de voorzieningen die noodzakelijk zijn, zoals een aparte wachtruimte voor het slachtoffer. Respondent 3 ziet het als de verantwoordelijkheid van de bode om door te vragen naar dergelijke wensen van het slachtoffer en stelt dat het initiatief hiervoor bij de bode ligt. Het komt vaak voor dat slachtoffers vooraf door het slachtofferloket zijn aangemeld. Dan is de bode reeds op de hoogte en is de opvang beter voorbereid.

Instructies bodes

Er is bij dit gerecht geen vast werkproces voor de bodes. De bodes weten uit ervaring wat ze aan het slachtoffer moeten vragen. Er zijn binnen dit gerecht geen vaste procedures of instructies voor bodes. Respondent 3 geeft aan dat er geen behoefte is aan dergelijke vastgelegde procedures . De bodes hebben een groot verantwoordelijkheidsgevoel en gevoel voor mensen. Dat is niet aan te leren. Wel helpen en verbeteren bodes elkaar door vaardigheden over te brengen. Elk slachtoffer is anders en derhalve moet de behandelwijze per geval aangepast worden. Lijstjes werken om deze reden niet volgens respondent 3. De bode zal het zelf aanvoelen.

Informatieproducten

Er zijn in dit gerecht geen slachtofferspecifieke informatieproducten beschikbaar. Wel zijn er folders over mediation aanwezig. Informatievoorziening gebeurt volgens respondent 3 verder door het slachtofferloket en Slachtofferhulp. Volgens respondent 1 heeft de afwezigheid van informatie ook te maken met het feit dat bij het gerechtshof zaken in tweede lijn worden behandeld. Er wordt derhalve van uitgegaan dat slachtoffers in de eerste lijn – bij de rechtbank dus – al zijn geïnformeerd over hun rechten. Zoals respondent 1 zelf aangeeft, blijft nog wel de vraag of er slachtoffers zijn die bij de rechtbank geen voorzieningen wilden en in de tweede lijn wel. Die mogelijkheid is er, maar komt niet vaak voor. Doorgaans zijn de emoties in hoger beroep al wat bekoeld. Het gerechtshof maakt wel gebruik van een ander gebouw dan de rechtbank. Het is daarom zonder meer nuttig om het slachtoffer in te lichten over de voorzieningen die specifiek bij het gerechtshof aanwezig zijn.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffer

De bode vraagt actief, uit zichzelf, aan de bezoeker die zich bij hem meldt: in welke hoedanigheid iemand komt en, als het een slachtoffer blijkt, wie er zijn meegekomen en of het apart wil zitten voorafgaand aan de zitting. Eventuele overige wensen worden in grote zaken vaak al van tevoren gemeld. De zalenplanner regelt in zo'n geval een extra zaal voor slachtoffers en familieleden waar zij kunnen wachten. De bode bespreekt met de voorzitter waar het slachtoffer zal plaatsnemen. Hier is een standaard plek voor, maar als het slachtoffer ergens anders wil zitten dan kan dit, mits de zaal daarvoor geschikt is. Dit gebeurt dan op initiatief van het slachtoffer of het OM. Hetzelfde geldt voor de begeleiding van het slachtoffer en voor het eerder of later kunnen verlaten van de zittingszaal. De meeste slachtoffers die bij de zitting aanwezig zijn, zijn vooraf bekend door een melding van het slachtofferloket van het OM. Ook als die melding niet is gedaan, maar wel bekend is dat er in een zaak een slachtoffer is, dan wordt dit slachtoffer vermeld op de lijst. Wanneer een slachtoffer, zonder dat dit bekend is, verschijnt en ter plekke bijzondere wensen zou hebben, dan is dat in zo'n laat stadium moeilijk te regelen. Respondent 3 geeft aan dat voor grote wensen, zoals een videoverbinding, enige voorbereiding nodig is. Wanneer het van tevoren bekend is, kan er echter veel geregeld worden, zoals: meerdere zalen reserveren, alle partijen naar binnen begeleiden via andere ingangen, een zaal met videoverbinding etc. Het is zodoende van groot belang dat voorafgaand aan een zitting zo goed mogelijk met een slachtoffer wordt gecommuniceerd. Respondent 3 geeft aan dat het bijna nooit voorkomt dat het slachtoffer spontaan, op de zittingsdag zelf met dergelijke wensen komt.

Voorkomen confrontatie tussen slachtoffer en verdachte

Respondent 1 licht toe dat het belangrijk is om per geval te bekijken wat er nodig is om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te voorkomen. Slachtoffers en zaken verschillen. Het is lang niet altijd nodig om confrontatie te voorkomen. In gevallen waarin dat wel aan de orde is, moet het worden aangegeven door het OM, de advocaat van het slachtoffer en/of door slachtoffers zelf. Als zij dit doen, is er veel mogelijk. Aan de andere kant moet er rekening mee worden gehouden dat het slachtoffer geen procespartij is en dat het verloop van de zitting niet onnodig belemmerd moet worden.

Bekendheid raadsheren met wensen slachtoffer

Vaak kan de raadsheer aan de hand van het dossier redelijk inschatten wat er geboden is, maar respondent 2 stelt dat specifieke wensen niet van tevoren bekend zullen zijn als het OM of Slachtofferhulp niet betrokken zijn geweest bij de communicatie met het slachtoffer voorafgaand aan de zitting. In zo'n geval hoort de raadsheer voor het eerst van de aanwezigheid van het slachtoffer als de bode dit vlak voor de zitting meldt. Eventuele wensen zijn dan veelal niet bekend. Als er bijzondere voorzieningen zijn, zoals dat het slachtoffer ver van de verdachte wil zitten, dan moet de raadsheer dit uitvinden tijdens de zitting. Respondent 2 heeft zelf niet meegemaakt dat een bode dit vooraf aan de raadsheer meldde. De bode vraagt hier volgens hem ook niet actief naar aan het slachtoffer. Mocht het slachtoffer uit eigen beweging wensen aan de bode bekend maken dan geeft de bode dat waarschijnlijk wel door. De raadsheer vraagt voorafgaand aan de zitting of het slachtoffer het spreekrecht uit wil oefenen en stelt andere vragen die rechtstreeks verband houden met de uitoefening van bepaalde rechten op de zitting, maar stelt geen extra vragen, zoals of het slachtoffer wel op zijn gemak zit en of het begeleiding wenst van de parketpolitie.

Voorzieningen in de zittingszaal

Respondent 2 stelt dat er allerlei voorzieningen mogelijk zijn, mits wensen en behoeften daaromtrent van tevoren bekend zijn. Wanneer de aanwezigheid van het slachtoffer van tevoren bekend is en het gebruik wil maken van het spreekrecht, wordt hiervoor meer zittingstijd ingeroosterd. De ervaring van respondent 2 is dat alles mogelijk is, mits van tevoren bekend. Maar niet met iedere wens wordt steeds onbeperkt en onbegrensd rekening gehouden. Het is heel goed voorstelbaar dat het slachtoffer zijn verhaal wil doen zonder geconfronteerd te worden met de verdachte, maar het is een belangrijk beginsel in het strafrecht dat de verdachte bij zijn eigen proces aanwezig mag zijn. Er moet dus wel sprake zijn van zeer uitzonderlijke omstandigheden als dit het slachtoffer wordt toegestaan. Volgens respondent 3 geeft het slachtoffer eventuele wensen door aan de bode. De bode spreekt dit dan af met de voorzitter en overlegt wat er mogelijk is. De bode zal zelf geen initiatief nemen voor het aanbieden van voorzieningen.

Respondent 1 stelt dat het gerecht niet proactief is in het vragen naar wensen van het slachtoffer. Zij ziet hierin de verantwoordelijkheid voor het OM. Ze stipt aan dat er niet meer aandacht wordt besteed aan een bepaalde groep/partij. Het proces is immers gericht op de verdachte. Respondent 1 vraagt zich af of hierin een rol ligt voor het gerecht. Tevens ligt volgens haar de rol van communicatie naar het slachtoffer van wat er mogelijk is, bij het OM. Als het OM dit communiceert aan het gerechtshof doet het gerechtshof er alles aan om dat mogelijk te maken. De nadruk ligt daarbij op de grotere zaken met slachtoffers en hun wensen die al wel van tevoren bekend zijn. Slachtoffers in kleinere zaken zijn niet de slachtoffers die veel eisen stellen. Voor het gerechtshof is een taak weggelegd om tijdens de behandeling van de zaak het slachtoffer in de gelegenheid te stellen zijn rechten uit te oefenen en het slachtoffer correct te bejegenen. De intervisie om dit te bevorderen wordt verstevigd.

Voorzieningen in het gerecht

Er zijn meerdere wachtruimtes voor het slachtoffer. Dit zijn spreekkamers en zij kunnen dus ook door partijen gebruikt worden. Dit kan onhandig zijn i.v.m. een andere ligging dan de zittingszaal (andere etage). Als de wens vooraf bekend is, wordt een aparte zaal gereserveerd. Het slachtoffer wordt naar zo'n ruimte begeleid. Het slachtofferloket verzorgt dan koffie/thee/broodjes wanneer dit van tevoren bekend is. Als dit niet bekend is, kan het slachtoffer plaatsnemen in een spreekkamer. Er is dan koffie in het gebouw, maar niet in de aparte ruimte. In het gebouw is geen lunchvoorziening. Op enkele minuten lopen zijn verschillende lunchgelegenheden. Er is een spreekkamer aanwezig die speciaal is ingericht voor (de opvang van) kinderen. Op elke etage is een toilet aanwezig. Het slachtoffer kan op die manier bij een toiletbezoek confrontatie met verdachte vermijden. De "vaste" zitplaats voor het slachtoffer is volgens respondent 2 een gegroeide praktijk. Hier is een standaard plek voor: links achterin de zaal vanuit de raadsheren gezien. Dit weten de bodes en de raadsman. Wanneer het slachtoffer gebruik wil maken van zijn spreekrecht, komt het naar voren en kan het normaal gesproken gebruik maken van een tafel met microfoon. Er zijn echter wel beperkingen. Wanneer er vier verdachten aanwezig zijn met allemaal een eigen advocaat, wordt dit iets moeilijker. Als dit van tevoren bekend is, kan naar een andere zaal worden uitgeweken. Wanneer dit niet bekend is, kan het praktisch wat ingewikkelder worden. Uit het interview blijkt dat de voorkeur voor de zitplaats van het slachtoffer enigszins kan verschillen per voorzitter. Heel soms, bijvoorbeeld in hele grote zaken, worden bijzondere voorzieningen getroffen, zoals het gebruik van extra zalen, videoverbinding met andere zalen (zodat het slachtoffer de zitting vanuit een andere ruimte kan volgen), aparte in- en uitgangen, het afschermen verdachte d.m.v. een kamerscherm en het slachtoffer plaats laten nemen op de publieke tribune.

Wanneer het OM het slachtoffer hier niet over inlicht, weet het slachtoffer vaak niet wat de mogelijkheden binnen het gerecht zijn, aangezien de bode hier niet actief naar vraagt. Respondent 3 denkt dat hierover misschien iets op Rechtspraak.nl staat, maar weet dit niet zeker.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Volgens respondent 2 worden kwetsbare slachtoffers bijna nooit op zitting gehoord. Het gebeurt meestal bij de rechter-commissaris. Dit kan op allerlei manieren. Vaak wordt gebruik gemaakt van een verhoorstudio en van gecertificeerde verhoorders. Wanneer er voldoende reden is tot het treffen van zulke maatregelen zal maatwerk worden geleverd. Het komt in de praktijk nauwelijks voor dat kwetsbare slachtoffers naar het gerechtshof komen. Als dat toch gebeurt, dan worden zij begeleid door een advocaat, Slachtofferhulp, familieleden, voogd, jeugdzorg, etc. Het gebeurt zelden tot nooit dat een zeer kwetsbaar slachtoffer helemaal alleen, onvoorbereid ter zitting verschijnt. Dat doen voornamelijk de mondige slachtoffers. Het gerechtshof kan slachtoffers laten begeleiden door het gebouw van deur naar zittingszaal en tussendoor, maar de behoefte daaraan moet dan wel vooraf bekend zijn.

Voorzieningen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Respondent 2 zegt dat het voor een slachtoffer altijd mogelijk is om zich niet te melden als zodanig en als belangstellende aanwezig te zijn. De verdachte kan het slachtoffer herkennen. Dat maakt anonimiteit complex. Ook wordt het slachtoffer

vaak in het dossier vermeld en heeft het aangifte gedaan of is het gehoord als getuige door de politie. Daarnaast bevindt zich ook vaak extra informatie over het slachtoffer in het dossier, zoals medische informatie. In grote zaken met media-belangstelling is het denkbaar dat het slachtoffer tegenover de media anoniem blijft. Dit betreft maar een klein percentage van de zaken. In dat geval is het wel van belang om dat van tevoren bekend te maken, zodat die anonimiteit is gegarandeerd.

Knelpunten

Volgens respondent 2 weet het gerecht vaak of er een slachtoffer is geweest in eerste aanleg. Niet is steeds duidelijk of de in eerste instantie ingediende vordering tot schadevergoeding ook in hoger beroep wordt gehandhaafd. Dit is vaak pas laat duidelijk waardoor er dan te weinig tijd voor een zitting is ingepland. Dit zou beter kunnen. Respondent 2 zou graag zien dat het OM deze informatie eerder verstrekt. Verder is het belangrijk om landelijk in gesprek te blijven tussen rechters en raads-heren omtrent slachtofferrechten en bejegening: hoe om te gaan met meer wensen van slachtoffers enerzijds en anderzijds toch genoeg zaken kunnen doen. Elke zaak die minder wordt gedaan kost volgens respondent 2 zo'n 2500 euro. Er bestaat zodoende een zekere spanning tussen productiviteit en het inwilligen van wensen van slachtoffers.

Ook respondent 3 ervaart als knelpunt dat het vaak onduidelijk is wie er gaat ver-schijnen. Ook is in sommige gevallen wel aangegeven dat er een slachtoffer komt en verschijnt het slachtoffer vervolgens niet. Daarbij zijn er enkele gebouwelijke uitdagingen. Het gebouw is in 2013 in gebruik genomen. De spreekkamers zijn vrij hokkig en kaal.

Respondent 1 ervaart eveneens gebouwelijke knelpunten: De omvang van de zalen beperkt de mogelijkheden. Soms komt er onverwacht veel publiek en is de zaal te klein. Daarbij zit al het meubilair vast in de zittingszalen voor de veiligheid en dit biedt minder flexibiliteit. Hoe vaak het gebeurt dat een slachtoffer pas ter plekke wensen kenbaar maakt, kan respondent 1moeilijk zeggen, maar zij kan zich voorstellen dat dit gebeurt. De zittingen van het gerechtshof zijn openbaar, dus iedereen mag komen. Dat maakt het soms moeilijk om alle gewenste voorzieningen te treffen als dit niet van tevoren wordt gemeld.

Stimuleren aandacht voor slachtoffers

Er is een cursus "versterking positie slachtoffer". Daarnaast is er aandacht voor het slachtoffer tijdens jurisprudentieoverleg en vakinformatieoverleg. Eveneens is er een keer een slachtofferadvocaat komen spreken om zijn ervaring met slachtoffers toe te lichten. Iets toegespitst op bejegening bestaat nog niet, maar in de bestaande cursus wordt daaraan wel aandacht besteed.

Periodiek overleg en evaluatie

Het KWO wordt uitgebreid besproken en hierop volgen zo nodig acties. Er gaan intervisies plaatsvinden waardoor de bejegening door de raadsheren verbeterd word en er wordt een mogelijkheid geopend voor online-feedback door slachtoffer en andere betrokkenen. Dit zal worden besproken met de raadsheren en overige medewerkers. Respondent 1 merkt op dat de meeste pijn in de eerste aanleg zit en dat het gerechtshof in hoger beroep minder met emoties te maken heeft.

Het gesprek met het OM kan verkeerde verwachtingen wekken bij het slachtoffer. Derhalve moet er een reëel perspectief worden geschetst door het OM. De verantwoordelijkheid voor het verwachtingsmanagement op de zitting zelf ligt wel bij het gerechtshof. Het verloop van de zitting moet vooraf toegelicht worden. Ter verbetering daarvan worden er intervisiegesprekken gevoerd met de zittingsteams. Ook is er overleg met het OM, waarbij slachtoffer(bejegening) mede aan bod komt. Het OM voert slachtoffergesprekken in hetzelfde gebouw. Dit bevordert de onderlinge communicatie. Ook onderling wordt er overleg gevoerd. Het onderwerp slachtoffers kan daarbij aan bod komen, maar bij beide overleggen is het geen vast agendapunt. Er is binnen het gerechtshof goed contact tussen bodes, raadsheren en voorzitters. Hoewel er geen periodiek overleg tussen deze personen bestaat, weten ze elkaar te vinden en wordt positieve en negatieve feedback collegiaal teruggekoppeld.

Overige relevante ontwikkelingen of suggesties

Communicatie tussen eerste en tweede aanleg is ook erg belangrijk. Het gerechtshof kan leren van hetgeen er bij de rechtbank is voorgevallen. Dit gebeurt ook meestal wel. De nadruk m.b.t. voorzieningen moet liggen bij de rechtbank. De verhouding van het gerechtshof tot het slachtoffer is anders dan die van de rechtbank tot het slachtoffer. Bij andere gerechten delen gerechtshof en rechtbank voorzieningen, dus komen de meeste initiatieven vanuit de rechtbank. In gerechtshoven worden slachtofferwachtruimtes veel minder gebruikt en is het minder rendabel om een dergelijke voorziening in te richten. Respondent 1 vindt mediation ook een belangrijk punt. Dat is gericht op contact tussen de verdachte en het slachtoffer om achterliggende problemen op te lossen. Misschien is er minder behoefte aan andere voorzieningen als vaker van mediation gebruik wordt gemaakt. Het gerechtshof probeert dit te bevorderen. Er is sprake van een grote werkdruk. Iedereen buffelt om alles gedaan te krijgen en aan genoeg zaken toe te komen. Het vraagt veel van raadsheren om daarnaast ook alle aandacht aan slachtoffers te besteden. Raadsheren onderkennen dat het goed is dat er aandacht is voor het slachtoffer. Het is lastig om dit goed te doen: het kost tijd, gaat ten koste van het aantal zaken of van aandacht voor andere zaken. Het hangt van de ernst van de zaak af hoe ver een raadsheer wil gaan in het tegemoetkomen aan de wensen van het slachtoffer. Uitgebreid spreekrecht kan ook erg veel extra tijd kosten. Extra stukken kunnen inbrengen door het slachtoffer is goed voor waarheidsvinding, maar is ook nieuw en dus onbekend terrein. De vraag is hoever je daarin gaat. Hierover vindt het professionele gesprek plaats tussen raadsheren en ook tussen gerechten onderling.

2. VERSLAGLEGGING INTERVIEW GERECHTSHOF ARNHEM-LEEUWARDEN

Opmerking vooraf

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft drie locaties, te weten Arnhem, Leeuwarden en Zwolle. Arnhem en Leeuwarden kunnen daarbij als gelijkwaardige hoofdlocaties worden aangemerkt. Ten behoeve van dit onderzoek zijn daarom beide locaties bezocht. Locatie Leeuwarden heeft een eigen gerechtsgebouw, maar maakt deels gebruik van de facilitaire diensten en voorzieningen van de rechtbank in Leeuwarden. Het bezoek aan locatie Leeuwarden wordt in onderstaand verslag beschreven. Locatie Arnhem zetelt in hetzelfde gerechtsgebouw als Rechtbank Gelderland en maakt daarmee gebruik van dezelfde facilitaire diensten en voorzieningen. Voor de informatie over die diensten en voorzieningen wordt daarom verwezen naar het verslag van het interview met Rechtbank Gelderland.

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan bekend te zijn met de Modelregeling. De Modelregeling wordt in de dagelijkse praktijk echter niet gebruikt. De respondenten merken op dat er in de praktijk veel is veranderd sinds de Modelregeling werd geïntroduceerd. Zo is de wetgeving op het gebied van slachtoffers aangepast en uitgebreid en is de betrokkenheid van Slachtofferhulp en het OM bij slachtoffers veel groter geworden. Daarnaast hebben zich veel ontwikkelingen voor gedaan op het gebied van digitalisatie.

Identificatie slachtoffers bij binnenkomst

Iedere bezoeker meldt zich bij binnenkomst eerst bij de receptie. Daar moet hij zich legitimeren en door de controle. Vervolgens meldt de bezoeker zich bij de bodebalie. De bode beschikt over een lijst met onder andere de namen van slachtoffers waarvan van tevoren bekend is dat zij de zitting willen bijwonen. Wanneer de bezoeker die zich meldt hier niet op staat, vraagt de bode de bezoeker in welke hoedanigheid hij de zitting komt bijwonen. Wanneer blijkt dat de bezoeker een slachtoffer is, vraagt de bode actief welke wensen het slachtoffer heeft. Zo vraagt hij het slachtoffer bijvoorbeeld of hij in een aparte ruimte wil wachten, of hij zich wil voegen als benadeelde partij en of hij wel of niet wil dat zijn naam wordt genoemd. Andere mogelijkheden worden niet uitgevraagd. Daarbij geven respondenten aan dat dit ook deels uit het slachtoffer zelf moet komen. Wanneer een bezoeker niet aangeeft slachtoffer te zijn, zullen de bodes hier niet over doorvragen.

Instructies bodes

De bodes beschikken niet over een speciaal werkproces met betrekking tot de omgang met slachtoffers. De bodes weten uit ervaring hoe zij het slachtoffer het best kunnen benaderen en wat ze hen moeten vragen. Wel worden er klantvriendelijkheidstrainingen aan de bodes gegeven. De respondenten merken op vrijwel alle bodes ooit zijn begonnen als beveiliger. Wanneer iemand gevoel heeft voor mensen, kan hij doorgroeien tot bode. Het vak wordt al doende en door mee te lopen met andere bodes geleerd. Zodoende komen de bodes wel in aanraking met slachtoffers

tijdens dit proces, maar worden zij hierover niet specifiek opgeleid. Respondent 3 geeft aan dat per geval wordt beoordeeld waar behoefte aan is. Ieder slachtoffer behoeft maatwerk. Er is dan ook geen behoefte aan standaard werkwijzen.

Informatieproducten

Het gerecht beschikt niet over informatieproducten met informatie voor slachtoffers over de aanwezige voorzieningen in het gerecht. Er hangen in het gerecht wel informatieborden waarop bijvoorbeeld staat aangegeven dat men gebruik kan maken van Wifi en koffie kan pakken. Daarnaast wordt opgemerkt dat slachtoffers uiteraard altijd kunnen vragen welke voorzieningen er zijn. In grote zaken komt het zelfs wel eens voor dat slachtoffers voorafgaand aan de zittingsdag door het OM worden rondgeleid in het gebouw.

Respondent 1 geeft aan dat het slachtoffer bij aanvang van de zitting wordt ingelicht over wanneer het spreekrecht kan worden uitgeoefend. Dit is vrijwel altijd op een vast moment. Aan het eind van de zitting wordt het slachtoffer uitdrukkelijk mede-gedeeld wanneer de uitspraak is en dat het slachtoffer welkom is, maar niet verplicht is te komen. Dit is de vaste werkwijze, maar hiervan kan worden afgeweken.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

Of en in hoeverre een slachtoffer bekend is met de voorzieningen in het gerecht, hangt volgens de respondenten voor een deel af van het slachtoffer zelf. De bodes gaan uit van actieve wederkerigheid: de bodes vragen actief naar de wensen van het slachtoffer, maar wanneer het slachtoffer daar niet op ingaat, gaat de bode er vanuit dat het slachtoffer geen specifieke wensen heeft.

In de meeste gevallen wordt het gerecht door het OM geïnformeerd over de wensen van het slachtoffer. Grote of bijzondere zaken kunnen daarnaast worden aangemerkt als risicozitting. In die gevallen wordt er een formulier gebruikt waarop alle wensen en benodigde maatregelen worden aangegeven zodat alle medewerkers hier voorafgaand aan de zitting mee bekend zijn.

De raadsheer kan volgens respondent 1 op verschillende manieren bekend raken met de wensen van het slachtoffer. Dit kan ten eerste volgen uit de informatie uit het dossier. Daarbij zijn er soms brieven van slachtofferhulp, brieven van advocaten en medische verklaringen. In de tweede plaats ontvangt de raadsheer voorafgaand aan de zitting informatie van de bode. Zo meldt de bode aan de raadsheer wie er bij de zitting aanwezig zijn, of er bijzonderheden zijn en welke wensen het slachtoffer eventueel heeft. Bij grotere zaken komt de bode naar binnen en overlegt met de raadsheer wat de mogelijkheden zijn en overlegt met het slachtoffer wat het graag zou willen. Bij kleine zaken die snel achter elkaar worden behandeld, gaat de behan-deling wat meer routinematig en wordt aan het slachtoffer wat minder gevraagd.

Wanneer noch het OM noch het slachtoffer zelf zijn aanwezigheid aangeeft, gebeurt het soms dat pas ter zitting blijkt dat het slachtoffer aanwezig is. In dat geval wordt hierop door de raadsheer en eventueel de bode geanticipeerd.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Het gerecht beschikt over verschillende voorzieningen om confrontatie tussen het slachtoffer en de verdachte te voorkomen. Zo beschikt het gerecht over een aparte wachtruimte voor het slachtoffer. Deze wordt op de bewegwijzering in het gebouw expliciet aangegeven als "slachtofferwachtruimte". Wanneer het slachtoffer van deze ruimte gebruik wenst te maken, begeleidt de bode of eventueel de beveiliging het slachtoffer naar de wachtruimte en vervolgens naar de zittingszaal. De respondenten geven aan dat dit wat betreft de bezetting soms wat lastig kan zijn. Zo kan het zijn dat het slachtoffer even moet wachten totdat er iemand beschikbaar is die hem kan begeleiden.

Indien noodzakelijk kan het slachtoffer het gerechtsgebouw via een aparte in- en uitgang betreden en verlaten. Het slachtoffer kan daarnaast, indien dat noodzakelijk is, ook naar buiten worden begeleid. De respondenten merken echter op dat dit vrijwel alleen in grote, zware zaken gebeurt. In die gevallen is de noodzaak van die begeleiding vaak al vooraf bekend en wordt de parketpolitie ingezet. De respondenten geven aan dat die begeleiding lastiger gerealiseerd kan worden wanneer het slachtoffer daar op de zittingsdag zelf pas om vraagt.

Indien de bode of raadsheer voorafgaand of tijdens de zitting merkt dat er spanning bestaat tussen verschillende partijen, kan er voor worden gekozen om slachtoffer en verdachte niet tegelijkertijd de zittingszaal binnen te laten of te laten verlaten. Daarnaast kan het slachtoffer op verzoek door middel van schermen worden afgeschermd van het publiek en de verdachte.

Voorzieningen in de zittingszaal

Iedere zittingzaal beschikt in principe over een vaste zitplaats voor het slachtoffer, voorzien van een microfoontje en water. Indien het slachtoffer dit wenst kan echter altijd van die vaste plaats worden afgeweken. In zaken waarin het niet vooraf bekend is dat het slachtoffer komt maar deze wel aanwezig is, vraagt de raadsheer aan de bode of deze wil vragen waar het slachtoffer wil zitten. Deze wensen worden aan de raadsheer bekend gemaakt via de bode. In overleg met de bode en raadsheer wordt bepaald wat een handige plek is voor het slachtoffer in verband met de beschikbaarheid van een microfoon. Hierbij wordt ook rekening gehouden met eventuele spanningen. Derhalve kan, indien mogelijk, de afstand tussen slachtoffer en verdachte worden vergroot door het slachtoffer ergens anders in de zaal neer te zetten. Het gerecht beschikt daarnaast over zittingszalen met een publieke tribune afgescheiden door middel van een glazen wand, waarachter het slachtoffer plaats kan nemen. Opgemerkt wordt dat de wens van het slachtoffer voor gaat: het slachtoffer mag kiezen waar hij wil zitten, sympathisanten van de verdachte worden hier vandaan geplaatst. Het gerecht beschikt tevens over zittingszalen met een videoverbinding. Zodoende kan het slachtoffer de zitting, indien hij dat wenst, vanuit een andere ruimte volgen. Opgemerkt wordt dat deze voorziening vrijwel alleen in grote zaken wordt gebruikt. Er moeten immers twee zittingszalen voor worden gereserveerd.
In het gehele gebouw, zo ook in de zittingszalen, is gratis Wifi aanwezig.

Voorzieningen in het gerecht

In het hele gebouw is gratis Wifi aanwezig. Daarnaast zijn er meerdere koffie- en theevoorzieningen. Het gerecht beschikt niet over een lunchvoorziening. In grote

zaken die veel tijd in beslag nemen wordt er door het OM nog wel eens lunch geregeld voor slachtoffers. Daarbij zijn er diverse horecagelegenheden in de directe omgeving van het gerechtsgebouw.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Wanneer het slachtoffer aangeeft dat hij wel in zijn hoedanigheid als slachtoffer aanwezig wil zijn, maar niet door de raadsheer bij naam genoemd wil worden, kan dat door de raadsheer achterwege worden gelaten. Dit gebeurt volgens respondent 1 vooral wanneer er pers bij de zitting aanwezig is. Dat is er echter anders wanneer het slachtoffer een vordering benadeelde partij heeft ingediend. In dat geval stelt het slachtoffer zich immers als partij in het proces. Ook wanneer het slachtoffer geen vordering indient, is het echter lastig om volledig anoniem te blijven. Veel informatie over het slachtoffer staat immers ook in het dossier, waarin ook de verdediging verdachte inzage heeft. Opgemerkt wordt dat het slachtoffer uiteraard als gewone bezoeker de zitting kan bijwonen. In dat geval kan hij volledig onopgemerkt blijven. Buiten de zittingszaal worden er geen gegevens van slachtoffers getoond of genoemd.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Het gerecht beschikt over verschillende voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers. Zo is er in de eerste plaats een speciale kinderkamer, waar minderjarigen kunnen wachten. In de ruimte liggen wat kleurplaten en kleurpotloden en er staat een “speelse” groene bank. Daarnaast kan er altijd een ruimte worden geregeld waar een extra kwetsbaar slachtoffer met begeleiding kan plaatsnemen. Speciale verhoorstudio’s worden alleen door de politie gebruikt, het gerecht beschikt hier niet over. Slechthorenden kunnen gebruik maken van een ringlijn. In sommige gevallen is het mogelijk om de verdachte uit de zaal te laten verwijderen wanneer een extra kwetsbaar slachtoffer wordt gehoord. Een samenvatting van het verhoor, gegeven door de raadsheer aan de verdachte volstaat dan. Dit gebeurt echter alleen in specifieke gevallen, aangezien de advocaat van verdachte hier veelal wel bezwaar tegen maakt.

Knelpunten

De respondenten geven aan dat het gebouw in bepaalde opzichten tekort schiet. Zo heeft het gebouw veel kleine zalen. Ook die zalen moeten regelmatig worden gebruikt voor spanningsvolle zittingen. Dit kan soms problemen opleveren voor de veiligheid. Respondent 2 merkt op dat hij graag zou hebben dat bij elke risicozitting kan worden uitgeweken naar een grotere zaal, wat nu niet mogelijk is. Daarnaast is de akoestiek in de zalen vaak slecht en werkt de technologie niet altijd naar behoren. Het gerecht huist in een vrij oud pand. Tot slot merken de respondenten op dat het gebouw weliswaar over een “achterdeur” beschikt, maar dat deze niet wordt beveiligd. Een officiële, tweede ingang met beveiliging zou dan ook wenselijk zijn.

Daarnaast geven de respondenten aan dat de communicatie met het OM en/of slachtoffer voorafgaand aan de zitting heel belangrijk is. In de praktijk merkt men echter dat de wensen van slachtoffers niet altijd binnen een redelijke termijn aan het gerecht bekend worden gemaakt. Niet alles kan dan ondervangen worden.

Periodiek overleg en evaluatie

Er vindt binnen het gerecht geen periodieke evaluatie plaats op het gebied van slachtoffers. Wel wordt er na elke zaak door de betrokken raadsheren geëvalueerd. De rol en bejegening van het slachtoffer kan daarbij ook aan de orde komen. Bij grotere zaken is dit uitgebreider dan bij kleinere zaken. Veel is dan al vooraf bekend gemaakt door het OM. Om deze reden is er dan al meer over nagedacht. De respondenten geven aan dat zij denken dat er geen behoefte is aan periodieke evaluatie, omdat er al erg veel overleg wordt gevoerd.

Daarnaast is er volgens de respondenten volop aandacht voor nieuwe wetgeving op het gebied van slachtofferrechten in allerlei overleggen. Tevens worden er voor raadsheren cursussen georganiseerd op het gebied van nieuwe regelgeving en op het gebied van communicatie naar en bejegening van slachtoffers. Daarbij is er raadsherenoverleg, zijn er interne opleidingen, lezingen van civiele collega's, tweedaagse studiedagen waar Slachtofferhulp en zaakscoördinatoren van het OM wel eens komen spreken.

Tussen bodes is er ook overleg naar aanleiding van een specifieke zaak vooraf en evaluatie achteraf. Ook geven raadsheren wel eens verbeterpunten door aan de bodes. Ook is er voorafgaand aan de zitting overleg tussen de raadsheer en het OM.

Respondent 1 merkt op dat het gerecht zoekende is naar de balans tussen recht doen aan het slachtoffer en het waarborgen van de rechten van verdachte. Ook geeft respondent 1 aan dat voor slachtoffers een goede verwachting moet worden geschetst over wat het strafproces hen kan bieden. Zij geeft aan dat in grotere zaken het OM hier al veel voor doet, maar dat het in kleinere zaken iets ingewikkelder is. Slachtoffers zijn in die gevallen voorafgaand aan de zitting namelijk vaak minder goed geïnformeerd. Raadsheren leggen volgens respondent 1 over het algemeen goed uit wat het slachtoffer van een zitting kan verwachten. Toch wordt het slachtoffer soms teleurgesteld, omdat hij wellicht te hoge verwachtingen heeft. Een oorzaak hiervan kan volgens respondent 1 zijn dat in de maatschappijeen vrij hoge verwachting bestaat over wat wat het strafproces voor voor slachtoffers kan doen. Volgens respondent 1 ligt in de voorlichting een grote rol voor Slachtofferhulp en OM weggelegd.

Overige opmerkingen

De respondenten geven aan dat ten gevolge van de uitbreiding van slachtofferrechten zittingen vaak langer duren en er een groter beroep wordt gedaan op het personeel, waaronder bodes. Om dit te kunnen realiseren is meer tijd nodig per zitting en meer geld om het nodige personeel in te kunnen zetten.

Respondent 1 geeft aan dat verdere uitbreiding van slachtofferrechten op termijn zou kunnen leiden tot wetgeving, waarin meer mogelijkheid is om schuld verdachte en vergoeding slachtoffer te splitsen. Zij stelt dat het voor slachtoffers heel pijnlijk kan zijn om een slachtofferverklaring te bespreken in een zaak waarbij de verdachte blijft ontkennen.

Respondent 1 merkt tevens op dat het goed zou zijn om de informatievoorziening voor slachtoffers verder uit te breiden. Zo zou het goed zijn om slachtoffers via Rechtspraak.nl te informeren over de aanwezige voorzieningen in het gerecht en over wat zij van een bezoek aan het gerecht kunnen verwachten. Respondent 1 stelt verder dat bij deze informatievoorziening ook samenwerking met de officier van justitie en Slachtofferhulp heel belangrijk is, omdat het meeste contact met het slachtoffer via hen gaat. Respondent 1 stelt ook dat de gerechten voor een groot deel afhankelijk zijn van slachtofferadvocaten voor informatie over slachtoffervoorzieningen en wensen van slachtoffers. Daarbij krijgen slachtoffers die een advocaat inschakelen vaak alleen van hen informatie, aangezien zij meestal niet worden begeleid door Slachtofferhulp. Het is daarom heel belangrijk dat in alle gerechten deze voorzieningen hetzelfde zijn zodat advocaten, die door het hele land werkzaam zijn, hun cliënten goed over deze voorzieningen kunnen voorlichten. In ieder geval de hoofdlijnen moeten landelijk hetzelfde zijn bij alle gerechten. Kleine nuances met betrekking tot het gebouw, moeten mogelijk zijn.

3. VERSLAGLEGGING INTERVIEW GERECHTSHOF DEN HAAG

Voorafgaande opmerkingen

Respondent 1 merkt op dat de rechtbank Den Haag "hoofdbewoner" is van het gerechtsgebouw. Het gerechtshof is daarom aangewezen op de diensten en voorzieningen die de rechtbank levert. Dit gebeurt weliswaar in samenspraak met het gerechtshof, maar de organisatie ligt met name bij de rechtbank. De meeste informatie over de praktische voorzieningen en de bodedienst kan daarom het beste worden verkregen bij de rechtbank. Respondent 1 merkt tevens op dat het gerechtshof momenteel bezig is met het organiseren van een "professionele ontmoeting". De bedoeling daarvan is het in contact brengen van mensen die vanuit verschillende organisaties met slachtoffers te maken krijgen, zoals rechters en medewerkers van Slachtofferhulp. Zodoende wordt geprobeerd om elkaars wensen, maar ook grenzen in wat mogelijk is beter te leren kennen.

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan dat zij voorafgaand aan het interview niet bekend waren met het bestaan van de Modelregeling. Respondent 3 merkt daarbij op dat de organisatie van zaken die in de Modelregeling worden beschreven vooral bij de rechtbank ligt. Dat geldt bijvoorbeeld voor de bodedienst en de beveiliging. Het gerechtshof heeft daar met de rechtbank wel contact over, bijvoorbeeld wanneer er vragen of klachten over zijn. Dergelijke klachten komen echter bijna nooit voor. Respondent 3 merkt daarbij op dat er eens is geklaagd over het gebrek aan privacy in de openbare wachtruimtes. Naar aanleiding van die klacht heeft het gerechtshof in samenwerking met de rechtbank speciaal afgesloten bankjes in de wachtruimtes geplaatst.

Bekendheid raadsheer met behoeften slachtoffer op de zitting

Op de vraag hoe het voor de raadsheren duidelijk is welke behoeften het slachtoffer heeft tijdens de zitting, antwoordt respondent 2 dat er twee kanalen beschikbaar voor zijn. Allereerst worden de raadsheren vaak via het slachtofferloket geïnformeerd dat het slachtoffer er is, al dan niet wordt begeleid door Slachtofferhulp, of er een slachtofferverklaring is etc. In grote zaken wordt dat kanaal vrijwel altijd gebruikt. In andere gevallen worden de raadsheren door de bode over dergelijke zaken geïnformeerd. Een heel enkele keer komt het voor dat de Advocaat-Generaal voorafgaand aan de zitting nog een gesprek met het slachtoffer heeft gehad en diens wensen tijdens de zitting kenbaar maakt. In het geval dat de raadsheren via de bode worden geïnformeerd, hangt het volgens respondent 2 van de specifieke zaak af wat de voorzitter met bepaalde wensen van het slachtoffer doet.

Respondent 2 merkt op dat de voorzitter in ieder geval altijd benoemt of het slachtoffer aanwezig is en het slachtoffer verwelkomt. Daarbij zal de voorzitter – in zaken waarin sprake is van spreekrecht - het slachtoffer altijd uitleggen dat hij op enig moment mag spreken en dat het slachtoffer zelf mag bedenken waar in de zaal hij dat wil doen. Respondent 2 merkt op dat de voorzitter het slachtoffer altijd probeert tegemoet te komen, in die zin dat hem wordt gevraagd waar hij zich prettig bij voelt

en hem de ruimte wordt gegeven om in alle rust het woord te nemen. Opgemerkt wordt verder dat er aan de andere kant ook slachtoffers zijn die juist heel goed weten wat ze willen en dat ook aangeven. In die gevallen probeert de voorzitter de wensen van het slachtoffer, voor zover mogelijk, altijd in te willigen. In het geval het slachtoffer aangeeft dat hij wel bij de zitting aanwezig wil zijn, maar verder onopgemerkt wil blijven, dan zal de voorzitter een dergelijk verzoek altijd accepteren en respecteren. Respondent 1 merkt daarbij op dat dit in de praktijk echter bijna nooit voorkomt.

Voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers

Indien minderjarige slachtoffers moeten worden gehoord, dan zal het gerechtshof de zaak vrijwel altijd doorverwijzen naar het kabinet r-c die het slachtoffer in besloten kring zal horen. Datzelfde geldt ook voor slachtoffers van seksueel geweld, al hoewel die ook nog wel eens tijdens de zitting worden gehoord. Dit hangt sterk af van het type zaak.

Respondent 2 heeft voorafgaand aan het interview uitvraag gedaan bij het kabinet r-c over het horen van kwetsbare getuigen en slachtoffers en de knelpunten die daarmee samenhangen. Daaruit is gebleken dat wanneer slachtoffers van huiselijk geweld in het kabinet r-c worden gehoord, het zo kan zijn dat de verdachte daarvan op de hoogte raakt. Dit kan een kwetsbaar moment zijn, omdat een slachtoffer de verdachte dan ineens kan tegenkomen. Verder zijn de verhoorruimtes die er zijn niet altijd geschikt om het slachtoffer te horen indien de verdachte bij het verhoor aanwezig mag zijn. De ruimtes zijn vaak klein, waardoor beide partijen fysiek dicht bij elkaar in de buurt zijn. Verder is over het algemeen onvoldoende zicht op de vraag of de verdachte überhaupt in het gerechtsgebouw aanwezig is, omdat bezoekers zich in wezen nergens hoeven te melden. Dit kan bij kwetsbare getuigen/slachtoffers een onveilig gevoel met zich brengen. Een ander aandachtspunt is dat een kwetsbare getuige niet altijd juist wordt voorgelicht over de mogelijkheden om van een speciale wachtruimte gebruik te maken. Respondent 2 merkt op dat het gerechtshof vrijwel altijd op de hoogte is van eventuele spanningen tussen beide partijen. In dat geval regelt de bodedienst of beveiliging dat de partijen onder begeleiding gescheiden de zittingszaal betreden en verlaten, soms zelfs tot aan de uitgang van het gebouw.

Overige knelpunten

Respondent 2 merkt op dat het BSN-nummer en het BRP-nummer van de aangever structureel in de processen-verbaal van de politie worden vermeld, terwijl uit het Wetboek van Strafvordering niet volgt dat dit noodzakelijk is. Respondent 1 merkt op dat de intentie bij het gerechtshof altijd is om het slachtoffer te geven waar hij juridisch gezien recht op heeft. Aan de andere kant merkt men in de praktijk dat het eigenlijk nog belangrijker is om rekening te houden met de behoeften van het slachtoffer zelf. Respondent 2 merkt daarbij op dat het gerechtshof heel welwillend is en alles in het werk stelt om het slachtoffer op zijn gemak te stellen, maar dat dat in de praktijk, zeker in de grotere zaken waar het bijvoorbeeld een levensdelict betreft, moeilijk blijkt te zijn. Dit heeft te maken met het feit dat ieder slachtoffer anders is, maar zeker ook met het feit dat het slachtoffer zich nu eenmaal in een zeer ongemakkelijke situatie bevindt.

Het stimuleren van de aandacht voor slachtoffers

Op de vraag op welke manier vanuit het gerechtshof aandacht voor slachtofferrechten en behoeften van slachtoffers wordt gestimuleerd, antwoordt respondent 2 dat er tussen raadsheren onderling veel over ervaringen met slachtoffers wordt gepraat. Daarbij wordt er zeer regelmatig tijdens het raadsherenberaad over de bejegening van slachtoffers op de zitting gesproken en worden ervaringen uitgewisseld. Respondent 1 merkt op dat dit volgens hem de beste methode is. Er wordt uiteraard ook aandacht aan besteed binnen de SSR-cursussen, maar die zien vooral op de juridische status van slachtoffers. Het delen van ervaringen uit de praktijk is het meest effectief. Naast de genoemde overleggen wordt er binnenkort vanuit het gerechtshof dus ook een "professionele ontmoeting" met andere organisaties georganiseerd. De aandacht voor het slachtoffer en alles wat daarbij komt kijken wordt is dus zowel intern als extern een onderwerp van gesprek. Op de vraag of deze aandacht iets is van de laatste tijd, merkt respondent 2 op dat het periodieke overleg eigenlijk al heel lang binnen het gerechtshof wordt gevoerd. Respondent 1 merkt daarbij op dat naarmate de aandacht voor het onderwerp toeneemt en wanneer er bijvoorbeeld een nieuwe wet in werking treedt, het overleg over slachtoffers wel intensiever is. Op die momenten moet er immers worden nagedacht over hoe de nieuwe wetgeving moet worden vertaald naar de praktijk.

(Periodiek) overleg

Er vindt binnen het gerechtshof geen periodieke evaluatie plaats met betrekking tot de bejegening van slachtoffers. Respondent 3 merkt op dat daarvoor meer naar andere onderzoeken, zoals het Klantwaarderingsonderzoek, wordt gekeken.

Op de vraag of er tevens overleg plaatsvindt tussen het gerechtshof en de bodedienst betreffende de bejegening van slachtoffers, antwoordt respondent 3 dat het benoemen van knelpunten binnen de bodedienst in principe de verantwoordelijkheid is van de rechtbank. Wanneer respondent 3 echter vanuit het gerechtshof klachten zou horen over de bodedienst, dan zou zij dit direct met het hoofd van de bodedienst opnemen. Er vindt dus geen structureel overleg plaats, maar eventuele knelpunten zullen altijd worden besproken.

Er wordt geen structureel overleg met het Openbaar Ministerie gevoerd over slachtoffervoorzieningen in zijn algemeenheid. Respondent 1 merkt op dat het gerechtshof tevreden is over de wijze waarop het contact met het Openbaar Ministerie over slachtoffers wordt gevoerd.

Overig

Ten slotte wordt opgemerkt dat er een belangrijk onderscheid moet worden gemaakt tussen de inhoudelijke behandeling van de zaak en de uitspraak in een zaak. Bij een uitspraak bestaat er namelijk soms nog meer spanning bij beide partijen, wat met name negatieve gevolgen kan hebben op het moment van het verlaten van de zittingszaal. De zittingscombinatie bespreekt in dergelijke gevallen daarom altijd van tevoren intern hoe dat het best kan worden aangepakt.

4. VERSLAGLEGGING INTERVIEW GERECHTSHOF 'S-HERTOGENBOSCH

Voorafgaande opmerkingen

Het interview met het Gerechtshof 's-Hertogenbosch is afgenomen direct na het interview met de rechtbank Oost-Brabant. Aangezien het gerechtshof zijn facilitaire voorzieningen afneemt bij de rechtbank, hebben wij ons bij het interview met het gerechtshof beperkt tot vragen aangaande eventuele verschillen tussen het gerechtshof en de rechtbank in de bejegening van slachtoffers. Daarom hebben wij de vragen aangaande de facilitaire voorzieningen grotendeels buiten beschouwing gelaten.

De rechtbank en het gerechtshof delen de voorzieningen, maar in beginsel zijn de zittingszalen op de eerste verdieping van het gerechtshof en die op de begane grond van de rechtbank. Wel geven de respondenten aan dat één zaal op de begane grond ook van het gerechtshof is en dat dit onderscheid tussen zalen uitsluitend in gebruik bij het gerechtshof en bij de rechtbank tevens wat verwaterd is. De respondenten geven aan dat de zittingszalen van het gerechtshof en de rechtbank hetzelfde zijn en dat derhalve dezelfde voorzieningen aanwezig zijn.

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Op de eerste vraag aangaande de kennis van betrokkenen met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers antwoordt respondent 2 dat ze ervan gehoord heeft, maar dat de Modelregeling vooral van belang is voor de bodes aangezien zij het eerste contact met het slachtoffer hebben. Respondent 1 stelt dat hij zelf niet bekend is met de Modelregeling maar dat het niet-rechterlijk bestuurslid hier ongetwijfeld wel mee bekend is. Respondent 2 benadrukt tevens dat men bij het hof minder te maken heeft met slachtoffers dan bij de rechtbank gelet op het geringere aantal zaken bij het gerechtshof. Tevens geeft zij aan dat bij de planning van de zitting ook rekening wordt gehouden met de verhinderingen van het slachtoffer. Zij haalt een zaak aan waarbij dat resulteerde in het uitstellen van de behandeling ter zitting van een half jaar.

Instructies bodes

Er is geen vaste werkwijze voor de bodes betreffende welke vragen aan het slachtoffer gesteld moeten worden. Hier wordt aandacht aan besteed bij het inwerken.

Informatieproducten

Er is geen informatiebrochure voor het slachtoffer waarin de mogelijkheden omtrent voorzieningen in aangegeven staan.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffer

Betreffende de vraag of en hoe het gerechtshof op de hoogte is van de wensen van het slachtoffer, antwoorden de respondenten dat ook het gerechtshof een wensenformulier ontvangt van het OM. Dit is een ander formulier in het hoger beroep dan in eerste aanleg. Hierop kan het slachtoffer aangeven wat zijn wensen zijn betreffende het hoger beroep. Dit formulier is ook onderdeel van het dossier

in hoger beroep. Het gebeurt dat dit wensenformulier in sommige gevallen niet aankomt bij de bode of de raadsheren. Respondent 3 geeft aan dat de communicatie vanuit het ressortsparket soms beter kan. In sommige gevallen worden bijvoorbeeld bepaalde wensen van het slachtoffer niet gecommuniceerd met de bodes en raadsheren het hof.

De respondenten geven aan dat er veel mogelijk is als het slachtoffer dit aangeeft, maar dat niet van alle mogelijke opties wordt gevraagd of het slachtoffer dat eventueel wil. Wel worden signalen van slachtoffers, bijvoorbeeld dat ze angstig zijn voor de verdachte of graag anoniem willen blijven, vaak opgemerkt en wordt hier naar gehandeld. Wel wordt vaak gevraagd waar het slachtoffer wil zitten. Tevens wordt er aandacht besteed aan de begrijpelijkheid van uitspraken van het gerechtshof, aangezien uit het KWO is gebleken dat dit niet altijd voldeed aan de wensen van degenen die bij een procedure zijn betrokken.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Betreffende aanwezige maatregelen om de confrontatie tussen verdachte en slachtoffer te voorkomen bestaan bij het gerechtshof dezelfde mogelijkheden als bij de rechtbank.

Voorzieningen in de zittingszaal

Betreffende de vraag welke voorzieningen er bestaan bij het gerechtshof voor slachtoffers, wordt geantwoord dat er per slachtoffer gekeken wordt naar wat hij/zij in de zittingzaal wil. Het slachtoffer en de familieleden van het slachtoffer zitten tijdens de behandeling in de zittingzaal, rechts vooraan (gezien vanaf de tafel van de rechters) op veilige afstand van eventueel aanwezige familieleden van de verdachte(n). Er wordt altijd gevraagd of het slachtoffer bij het voorlezen van de slachtofferverklaring naar voren wil komen of juist niet. Dit wordt gevraagd omdat er voor het voorlezen van de verklaring rechts naast de tafel van de verdachte een tafel vrij is voor het slachtoffer en/of zijn/haar begeleider. Niet ieder slachtoffer vindt dat prettig. Indien er meerdere verdachten zijn, kan het zijn dat er vooraan in de zittingzaal geen ruimte meer is voor het slachtoffer, maar in dat geval wordt – bij voorkeur voor de zitting – getracht in overleg met de bode daarvoor een oplossing te vinden.

Knelpunten

Op de vraag welke knelpunten er in het gerecht bestaan met betrekking tot faciliteiten voor slachtoffers, antwoorden de respondenten dat er vaak wordt opgemerkt dat de ontvangsthal van het gebouw te weinig privacy biedt. Dat blijkt ook uit het KWO. Hier zal aandacht aan worden besteed bij de renovatie van het gebouw, welke op de planning staat.

Eveneens zijn de wanden van één zittingzaal van kunst van een bepaalde kunstenaar zijn voorzien, die soms als onprettig wordt ervaren door, onder meer, slachtoffers. Hierop zijn donkere, "enge" figuren afgebeeld. Er wordt zoveel als mogelijk is rekening mee gehouden bij planning van zaken die in deze zaal worden behandeld. De zaal was oorspronkelijk bedoeld voor zaken waarin kinderen betrokken waren, maar dit wordt zoveel mogelijk voorkomen. Het is nog niet voorgekomen dat mensen klaagden over deze afbeeldingen en vragen om een andere zaal.

Respondenten geven tevens aan dat bij de geplande renovatie van het gebouw, er meer aandacht zou moeten komen voor een speciale ruimte voor het horen van kwetsbare slachtoffers, zoals kinderen, welke dan ook meer geschikt daarvoor is ingericht, d.w.z. bijvoorbeeld een meer kindervriendelijke inrichting. Respondenten stellen dat bij de renovatie dit soort aspecten, en ook de privacy, zeker in acht zullen worden genomen.
Voor het overige zijn de respondenten het met elkaar eens dat volgens hen, alle medewerkers van het gerechtshof, bodes en rechters, slachtoffers zeer gepast bejegenen. Die bejegening wordt als "goed" beoordeeld door slachtoffers, zoals ook blijkt uit het KWO.

Stimuleren aandacht voor slachtoffers

Op de vraag op welke wijze aandacht voor slachtofferrechten en voorzieningen wordt gestimuleerd binnen het gerecht, antwoorden de respondenten dat elk jaar een driedaagse cursusweek wordt aangeboden aan strafraadsheren. Tijdens de meest recente cursusweek heeft één dag hiervan in het teken gestaan van het slachtoffer. Hierbij werden inleidingen door medewerkers van het slachtofferloket en slachtofferhulp verzorgd. Niet elk jaar wordt tijdens deze cursusweek aandacht besteed aan het slachtoffer, maar het onderwerp komt wel vaker terug. Ook zijn er cursussen specifiek voor de bodes, zij volgen op dit moment bijvoorbeeld een gastvrijheidscursus bij de Hogere Hotelschool.

Periodiek overleg en evaluatie

Op de vraag of er periodieke evaluatie plaatsvindt betreffende de bejegening van slachtoffers, wordt door de respondenten geantwoord dat het gebruikelijk is dat de zittingscombinatie na een zitting tijdens het raadkameroverleg de zitting evalueert. Hierin wordt ook de bejegening van het slachtoffer meegenomen. Er wordt geen periodiek overleg gevoerd specifiek aangaande slachtoffers en slachtofferbejegening. Het wordt echter wel in andere overleggen meegenomen als daar aanleiding voor is. Daarnaast heeft ook het slachtoffer de mogelijkheid om aan het hof een klachtbrief te schrijven. Dit gebeurt zelden. Naar aanleiding daarvan wordt die persoon door de president uitgenodigd voor een gesprek.

Overige opmerkingen

Op de vraag of er een zekere "slachtoffermoeheid" bestaat onder sommige raadsheren, wordt geantwoord dat de respondenten op dit punt van raadsheren geen enkel signaal hebben ontvangen. Zij stellen dat het goed is dat het slachtoffer een stem heeft gekregen. Wel zijn zij van mening dat er een balans gevonden moet worden als het gaat over slachtofferinbreng tijdens de behandeling van een zaak, in het belang van doorlooptijden en de verdachte, maar ook in het belang van het slachtoffer zelf. Immers, uit het interview blijkt dat verwachtingsmanagement erg belangrijk wordt gevonden door het gerechtshof. De respondenten stellen dat, zeker gezien de recente uitbreiding van het spreekrecht, maar ook los hiervan, een onrealistische verwachting kan bestaan bij het slachtoffer over bijvoorbeeld zijn invloed op de uitkomst van de zaak als het gaat bij voorbeeld om taxatie van het bewijs en de hoogte van de straf. De respondenten stellen dat hier meer aandacht aan moet worden besteed. Voorafgaand aan de zitting zou dit kunnen gebeuren door slachtofferhulp en het slachtofferloket of door het parket. De respondenten zien hierin geen rol weggelegd voor de rechtspraak, want rechters hebben vooraf-

gaand aan de zitting uiteraard geen direct contact met het slachtoffer. Het OM heeft die contacten met het slachtoffer wel en is derhalve geschikter om het slachtoffer op dit punt voor te lichten. Ook na de zitting is verwachtingsmanagement belangrijk, dan heeft de rechtspraak hier wel een rol in, door middel van de motivering in het vonnis/arrest.

5. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK AMSTERDAM

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers
Respondenten 2, 3 en 4 geven aan bekend te zijn met het bestaan en de inhoud van de Modelregeling. In 2012 heeft de rechtbank, in samenspraak met het OM, een "Amsterdamse versie" van het document gemaakt. In 2013 is dat document uitgebreid geëvalueerd. Respondent 1 wist wel dat er bepaalde uitgangspunten voor de opvang van slachtoffers zijn, maar niet dat deze in een specifiek reglement staan beschreven. Respondent 2 merkt daarbij op dat de rechters destijds alleen een informatief bericht over de Modelregeling en de Amsterdamse implementatie daarvan hebben ontvangen.

Ontvangst en identificatie slachtoffer bij binnenkomst

Iedereen die het gerechtsgebouw binnenkomt, meldt zich allereerst bij de receptie. Daar worden aan de bezoeker doelgericht vragen gesteld om te achterhalen waar hij precies voor komt en in welke hoedanigheid. Indien uit de beantwoording van die vragen duidelijk wordt dat het om een slachtoffer gaat dat een zitting komt bijwonen, maar dat niet van tevoren is aangemeld, wordt een standaard vragenformulier afgewerkt. Daarop worden allerlei relevante gegevens over de desbetreffende zaak en enkele gegevens van het slachtoffer ingevuld. De receptionist(e) belt vervolgens met de servicedesk, waarna het slachtoffer met het ingevulde formulier wordt doorverwezen naar bodebalie G2. Zodoende weet de bode precies welk slachtoffer bij welke zitting aanwezig zal zijn en kan het slachtoffer door een medewerker van de servicedesk naar de wachtruimte of speciale slachtofferwachtkamer worden begeleid. De bode en medewerker van de servicedesk houden gedurende de gehele zitting contact met elkaar, zodat de servicedesk precies weet wanneer welke zaak begint en wanneer welk slachtoffer moet worden begeleid en/of opgehaald. De gedachte achter deze werkwijze is dat het gebouw erg groot is en de bodes zelf vaak te druk zijn om de bodebalie enige tijd te kunnen verlaten.

Respondent 3 merkt op dat het OM in de meeste gevallen van tevoren contact opneemt met de bodebalie en doorgeeft dat in een zaak een slachtoffer wordt verwacht. Daarbij wordt een formulier meegestuurd, waarop de gegevens en eventuele wensen van het slachtoffer staan genoteerd. Zodoende weet de rechtbank vaak al van tevoren of het slachtoffer komt. Het slachtoffer ontvangt in die gevallen een brief die kan worden meegenomen naar de rechtbank. Aan de hand van de informatie in die brief weet de bode bij de receptie precies om welke zaak het gaat en waar het slachtoffer naartoe kan worden begeleid.

Respondent 2 merkt tevens op dat het ook nog wel eens voorkomt dat slachtoffers zich niet bij de balie melden en zelfstandig de rechtbank ingaan. Ook de advocaat van het slachtoffer of benadeelde partij wil zijn cliënt nog wel eens onaangekondigd mee naar binnen nemen. In die gevallen is het voor het gerecht lastig om vooraf op de hoogte te zijn van de aanwezigheid van het slachtoffer en zijn wensen.

Instructie bodes

Respondent 4 merkt op dat het uitgangspunt van de rechtbank is om alle bezoekers vriendelijk en gepast te ontvangen en te bejegenen. Met slachtoffers en benadeelde partijen zijn bodes echter altijd wat "voorzichtiger": bodes nemen voor hen iets meer tijd en geven hen iets meer aandacht. Deze werkwijze wordt tijdens het inwerkproces van de bodes onder de aandacht gebracht. Respondent 3 merkt desgevraagd op dat deze werkinstructie voor bodes niet op papier staat.

Respondent 3 merkt op dat bodes worden geselecteerd op onder andere empathisch vermogen en ervaring. Bodes hebben namelijk vaak te maken met hevig geëmotioneerde, geïrriteerde en soms zelfs agressieve personen die zij toch zo vriendelijk mogelijk moeten behandelen. Zeker slachtoffers kunnen soms veel heftiger reageren dan andere personen. Tijdens het inwerkproces van bodes wordt daaraan daarom veel aandacht besteed en wordt bodes meegegeven in het geval van slachtoffers net iets meer begrip te tonen dan voor de gemiddelde andere bezoeker. Respondent 3 merkt verder op dat er iedere twee jaar een training (on)gewenste omgangsvormen wordt gegeven. Daarin wordt de bodes onder andere geleerd hoe je het beste kunt omgaan met hevig geëmotioneerde personen.

Informatieproducten voor slachtoffers

Respondent 3 merkt op dat de folder "Slachtoffer en justitie", zoals genoemd in de Modelregeling, in de slachtofferkamer aanwezig is. In die folder staat meer algemene informatie voor slachtoffers. Ook op Rechtspraak.nl is het een en ander aan informatie voor slachtoffers over het gerecht te vinden. Daarnaast heeft de rechtbank in samenspraak met het OM een document opgesteld met daarin allerlei praktische informatie voor het slachtoffer. Daarbij moet worden gedacht aan foto's van het gebouw en de zittingszalen, informatie over hoe het eraan toegaat tijdens de zitting en welke voorzieningen er beschikbaar zijn (zoals een aparte wachtruimte en een vaste plek in de zittingszaal). Deze folder wordt voorafgaand aan de zitting door het OM aan het slachtoffer verstrekt.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

De bode die het slachtoffer begeleidt, wijst het slachtoffer altijd op de voorzieningen die in het gerecht aanwezig zijn, zoals koffie/thee/water en sanitaire voorzieningen. Bij de receptie wordt daarnaast standaard gevraagd of het slachtoffer van een aparte wachtruimte gebruik wil maken. Bij de bodebalie wordt dat nog eens gevraagd. Indien het slachtoffer beide keren aangeeft dat niet te willen, dan geeft de bode altijd aan dat de verdachte mogelijk vrij rondloopt in het gebouw en dat het slachtoffer de verdachte dus tegen kan komen. Indien het slachtoffer specifieke wensen heeft, bijvoorbeeld een specifieke plek in de zittingszaal, dan zal het OM dit van tevoren aan de rechtbank doorgeven, zodat dat van tevoren gerealiseerd kan worden. Het OM inventariseert de wensen van het slachtoffer en geeft deze vervolgens door aan de rechtbank. Het OM speelt in het informeren van zowel slachtoffer als rechtbank dus een belangrijke rol. Overige wensen die niet vooraf bij de rechtbank bekend zijn, bijvoorbeeld van welke voorzieningen het slachtoffer ter zitting gebruik wil maken, kan het slachtoffer doorgeven aan de bode. De bode geeft die wensen vervolgens door aan de voorzitter. De bode zelf stelt geen vragen met betrekking tot de wensen van het slachtoffer en werkt ook niet met een zogenoemd wensenformulier.

Maatregelen om confrontatie met verdachte te voorkomen

Zoals gezegd kan het slachtoffer in alle gevallen – dus ook wanneer dit niet van tevoren is aangegeven – gebruik maken van een aparte wachtruime. Als het nodig is, kan de rechtbank ook verdergaande maatregelen treffen. Zo merkt respondent 3 op dat in een recente, hele grote zaak, de slachtoffers met bussen zijn opgehaald en vanuit de parkeergarage via een aparte ingang naar binnen zijn gebracht om hen van pers en publiek af te schermen. Dergelijke ingrijpende maatregelen worden echter in samenwerking met het OM getroffen en moeten dus voorafgaand aan de zitting worden gerealiseerd. Indien het gaat om een bedreigd slachtoffer, kan voor de zitting tevens worden uitgeweken naar de beveiligde zittingszaal, de "Bunker".

Slachtoffer en verdachte worden altijd gescheiden de zittingszaal binnen gebracht: het slachtoffer gaat als laatste naar binnen en als eerste naar buiten. Die begeleiding wordt altijd gedaan door de bodes. Respondent 1 merkt daarbij op dat rechters in de aanloop naar de zitting de bodes en de beveiliging informeren over specifieke omstandigheden, zoals wanneer hen is gebleken dat het slachtoffer veel personen mee neemt of wanneer zij op basis van het dossier bepaalde spanning aan zien komen. Indien op basis van die informatie door de rechter en beveiliging bijvoorbeeld wordt beslist dat het slachtoffer een andere plek in de zaal krijgt toegewezen, wordt het slachtoffer over die beslissing door de bode geïnformeerd.

Indien het slachtoffer dit wenst of wanneer de rechtbank het zelf noodzakelijk acht, worden dergelijke maatregelen altijd voorafgaand aan de zitting georganiseerd. Het komt echter ook wel eens voor dat een slachtoffer kort voor de zitting toch nog andere wensen heeft of zich bedreigd voelt. In extreme gevallen wordt dan alles op alles gezet om een en ander te regelen. Ook kan er eventueel een extra beveiliger worden ingezet.

Tijdens de zitting kan, op verzoek van het slachtoffer, ervoor worden gekozen om de personalia van het slachtoffer die niet al in de tenlastelegging worden genoemd niet te noemen. Het is echter aan de voorzitter zelf of hij wel of niet in dat verzoek mee gaat. Tevens is het door middel van het plaatsen van schermen mogelijk om het slachtoffer van het overige publiek en verdachte af te schermen. Alle respondenten geven echter aan dat dit zelden tot nooit gebeurt.

Indien na afloop van de zitting blijkt dat er een bepaalde spanning is of het slachtoffer zich bedreigd voelt, kan de parketpolitie worden gevraagd om het slachtoffer bijvoorbeeld naar buiten of zelfs naar zijn auto te begeleiden.

Praktische voorzieningen

In elke zittingszaal is in principe een vaste zitplek voor het slachtoffer aanwezig. Die vaste plek is niet in alle zalen voorzien van een tafel met microfoon. Alleen op verzoek wordt er een tafel achterin de zaal geplaatst. Daarvoor is namelijk niet in alle zalen voldoende ruimte. De zalen waar dat niet het geval is zijn echter vaak vrij klein, waardoor een microfoon vaak niet nodig is om verstaanbaar te zijn. In bepaalde zalen is die vaste plek vanuit de rechtbank gezien rechts voorin de zaal, vlakbij de gedetineerdeningang. De voorzitter of beveiliging kan (om veiligheidsredenen) beslissen van die plek af te wijken. Ook het slachtoffer zelf kan in alle gevallen verzoeken om een andere zitplek in de zaal. Respondent 1 merkt daarbij op dat

slachtoffers het vaak ook prettig vinden om juist achterin de zaal te zitten. In sommige zalen is daarom ook achterin de zaal een aparte plek met tafel voor het slachtoffer gecreëerd. In andere zalen wordt het slachtoffer in dat geval gevraagd om naar voren te komen als hij bijvoorbeeld het spreekrecht wil uitoefenen.

Tijdens de schorsing van de zitting wordt het slachtoffer in principe altijd door de bode naar de wachtruimte begeleid. Daar is vrijwel altijd voldoende capaciteit voor. De wachtruimte is speciaal voor het slachtoffer ingericht. Zo staan er comfortabele stoelen, koffie, thee en vers water en ligt er voldoende leesmateriaal. De ramen in de ruimte zijn beplakt met folie, zodat er voldoende licht binnenkomt, maar men van buitenaf niet in de ruimte kan kijken. Verder bevindt de wachtruimte zich op een andere verdieping dan de meeste zittingszalen, zodat slachtoffers van een apart toilet gebruik kunnen maken.

Bijzondere voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers

Er bestaan geen specifieke standaardvoorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers. Respondent 3 merkt op dat de rechtbank op verzoek echter vrij ver gaat in het treffen van voorzieningen. Er is bij de respondenten geen zicht op welke maatregelen er bij het kabinet r-c voor slachtoffers worden getroffen. Respondent 2 merkt echter op dat zij denkt dat deze hetzelfde zullen zijn als bij de zittingszalen.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Respondent 1 merkt op dat de gegevens van het slachtoffer, anders dan de naam, niet in het vonnis worden opgenomen. Daarnaast bespreekt de voorzitter nooit andere gegevens dan de naam van het slachtoffer. Zo worden zaken als adres-gegevens of geboortedatum op de zitting nooit bekend. Respondent 3 merkt op dat van de buitenkant niet zichtbaar is dat de slachtofferkamer een slachtofferkamer is. Zo hangt er bijvoorbeeld geen bordje op de deur. Hierdoor is voor het overige publiek niet duidelijk dat een persoon die de slachtofferkamer betreedt, een slachtoffer is. Daarnaast zal nooit buiten de zittingszaal informatie over het slachtoffer worden verstrekt.

Knelpunten

De juiste begeleiding van slachtoffers en het organiseren van speciale voorzieningen voor slachtoffers vallen of staan volgens respondent 1 door de communicatie tussen alle professionals die bij een zaak betrokken zijn. Er kan in principe van alles worden geregeld, zolang de wensen van het slachtoffer maar tijdig worden gecommuniceerd.

Respondent 2 merkt op dat alle voorzieningen die nodig kunnen zijn in principe wel altijd beschikbaar zijn. Een knelpunt is echter dat het tijdelijke gebouw van de Rechtbank Amsterdam zo uitgestrekt is dat de afstand tussen de slachtofferkamer en de zittingszalen, zeker voor mensen die slecht ter been zijn, soms te groot is. Opgemerkt wordt echter ook dat hiermee in de nieuwbouw van de Rechtbank Amsterdam rekening is gehouden. Zo zullen er in het nieuwe gebouw meerdere slachtofferkamers op verschillende etages en dichtbij de zittingszalen worden ingericht.

Het gerechtsgebouw van de rechtbank is erg transparant. Zo kun je vanuit de centrale hal vrijwel iedereen zien lopen. Op de vraag of dit nog wel eens problemen geeft, wordt geantwoord dat men hier nog nooit iets over heeft gehoord. Daarbij kan het slachtoffer in alle gevallen door de bode worden begeleid om ongewenste confrontatie met verdachte te voorkomen.

Periodiek overleg en evaluatie

Respondent 2 geeft aan korte lijntjes te hebben met de verschillende betrokken partijen en organisaties in een zaak. Zo voert zij regelmatig via de mail of telefoon overleg met de betrokkenen in een specifieke zaak. Daarnaast vindt er periodiek overleg plaats met verschillende ketenpartners, zoals OM en Slachtofferhulp, over de opvang en bejegening van slachtoffers. Tijdens die periodieke overleggen wordt de gehele samenwerking op het gebied van slachtoffers besproken. Opgemerkt wordt nogmaals dat de rol van het OM in die samenwerking erg belangrijk is. De rechtbank is in het organiseren van voorzieningen immers sterk afhankelijk van de communicatie die het OM in de voorfase met het slachtoffer voert. Tijdens de periodieke overleggen wordt daarom vaak ook besproken wat de rechtbank van het OM nodig heeft. Ook worden er regelmatig "spiegelbijeenkomsten" gehouden. Daarin worden slachtoffers wel eens uitgenodigd om hun ervaringen met de rechtbank te delen. De uitkomsten van dergelijke bijeenkomsten en de periodieke overleggen worden door respondent 1 gedeeld met de teams, zodat ook zij daarover kunnen doorpraten. Ten slotte vinden er sinds kort ook landelijke overleggen met rechters van verschillende gerechten plaats, om te onderzoeken hoe rechters aankijken tegen bijvoorbeeld de invulling van het spreekrecht.

Stimuleren aandacht voor slachtoffers

Binnen het gerecht worden regelmatig kwaliteitsbijeenkomsten en tweedaagse cursussen voor alle rechters georganiseerd. Daarin wordt aandacht besteed aan specifieke onderwerpen rond het slachtoffer, In ieder geval ingeval van nieuwe wetgeving.

Overige opmerkingen

Respondent 2 merkt op dat er onderscheid moet worden gemaakt tussen verschillende categorieën, namelijk slachtoffers die tijdig door het OM zijn aangemeld, slachtoffers die zichzelf kort voor de zitting hebben aangemeld en slachtoffers waarvan niet duidelijk is of ze naar de zitting zullen komen. Het kan in de praktijk erg lastig zijn om deze laatste categorie slachtoffers goed te bedienen, omdat in die gevallen van tevoren niets bekend is. Opgemerkt wordt dat het OM uitgaat van actieve wederkerigheid. Het slachtoffer wordt van alles aangeboden. Wanneer het slachtoffer daar niet op reageert, wordt er van uitgegaan dat het slachtoffer dat niet wil. Respondent 3 merkt verder op dat toen het slachtofferloket nog bij de rechtbank in zat, er altijd minstens één persoon aanwezig was die ook die moeilijkste categorie slachtoffers kon begeleiden en eventueel nog extra vragen kon stellen. Dit maakte het begeleiden van deze groep slachtoffers een stuk makkelijker.

Respondenten 1 en 2 merken tot slot nog op dat zij het goed vinden dat er aandacht is voor de positie van het slachtoffer. Tegelijkertijd moet men er echter voor waken dat de politiek aan het slachtoffer méér belooft dan dat in de praktijk kan worden waar gemaakt.

6. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK DEN HAAG

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

De respondenten geven aan bekend te zijn met de Modelregeling. Respondent 1 merkt op dat een andere rechter met de portefeuille slachtoffers zich destijds over de Modelregeling heeft gebogen en er een aantal zaken zijn veranderd. Daarnaast merkt zij op dat de vertaling van de Modelregeling naar de praktijk voor de bodes nog beter kan. Zo bestaan er nu wel werkinstructies voor de bodes omtrent de opvang en bejegening van niet-geïdentificeerde slachtoffers, maar deze staan niet op papier. De rechtbank heeft naar aanleiding van dit onderzoek daarom besloten om de procedures voor de bodes beter te beschrijven.

Identificatie slachtoffers bij binnenkomst

Het slachtoffer ontvangt vrijwel altijd voorafgaand aan de zittingsdag een brief van het OM. Daarin staat alle informatie die het gerecht nodig heeft om te weten voor welke zaak het slachtoffer komt. Wanneer het slachtoffer deze brief bij binnenkomst in het gerecht laat zien, kan hij door de receptiebalie in de centrale hal direct worden doorgestuurd naar de juiste bodebalie. Heeft het slachtoffer deze brief niet bij zich heeft en geen andere informatie heeft om de betreffende zaak te achterhalen dan moet worden uitgezocht naar welke bodebalie het slachtoffer moet worden doorverwezen. Slachtoffers worden dan doorverwezen naar de Centrale Balie op de eerste etage, waar medewerkers van de rechtbank toegang hebben tot de informatiesystemen. De bode vangt het slachtoffer vervolgens bij de bodebalie op en noteert de naam van het slachtoffer op de zittingsrol. Tevens vraagt de bode in welke hoedanigheid het slachtoffer de zitting komt bijwonen en of hij een vordering benadeelde partij wil indienen. Voordat de zitting begint, brengt de bode de rechter van de aanwezigheid van het slachtoffer op de hoogte. Respondent 1 merkt op dat het ook wel eens voorkomt dat van tevoren niet bekend is dat een slachtoffer zal komen, het slachtoffer de genoemde brief niet mee neemt en zelf niet aangeeft dat hij het slachtoffer is. In die gevallen weet het gerecht niet dat de persoon die zich meldt het slachtoffer is. Het kan immers ook een gewone bezoeker zijn. Respondent 2 merkt op dat rechters tijdens de zitting ook zelf vaak vragen welke personen er allemaal bij de zitting aanwezig zijn. Op die manier worden ook slachtoffers die zich niet als zodanig bij de bode durven te melden toch geïdentificeerd.

Instructies bodes

Alle bodes en beveiligers krijgen trainingen op het gebied van gastvrijheid, zorg en veiligheid ten opzichte van alle bezoekers, dus ook ten opzichte van slachtoffers. De normen die hierbij in acht worden genomen zijn vastgelegd in documenten/ werkinstructies waarin staat wat het gerecht van zijn bodes en beveiligers verwacht. In functioneringsgesprekken komen deze aspecten van het werk standaard aan de orde.

Informatieproducten

Het gerecht beschikt niet over eigen informatieproducten die specifiek zijn gericht tot slachtoffers. Het gerecht beschikt ook niet over informatieproducten met daarin

informatie over de aanwezige voorzieningen voor slachtoffers in dit gerecht. Respondent 4 merkt op dat het informeren van slachtoffers vooral eerst op de weg van het OM ligt. Respondent 1 merkt op dat landelijke informatieproducten van de Rechtspraak die het gerecht dan ter beschikking kan stellen, node worden gemist. Daarnaast zou er landelijk meer informatie op Rechtspraak.nl kunnen worden geplaatst. De informatie die nu op Rechtspraak.nl te vinden is, is volgens respondent 4 namelijk onvoldoende.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

Wanneer slachtoffers door het OM worden begeleid, wordt vaak al in een vroeg stadium geïnventariseerd welke wensen het slachtoffer heeft. Het OM geeft deze wensen vervolgens door aan het gerecht. Zodoende kan er voorafgaand aan de zitting al van alles worden georganiseerd. Maar ook wanneer het slachtoffer zich uit het niets bij de zitting meldt, wordt vaak al snel duidelijk welke wensen hij heeft. Respondent 3 merkt op dat slachtoffers dit vaak zelf wel aangeven. Dit doen zij ofwel bij de bode die dit vervolgens aan de rechter doorgeeft, ofwel bij de rechter zelf tijdens de zitting. De rechter checkt dit ook (nogmaals) bij aanvang van de zaak.

Respondenten 4 en 5 merken op dat wanneer duidelijk wordt dat het om een slachtoffer gaat, de bodes over het algemeen vragen of het slachtoffer een voegingsformulier heeft ingevuld (t.b.v. vordering benadeelde partij) en zo nodig verwijzen naar speciale wachtruimtes, maar niet zo zeer vragen naar verdere wensen. De bode beschikt niet over een checklist met zaken die hij het slachtoffer standaard moet vragen. Het slachtoffer moet zodoende zelf aangeven welke wensen hij heeft. Respondent 5 merkt daarbij op dat de rechtbank momenteel wel bezig is om de werkinstructie van de bodes op dit punt aan te passen.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Respondent 1 merkt op dat de rechtbank meer dan duizend bezoekers per dag ontvangt. Alleen al om die reden probeert het gerecht onwenselijke confrontaties zoveel mogelijk te voorkomen. Iedereen die met bezoekers te maken heeft is erop gericht om de bezoekers op een goede manier te ontvangen en weer naar huis te laten gaan. Respondenten 3 en 5 merken op dat wanneer men van tevoren verwacht dat een zaak spanningen kan opleveren, de zaak wordt aangemeld als "bijzondere zitting". Vanaf dat moment treedt het protocol bijzondere zittingen in werking, wat betekent dat er door de bodes, beveiliging en parketpolitie wordt gekeken welke maatregelen er moeten worden getroffen om de zitting goed te laten verlopen. Het komt in de praktijk echter ook wel eens voor dat een zitting niet als bijzondere zitting wordt aangemeld of dat een slachtoffer zich uit het niets meldt en er toch spanningen ontstaan. Respondent 5 merkt op dat de begeleiding van slachtoffers in die gevallen niet altijd optimaal zal zijn. De begeleiding van slachtoffers door de bodes en/of de beveiliging reikt tot aan de uitgang van het gebouw. Wanneer het nodig is, kan een slachtoffer zelfs naar buiten worden begeleid. Respondent 3 merkt op dat wanneer zij tijdens de zitting merkt dat het slachtoffer na de zitting naar buiten moet worden begeleid, zij dat doorgeeft aan de beveiliging. Daarnaast kan ervoor worden gekozen om slachtoffers via een aparte uitgang het gebouw te laten verlaten of één van de twee partijen wat langer in het gebouw te houden. Respondenten 1 en 3 merken op dat rechters bij risicozittingen vaak parketpolitie aanwezig laten zijn bij de uitspraak. Dit heeft te maken met het feit dat de emoties van de betrokken partijen op dat moment hoog kunnen oplopen.

Respondent 5 merkt op dat in grote zaken nog wel eens gebruik wordt gemaakt van een videoverbinding. Zo kunnen de slachtoffers de zitting vanuit een andere zaal via een videoverbinding volgen.

Respondent 3 merkt nog op dat één van de voordelen van het gerechtsgebouw is dat de openbare wachtruimtes erg groot zijn. Daardoor is de kans op confrontatie tussen verdachte en slachtoffer minder groot en kunnen de partijen gemakkelijk gescheiden blijven/worden.

Voorzieningen in de zittingszaal

Respondent 3 merkt op dat de bode alle bezoekers de zittingszaal binnen laat gaan nadat hij de zaak heeft uitgeroepen. De bode besteedt daarbij extra aandacht aan het slachtoffer. Zo geeft hij bijvoorbeeld aan waar het slachtoffer mag plaatsnemen. Het slachtoffer wordt zodoende door de bode de zittingszaal in begeleid.

In principe kent elke zittingszaal een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Van die plek kan echter worden afgeweken in verband met de veiligheid of wanneer daartoe behoefte bestaat bij het slachtoffer. In de grote zaken waarbij het slachtoffer door het OM wordt begeleid, worden dergelijke zaken al in het voortraject besproken. Soms is niet van tevoren bekend dat dat een slachtoffer de zitting bij zal wonen. Dan moet ter plekke worden gekeken of het slachtoffer op de vaste plek wordt geplaatst of ergens anders.

In het gehele gerecht, en dus ook in de zittingszalen, is wifi aanwezig. Tijdens de zitting mogen echter geen mobiele apparaten worden gebruikt. Vanuit veiligheids-overwegingen krijgt het publiek in principe geen water. Wanneer de rechter merkt dat het slachtoffer dit nodig heeft en het geen kwaad kan om het wel te doen wordt van die norm afgeweken.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Respondent 3 merkt op dat de rechter vrijwel nooit méér dan de naam van het slachtoffer noemt tijdens de zitting. Andere gegevens, zoals adresgegevens, zitten wel in het dossier waarover ook de verdediging beschikt.

Respondent 4 merkt op dat slachtoffers in de praktijk soms verzoeken om op de publieke tribune achter glas plaats te nemen in plaats van in de zaal. Zodoende is voor het overige publiek niet direct duidelijk dat die persoon het slachtoffer is. Het gerecht gaat in dergelijke verzoeken vrijwel altijd mee. Ook kan ervoor worden gekozen om het slachtoffer door middel van schermen van het publiek af te schermen. De respondenten merken daarbij wel op dat van deze voorziening in de praktijk vrijwel nooit gebruik wordt gemaakt.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Het kabinet r-c beschikt over een speciale werkinstructie om extra kwetsbare slacht-offers, zoals minderjarigen, apart op te vangen, te begeleiden en te horen. Daar-naast is het gerecht bezig om de ruimtes voor slachtoffers bij het kabinet r-c anders in te richten. Het gehele gerechtsgebouw is toegankelijk voor mindervaliden. Daarnaast kunnen slechthorenden gebruik maken van een ringleiding.

Knelpunten

Respondent 1 merkt op dat de groep slachtoffers die volgens de politiek meer door het gerecht zouden moeten worden begeleid, een zeer kleine groep betreft. De aandacht die aan deze groep slachtoffers zou moeten worden besteed kost daarentegen veel tijd. Het kost immers tijd om mensen op te leiden in hoe zij deze slachtoffers moeten benaderen, het kost tijd om slachtoffers naar hun wensen te vragen en het kost tijd om mensen tijdens de zitting alle aandacht te geven die zij verlangen. Het gevolg hiervan is dat een groot aantal zaken meer tijd in beslag neemt. Dit drukt de productiviteit – er kunnen immers minder zaken worden afgedaan – en verhoogt daarmee de prijs. Daarnaast zou er een groot aantal gebouwelijke aanpassingen moeten worden gedaan. Op dit moment is er eigenlijk altijd voldoende ruimte voor slachtoffers beschikbaar. Wanneer het gerecht echter voor iedere zittingszaal een aparte wachtruimte zou moeten creëren, loopt het gerecht tegen gebouwelijke beperkingen aan. Dergelijke ontwikkelingen doen een te groot appel op de gerechten en hun middelen. Om aan alle eisen te kunnen voldoen zullen aan de gerechten zodoende veel meer financiële middelen beschikbaar moeten worden gesteld. Respondent 1 merkt op dat echter de vraag is of we dat voor deze kleine groep slachtoffers over moeten hebben.

Stimuleren van de aandacht voor slachtoffers

Respondent 4 merkt op dat het OM recentelijk een voorstelling voor alle medewerkers van het Paleis van Justitie heeft georganiseerd. Tijdens de voorstelling deed een actrice haar verhaal over een zaak waarin haar vader slachtoffer was geworden. Daarnaast is enkele maanden geleden een zogenaamde “spiegelbijeenkomst” georganiseerd. Daarin hebben nabestaanden van slachtoffers van ernstige feiten hun ervaringen met de zittingen van hun zaak met elkaar gedeeld in bijzijn van rechters en griffiers. Ook hebben rechters en griffiers feedback gevraagd aan deze nabestaanden over het effect van hun optreden tijdens de zitting.

Periodiek overleg en evaluatie

De respondenten merken op dat er binnen het gerecht veel aandacht wordt besteed aan alle ontwikkelingen op het gebied van slachtoffers. Respondent 3 maakt vanuit haar functie als portefeuillehouder slachtoffers deel uit van een vakgroep waarin alle ontwikkelingen op het gebied van slachtoffers worden besproken. Daarnaast wordt de positie van het slachtoffer regelmatig op de agenda van het rechtersoverleg geplaatst. Landelijk neemt de portefeuillehouder slachtoffers deel uit van de LOVS-groep. Daarnaast worden rechters in de opleiding getraind op een correcte en zorgvuldige bejegening van slachtoffers en nabestaanden.

Binnen het gerecht wordt zowel op incidentele als op structurele basis geëvalueerd. Zo wordt ieder incident binnen en buiten de zittingszaal besproken met (het hoofd van) de beveiliging, de bodes en de rechter. Daarnaast wordt iedere zes weken operationeel overleg gevoerd met het OM. Tijdens dit overleg worden zaakinhoudelijke zaken besproken en geëvalueerd. Ook slachtofferzaken kunnen daarin worden opgenomen.

7. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK GELDERLAND

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

De respondenten geven aan dat de Modelregeling destijds is opgepakt door medewerkers van de facilitaire dienst en in samenwerking met het OM is vertaald naar de praktische en facilitaire gang van zaken tot de deur van de zittingszaal (zie bijlage). Mocht de facilitaire dienst ergens tegenaan lopen, dan laat zij dit aan het bestuur weten. Rechtbank Gelderland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden maken gebruik van hetzelfde gerechtsgebouw en daarmee voor een groot deel ook van dezelfde faciliteiten. De respondenten merken op dat de medewerkers binnen de rechtbank en het hof elkaar goed weten te vinden.

Identificatie slachtoffers bij binnenkomst

Iedere bezoeker komt bij binnenkomst in het gebouw eerst langs de beveiliging in de loge. Hier wordt weinig besproken. Bij een grote groep slachtoffers is er op voorhand afgesproken van welke faciliteiten zij gebruik willen maken. De groep wordt dan bij de loge opgevangen op een vooraf overeengekomen wijze. Is dit niet het geval, dan wordt het slachtoffer verwezen naar de centrale informatiebalie. Gesprekken over mogelijke voorzieningen zijn niet wenselijk in de loge. Dit houdt de doorstroom van bezoekers van het gerechtsgebouw op. Bij de loge zitten beveiligers. Bij de informatiebalie werken mensen met meer kennis van de beschikbare voorzieningen. Slachtoffers worden bij de informatiebalie niet actief bevraagd naar hun hoedanigheid en wensen. Iemand zal zich dus zelf kenbaar moeten maken als slachtoffer. Indien het slachtoffer van tevoren al bekend is bij de rechtbank of het gerechtshof, en meestal is dat zo, dan wordt met het slachtoffer besproken of wat op voorhand is overeengekomen correct en volledig is. Als er nog niks overeengekomen is, bekijkt de bode ter plaatse wat er mogelijk is. Het slachtoffer moet zelf aangeven welke voorzieningen het wenst. Vaak zorgt de advocaat van een slachtoffer voor de nodige informatie omtrent voorzieningen. De bode vraagt niet van elke mogelijke voorziening of het slachtoffer daarvan eventueel gebruik wil maken. Wanneer het slachtoffer de wens voor een bepaalde voorziening uit, dan kan dit bijna altijd gerealiseerd worden. Het gebeurt ook dat de bode een voorziening treft op verzoek van de voorzitter, bijvoorbeeld wanneer deze merkt dat er bepaalde spanningen zijn. Er is geen standaard lijst met vragen of checklist die de bode doorloopt. Wel is er in 2012 naar aanleiding van de Modelregeling een notitie "Modelregeling" opgesteld (zie bijlage). Hierin staat vastgelegd hoe de ontvangst van het slachtoffer zou moeten lopen. Hierin staat onder meer:

> *"De eerste contacten lopen via de beveiligingsloge hoofdingang. Daar vindt echter, zoals gebruikelijk bij een ieder die voor een zitting komt, alleen verwijzing plaats naar de informatiebalie. Daar vindt de inhoudelijke ontvangst plaats en op basis van de informatie die daar beschikbaar is volgt de verdere routing. Dat kan naar de juiste bodebalie zijn maar ook eerst naar een opvanglocatie (wachtruimte).*

Indien het slachtoffers betreft die via het account risico-/aandachtszitting zijn aangemeld, kunnen de eerste contacten en het betreden van het pand en de zittingszaal variëren. Dit hangt voornamelijk af van het gewenste profiel van bescherming en begeleiding. Afhankelijk hiervan vindt derhalve de verdere informatieverstrekking en begeleiding plaats door de gerechtsbode, de medewerker informatiebalie of een medewerker beveiliging. In voorkomende gevallen kan dit ook door een slachtoffermedewerker zelf geschieden."

Instructies bodes

Er zijn geen specifieke instructies voor de bodes met betrekking tot de bejegening van slachtoffers. Wel wordt er bij het inwerken en vervolgens in permanente educatie aandacht besteed aan de basisvaardigheden van bodes, waaronder klantvriendelijkheid. In dergelijke cursussen wordt enige aandacht besteed aan de bejegening van slachtoffers. De gerechten geven aan dat een standaardregel voor de omgang met slachtoffers niet mogelijk is, aangezien elk slachtoffer anders is en andere wensen heeft. De bode levert hierbij maatwerk.

Informatieproducten

Er zijn op dit moment geen informatieproducten voor slachtoffers in het publieke gedeelte van het gerechtsgebouw aanwezig. Er was een boekje voor het slachtoffer. Dit bestond uit 20 pagina's en dateerde uit 2010. Het wordt niet meer aangeboden. De rechtbank en het gerechtshof geven aan te overwegen hier aandacht aan te gaan besteden. De gerechten overwegen flyers te maken voor slachtoffers met de nodige informatie daarin kort en bondig opgeschreven.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

Wanneer voorafgaand aan de zitting bekend is dat een slachtoffer de zitting wil bijwonen, wordt er gewerkt met een geleide formulier. Hierop kan het slachtoffer van te voren aangeven van welke voorzieningen hij/zij gebruik wenst te maken.De compleetheid en correctheid van dit formulier wordt bij aankomst van het slachtoffer besproken met de bode. Het kenbaar maken van wensen voorafgaand aan de zitting kan ook via andere kanalen, zoals per e-mail en via het OM. Slachtoffers mailen doorgaans niet zelf. E-mail komt vrijwel altijd via advocatuur of OM binnen op het adres risicovolle zittingen of rechtstreeks bij de beveiliging of parketpolitie. De mailboxen worden standaard uitgelezen door de adviseur beveiliging en senior medewerker beveiliging en op elke locatie door twee vaste medewerkers van de parketpolitie.

Wat betreft de groep slachtoffers die zich pas op de zittingsdag bekend maakt als slachtoffer, wordt veel geregeld op initiatief van de bode. De gerechten geven aan dat de persoon achter de informatiebalie minder goed op de hoogte is dan de bode en dat daarom voor concrete voorzieningen vaak wordt doorverwezen naar de bode. Bij de informatiebalie wordt niet op initiatief van het gerecht gevraagd welke wensen het slachtoffer heeft. De bode doet dat wel wanneer het slachtoffer zich in die hoedanigheid bij hem presenteert. Als blijkt dat de aanwezige een slachtoffer is, wordt in overleg met de voorzitter en het slachtoffer gekeken wat het slachtoffer wil en wat er mogelijk is. Wat er mogelijk is hangt af van het soort zaak. Bij de politierechter kan de bode veel op eigen initiatief doen. Bij een zitting van de

meervoudige kamer, zal overleg met de voorzitter plaatsvinden. Dit proces is alleen van toepassing op een kleine groep mensen die wel van voorzieningen gebruik willen maken, maar dit niet van tevoren hebben (kunnen) aangegeven. In dat geval wordt maatwerk geleverd.

De bode vertelt voor aanvang van de zitting aan de rechter wie er aanwezig zijn en welke specifieke wensen het slachtoffer heeft. Eventueel overleggen bode en voorzitter over nog aan te vullen voorzieningen zoals de plek van het slachtoffer en het scheiden van de partijen in de zittingszaal.

De respondenten geven aan dat het zelden voorkomt dat pas tijdens de zitting blijkt dat het slachtoffer wensen had die niet van tevoren waren aangegeven. Maar mocht dit wel gebeuren, dan kan er nog wel wat geregeld worden. Als mensen een beetje verloren binnenkomen, vraagt de rechter wie zij zijn en als het om een slachtoffer blijkt te gaan, vraagt de rechter waar het wil zitten. Respondenten geven aan dat het meestal erg goed gaat. Echter wanneer een slachtoffer zich niet actief meldt bij de informatiebalie of bij de bode, heeft het gerecht er weinig grip op. Heel soms kan het daarom gebeuren dat pas tijdens de zitting blijkt dát er een slachtoffer aanwezig is.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Als het slachtoffer in een bepaalde zaak van tevoren kenbaar heeft gemaakt specifieke wensen te hebben, dan wordt de zaak aangemerkt als een “aandachtzitting”. Dergelijke meldingen werden voorheen nog niet goed naar één contactpersoon geleid. Hiervoor is meer aandacht gekomen en dit gaat nu gestroomlijnder. Een dergelijke melding kan gedaan worden door eenieder die betrokken is bij de zitting. Dit kan de kamervoorzitter zijn, maar ook de griffier, de bode, de advocaat of bijvoorbeeld het OM wanneer vermoed wordt dat er spanningen zijn of als er vooraf speciale voorzieningen als gewenst zijn aangegeven door het slachtoffer. Door een dergelijke melding weten de facilitaire medewerkers, beveiliging en parketpolitie dat de zaak extra aandacht en mankracht behoeft. Naar aanleiding van zo’n melding bekijken zij vooraf wat de wensen zijn en wat er mogelijk is en treffen zij de daartoe benodigde maatregelen. In dat geval is er van alles mogelijk: via andere routes het gerechtsgebouw betreden en verlaten, begeleiding, in een bepaalde gewenste volgorde de zaal betreden, kiezen van locatie wachtruimte, afschermen/afzetten looproutes, bijwonen zitting via een videoverbinding etc. Deze voorzieningen worden regelmatig gebruikt. Ze worden echter niet spontaan geïnitieerd vanuit het gerecht. Er moet dus een uitdrukkelijk verzoek zijn. Het is eventueel ook mogelijk om het slachtoffer buiten het gebouw door beveiliging of parketpolitie te begeleiden, bijvoorbeeld naar zijn auto. In de praktijk komt dit echter bijna nooit voor. Ook wordt slechts sporadisch een parkeerplaats van het OM gereserveerd voor het slachtoffer of in de garage van het paleis van justitie.

De rechtbank en het gerechtshof hebben geen speciale slachtofferkamers. Hier is expliciet niet voor gekozen, omdat het label “slachtoffer” niet als prettig wordt ervaren. Er kan afhankelijk van de vraag een opvangruimte worden gecreëerd grenzend aan de publieke ruimte, zoals een mediationkamer of enquêtekamer. Er zijn bepaalde zalen waarvan het meest gebruik wordt gemaakt. Daarbij wordt aandacht besteed aan de ligging van de zaal om te voorkomen dat het slachtoffer de verdachte tegenkomt. De omvang van de groep slachtoffers en nabestaanden is

heel verschillend, derhalve is soms een enquêtekamer toereikend, terwijl bij een andere zaak een hele zaal nodig zal zijn. Bij grotere groepen slachtoffers kan een vleugel worden afgezet, zodat de slachtoffers zelfs afgeschermd van het toilet gebruik kunnen maken. Het overige publiek heeft daar dan dus geen toegang toe. Als het van tevoren bekend is, wordt er koffie en catering geregeld. De zalen en kamers die gebruikt kunnen worden zijn niet gezellig aangekleed. Het gebouw is oud en niet meer altijd toereikend voor de vraag van de huidige tijd. Over een aantal jaren zal er naar verwachting renovatie plaatsvinden. Daarbij zal dan ook aandacht worden besteed aan de wachtruimtes waar slachtoffers kunnen verblijven. De ruimtes die dan ook voor slachtoffers worden ingericht, zullen nog steeds meerdere functies hebben, maar er zal wel meer aandacht zijn voor het meubilair en de uitstraling. Ondanks deze beperkingen zegt het gerecht altijd wel iets te kunnen regelen en nooit "nee" te hoeven zeggen tegen een slachtoffer dat vraagt om een aparte ruimte. In ieder geval wordt moeite gedaan om zoveel mogelijk aan de wensen van het slachtoffer tegemoet te komen.

Begeleiding door het eigen beveiligingsteam is mogelijk. De bode kan ook begeleiden, maar de beveiliging heeft daarvoor meer tijd en mogelijkheden. In exceptionele gevallen begeleidt de parketpolitie, maar liever niet want dat trekt wel heel veel aandacht. De capaciteit is hiervoor aanwezig.

Als een zaak zeer risicovol is, wordt naar een externe, meer beveiligde locatie uitgeweken. Uit ervaring blijkt dat het gebouw ook grote zaken best goed aan kan. Of wordt uitgeweken naar een andere locatie hangt af van het dreigingsniveau.

Voorzieningen in de zittingszaal

In iedere zittingszaal is een vaste plek voor het slachtoffer gecreëerd. Deze bevindt zich vooraan in de zittingszaal aan de rechterkant (vanuit de rechter gezien). De plek is voorzien van een brede tafel met plek voor twee personen, twee stoelen, een microfoon en water. Als het slachtoffer op een andere plek wil zitten kan dit ook. Het slachtoffer moet daar zelf naar vragen. De bode stelt niet standaard de vraag waar het slachtoffer wil zitten.

Indien nodig wordt er een tolk voor het slachtoffer geregeld. Het gerecht beschikt tevens over zittingszalen met een publieke tribune achter glas waar het slachtoffer kan plaatsnemen. Locatie Arnhem heeft er twee, locatie Zutphen één.

Indien gewenst, kan het slachtoffer de zitting vanuit een andere zaal via een videoverbinding volgen. Tevens kan in de zittingszaal een scherm om het slachtoffer worden neergezet, zodat het wordt afgeschermd van verdachte en het overige publiek.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Bij het uitroepen van de zaak wordt nooit de naam van het slachtoffer genoemd. De respondenten geven aan dat zij nog nooit hebben gehoord dat een slachtoffer zich wel meldt, maar volledig anoniem wil blijven. Een slachtoffer meldt zich dan niet als zodanig. Respondent 2 merkt op dat zij nog nooit heeft meegemaakt dat het slachtoffer in de zittingszaal anoniem wil blijven. Zou die behoefte er zijn, dan zou zij de naam van het slachtoffer niet noemen. Als het slachtoffer actief aangeeft anoniem

te willen blijven, dan kan dat. Dat moet dan wel van tevoren duidelijk zijn. De naam van het slachtoffer is bij het publiek niet bekend. Pas op de zitting zelf wordt deze genoemd als de rechter de aanwezigen verwelkomt en het slachtoffer zijn spreekrecht uit wil oefenen of een vordering benadeelde partij toelicht. Als het slachtoffer niet wil dat zijn naam wordt genoemd tijdens het welkom heten, is dit in theorie mogelijk. Respondent 2 heeft dit echter nog nooit meegemaakt. Wanneer het slachtoffer wil spreken om zijn spreekrecht uit te oefenen of om een schadevordering toe te lichten moet zijn naam wel bekend zijn aan de verdachte.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Extra kwetsbare slachtoffers kunnen van dezelfde genoemde voorzieningen gebruik maken. Het gehele gerechtsgebouw is rolstoelvriendelijk. Slechthorenden kunnen gebruik maken van een ringlijn. Het gerecht beschikt niet – zoals in locatie Leeuwarden van Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden wel het geval is – over een speciale wachtruimte voor minderjarigen.

Knelpunten

Het grootste knelpunt dat de respondenten ervaren is het gebouw. Deze is klein en qua inrichting en indeling niet meegegaan met de tijd. Het gebouw is lang geleden voor het laatst gerenoveerd.

Periodiek overleg en evaluatie

Er vindt geen periodieke evaluatie plaats in het gerecht. De werkprocessen worden wel doorlopend geëvalueerd. Dit wordt op collegiale wijze gedaan naar aanleiding van iemands specifieke handeling, maar komt ook terug in de overleggen die er zijn. Wanneer er iets verbeterd moet worden inzake de bejegening van slachtoffers komt dit tijdens zo'n overleg naar voren, maar het is geen vast agendapunt. Er is een plan om volgend jaar een slachtofferthemadag te organiseren. Ook via het LOVS is er aandacht voor de positie van slachtoffers. Aan periodieke evaluatie is geen behoefte. De respondenten geven aan liever met elkaar het gesprek aan te gaan wanneer daarvoor concrete aanleiding is. Werknemers gaan veel bij elkaar langs in plaats van communicatie enkel over de mail. Dat wordt als heel prettig ervaren.

Goede communicatie met en door het OM wordt als heel belangrijk gezien. Vanuit de afdeling strafrecht is er standaard maandelijks overleg met het OM. Daarin wordt ook aandacht geschonken aan slachtofferbejegening wanneer dat nodig is.

Het door het advocatennetwerk LANGZS opgestelde "zwartboek" omtrent de ervaringen van advocaten met de bejegening van slachtoffers bij de gerechten, wordt elk jaar door het LOVS bekeken en er wordt naar gehandeld indien nodig. Indien nodig neemt het gerecht actie. Tevens is er het "Strafketenberaad". Dit is een maandelijks overleg met de hele strafketen, waaraan onder andere de rechtbanken in Oost-Nederland, de diverse reclasseringsinstellingen, het NIFP, de politie en Slachtofferhulp deelnemen. In dat ketenberaad kan elke deelnemende organisatie onderwerpen agenderen die in de keten van belang zijn.

Ter stimulering van de aandacht voor slachtoffers zijn er cursussen, vakinhoudelijk overleg en teamoverleg. Respondent 3 heeft als taakaccent slachtoffers. Elk jaar zijn er bij het gerecht nieuwe aandachtspunten, slachtoffer is er daar nu één van.

Overige opmerkingen

De respondenten ervaren de mogelijkheid tot het melden van een "aandachtszitting" als heel nuttig. Een dergelijke procedure wordt overgenomen door andere gerechten. Wanneer een zitting als zodanig wordt aangemerkt, betekent dit dat er op de zitting een verhoogd veiligheidsrisico is door bijvoorbeeld bestaande spanningen of een opvliegende verdachte etc. Derhalve wordt bij een dergelijke zitting meer aandacht besteed aan de beveiliging en eventuele maatregelen ter voorkoming van confrontatie met het slachtoffer. Dit ziet niet alleen op slachtoffers, maar op de algehele veiligheid. Het primair gebruiken van een eigen beveiligingsteam in plaats van de parketpolitie wordt ook als prettig ervaren door de vriendelijkere uitstraling. De respondenten geven daarnaast aan dat niet elk slachtoffer hetzelfde is. Sommige slachtoffers zijn erg assertief, sommige minder en niet elk slachtoffer is "een lieverdje". De bejegening van slachtoffers behoeft dan ook maatwerk.

8. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK LIMBURG

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan bekend te zijn met het bestaan van de Modelregeling. Respondent 3 merkt op dat het document destijds binnen de teams van de recht-bank, maar ook met het OM en Slachtofferhulp is besproken. Iedereen die in de praktijk met slachtoffers te maken krijgt, kent zodoende de inhoud van het document. Het document is voor iedereen raadpleegbaar, al wordt in de praktijk nauwelijks met het document zelf gewerkt. De uitgangspunten die in het document zijn opgenomen, behoren namelijk tot de dagelijkse praktijk van het gerecht. Wel is er naar aanleiding van het document een aantal praktische wijzigingen in het gebouw aangebracht. Zo zijn er bijvoorbeeld speciale wachtruimtes voor slachtoffers ingericht.

Identificatie slachtoffers bij binnenkomst

Alle bezoekers melden zich, nadat zij door de controle zijn geweest, bij de centrale balie. Bij de centrale balie liggen zittingslijsten. Wanneer van tevoren bekend is dat het slachtoffer bij de zitting aanwezig zal zijn, staan zijn of haar gegevens op de zittingslijst, waardoor de bode bij de centrale balie precies weet waar het slachtoffer naartoe moet. Wanneer niet vooraf bekend is dat het slachtoffer zal komen en iemand meldt zich, dan vraagt de bode altijd door voor welke zaak hij komt en in welke hoedanigheid. Als blijkt dat het om een slachtoffer gaat, geeft de bode enige uitleg over het gebouw en de zitting. Zo geeft de bode aan waar het slachtoffer het beste kan wachten en legt hij uit dat de verdachte eventueel vrij rondloopt in het gebouw en dat hij deze dus tegen kan komen.

Elke zitting van de meervoudige kamer (mk) wordt door een bode begeleid. Indien het slachtoffer een mk-zitting komt bijwonen, verwijst de bode bij de centrale balie hem daarom naar de bode die die zitting begeleidt. Die bode vraagt vervolgens aan het slachtoffer waar hij in de zittingszaal wil plaatsnemen. Tevens informeert die bode de zittingsrechter over de aanwezigheid van het slachtoffer en eventuele bijzonderheden.

In hele grote zaken waarin partijen gescheiden moeten blijven en wanneer daar vooraf om wordt verzocht, kan het slachtoffer eventueel ook via de ingang van de parketpolitie het gebouw betreden. Van daaruit wordt het slachtoffer vervolgens begeleidt naar de slachtofferkamer en vervolgens naar de zittingszaal.

Instructies bodes

De bode beschikt niet over een speciale checklist met zaken die het slachtoffer bijvoorbeeld moeten worden gevraagd. De bodes weten zelf welke dingen zij moeten vertellen en eventueel aan het slachtoffer moeten vragen. Deze kennis wordt opgedaan tijdens het inwerkproces van de bodes. Daarnaast bestaan er werkproces-beschrijvingen voor de bodes.

De bodes en beveiligers krijgen daarnaast regelmatig hospitality- en weerbaarheidstrainingen waarin hen getraind wordt om op een juiste manier met bezoekers – en dus ook slachtoffers – om te gaan. Respondent 3 merkt op dat bodes en beveiligers daarnaast altijd zelf kenbaar mogen maken waar zij in de praktijk behoefte aan hebben. Tevens merkt respondent 3 op dat bodes vaak zelf initiatief nemen richting de zittingsrechter op het gebied van het faciliteren van bepaalde voorzieningen. Zo stellen zij regelmatig zelf voor waar het slachtoffer het beste kan plaatsnemen of het misschien verstandig zou zijn om een scherm tussen slachtoffer en verdachte te plaatsen, et cetera.
Respondent 1 merkt hierbij op dat er geen algemene instructie voor de bejegening van slachtoffers bestaat. Ieder slachtoffer is immers anders. De bejegening van slachtoffers is dan ook maatwerk: de bode zal in alle gevallen kijken met welk slachtoffer hij te maken heeft, hoe hij deze het beste kan benaderen en zal goed moeten luisteren waar het slachtoffer specifiek behoefte aan heeft.

Informatieproducten

Respondent 3 merkt op dat er meerdere folderrekken in het gerecht aanwezig zijn. Vroeger lagen hier allerlei verschillende folders, ook specifiek voor slachtoffers, die door de gerechten bij Postbus 51 konden worden besteld. Vanwege de digitalisering bestaan deze folders niet meer. Het enige dat gerechten nu nog kunnen bestellen zijn de folders die door de Rechtspraak zelf worden gemaakt. Die folders zijn echter niet specifiek gericht tot het slachtoffer. Wel worden er door Slachtofferhulp Nederland folders met informatie voor slachtoffers in de folderrekken gelegd. Het gerecht zelf verstrekt geen informatie over de slachtoffervoorzieningen in het gerecht. Respondent 1 merkt op dat zij zich afvraagt of dit wel nodig zou zijn. Praktische informatie over het gerecht wordt immers ook verstrekt door de bodes bij de (centrale) balie.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

Het gerecht wordt bekend met de wensen van het slachtoffer doordat dit ofwel vooraf door het OM aan het gerecht wordt gecommuniceerd, ofwel doordat het slachtoffer zijn wensen zelf aan de bode bij de centrale balie doorgeeft. Bij MK-zittingen is er de hele dag eenzelfde bode die de zitting begeleidt. Indien een slachtoffer zijn wensen bij de centrale balie doorgeeft, geeft deze bode de wensen vervolgens door aan de bode die de zitting begeleidt.

Op de vraag of er ook wel eens door slachtoffers naar het gerecht wordt gebeld, wordt door de respondenten geantwoord dat het in de praktijk eigenlijk alleen voorkomt dat iemand van Slachtofferhulp naar het gerecht belt om te vragen of bepaalde zaken geregeld kunnen worden. Tevens wordt regelmatig door de officier van justitie in de zaak contact gelegd met het gerecht, om te overleggen hoe bepaalde wensen van het slachtoffer het best tegemoet kunnen worden gekomen. Slachtoffers zelf bellen volgens de respondenten vrijwel alleen naar het Slachtofferloket van het OM.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Het gerecht beschikt over een aparte slachtofferkamer waar het slachtoffer voor, tijdens onderbrekingen en na de zitting kan verblijven. Zo hoeft hij niet in de publieke ruimte te wachten en kan eventuele confrontatie met verdachte worden

voorkomen. In de slachtofferkamer staan prettige stoelen en een bank, een tafel met stoelen en een rek met divers leesmateriaal. De slachtofferkamer is verder wat sfeervoller ingericht dan een standaard spreekkamer.

Indien het gerecht vooraf over speciale wensen van het slachtoffer wordt geïnformeerd, kan er van alles voor het slachtoffer worden geregeld om eventuele confrontatie met (sympathisanten van) verdachte te voorkomen. In dat geval kan het slachtoffer via de ingang van de parketpolitie het gerechtsgebouw betreden en via een aparte gang direct naar de slachtofferkamer worden begeleid. Indien de zitting gaat beginnen, wordt het slachtoffer als eerste de zittingszaal binnen begeleid, daarna volgt de verdachte. Respondent 3 merkt op dat ook het treffen van dergelijke maatregelen maatwerk betreft, er is geen standaardwerkwijze voor. Het hangt af van het type zaak, de wensen van het slachtoffer en de gevreesde onveiligheid hoe ver de begeleiding van het slachtoffer gaat. Indien er sprake is van heel veel spanning, kan het slachtoffer bijvoorbeeld zelfs door de parketpolitie naar het toilet of naar buiten worden begeleid. Ook wordt er soms voor gekozen om het slachtoffer nog even binnen te houden, totdat de verdachte het gerechtsgebouw heeft verlaten. Respondent 1 merkt daarbij op dat slachtoffers in risicozaken vaak via de beveiligingscamera's worden gevolgd, om te zien wat er bijvoorbeeld op het parkeerterrein gebeurt.

Voorzieningen in de zittingszaal

Op het moment dat slachtoffers zich bij de centrale balie melden, wordt door de bodes uitleg gegeven over de plek van het slachtoffer in de zittingszaal. Respondent 2 merkt op dat Slachtofferhulp Nederland enige tijd geleden bij het gerecht heeft aangegeven dat slachtoffers het vaak juist heel fijn vinden om niet gedwongen te worden om op een bepaalde vaste plek in de zittingszaal te zitten. Naar aanleiding daarvan is er door het gerecht voor gekozen om het slachtoffer in principe zelf te laten kiezen. Indien er reden bestaat om over die gekozen plek te overleggen, dan gebeurt dat door de rechter in de zittingszaal.

In hele grote zaken is vaak vooraf al duidelijk dat het slachtoffer bij de zitting zal zijn en of hij bijvoorbeeld een advocaat meeneemt. In die gevallen vindt vooraf overleg plaats over wie waar in de zittingszaal plaatsneemt. In de 'gewone' MK-zaken legt de bode die de zitting begeleidt het verzoek om een specifieke plek in de zaal van het slachtoffer voor aan de zittingsrechter, die daarover beslist. Bij politierechterzittingen is het moment van beslissen over de zitplek van het slachtoffer afhankelijk van wanneer het verzoek van het slachtoffer de zittingsrechter bereikt. Indien de wens bij de bode wordt doorgegeven, zal hij dit direct aan de zittingsrechter voorleggen. Doet het slachtoffer dit niet, dan kan hij zijn wens eventueel tijdens de zitting zelf met de zittingsrechter bespreken.

Alle zalen die voor MK-zittingen worden gebruikt, beschikken over een tweepersoons tafel met microfoon waar het slachtoffer, als hij dat wil, gebruik van kan maken. Politierechterzittingen worden vaak in kleinere zittingszalen gehouden. In die zalen is het, voor de uitoefening van het spreekrecht door het slachtoffer, vaak niet nodig om een microfoon te gebruiken. Het slachtoffer kan echter altijd alsnog naar voren worden geroepen als dat nodig is. Respondent 2 merkt daarbij nogmaals op dat slachtoffers vaak aangeven juist niet vooraan aan een tafel plaats te willen nemen, omdat zij bijvoorbeeld niet dichtbij de verdachte willen zitten of niet zo aanwezig willen zijn tijdens de zitting.

Naast deze voorzieningen is het mogelijk om de zitting vanuit een aparte zittingszaal, door middel van een videoverbinding, te volgen. Tevens is het mogelijk om slachtoffers door middel van schermen af te schermen van het overige publiek en/of de verdachte in de zaal.
Respondent 1 merkt verder op dat het bij uitstek de taak van het OM is om slachtoffers voorafgaand aan de zitting uitleg te geven over wat er in de zittingszaal allemaal wel en niet mogelijk is.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Bij het uitroepen van de zaak wordt nooit de naam van het slachtoffer, maar alleen de naam van verdachte en diens raadsman genoemd. De zittingsrechter bespreekt tijdens de zitting naast de naam geen andere gegevens van het slachtoffer. De naam van het slachtoffer staat vermeld op de zittingslijsten, maar deze zijn alleen toegankelijk voor de bodes en worden na gebruik vernietigd.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Binnen het gerecht zijn geen bijzondere voorzieningen voor bijvoorbeeld minderjarige slachtoffers of slachtoffers met een verstandelijke beperking.

Het horen van extra kwetsbare slachtoffers vindt vrijwel altijd plaats in de zittingszaal. Daar zijn geen speciale ruimtes voor. Respondent 2 merkt echter op dat indien sprake zou zijn van een speciale situatie en zou worden verzocht om een slachtoffer buiten de zittingszaal te horen, er gekeken zal worden naar alternatieven. In de praktijk worden dergelijke verzoeken echter nooit gedaan.

Knelpunten

Respondent 2 merkt op dat zij zich kan voorstellen dat een slachtoffer dat niet wordt begeleid door Slachtofferhulp en geen voorgesprek heeft gehad met een officier van justitie, niet op de hoogte is van de mogelijkheid om bijvoorbeeld afgeschermd te worden. De communicatie tussen de verschillende partners in de voorfase is bij het treffen van dergelijk "vergaande" voorzieningen dus noodzakelijk. Een gebouwelijk knelpunt is dat de openbare wachtruimte één grote open ruimte is, waar in principe iedereen elkaar kan zien.

Respondent 1 merkt op dat indien het gerecht verwacht dat iets een knelpunt zou kunnen zijn, dat wordt opgelost. Indien er bijvoorbeeld geen speciale ingang voor slachtoffers is, maar dat in een specifieke zaak wel nodig wordt geacht, wordt ervoor gezorgd dat het slachtoffer toch via een aparte ingang het gerechtsgebouw kan betreden. In vrijwel alle behoeften die het slachtoffer heeft, kan het gerecht dus voorzien, mits die behoeften bij het gerecht bekend zijn. Het grootste knelpunt in de organisatie is dan ook eigenlijk dat iets van tevoren niet wordt gemeld. Het gerecht is daarom erg afhankelijk van de informatie dat een slachtoffer komt, welke bijzondere omstandigheden er zijn of dat er een risico is.

Periodiek overleg en evaluatie

Voor de rechters is er iedere maand een inhoudelijk overleg en een rechtersoverleg. Tijdens het rechtersoverleg worden regelmatig onderwerpen met betrekking tot de bejegening van slachtoffers besproken. Deze onderwerpen worden veelal aangedragen door het aanspreekpunt slachtoffers en de kwaliteitscoördinator van het gerecht.

Ook de teamleiders van de bodedienst voeren regelmatig overleg met het OM. Als er knelpunten zijn, worden die besproken. Daarnaast vinden er periodiek teamoverleggen plaats. De bejegening en opvang van slachtoffers is daarin geen vast onderwerp, maar indien er aanleiding toe bestaat of vragen over zijn kan dit daarin wel worden besproken.

Binnen het gerecht bestaat tevens een tweejaarlijks overleg tussen het OM en de balie, waarin de bejegening en opvang van slachtoffers een vast onderwerp is. Daarnaast heeft het gerecht een vast contactpersoon – een rechter – die namens het gerecht regelmatig overlegt met de contactpersoon van het OM en van Slachtofferhulp. Deze overleggen vinden plaats naar aanleiding van specifieke vragen van slachtoffers, maar ook op reguliere basis. Tijdens het reguliere overleg worden er door het OM en/of Slachtofferhulp bepaalde onderwerpen op het gebied van slachtoffers aangereikt.

Binnen het gerecht vinden regelmatig interne evaluaties plaats. Zo zijn eind 2016 de slachtoffervoorzieningen en de gang van zaken omtrent de bejegening en opvang van slachtoffers door het gerecht geëvalueerd. Evaluaties met externe partijen, zoals OM en Slachtofferhulp, vinden plaats tijdens genoemde overleggen.

Overige opmerkingen

Respondent 1 merkt op dat zij het belangrijk vindt dat het slachtoffer goed wordt geïnformeerd over zijn rechten en plichten en wat hij kan en mag verwachten in het gerechtsgebouw en tijdens de zitting. Hierin ligt volgens haar ook een belangrijke taak bij de Rechtspraak. Op Rechtspraak.nl staat informatie, zij zal zorgen dat dit ook komt te staan op de website van de eigen rechtbank.

9. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK MIDDEN-NEDERLAND

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Door respondent 4 wordt aangegeven dat de Modelregeling in samenspraak met de zaakscoördinatoren van het Openbaar Ministerie (hierna: OM) is besproken en gelokaliseerd in het document "Modelregeling slachtofferopvang rechtbank Midden-Nederland". Dit omdat deze zaakscoördinatoren vanuit het OM de personen zijn die slachtoffers begeleiden en hun wensen bespreken/afstemmen. De overige respondenten geven aan dat zij weliswaar bekend zijn met het bestaan van de Modelregeling, maar dat het geen document is waar dagelijks mee gewerkt wordt. De Modelregeling heeft echter wel degelijk doorgewerkt in de werkwijzen met betrekking tot slachtofferopvang binnen de rechtbank. Zo is het document gebruikt als handvat voor de "Handleiding geruchtmakende zaken". De directe aanleiding voor het opstellen van deze Handleiding is overigens niet gelegen in de Model-regeling, maar in het feit dat de rechtbank de opvang van slachtoffers zelf belangrijk vindt.

Bekendheid rechtbank met specifieke behoeften slachtoffers

Respondent 2 merkt op dat er onderscheid moet worden gemaakt tussen grote zaken en "gewone" zaken. In het geval van grote zaken met veel impact wordt gewerkt met een projectgroep die als het ware om de zaak heen wordt gebouwd. Binnen die projectgroep wordt op allerlei niveaus en over allerlei onderwerpen continu overlegd met iedereen die bij de zaak betrokken is. De organisatie binnen zo'n grote zaak, met name wanneer daarbij verschillende slachtoffers met verschillende belangen betrokken zijn, is ontzettend complex. De respondent geeft aan dat de rechtbank ontzettend haar best doet om alle betrokkenen te faciliteren. In de grote zaken wordt zodoende heel veel heel goed geregeld

In de "gewone" zaken bestaan over het algemeen twee werkwijzen. In de eerste plaats is het mogelijk dat bij het OM al duidelijk is dat er een slachtoffer op de zitting verschijnt, bijvoorbeeld om het spreekrecht uit te oefenen of een vordering benadeelde partij toe te lichten. Het contact met het slachtoffer vindt dan in een redelijk vroeg stadium plaats vanuit het OM. In de tweede plaats is het mogelijk dat een slachtoffer zich "uit het niets" bij de balie van het gerechtsgebouw meldt, terwijl de rechtbank daarvan nog niets weet. Soms meldt een bode of officier van justitie dit pas tijdens de zitting.

Er wordt binnen de rechtbank niet gewerkt met een zogenaamd "wensenformulier" waarop het slachtoffer na binnenkomst bij de rechtbank kan aangeven welke specifieke behoeften hij heeft. Wel krijgt de rechtbank in elke zaak met een slachtoffer van het OM een wensenformulier (waarop onder meer staat aangegeven of het slachtoffer gebruik wenst te maken van het spreekrecht en of er een schadevordering zal worden ingediend) en indien van toepassing een voegingsformulier. De formulieren worden niet in alle gevallen door het slachtoffer ingevuld, waardoor de rechtbank alsnog niet weet welke specifieke wensen het slachtoffer heeft.

Indien het slachtoffer uitdrukkelijk heeft aangegeven aanwezig te willen zijn op de zitting en/of andere wensen heeft (zoals het uitoefenen van het spreekrecht), maar hij of zij tijdens de zitting niet aanwezig is, zal de rechter de afweging moeten maken of hij de zaak behandelt of aanhoudt. Als blijkt dat het slachtoffer goed is opgeroepen en er geen bericht van verhindering is ontvangen, wordt de zaak in principe afgedaan. Indien er een raadsman bekend is wordt in beginsel wel telefonisch contact opgenomen met zijn kantoor.

Voorzieningen die in elk soort zaak beschikbaar zijn

Op iedere etage van het publieke gedeelte van het gerechtsgebouw bevinden zich twee spreekkamers die in principe voor alle slachtoffers beschikbaar zijn. Deze spreekkamers kunnen ook worden gebruikt in de gevallen waarin van tevoren niet bij de rechtbank bekend is dat een slachtoffer op de zitting aanwezig is. In die gevallen zal de bode het slachtoffer dat zich meldt vragen welke behoeften hij of zij heeft met betrekking tot de plek waar hij of zij moet wachten, wanneer en hoe het slachtoffer de zittingszaal wil betreden en op welke plek het slachtoffer in de zittingszaal wil plaatsnemen. Daarna wordt er door de bode met de griffier en zittingsrechter voorafgaand aan de zitting besproken wie er bij de zitting aanwezig zijn en welke vooraf doorgegeven wensen het slachtoffer heeft. De rechter checkt aan het begin van de zitting of de wensen inderdaad zijn, zoals deze zijn doorgegeven (bijvoorbeeld of de plek goed is waar het slachtoffer plaatsneemt en, indien van toepassing, of het spreekrecht zal worden uitgeoefend etc.).

Ook tijdens de zitting wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van het slachtoffer. Zo zal, indien een slachtoffer daarom heeft verzocht, de naam van het slachtoffer indien mogelijk niet worden genoemd. Dit komt vooral voor in zaken met hele jonge slachtoffers. Daarnaast kan rekening worden gehouden met het feit dat het slachtoffer wel aanwezig wil zijn en/of een vordering benadeelde partij heeft ingediend, maar verder onopgemerkt wil blijven. Indien het slachtoffer dit van tevoren bij de bode aangeeft, geeft de bode dit door aan de zittingsrechter. De vragen worden dus niet standaard door de bode gesteld, maar indien het slachtoffer daarom vraagt, kan daarmee altijd rekening worden gehouden. Respondent 2 merkt daarbij op dat indien een dergelijk verzoek op voorhand wordt gedaan, de rechter daarop ook op voorhand kan beslissen. Indien een slachtoffer zich ter plekke meldt, dan heeft eerst de bode het contact en inventariseert hij wat de wensen zijn en stemt dit af met de zittingsrechter. Indien de rechter van dergelijke verzoeken niet op de hoogte is, kan hij er ook geen rekening mee houden. De situaties waarin een slachtoffer wel wensen heeft, maar deze niet kenbaar maakt of wel kenbaar maakt, maar waarmee vervolgens niets gedaan wordt, komen volgens de respondenten nagenoeg nooit voor.

Mogelijkheid volgen zitting in aparte zaal

In de “normale” zaken is in het principe niet mogelijk om de zitting in een aparte zaal via videoverbinding te volgen. In grote zaken waarin daar van tevoren om gevraagd wordt, is die mogelijkheid er wel. En dat gebeurt ook: in grotere zaken wordt, als daar aanleiding voor bestaat, een tweede zaal ter beschikking gesteld waar slachtoffers en nabestaanden kunnen plaatsnemen. Niet elke zittingszaal beschikt over een dergelijke videoverbinding, maar als het nodig is wordt deze aangelegd.

In het gerechtsgebouw is één zittingszaal met een fysieke scheiding (een publieke tribune op de eerste verdieping achter glas). Die zaal kan worden gebruikt in grote zaken met veel publiek, maar ook in minder grote zaken waarbij duidelijk is dat slachtoffer en verdachte zich liever niet in elkaars aanwezigheid bevinden.

Aparte zitplek in de zittingszaal

Een vaste zitplek voor het slachtoffer in de zittingszaal is er momenteel nog niet. De werkwijze is nu dat de bode aan het slachtoffer/de benadeelde partij vraagt waar hij of zij in de zittingszaal plaats wil nemen. Het slachtoffer wordt vaak achterin de zaal geplaatst. Wanneer het slachtoffer tijdens de zitting "aan bod komt" (bijvoorbeeld wanneer de vordering benadeelde partij wordt toegelicht of het spreekrecht wordt uitgeoefend), vraagt de zittingsrechter of het slachtoffer/de benadeelde partij dat vanuit zijn positie achterin de zittingszaal wil doen, of dat hij of zij daarvoor naar voren wil komen. Is dat laatste het geval, krijgt hij of zij een tafel op de eerste rij (op niveau van de verdachte). Blijft het slachtoffer achterin de zaal zitten, dan zijn die voorzieningen daar niet standaard beschikbaar.

Respondent 3 geeft aan dat de rechtbank het wel wenselijk zou vinden om slachtoffers in de toekomst een plek op de eerste rij van de publieke tribune met een eigen tafel en microfoon te bieden, zodat het slachtoffer vanuit die positie zijn rechten kan uitoefenen. Daarmee kan het slachtoffer/de benadeelde partij ook wat meer privacy worden geboden Op die manier hoeft hij of zij immers niet met zijn stukken naast onbekenden op de publieke tribune plaats te nemen. Wat de rechtbank echter niet wil aanbieden is een vaste plek vooraan (naast de verdachte) gedurende de gehele zitting. Respondent 2 merkt daarbij op dat, ook al komt er in de toekomst dus waarschijnlijk een vaste plek, de keuze van de plek in de zittingszaal altijd aan het slachtoffer zelf wordt gelaten. Het is handig om een dergelijke vaste plek als uitgangspunt te nemen – zodat een slachtoffer dat niet goed bekend is met een strafzitting een beetje sturing kan worden geboden – maar daar moet altijd van kunnen worden afgeweken ("Dit is in principe uw plek, maar als u ergens anders wilt zitten mag dat ook"). Een vaste plek is immers te dwingend. Respondent 1 merkt daarbij op dat tevens een praktisch bezwaar geldt: het verbouwen van zittingszalen heeft immers ook financiële consequenties.

Het is vrij uitzonderlijk dat de rechtbank in grotere zaken iets niet doet als daar door een slachtoffer wel om gevraagd wordt. Het uitgangspunt is dus dat zoveel mogelijk geregeld wordt. Hier zitten echter wel grenzen aan. Een eerste grens is uiteraard financiën. Een tweede grens volgt uit de wet (bijvoorbeeld wat betreft het maximaal aantal mensen dat het spreekrecht mag uitoefenen, het moment waarop dat mag worden uitgeoefend etc.). Gebouwelijke knelpunten zijn er eigenlijk niet in de rechtbank. Er is vrijwel altijd voldoende plek of er wordt gezorgd dat er voldoende ruimte is.

Zoals gezegd wordt in grote zaken gewerkt met een projectgroep, waarin allerlei mensen zitten die iets over de zaak kunnen zeggen: persrechter, communicatie, huisvesting, ICT, beveiliging, afdelingsvoorzitter, etc). In dat soort gevallen wordt de zaak zodoende heel goed voorbereid en voorbesproken. In kleinere zaken is dat niet het geval, waardoor door de organisatie automatisch minder wordt voorbereid. Daarbij geldt uiteraard ook dat indien iemand onverwacht (toch) naar de zitting

komt, de rechtbank bepaalde dingen simpelweg niet meer kan regelen. De mogelijkheden zijn in dat geval dus niet meer onbeperkt. Het is dus niet zo dat de rechtbank in grote zaken meer doet, maar daarin weet je van tevoren al veel meer wat de wensen en behoeften van slachtoffers zijn, zodat op voorhand meer geregeld kan worden.

Het informeren van slachtoffers over de aanwezige voorzieningen

Het informeren van slachtoffers over de aanwezige voorzieningen in het gerechtsgebouw ligt in eerste instantie op de weg van het OM, omdat die organisatie de meeste communicatie – al dan niet via Slachtofferhulp – met het slachtoffer voert. Vanuit die instanties zal dus worden uitgelegd wat er allemaal mogelijk is. Respondent 1 merkt hierbij op dat het niet wenselijk zou zijn als er een soort "menukaart" bij het OM ligt met verschillende mogelijkheden en voorzieningen waaruit het slachtoffer kan kiezen. Hiermee roep je namelijk misschien de verkeerde vragen bij mensen op. Indien een slachtoffer zich meldt in het gerechtsgebouw zal de bode hier ook om vragen. De bode zal dan in eerste instantie vragen in welke hoedanigheid die persoon naar de zitting komt. Als iemand zich meldt als slachtoffer, dan wordt vervolgens doorgevraagd naar waar dat slachtoffer behoefte aan heeft. Hier worden bodes op ingewerkt. Er wordt daarbij geen gestandaardiseerd werkproces gevolgd.

Speciale voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers

Voor het horen van kwetsbare slachtoffers zal de rechtbank doorgaans uitwijken naar de rechter-commissaris. Het verhoor kan in bijzondere gevallen ook worden uitbesteed aan de jeugd- en zedenpolitie, die daarop is ingericht.

Wanneer het gaat om een kwetsbaar slachtoffer dat zich in de rechtbank meldt, dan zijn daar in beginsel geen speciale voorzieningen voor. Respondent 2 merkt daarbij echter op dat in het geval tijdig wordt aangegeven dat het gaat om een kwetsbaar slachtoffer en er wordt verzocht om bepaalde maatregelen te treffen, daar altijd rekening mee kan worden gehouden.

De bescherming van de privacy van slachtoffers

De privacy van slachtoffers wordt in ieder geval gerespecteerd door, zoals gezegd, de naam van het slachtoffer niet te noemen indien dat wordt gevraagd. Daarnaast worden vonnissen voorafgaand aan publicatie geanonimiseerd en worden deze niet zomaar verstrekt. Verder worden er geen specifieke voorzieningen getroffen.

Overige knelpunten

Het wordt door de respondenten als vervelend ervaren dat de rechtbank belangrijke informatie soms pas op het laatste moment verneemt of ontvangt. Daarbij kan worden gedacht aan een brief waarin bepaalde verzoeken worden gedaan die blijkt niet te zijn doorgestuurd, een voegingsformulier dat niet bekend is, een dossier dat niet compleet wordt aangeleverd etc. Dergelijke knelpunten worden veelal veroorzaakt door (een slechte communicatie vanuit) het OM. Hierover wordt wel per zitting overlegd, maar het blijft in de praktijk een punt van zorg.

Periodieke evaluatie

Er is een evaluatie in die zin dat bij MK-zaken de rechters na afloop van de zitting steeds een "feedback rondje" houden en bespreken hoe de zitting ging. Eventuele perikelen rondom het slachtoffer komen daarin ook aan bod.

Eén van de professionele standaarden die door de rechtspraak zijn ontwikkeld ziet op de bejegening van en de positie van het slachtoffer. Ter implementatie daarvan is onlangs met alle teams gesproken over hoe om te gaan met slachtoffers en hoe het beter kan. Het slachtoffer is aldus een terugkerend gespreksonderwerp binnen de afdeling en leeft erg onder rechters en juridisch medewerkers. Als daartoe aanleiding is dan wordt daarover een themabijeenkomst georganiseerd, zoals bijvoorbeeld is gebeurd over het verruimde spreekrecht.

Ook met het OM wordt periodiek overleg gevoerd. Als er iets is met slachtoffers, dan zal dat in dat periodiek overleg aan de orde komen. Er is echter geen structureel overleg met het OM specifiek gericht op de bejegening van slachtoffers en slachtoffervoorzieningen.
De rechtbank heef ook een klachtenbureau, waar geklaagd kan worden over de bejegening van slachtoffers. Het aantal klachten van slachtoffers is sinds 2017 enorm gedaald. Die daling heeft volgens de respondenten o.a. te maken met het uitgebreid voorbereiden van de grotere zaken.
Tevens bestaat er een regulier overleg met het OM en de balie. Aan dat overleg neemt een advocaat deel die ook veel slachtoffers bijstaat. Die advocaat zorgt er tevens voor dat bepaalde belangen van slachtoffers op de agenda worden gezet. Daarin komen zodoende ook incidentele of juist structurele zaken naar voren die advocaten waarnemen en wel of niet goed vinden gaan. De uitkomst van dit reguliere overleg wordt vervolgens teruggekoppeld naar de teams.

Aanwezigheid wensenformulier in dossier

Het wensenformulier dat bij de politie en/of OM wordt opgemaakt bevat vrijwel altijd de naam en het adres van het slachtoffer. Dit formulier wordt in het dossier gevoegd. Aangegeven wordt dat het prettig is dat dit in het dossier zit. De gegevens op zo'n formulier zeggen namelijk vaak iets over de houding en behoeften van het slachtoffer in de zaak. Het wordt door rechters daarom beschouwd als een waardevol document. Opgemerkt wordt dat er vanaf 1 juni 2018 een nieuwe regeling bestaat wat betreft de individuele beoordeling van slachtoffers door de politie. Die regeling laat toe dat bepaalde stukken uit het dossier worden gelaten en brengt daarom het gevaar met zich dat bepaalde zaken wel bekend zijn bij het OM, maar niet bij de rechtbank, terwijl die misschien wel relevant zijn in verband met de effectuering van slachtofferrechten.

Opgemerkt wordt dat de politie het slachtoffer op grond van deze individuele beoordeling kan aanmerken als een kwetsbaar slachtoffer met specifieke beschermingsbehoeften. Dit "etiket" zou dan eigenlijk voor elke bij de zaak betrokken organisatie (zoals het OM en de rechtbank) bekend moeten zijn. Informatie daarover is niet per definitie beschikbaar voor de rechter, omdat de informatie geen onderdeel uitmaakt van het procesdossier. Hetzelfde geldt voor informatie over specifieke beschermingsbehoeften dat dit slachtoffer heeft. Gevraagd wordt hoe de respondenten denken met die situatie om te gaan. Opgemerkt wordt dat in het geval de rechter

daarover niets hoort, hij daar ook niets mee kan doen. Die verantwoordelijkheid ligt niet bij de rechter, maar bij het OM. Het OM zal de rechter moeten informeren over de wens om iets op een bepaalde manier te doen, maar de rechter krijgt niet de stukken waaruit dat blijkt. Opgemerkt wordt nogmaals dat men het wel "eng" vindt dat de rechter dan dus niet weet wat er nog meer in die stukken staat, terwijl dat misschien juist wel voor hem relevant is.

Identificatie slachtoffers

De identificatie van slachtoffers vindt nog niet plaats bij binnenkomst door de portier en de medewerkers van de informatiebalie, maar pas bij de bodes. De bode zal het slachtoffer vragen in welke hoedanigheid de betrokkene die zich bij hem meldt de zitting wil bijwonen. Indien van tevoren bekend is welk slachtoffer zal komen en wat zijn eventuele wensen zijn, dan weet de bode al precies wat hij voor het slachtoffer moet doen. Is het slachtoffer nog niet bekend, dan zal de bode naar zijn wensen vragen. Opgemerkt wordt dat dit vragen wel afhankelijk is van hoe druk het is en in hoeverre het slachtoffer antwoord geeft op de vragen die de bode stelt. Er ligt dus ook een verantwoordelijkheid bij het slachtoffer zelf.

In principe wordt altijd met twee bodes op één verdieping gewerkt, zodat er altijd iemand aanwezig is als de ander bijvoorbeeld in gesprek is met de zittingscombinatie. Het is een taak van de bode om ervoor te zorgen dat hij weet wie hij de zaal binnenlaat, dus daar zal hij ook zelf tijd voor moeten maken.

Begeleiding slachtoffers

Veel begeleiding van slachtoffers in de rechtbank wordt gedaan door de zaakscoördinatoren van het OM. Als de zaakscoördinator er niet is, maar de behoeften van het slachtoffer wel vooraf bij het OM bekend zijn, dan zullen de bodes dat stukje begeleiding overnemen. Indien de slachtoffers door de aparte ingang naar binnen willen of vanaf de parkeerplaats begeleid willen worden, dan wordt dat altijd door iemand van de bodedienst gedaan. Die mogelijkheden zijn er ook.

Indien slachtoffers de confrontatie met de verdachte willen vermijden, dan kunnen de bodes twee dingen doen. Ze kunnen het slachtoffer in een aparte spreekkamer plaatsen of in de speciale slachtofferkamer van het OM op de derde verdieping plaatsen. Deze kamer wordt door het OM gebruikt voor slachtoffergesprekken tussen de officier van justitie en slachtoffers. Tijdens deze slachtoffergesprekken kan ook al wat uitleg worden gegeven over de gang van zaken rond de zitting en kan alvast een zittingszaal aan het slachtoffer worden getoond. Bij de rechtbank is niet bekend welk criterium het OM hanteert voor de zaken waarin het dergelijke gesprekken met slachtoffers voert.

Praktische voorzieningen

Deze aparte kamers hebben verder geen speciale voorzieningen anders dan een kan water en een doos tissues. De koffie/theevoorziening is op elke verdieping aanwezig. Deze is gratis. In sommige zaken regelt het OM zelf koffie/thee voor in de slachtofferkamer. Op elke verdieping zijn meerdere toiletten die door iedereen gebruikt worden. In het gehele gebouw is wifi aanwezig. Bij de bodebalies staat aangegeven dat men daarvoor de wificode kan aanvragen.

Omdat meerdere faciliteiten zowel door slachtoffers als door vrije verdachten kunnen worden gebruikt, is het belangrijk dat van tevoren al zo veel mogelijk duidelijk is welke behoeften het slachtoffer heeft, zodat de bodes slachtoffers kunnen begeleiden. Op de vraag waar de grens ligt bij die begeleiding wordt geantwoord dat er eigenlijk altijd capaciteit genoeg is om met specifieke wensen rekening te houden en slachtoffers te begeleiden als daarom gevraagd wordt. Wil het slachtoffer bijvoorbeeld geen contact met de pers, dan wordt dat geregeld.

In de rechtbank zijn geen informatiebrochures meer beschikbaar. Dit was een voorziening van het OM. Sinds het OM is verhuisd uit het gerechtsgebouw zijn deze niet meer in het publieke gedeelte van het gerechtsgebouw aanwezig. De respondenten geven verder aan dat zij weten dat slachtoffers op Rechtspraak.nl een virtuele rondleiding door het gerechtsgebouw kunnen krijgen. Zij weten echter niet of er op de site van de rechtbank op Rechtspraak.nl specifieke informatie over de beschikbare voorzieningen in het gerecht beschikbaar is voor slachtoffers.

De bejegening van slachtoffers wordt meegenomen in de inwerkperiode van de bodes. De werkwijze wordt echter niet beschreven in het zgn. bodeboek. Door respondent 4 wordt opgemerkt dat zij wel overweegt om dit bij de herziening van het bodeboek daarin op te nemen, wellicht in samenspraak met Slachtofferhulp. Op de vraag of door de bodediensten wordt samengewerkt met andere gerechten, wordt geantwoord dat dat niet het geval is, maar dat de veiligheidscoördinator van rechtbank Midden-Nederland wel werkt onder zowel rechtbank Midden-Nederland als rechtbank Gelderland. Dit zorgt ervoor dat de communicatie met die rechtbank veel makkelijker is geworden en ervaringen met elkaar gedeeld worden.

De standaardwerkwijze bij de bodes is dat wanneer het slachtoffer aangeeft dat hij de zitting in de hoedanigheid van slachtoffer zal bijwonen, de bode hem allereerst op een andere plek zal laten wachten dan waar de verdachte zit. Vervolgens zal hij het slachtoffer vragen waar het in de zaal wil zitten en of het de zaal als eerste of laatste wil betreden en/of verlaten. De bode zal dergelijke informatie vervolgens aan de zittingsrechter doorgeven, zodat hij daarmee rekening kan houden. Opgemerkt wordt dat indien dit vooraf bekend is, dit makkelijker te regelen is dan wanneer dat op het laatste moment wordt gevraagd. Dat geldt met name voor de wat complexere verzoeken en zaken. Bij het uitroepen van de zaak wordt de naam van het slachtoffer nooit genoemd. Op het moment dat de bode weet dat het slachtoffer heeft aangegeven aanwezig te zijn, maar de persoon zich nog niet heeft gemeld, dan zal de bode dit ook aangeven bij de zittingsrechter. De naam van het slachtoffer wordt op zittingslijsten in het publieke gedeelte van het gebouw standaard weggelaten ter bescherming van de privacy van slachtoffers.

Tevens is het mogelijk om, indien vooraf wordt aangegeven dat men verwacht problemen te krijgen op weg naar of vanuit de rechtbank, het slachtoffer door de parketpolitie te laten begeleiden, nog even in het gerechtsgebouw te laten wachten of via een andere in/uitgang naar buiten te laten.

Overig

Opgemerkt wordt nog dat de voorzieningen en werkwijzen m.b.t. slachtoffers in de rechtbanklocatie Lelystad hetzelfde zijn.

10. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK NOORD-HOLLAND

Bekendheid Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan bekend te zijn met de Modelregeling.

Identificatie slachtoffer bij binnenkomst

Respondent 4 geeft aan dat het slachtoffer zich bij binnenkomst vrijwel altijd bij de receptie meldt. Nadat hij aangeeft dat hij voor een zitting komt, wordt hij verwezen naar de bodebalie. Bij de bodebalie vindt vervolgens de echte "intake" plaats. In een aantal gevallen is van tevoren bekend welk slachtoffer in welke zaak zal verschijnen. In dat geval staat de relevante informatie vermeld op de zittingslijst. Indien niet bekend is of het slachtoffer de zitting zal bijwonen, of wanneer de informatie niet op de zittingslijst staat, vraagt de bode voor welke zaak de betrokkene komt, of hij hierin een partij is en zo ja, wat zijn naam is. In die gevallen is het vrij lastig om de juiste informatie van een slachtoffer te krijgen. De bodes willen namelijk zoveel mogelijk relevante informatie, maar zij willen slachtoffers ook niet aan een kruis-verhoor onderwerpen. Respondent 1 merkt daarbij op dat het uiteraard ook om "gewoon publiek" kan gaan, dat ook op een vriendelijke manier door de bodes moet worden opgevangen, zonder dat het onderworpen wordt aan een spervuur van vragen

Er wordt door de bodes niet gewerkt met een speciale checklist met vragen die zij het slachtoffer stellen. Het verkrijgen van de relevante informatie gebeurt op eigen initiatief. Er bestaan ook geen werkprocessen of instructies voor de bodes omtrent de opvang en bejegening van slachtoffers. De bejegening van slachtoffers is daarom volledig afhankelijk van de manier waarop bodes worden ingewerkt. Respondent 4 merkt daarbij op dat het ontbreken van dergelijke instructies als een gemis wordt ervaren.

Respondent 3 merkt op dat personen die naar het kabinet r-c komen, het gerechts-gebouw via dezelfde ingang betreden. Deze personen worden door de portier echter naar een aparte etage met een aparte balie verwezen waar zij te woord worden gestaan door griffiers van het kabinet RC. Bij de balie liggen lijsten waarop alle getuigenverhoren en voorgeleidingen staan vermeld. Bij de planning van de verhoren wordt rekening gehouden met de aanwezige personen, zodat slachtoffers kunnen worden gescheiden van verdachten en andere personen en op hun gemak kunnen worden gesteld.

Respondent 1 merkt op dat de bodes het heel belangrijk vinden om slachtoffers op een juiste manier op te vangen, te begeleiden en de aandacht te geven die het slachtoffer nodig heeft. De uitvoering daarvan gaat eigenlijk altijd heel goed. Het lastige is dus alleen dat de bode van tevoren soms niet alle informatie heeft en dus niet steeds weet dat een bezoeker een slachtoffer is.

Informatieproducten voor slachtoffers

Respondent 4 merkt op dat in de slachtofferkamer verschillende informatiebrochures van het OM liggen. Dergelijke informatieproducten liggen echter niet in de folderkasten in de publieke wachtruimtes. Daarnaast wordt opgemerkt dat op Rechtspraak.nl algemene informatie voor slachtoffers beschikbaar is. Specifieke informatieproducten over de voorzieningen in de rechtbank Noord-Holland ontbreken.

Op de vraag of slachtoffers op andere wijze bekend kunnen worden met de voorzieningen in het gerecht, wordt geantwoord dat op Rechtspraak.nl wel vermeld wordt dat het gerechtsgebouw een speciale slachtofferruimte heeft. Daarnaast wordt opgemerkt dat het geregeld voorkomt dat een slachtofferadvocaat voorafgaand aan de zitting contact opneemt met het gerecht om te vragen van welke voorzieningen zijn cliënt gebruik kan maken. Respondent 3 merkt op dat de griffie van het kabinet r-c vaak zelf door slachtoffers met vragen wordt gebeld.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffer

Op de vraag hoe het gerecht bekend wordt met de wensen van het slachtoffer, wordt geantwoord dat dat ten eerste volgt uit het wensenformulier dat vanuit het OM naar het slachtoffer wordt gestuurd nadat het aangifte heeft gedaan bij de politie. Het ingevulde wensenformulier wordt in vrijwel alle zaken toegevoegd aan het dossier. Uit dat wensenformulier wordt bijvoorbeeld duidelijk of het slachtoffer een vordering wil indienen, op de hoogte wil worden gehouden over de zaak en of het slachtoffer het spreekrecht wil uitoefenen. In grote zaken vinden daarnaast in de aanloop naar de zitting geregeld slachtoffergesprekken plaats. De officier van justitie vraagt daarbij aan het slachtoffer naar zijn specifieke wensen. Die wensen worden vervolgens doorgegeven aan de rechtbank. Een andere manier waarop het gerecht bekend wordt met de wensen van het slachtoffer, is wanneer het slachtoffer zijn wensen zelf kenbaar maakt aan het gerecht, bijvoorbeeld door de bode daarover te informeren. De bode geeft de wensen van het slachtoffer vervolgens door aan de zittingsrechter.

Respondent 1 merkt op dat het OM in grote zaken al veel met het slachtoffer bespreekt en voorafgaand aan de zitting veel regelt. In de praktijk gaat dat eigenlijk altijd goed. Om die reden is het gerecht zelf minder actief in het informeren naar de wensen van het slachtoffer.

Praktische voorzieningen

In het gerecht is een speciale slachtofferruimte beschikbaar. Deze ruimte is privé en kan worden afgesloten. De ruimte beschikt niet over een eigen koffie/thee/water voorziening, maar dit kan wel vooraf door het OM worden geregeld. De ruimte beschikt verder over een ruime tafel en stoelen, computer, telefoon, stopcontacten en wifi. In de ruimte zijn geen informatieproducten of overig leesmateriaal aanwezig. Op elke etage zijn toiletten aanwezig. Het gerecht beschikt niet over een lunchvoorziening.

In de zittingszaal is in principe een vaste plek voor het slachtoffer aanwezig. Deze bevindt zich vanuit de rechtbank gezien aan de rechterkant van de zaal, schuin achter de verdachte. Afhankelijk van het type zittingszaal beschikt deze zitplaats al dan niet over een tafel met microfoon. In de gedigitaliseerde zittingszalen beschikt

de tafel tevens over een beeldscherm. Indien de plek niet over een tafel beschikt, zal het slachtoffer worden gevraagd naar voren te komen als hij het spreekrecht wil uitoefenen.

Bijzondere voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers

(Kwetsbare) slachtoffers worden zelden tijdens de zitting gehoord. Dat horen gebeurt zoveel mogelijk door de rechter-commissaris.

Het gerechtsgebouw zelf beschikt niet over bijzondere voorzieningen voor het horen van kwetsbare slachtoffers. Kwetsbare slachtoffer van bijvoorbeeld een zedendelict of minderjarige getuigen worden volgens respondent 3 vaak in een speciale verhoorstudio verhoord. Dit betekent dat gecertificeerde verhoorders het verhoor afnemen, waarbij de rechter-commissaris, griffier, officier van justitie en advocaat van tevoren vragen kunnen opgeven. Tijdens het verhoor verblijven zij in een andere ruimte. Deze mogelijkheid wordt alleen in bijzondere gevallen gebruikt. Het organiseren van deze voorziening is namelijk erg kostbaar en vergt veel tijd. Omdat minderjarigen vaak in een verhoorstudio worden gehoord, is er geen speciale verhoorruimte voor kinderen ingericht.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Buiten de zittingszaal worden er geen gegevens van slachtoffers getoond of genoemd. Respondent 4 merkt op dat het voor de bodes nog wel eens lastig is om voldoende afstand te creëren tussen de slachtoffers aan de balie en het overige publiek, zodat hun gegevens niet worden opgevangen. De bodes proberen hier zoveel mogelijk rekening mee te houden.

Indien het slachtoffer op enig moment aangeeft dat hij onopgemerkt wil blijven in de zittingszaal en bijvoorbeeld wenst dat zijn naam niet wordt genoemd, dan wordt daarmee door de rechter altijd rekening gehouden. Indien het slachtoffer zich als partij heeft gevoegd en een schadevergoedingsformulier heeft ingediend, dan is de regel dat de rechter nooit meer dan de naam van het slachtoffer benoemt. Respondent 3 merkt op dat hetzelfde geldt voor het getuigenverhoor door de rechter-commissaris. Het adres van het slachtoffer komt niet in het proces-verbaal van verhoor door de RC.. Gegevens van slachtoffers bevinden zich echter wel vaak wel in het politiedossier dat ook naar de advocaat van de verdachte gaat. Dat wordt door getuigen/slachtoffers als zeer vervelend ervaren.

Knelpunten

Respondent 2 merkt op dat de zittingslocatie Haarlem een aantal gebouwelijke beperkingen kent. Zo is er maar één ingang waar iedereen binnenkomt en van daaruit is er ook maar één ontvangsthal. Het gebouw kent dus niet de mogelijkheid om verdachte en slachtoffer(s) vanuit verschillende ingangen binnen te laten en het gebouw is niet zo groot om personen echt ver van elkaar te scheiden. Indien een slachtoffer verzoekt om een aparte wachtplek of aangeeft de zitting in een andere zaal via een videoverbinding te willen volgen, dan is dat echter in principe altijd mogelijk.

Respondent 3 merkt op dat er ook een aantal fysieke beperkingen is bij het kabinet r-c. Ook daar moet door iedereen gebruik worden gemaakt van dezelfde ruimte en gangen. Er is wel een verbouwing op komst, zodat de getuigen iets meer van elkaar gescheiden kunnen worden.

Respondent 4 merkt op dat de beperkte grootte van het gerechtsgebouw in Haarlem en de beperkte grootte van de zittingszalen nog wel eens voor beperkingen zorgen. Respondent 1 merkt daarbij echter op dat dit over het algemeen meer geldt voor familiezaken, waarbij vaak veel personen betrokken zijn, dan voor de gemiddelde strafzaak.

Respondent 2 merkt op dat waar in 99 van de 100 gevallen alles goed gaat, er uiteraard ook wel eens iets mis gaat. Zij geeft als voorbeeld dat het slachtoffer niet op de hoogte is gesteld van het feit dat op voorhand is besloten dat een zaak zal worden aangehouden. Het slachtoffer verschijnt ter zitting met de verwachting dat de zaak inhoudelijk zal worden behandeld, hetgeen niet het geval blijkt te zijn. In dat soort gevallen valt of staat alles met de juiste toon en bejegening van de zittingsrechter. Respondent 2 merkt op dat ze het slachtoffer in die gevallen laat binnenkomen, de situatie zo goed mogelijk uitlegt, haar excuses aanbiedt en aangeeft dat zij het begrijpt als iemand toch boos wordt. Rechters zijn zich bewust van het feit dat zij in die situaties zo moeten handelen en over het algemeen de juiste toon weten te zetten.

Aanvullingen

Respondent 4 merkt op dat het niet de bedoeling van het gerecht is om vastomlijnde, uitgebreide protocollen aan de bodes voor te schrijven. De bejegening van slachtoffers geschiedt over het algemeen op gevoel en ervaring van de bodes en vergt maatwerk. Wel zou het volgens respondent 4 wenselijk zijn om eens op papier te zetten welke voorzieningen er in het gerecht aanwezig zijn, zoals waar de slachtofferruimte zich bevindt, etc. Nu heerst in de praktijk namelijk nog wel eens de gedachte dat, omdat sommigen ruimtes van het OM zijn, deze ook altijd door het OM gereserveerd zijn, terwijl dat niet het geval is. Daarnaast zou het van toegevoegde waarde kunnen zijn om nog eens op papier te zetten welke vragen bodes het beste kunnen stellen, welke zaken belangrijk zijn om aan de zittingsrechter door te geven en waar op gelet moet worden. Het kan volgens respondent 4 geen kwaad om dit op die manier eens in de zoveel tijd een beetje op te frissen en te peilen waar de bodes in de praktijk tegen aanlopen.

Stimuleren aandacht voor slachtoffers

Respondent 3 merkt op dat er twee jaar geleden een speciale slachtoffercursus is georganiseerd voor het OM en de rechtbank. Daarin werden alle deelnemers verdeeld over groepen, waarin ook één slachtoffer werd uitgenodigd om te delen hoe hij de zaak en zitting had ervaren. Op die manier werd duidelijk dat kleine dingen voor slachtoffers heel belangrijk kunnen zijn en dat daaraan wellicht meer aandacht aan kan worden besteed.

Respondent 2 merkt op dat er jaarlijks opleidingsdagen worden georganiseerd voor rechters en juridische ondersteuning. Tijdens die opleidingsdagen is er de afgelopen jaren meerdere keren aandacht geweest voor de positie van het slachtoffer. Vaak

gaat het over de behandeling en beoordeling van de vordering benadeelde partij, maar er is ook aandacht geweest voor de rechten van slachtoffers, de uitoefening van spreekrecht en alles wat daarbij komt kijken. Tevens wordt aan alle medewerkers de bundel 'Het slachtoffer en de rechtspraak' verstrekt, waarin onder andere de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers is opgenomen. Daarnaast worden er uiteraard ook landelijke cursussen georganiseerd waarin het slachtoffer aan bod komt.

(Periodieke) evaluatie

De algemene gang van zaken met betrekking tot de opvang en bejegening van slachtoffers wordt niet periodiek geëvalueerd. In de bestaande overleggen, bijvoorbeeld tussen rechters onderling, kan het slachtoffer uiteraard wel een onderwerp van gesprek zijn.

Er vindt ook geen periodieke evaluatie met ketenpartners plaats. Er vindt wel regelmatig overleg plaats met het slachtofferloket van het OM, maar dat gaat dan vaak over een specifieke zaak. Respondent 3 merkt op dat het wellicht wel goed zou zijn om voor alle betrokken partijen, zoals de medewerkers van het slachtofferloket en slachtofferadvocaten, eens een "spiegelbijeenkomst" te organiseren om te achterhalen welke zaken goed gaan en wat misschien nog beter kan.

Overige opmerkingen

Respondent 1 merkt op dat er binnen het gerecht veel deskundigheid is op het gebied van slachtoffers. Daarbij merkt zij op dat uit het KWO 2017 is gebleken dat de justitiabelen vinden dat rechters binnen het gerecht Noord-Holland over het algemeen goed luisteren en veel inlevingsvermogen tonen. Uit het KWO wordt echter niet duidelijk of dat ook voor slachtoffers geldt, omdat er (door de lage respons van deze groep) geen specifieke resultaten voor dit deel van de onderzoekspopulatie zijn.

11. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK NOORD-NEDERLAND

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Respondent 2 had voor dit interview niet eerder van de Modelregeling gehoord. Respondent 1 kende de Modelregeling eveneens niet en was zich niet bewust van het bestaan hiervan. Respondent 1 gaat er vanuit dat bij de beleidsvorming rekening wordt gehouden met deze richtlijnen, al dan niet expliciet naar aanleiding van de Modelregeling. Wel herkennen de respondenten de uitgangspunten van de Modelregeling en zijn de hierin voorgestelde faciliteiten volgens hen aanwezig in Groningen.

Identificatie slachtoffers bij binnenkomst

In het gerechtsgebouw zijn twee bodebalies. Bij binnenkomst wordt gevraagd wie de bezoeker is en in welke hoedanigheid deze komt, met als doelpartijen en slachtoffers van het publiek te scheiden. Dit wordt gedaan op eigen initiatief van de bodes. Respondent 1 geeft aan dat uit haar ervaring blijkt dat door de bodes goed wordt geïnventariseerd wie in welke hoedanigheid bij de zitting aanwezig is. Respondent 1 heeft niet meegemaakt dat een slachtoffer zonder dat zij hiervan op de hoogte was in de zaal bleek te zitten. Wie bij de zitting aanwezig zijn, waaronder het slachtoffer, wordt van tevoren door de bode doorgegeven aan de zittende rechter.

Instructies bodes

De bode beschikt niet over een checklist met vragen die hij het slachtoffer bij binnenkomst moet stellen. Ook beschikt hij niet over de een vastgelegd werkproces met betrekking tot de bejegening en opvang van slachtoffers. Bodes worden mond op mond ingewerkt en hierbij is geen specifieke aandacht voor het slachtoffer.
De bodes bejegenen iedereen vriendelijk en met respect. Wel vraagt de bode aan het slachtoffer, wanneer deze hoedanigheid blijkt, of deze vragen heeft en het slachtoffer wordt ingelicht over eventuele uitloop van de zitting.

Informatieproducten

Het gerecht beschikt niet over folders met informatie over de voorzieningen voor slachtoffers in het gerecht. Respondenten geven aan dat in de praktijk misschien wel behoefte is aan meer landelijke informatie, bijvoorbeeld op rechtspraak.nl. Dit zou kunnen bijdragen aan het verwachtingsmanagement voor het slachtoffer door de rechtspraak en het kan ertoe bijdragen dat de rechtbank eerder op de hoogte is van wensen van het slachtoffer.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffers

In grotere zaken vindt, voorafgaand aan de zitting, communicatie plaats vanuit het OM en de advocaten van slachtoffers, betreffende de wensen van het slachtoffer. In andere gevallen melden de advocaten van het slachtoffer de wensen van tevoren aan de rechtbank. Dit meldt de griffier dan aan de rechter. Ook kan het voorkomen dat de rechter op basis van de informatie in het dossier zelf spanningen opmerkt en hiernaar handelt. Respondent 1 ziet hierin ook een rol voor de zittingsrechter om te achterhalen wat de wensen en benodigdheden zijn aan de hand van wat uit het dossier blijkt en aan de hand van heersende spanningen die de rechter opmerkt.

De rechter heeft hierin een actieve rol. Respondenten geven aan dat zittingen al vrij snel als risicozittingen worden aangemerkt, waardoor speciale aandacht geschonken wordt aan wensen en nodige maatregelen vooraf. Aan dergelijke zittingen wordt in dit opzicht meer aandacht besteed. Tot slot kan het slachtoffer zelf initiatief nemen tot het stellen van vragen of het naar voren brengen van wensen voorafgaand aan de zitting, zowel bij het OM, Slachtofferhulp, de bode of de rechter. Meer informatie op rechtspraak.nl zou in dit opzicht handig zijn, volgens de respondenten, zodat slachtoffers weten wat de mogelijkheden zijn.

Als op de zittingsdag nog wensen worden aangegeven, zoals dat een slachtoffer van een aparte wachtruimte gebruik wil maken, kunnen deze meestal nog wel worden ingewilligd. Wel moet het slachtoffer dergelijke wensen zelf aangeven, de bode vraagt niet standaard of het slachtoffer bijvoorbeeld van die wachtruimte gebruik wil maken. Dit gebeurt wel als aanwezige spanningen al door OM, de bode of rechter zijn opgemerkt. Zij communiceren dan met elkaar en met het slachtoffer of er wensen zijn.

De respondenten hebben nog nooit meegemaakt dat een slachtoffer pas tijdens de zitting zijn wensen kenbaar maakt. Over de zitplaats van het slachtoffer en het al dan niet uitoefenen van het spreekrecht is van tevoren al contact. Het slachtoffer wil vaak tijdens het spreken niet te ver naar voren zitten. Het gebeurt wel dat het slachtoffer tijdens de zitting toch wat verder naar voren wilt komen. Dit vraagt de rechter tijdens de zitting uit eigen initiatief.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Binnen het gerecht kunnen de volgende maatregelen worden getroffen om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te voorkomen: Ten eerste, zijn er twee slachtofferruimtes in het gebouw, een grote en een kleine. Tevens kunnen andere zalen als wachtruimte worden gebruikt. Beide slachtofferruimtes beschikken over videoverbinding met een zittingszaal. Ook zijn er drie zittingszalen die van videoverbinding zijn voorzien. De kleinere wachtruimte wordt vaak gebruikt als een slachtoffer privé met een advocaat wil wachten of spreken. De grotere ruimte kan worden gebruikt voor meerdere slachtoffers, eventueel van meerdere zaken; Het slachtoffer wordt door de bode door het gebouw begeleid naar de slachtofferruimte en naar de zittingszaal. Ten tweede kan het slachtoffer op een ander moment het pand verlaten en tot die tijd wachten in bijvoorbeeld de slachtofferruimte. De bode begeleidt het slachtoffer hierbij. Ten derde, worden slachtoffer en verdachte altijd gescheiden de zittingszaal binnen gebracht: het slachtoffer wordt pas naar binnen gebracht als verdachte op zijn plek zit. Tot slot, kan de parketpolitie het slachtoffer begeleiden naar de uitgang.

De respondenten geven aan dat de zorg van de rechtbank om de verdachte en het slachtoffer gescheiden te houden, reikt tot de parkeerplaats van het gerecht. Tevens stellen zij dat het niet altijd lukt om de verdachte en het slachtoffer gescheiden te houden. Het gebouw is vrij transparant, waardoor het moeilijk is om elkaar niet tegen te komen. Daarnaast weet de bode pas dat de zitting is afgelopen wanneer deze al feitelijk is afgelopen. Derhalve kan het gebeuren dat het slachtoffer en een vrije verdachte tegelijk de zittingszaal verlaten. Als de rechter spanningen merkt, belt de rechter naar de bode voordat de zitting afloopt, waarbij ook de parketpolitie ingeschakeld kan worden.

Voorzieningen in de zittingszaal

Het gerecht beschikt over de volgende voorzieningen in de zittingszaal. Ten eerste beschikt de zittingszaal over een publieke tribune achter glas, waar nabestaanden en familie van het slachtoffer vaak zitten als zij dat wensen. Zij worden hier naartoe begeleid door de bode. Deze tribune is uitgebreid met een plaats voor het slachtoffer, voorzien van een microfoon. Hier kan het slachtoffer derhalve eventueel het spreekrecht uitoefenen. Ten tweede beschikt een zittingszaal over een aparte ingang voor het slachtoffer welke bereikbaar is via een ander deel van het gebouw dan de reguliere ingang. Ten derde, beschikken de slachtofferruimtes en een aantal zittingszalen over een videoverbinding. Indien nodig kan ook in andere zittingszalen een videoverbinding worden aangelegd. Tot slot is er een vaste zitplaats voor het slachtoffer welke beschikt over een tafel en een microfoon. Er vindt overleg plaats met de rechter, politie en de bode waar het slachtoffer het best kan zitten. Door de inrichting van de zalen kunnen de groepen mensen op redelijke afstand van elkaar neer worden gezet. Het publiek zit op de houten bankjes achterin, de partijen en slachtoffers op betere stoelen meer voorin. De respondenten geven aan dat zolang er nog geen veroordeling is het slachtoffer formeel nog niet als slachtoffer aangeduid kan worden, maar als aangever of benadeelde partij en dat ze het strafprocessueel belangrijk vinden om deze neutraliteit te bewaren. Wel krijgen slachtoffers een plaats in de zittingszaal die hun belangrijke positie weergeeft. Op de rij achter de verdachte, met microfoon en ruimte voor een advocaat of anderen die hen bijstaan.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

De naam van het slachtoffer staat altijd in het dossier, tenzij het slachtoffer vanaf de aangifte officieel als anoniem is aangemerkt. Wanneer het slachtoffer een vordering benadeelde partij indient, moet zijn naam ook genoemd en opgeschreven worden. Wanneer er sprake is van een beschermingsregeling of als het dossier is geanonimiseerd, wordt dit doorgezet, anders wordt er geen rekening gehouden met een wens om anoniem te blijven. Indien het slachtoffer echt anoniem wil blijven, kan hij er uiteraard ook voor kiezen om de zitting als ‘gewone’ bezoeker bij te wonen.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Alle voorzieningen voor slachtoffers zijn ook beschikbaar voor extra kwetsbare slachtoffers. De rechtbank beschikt niet over speciale voorzieningen voor het horen van kwetsbare slachtoffers. Wanneer slachtoffers als getuige gehoord moeten worden gaat dit via de rechter-commissaris en met de voorzieningen die daar aanwezig zijn, zoals in kindvriendelijke studio’s of verhoorstudio’s met zedenrechercheurs en dergelijke. Respondent 2 geeft aan dat, om de zenuwen weg te nemen en het slachtoffer te informeren, het mogelijk is voor het slachtoffer om enkele dagen van te voren een rondleiding door het gerechtsgebouw te krijgen.

Knelpunten

Het gerecht ervaart een knelpunt wat betreft het gebouw en wat betreft middelen. Wat betreft het gebouw is dit vrij groot en open. Er is veel glas en je komt elkaar makkelijk tegen op de route naar de zittingszaal. Wel zijn er in sommige zalen gescheiden ingangen, maar daar zit slechts een raam tussen, waardoor verdachte en slachtoffer elkaar wel kunnen zien. Als mensen echt gescheiden willen wachten, moeten zij of door de bode worden begeleid of moeten zij zolang in de slachtofferruimte verblijven. Daarbij is het gebouw niet voldoende geschikt voor mindervaliden.

Bijvoorbeeld in de grootste zittingszaal wordt gewerkt met verschillende hoogtes en trappetjes, waardoor deze moeilijk toegankelijk is voor mindervalide slachtoffers, partijen en bezoekers.

Wat betreft middelen, geven de respondenten aan dat het wenselijk zou zijn als er meer capaciteit vrij zou komen bij de bodedienst. Zij geven aan dat bodes het vaak te druk hebben om hun volle aandacht te besteden aan slachtoffers, zowel in de dagelijkse praktijk als tijdens het inwerken van de bodes. Voor de begeleiding van het slachtoffer van en naar de slachtofferruimte en van en naar de zaal wordt tijd vrij gemaakt, maar dat heeft wel als gevolgd dat een andere zitting dan even moet wachten. Het gerecht is afhankelijk van de informatie die het gerecht ontvangt van bijvoorbeeld het OM en Slachtofferhulp en van de termijn waarop dit wordt ontvangen. Die taak moet volgens de respondenten bij het OM blijven, maar de rechtbank wordt geregeerd door de planning van het OM en dit gaat niet altijd even vloeiend. Soms krijgt het gerecht informatie pas erg kort van tevoren.

Tot slot geeft respondent 2 aan dat de bodes niet beschikken over een vorderings-formulier. Het is voor slachtoffers daarom lastig om op de zittingsdag zelf nog een vordering in te dienen, indien zij dit willen.

Periodiek overleg en evaluatie

Er is geen periodieke evaluatie op het gebied van de opvang en bejegening van slachtoffers binnen het gerecht. Onder de bodes wordt kennis mond op mond doorgegeven, door ervaring en logisch nadenken. Bodes worden hierop geselecteerd. De respondenten vinden wel dat de bodedienst goed functioneert en goed in kan spelen op de situatie.

In de permanente educatie zitten cursussen betreffende slachtoffers en de nieuwe wetgeving hieromtrent. Tevens worden communicatietrainingen gegeven. Wel is het op het eigen initiatief van rechters om met deze kennis iets te doen en voor deze cursussen te kiezen.

Er vindt regelmatig evaluatie plaats na specifieke zaken. Dit gebeurt per mail of middels een gesprek achteraf. Indien blijkt dat er dingen niet goed zijn gegaan, wordt daarop actie ondernomen. Tijdens de diverse werkoverleggen voor de rechters staat het punt “zittingservaringen” standaard op de agenda. Ook daarin kunnen ervaringen met slachtoffers worden geëvalueerd. . Tevens vinden er bijspijker-middagen plaats over gewijzigde wetgeving, maar ook over bejegening van het slachtoffer.

Overige opmerkingen

Respondent 1 geeft aan dat wanneer er door de gerechten meer aandacht aan het slachtoffer geschonken moet worden, hier meer tijd en geld voor beschikbaar moet worden gesteld. Een gevolg van meer aandacht voor het slachtoffer kan zijn dat aan een andere kant moet worden ingeboet. Wel geeft respondent 2 aan dat als de aanwezigheid en wensen van het slachtoffer bekend zijn, er een extra formatie bodes kan worden ingezet.. Respondent 1 geeft aan dat dit eigenlijk altijd nodig zou zijn om voldoende begeleiding en voorlichting aan slachtoffers te geven, maar dat geld hiervoor nu ontbreekt.

12. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK OOST-BRABANT

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan dat zij niet bekend waren met het bestaan van de Modelregeling, totdat zij werden gevraagd om deel te nemen aan dit interview. De inhoud van de Modelregeling wordt door de respondenten daarentegen wel onderschreven, in die zin dat zij de praktische werkwijzen van de rechtbank inzake de omgang met slachtoffers erin herkennen. Door respondent 2 wordt daarbij opgemerkt dat de Modelregeling is opgenomen in het boek "Het slachtoffer en de rechtspraak" dat iedereen heeft en dat men dus wel wordt geacht de Modelregeling te kennen.

Identificatie van het slachtoffer

Iedereen die het gerechtsgebouw binnenkomt, meldt zich na de controle bij de balie op de begane grond. Wanneer wordt aangegeven dat de desbetreffende persoon een zitting komt bijwonen, zal de medewerker bij de balie vragen naar de hoedanigheid van de betrokkene. Dit is volgens respondent 3 een standaardvraag die gesteld wordt. De baliemedewerker en bode beschikken niet over een standaard checklist met vragen die moeten worden gesteld nadat de betrokkene is geïdentificeerd als slachtoffer. De genoemde werkwijze (het vragen naar de hoedanigheid van de bezoeker) en de bejegening van slachtoffers in het algemeen worden wel standaard meegenomen tijdens het inwerkproces van baliemedewerkers en bodes.

Aanwezigheid informatieproducten

Volgens respondent 3 is in de rechtbank een aantal informatieproducten voor slachtoffers aanwezig. Deze brochures liggen bij de informatiebalies, maar ook in de slachtofferkamers. Bij de respondenten is niet bekend of deze brochures in verschillende talen beschikbaar zijn.

Bekendheid zittingsrechter met wensen slachtoffer

Op de vraag hoe de zittingsrechter bekend wordt met de aanwezigheid en eventuele wensen van het slachtoffer wordt door respondent 2 geantwoord dat de zittingsrechter in principe altijd over het voegingsformulier van het Openbaar Ministerie beschikt. Dit voegingsformulier biedt echter niet in alle gevallen voldoende zekerheid. Daarom ligt er ook altijd een taak bij de bode. Die zal bij het slachtoffer inventariseren wat zijn wensen zijn en dit vervolgens, voorafgaand aan de zitting, aan de zittingsrechter doorgeven. De bode werkt daarbij overigens niet met een zgn. wensenformulier.

Maatregelen ter voorkoming van confrontatie met de verdachte

Respondent 3 legt uit dat er in sommige gevallen sprake kan zijn van een bepaalde spanning tussen een slachtoffer en de verdachte. Hij benadrukt dat, indien dit het geval is, dit meestal door het slachtoffer al bij binnenkomst wordt aangegeven. Indien de bodes dit weten, lichten ze de parketpolitie daarover altijd in. Tevens worden slachtoffer en verdachte in dat geval zo veel mogelijk van elkaar gescheiden. Zo zullen zij niet dicht bij elkaar in de publieke wachtruimte worden geplaatst. Het

slachtoffer kan desgewenst ook in een aparte wachtruimte worden geplaatst. Indien de rechtbank hierover al eerder van op de hoogte is gebracht – dus voorafgaand aan de zittingsdag – bestaan er meer mogelijkheden om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te voorkomen. Zo kan er in dat geval een aparte parkeerplaats voor het slachtoffer worden gereserveerd en kan het slachtoffer via een aparte ingang worden toegelaten in het gerechtsgebouw. Tevens kan het slachtoffer, indien nodig, via de ingang van het Openbaar Ministerie de zittingszaal betreden.

Door alle respondenten wordt opgemerkt dat het mooi zou zijn als er meer ruimtes beschikbaar zouden zijn die speciaal zijn ingericht voor slachtoffers. Hoewel er meerdere enquêteruimtes beschikbaar zijn die door het slachtoffer kunnen worden gebruikt om zich af te zonderen, zijn er namelijk maar één of twee echte slachtofferkamers beschikbaar. Daarbij wordt echter wel opgemerkt dat dergelijke ruimtes in de praktijk niet veel worden gebruikt. De kans is daarom groot dat, indien er meer ruimtes bij zouden komen, deze ruimtes veel leeg zouden staan. Een gebouwelijk knelpunt is de grote transparantie in het gerechtsgebouw. Hoewel deze inrichting van het gebouw voordelen heeft (zoals dat het erg overzichtelijk is en de parketpolitie waar nodig snel kan ingrijpen), heeft het tevens nadelen voor de privacy van slachtoffers. Er wordt daarom over nagedacht om bij de renovatie van het gebouw met het oog hierop veranderingen in aan te brengen.

Voorzieningen in de wachtruimtes

Op elke etage is een koffie/thee/watervoorziening aanwezig. In de aparte slachtofferkamers is een apart koffieapparaat aanwezig. Daarbij kan in het gehele gebouw gebruik worden gemaakt van Wifi. Dit staat aangegeven bij de ingang en de informatiebalie op de begane grond. In het gebouw zijn meerdere advocatenkamers beschikbaar. Die ruimtes worden tevens gebruikt door verdachten en hun advocaten, maar er zal in de praktijk altijd voor worden gezorgd dat deze niet hoeven te worden gedeeld. De ruimtes worden afgesloten door een deur die op slot kan.

Bekendheid slachtoffers met voorzieningen

De respondenten stellen dat zij merken dat, met name in de “kleinere” zaken en wanneer zij geen advocaat hebben, slachtoffers vaak niet weten welke voorzieningen er in de rechtbank aanwezig zijn. De bodes vragen slachtoffers daarom altijd welke wensen zij hebben en geven indien nodig aan welke voorzieningen er beschikbaar zijn. Zij hebben echter geen lijst met voorzieningen waaruit slachtoffers kunnen kiezen.

Verloop van de zitting

Slachtoffers worden door de bodes geïnformeerd over het verloop van de zitting en de eventuele wachttijd. Indien een slachtoffer daarom vraagt, zal de bode er tevens rekening mee houden dat de naam van het slachtoffer nergens wordt genoemd. Dergelijke verzoeken geeft de bode door aan de zittingsrechter. Respondent 2 merkt daarbij op dat de zittingsrechter hier uit zichzelf niet altijd naar zal vragen. Hij kan immers niet overal rekening mee kunnen houden. De standaardwerkwijze is daarom aldus dat de bode de zittingsrechter over deze wensen informeert.

Voorzieningen in de zittingszaal

In elke zittingszaal is een vaste zitplek beschikbaar voor het slachtoffer. Deze plek bevindt zich op de tweede rij van de publieke tribune, aan de rechterkant (bezien

vanuit de positie van de rechter). In de praktijk wordt het slachtoffer door de bode echter altijd gevraagd waar hij of zij zelf wil zitten, omdat de ervaring leert dat niet elk slachtoffer zo vooraan wil zitten. De zitplek van het slachtoffer is niet voorzien van een tafel of microfoon. Het slachtoffer wordt echter altijd in de gelegenheid gesteld om aan een tafel vooraan plaats te nemen, die wel voorzien is van een microfoon. Op beide plekken is voldoende ruimte voor een advocaat. Respondenten 1 en 2 merken op dat het plaatsen van een slachtoffer in de zittingszaal in de praktijk altijd neerkomt op maatwerk. Zo wordt gekeken naar het soort zaak, het type slachtoffer en zijn specifieke behoeften en de sfeer in de zittingszaal.

Indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven of wanneer daarom door het slachtoffer wordt verzocht, is het mogelijk om een videoverbinding in de zittingszaal aan te leggen. Dit is in alle zittingszalen mogelijk. Respondent 2 geeft aan dat dit een uitzonderlijke maatregel is die niet vaak wordt getroffen. Verzoeken om een videoverbinding aan te leggen worden altijd aan de voorzitter voorgelegd, die daar uitvoerig naar zal kijken. Of het verzoek wel of niet wordt toegewezen, is afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het geval. Door de respondenten wordt opgemerkt dat ook in de zittingszalen heel veel mogelijk is, indien dat nodig is. In de praktijk wordt echter in het grootste gedeelte van de zaken de standaardwerkwijze gehanteerd. Die houdt in dat een slachtoffer gevraagd wordt waar het wil zitten, vervolgens in de zaal geplaatst wordt, de zitting bijwoont en vervolgens weer vertrekt.

In de rechtbank bestaan geen speciale voorzieningen voor kwetsbare slachtoffers. Indien nodig kan echter per geval worden gekeken wat er nodig is om dat slachtoffer extra te begeleiden.

Maatregelen t.b.v. de privacy van slachtoffers

Informatie over het slachtoffer is niet beschikbaar voor het publiek. Deze informatie is wel beschikbaar voor de bodes, tenzij van tevoren niet bekend is of het slachtoffer de zitting wil bijwonen. In de rechtbank hangt een scherm met daarop een overzicht van alle zittingen. Dit scherm is toegankelijk voor het publiek. Op het scherm worden echter geen gegevens over het slachtoffer gepubliceerd – enkel de naam van de zittingsrechter. Respondent 2 merkt op dat de naam van het slachtoffer dus wel tijdens de zitting door de zittingsrechter zal worden genoemd, tenzij het slachtoffer van tevoren heeft verzocht dat niet te doen. Verdere gegevens, zoals het adres of de geboortedatum van het slachtoffer, worden echter nooit besproken.

Verwachtingsmanagement

Respondenten 1 en 2 merken op dat het niet verkeerd zou zijn om slachtoffers voorafgaand aan hun bezoek aan de rechtbank meer in te lichten over wat zij kunnen verwachten van een zitting en vooral ook van een rechter. Op die manier kan veel ontevredenheid mogelijk van tevoren worden voorkomen. Volgens de respondenten kan de rechtspraak hier zelf wat aan doen, bijvoorbeeld door op de website uit te leggen hoe een zaak wordt behandeld en hoe een zitting doorgaans verloopt. Opgemerkt wordt dat het Openbaar Ministerie hierin ook een grote rol speelt die op bepaalde onderdelen nog kan worden verbeterd. Slachtofferhulp kan ook een bijdrage leveren. In de praktijk heeft men gezien dat dit mogelijk is. Zo heeft

Slachtofferhulp recent een aantal slachtoffergroepen voorafgaand aan de zittingen laten spreken met een rechter die hen uitlegde wat er tijdens een zitting wel en niet mogelijk is en wat zij van een zitting en een rechter kunnen verwachten.

Opleiding en evaluatie

Binnen de rechtbank en het gerechtshof 's-Hertogenbosch wordt jaarlijks een tweedaagse cursus aangeboden aan rechters en juristen. Eén van de laatste keren stond daarin de bejegening van slachtoffers centraal. Voor de cursus waren allerlei organisaties uitgenodigd om rechters en juristen over het onderwerp in de lichten. Er wordt dus zeker aandacht besteed aan het feit dat er slachtoffers zijn en dat je daar als rechter "iets mee moet". Door respondent 1 wordt opgemerkt dat uit het KWO is gebleken dat het inlevingsvermogen van rechters achter blijft. Naar aanleiding van die bevinding is er tevens binnen de SSR aandacht besteed aan de bejegening van slachtoffers en het inlevingsvermogen van rechters ten opzichte van slachtoffers. Daarnaast bestaat binnen de rechtbank de cursus "publiekgericht zitting doen".

Binnen de rechtbank bestaat geen periodiek overleg dat zich specifiek richt op de opvang en bejegening van slachtoffers. Opgemerkt wordt echter dat indien blijkt dat daarin iets niet goed gaat, dit wel in andere overleggen naar voren zal komen. Binnen het arrondissementsparket Oost-Brabant wordt wel een periodiek overleg met betrekking tot slachtoffers gehouden. Respondent 2 geeft aan dat zij hier, in verband met haar portefeuille slachtofferzorg, vanuit de rechtbank aan deelneemt. Tevens wordt er nauw samengewerkt met de zaakscoördinatoren van het Openbaar Ministerie.

13. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK OVERIJSSEL

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfs-omgeving slachtoffers

Alle respondenten geven aan bekend te zijn met het bestaan van de Modelregeling. Respondenten 3 en 4 geven aan dat er in 2015 is gekeken of het gerecht naar aanleiding van het document zaken moest veranderen. Het overgrote deel van de uitgangspunten in het document werd in de praktijk echter al zo gedaan en geregeld.

Identificatie van het slachtoffer bij binnenkomst

Iedere bezoeker meldt zich bij binnenkomst in het gebouw bij de hoofdingang. Daar wordt de bezoeker gevraagd naar zijn naam, voor welke zitting hij komt en in welke hoedanigheid. Wanneer van tevoren voor de bezoeker een spreekkamer is gereserveerd, wordt de bezoeker daar direct naar doorverwezen. Is dat niet het geval, dan wordt de bezoeker doorverwezen naar de bodebalie. Daar wordt de bezoeker nogmaals gevraagd in welke hoedanigheid hij de zitting komt bijwonen. Wanneer het een slachtoffer of benadeelde partij betreft, geeft de bode vervolgens aan de rechter door dat het slachtoffer of de benadeelde partij in de zaak zich heeft gemeld.

Instructies bodes

Er bestaat geen voorgeschreven standaard werkproces dat bodes volgen op het moment dat zij te maken krijgen met een slachtoffer. Zij weten uit ervaring hoe zij te werk moeten gaan en welke vragen zij slachtoffers het best kunnen stellen. De bejegening van slachtoffers is daarbij onderdeel van de opleiding van bodes. Daarnaast worden er jaarlijks trainingen aan de bodes gegeven, bijvoorbeeld op het gebied van hospitality.

Respondent 2 merkt op dat de bode voor rechters een hele belangrijke functie heeft. De bode vangt voorafgaand aan de zitting namelijk vaak al informatie op die voor de rechter van belang is. Zo ziet de bode vaak al op de gang of het slachtoffer erg gespannen of emotioneel is. Wanneer de bode dit aan hem doorgeeft, kan de rechter daar rekening mee houden en eventueel op inspelen. Respondent 4 merkt daarbij op dat de bode maximaal drie zittingszalen tegelijk bedient. De bode heeft daardoor genoeg tijd om de rechter te informeren. De respondenten merken op dat in de ideale situatie iedere bode één zittingszaal bedient, zodat hij de mensen ook in de zittingszaal kan begeleiden. In de zwaardere zaken wordt dit nog wel eens geregeld. In de normale dagelijkse praktijk is hier echter onvoldoende capaciteit voor.

Informatieproducten

In een groot deel van de zaken worden slachtoffers voorafgaand aan de zittingsdag begeleid door (een zaakscoördinator van) het OM. In die gevallen verstrekt het OM informatie over het gerecht, de aanwezige voorzieningen en de zitting. In het gerecht zelf zijn geen informatieproducten beschikbaar. Voor de slachtoffers die niet van tevoren worden begeleid is het dan ook lastiger om de voor hen relevante informatie te achterhalen. De respondenten merken op dat het daarom wenselijk zou zijn om voor deze groep slachtoffers een (digitale) informatiebrochure te ontwikkelen.

Respondent 2 merkt op dat slachtoffers wel eens naar de griffie bellen om informatie op te vragen. Zij heeft echter geen zicht op hoe vaak dit in de praktijk gebeurt.

Op de vraag of slachtoffers door het gerecht ook in een andere taal dan het Nederlands kunnen worden geholpen, wordt geantwoord dat dit geen dienst is die standaard wordt verleend. Respondent 2 merkt daarbij op dat het in de praktijk nauwelijks voorkomt dat slachtoffers het gerecht daar om verzoeken. Dit heeft in de meeste gevallen simpelweg te maken met het feit dat wanneer slachtoffers de eerste brief die zij ontvangen niet kunnen lezen, zij niet weten wanneer zij waar naartoe moeten. In andere gevallen nemen zij zelf een tolk mee naar de zitting of wordt dit vooraf geregeld door het OM.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffer

Respondent 4 merkt op dat wanneer het slachtoffer door de bode wordt geïdentificeerd, de bode altijd aangeeft dat het slachtoffer gratis koffie en thee kan pakken. Daarnaast zal het slachtoffer zelf moeten aangeven welke wensen hij heeft. De bode beschikt niet over een checklist of protocol waarin staat welke vragen hij het slachtoffer moet stellen.

Wanneer het slachtoffer zijn wensen met betrekking tot de zitting bij de bode kenbaar maakt, geeft de bode deze door aan de rechter. De rechter beslist vervolgens over die verzoeken. Respondent 2 merkt daarbij op dat de rechter bij aanvang van de zitting altijd even controleert wie de aanwezigen zijn. Daarnaast vraagt de rechter altijd nogmaals wat de wensen van het slachtoffer zijn.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Het gerecht beschikt over verschillende mogelijkheden om slachtoffer en verdachte van elkaar gescheiden te houden. Zo kan er bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van een aparte in- en uitgang. Daarnaast worden partijen gescheiden in de zaal geplaatst, eventueel verspreid over de normale publieke tribune en de tribune achter glas. In het uiterste geval kan er een aparte zaal worden gereserveerd van waaruit de zitting via een videoverbinding kan worden gevolgd. Indien het slachtoffer dat wenst, kan hij het spreekrecht uitoefenen in die aparte zittingszaal. De rechter kan het spreken vervolgens volgen via de videoverbinding.

Het komt zelfs wel eens voor dat slachtoffers ook buiten het gerecht worden begeleid, bijvoorbeeld naar hun auto. Dit wordt dan gedaan door de parketpolitie. Dergelijke maatregelen worden in de praktijk echter alleen genomen in extreme zaken; de zogenoemde risicozittingen. Respondent 3 merkt op dat indien een slachtoffer zich bedreigd voelt en om dergelijke voorzieningen verzoekt, het gerecht daar zoveel mogelijk rekening mee houdt. Daarnaast merkt respondent 3 op dat in zulke gevallen niet het slachtoffer, maar juist de agressor afgescheiden wordt. Op die manier kan het slachtoffer zoveel mogelijk zijn eigen gang gaan.

Het gerecht beschikt over verschillende ruimtes waar het slachtoffer gescheiden van het overige publiek kan wachten tot de zitting begint. Dit zijn spreekkamers die op voorhand, bijvoorbeeld door het OM, kunnen worden gereserveerd. Het gerecht beschikt daarnaast over één speciale slachtofferruimte die wat sfeervoller is ingericht dan een standaard spreekkamer.

Respondent 2 merkt op dat de bode de verschillende partijen de zittingszaal gescheiden laat betreden. Zo laat hij altijd eerst het slachtoffer plaatsnemen en pas daarna de verdachte, of andersom. Respondent 2 stelt tevens dat wanneer zij als rechter tijdens de zitting aanvoelt dat er spanning ontstaat, zij de partijen vraagt om ook weer gescheiden naar buiten te gaan. Zij brengt ook de bode hiervan op de hoogte.

Respondent 2 merkt op dat het ook voor rechters lastig is om aan te voelen welke personen extra aandacht behoeven en hoe zij op elkaar reageren. Er zijn immers ook zaken waarin de verdachte juist wat extra aandacht nodig heeft of waarin juist de verdachte moet worden beschermd tegen het slachtoffer. Om rechters daarin tegemoet te komen organiseert het gerecht op eigen initiatief jaarlijks de training "heibel in de zittingszaal". Daarin worden de rechters en griffiers getraind in het herkennen van en omgaan met agressie in de zittingszaal. Daarnaast wordt daarin aandacht besteed aan de vraag waar partijen het best geplaatst kunnen worden en hoe het best kan worden omgegaan met slachtoffers.

Voorzieningen in de zittingszaal

Elke zittingszaal heeft een vaste zitplaats voor het slachtoffer. Deze bevindt zich vanuit de rechter gezien aan de rechterkant van de zaal, op de tweede rij van de publieke tribune. De eerste rij is gereserveerd voor de pers. Respondent 3 merkt op dat dit laatste door slachtoffers nog wel eens als hinderlijk wordt ervaren, omdat zij op die manier kunnen meekijken op de laptops van de pers. Daarom wordt er momenteel door het gerecht over nagedacht om de publieke tribune anders in te richten. De zitplaats voor het slachtoffer beschikt niet over een tafel met microfoon. Wanneer het slachtoffer zijn spreekrecht wil uitoefenen, vraagt de rechter hem naar voren om aan een aparte tafel met microfoon plaats te nemen. Respondent 4 merkt op dat de vaste zitplaats in de zittingszaal niet in elke zaak wordt gebruikt. Wanneer het bijvoorbeeld een zaak betreft met grote groepen slachtoffers of wanneer partijen strikt gescheiden moeten worden, kan daar nog wel eens van worden afgeweken. In iedere zaak wordt gekeken welke personen het best op welke plek kunnen worden geplaatst. Het is vaak de bode zelf die deze verdeling bedenkt en vervolgens voorlegt aan de rechter.

In het gehele gebouw is Wifi aanwezig, zo ook in de zittingszaal. Om toegang tot het Wifinetwerk te verkrijgen, is er een code nodig die bij de centrale balie kan worden verkregen. In de zittingszalen kan geen water worden neergezet, omdat daar nu simpelweg geen plek voor is. Bij de herinrichting van de zittingszalen zal hier aandacht aan worden besteed. Daarnaast merkt respondent 2 op dat wanneer zij als rechter merkt dat het slachtoffer erg geëmotioneerd raakt, zij er altijd voor zal zorgen dat er een glas water of wat tissues aan het slachtoffer worden gegeven.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Het gerecht beschikt over verschillende bijzondere voorzieningen voor slachtoffers met een lichamelijke beperking. Zo kan er door slechthorenden gebruik worden gemaakt van een ringlijn en is het gehele gebouw rolstoelvriendelijk. In de openbare wachtruimte zijn hier en daar wat plekken met speelgoed voor kinderen ingericht. Respondent 4 merkt op dat er in het gebouw één zaal aanwezig is die vaak gebruikt wordt voor zittingen bij de kinderrechter. De indeling van deze zaal verschilt echter niet van de overige zalen. Overigens zijn bij de zittingen die hier worden gehouden in de praktijk vrijwel nooit slachtoffers betrokken.

Maatregelen ter bescherming van de privacy van slachtoffers

Respondent 2 merkt op dat de rechter nooit méér dan de naam van het slachtoffer of benadeelde partij bespreekt. Meer gegevens dan de naam worden ook niet in het schriftelijk vonnis opgenomen. Dit was vroeger anders wanneer het slachtoffer een vordering benadeelde partij had ingediend. In dat geval werden er identificeerbare gegevens, zoals het adres, opgenomen. Tegenwoordig wordt dit echter niet meer gedaan omdat het simpelweg niet meer nodig is.

Knelpunten

Respondent 3 merkt op dat de beperkte beschikbaarheid van ruimtes waar slachtoffers kunnen worden opgevangen als een knelpunt wordt ervaren. Het gerecht beschikt over één speciale slachtofferruimte. Deze ruimte is echter niet geschikt om lange tijd in te verblijven. De ruimte is namelijk erg klein en heeft geen ramen. Daarom wordt in de praktijk vaak uitgeweken naar spreekkamers die wat ruimer zijn. Deze ruimtes kunnen echter ook door andere organisaties worden gereserveerd, waardoor deze niet altijd beschikbaar zijn. Daarnaast wordt er door de zaakscoördinatoren van het OM wel eens opgemerkt dat de looproutes van de wachtruimte naar de zittingszalen erg lang zijn.

Een tweede knelpunt is de beperkte tijd die voor zittingen beschikbaar wordt gesteld. Zo merkt respondent 2 op dat de planning van de zittingen en het bekend worden van de wensen van slachtoffers tijdens de zitting niet altijd synchroon lopen. Zo komt het vaak voor dat de afdeling planning een bepaalde tijd voor een zitting reserveert en dat daarna pas duidelijk wordt dat het slachtoffer zijn spreekrecht wil uitoefenen. Daarnaast merkt respondent 2 op dat er tegenwoordig steeds meer zaken met betrekking tot het slachtoffer tijdens de zitting behandeld moeten worden, terwijl daarvoor niet meer tijd beschikbaar wordt gesteld. In de praktijk betekent dat vrijwel altijd dat de zitting uitloopt. Dat is voor alle betrokkenen vervelend. Opgemerkt wordt daarom dat wanneer we het belangrijk vinden dat het slachtoffer meer aandacht en een grotere rol tijdens de zitting krijgt, we daar ook meer tijd voor moeten vrij maken.

Een ander knelpunt is gelegen in de uitvoerbaarheid van het recht van het slachtoffer om bij de zitting aanwezig te zijn. Wanneer de zitting is gepland, maar het slachtoffer aangeeft op dat moment niet te kunnen, zal dat in de regel betekenen dat de zitting wordt aangehouden. Datzelfde geldt voor het recht om te worden geïnformeerd. Dit gaat allemaal ten koste van de zittingscapaciteit.

Periodiek overleg en evaluatie

Binnen de bodedienst wordt geen periodiek overleg gevoerd specifiek over de bejegening en opvang van slachtoffers. Wel bestaat er op dit terrein nauw contact met de zaakscoördinatoren van het OM. Tussen rechters onderling vindt er maandelijks inhoudelijk overleg plaats. De bejegening van het slachtoffer is daarin geen vast onderwerp, maar kan naar aanleiding van nieuwe ontwikkelingen wel een agendapunt vormen.

Er vindt geen periodieke evaluatie plaats. Wel wordt er vaak na afloop van risicozittingen geëvalueerd met alle betrokken partijen. Tijdens die evaluatie wordt besproken wat er goed en minder goed ging en wat er de volgende keer misschien beter kan.

Relevante ontwikkelingen

Respondent 2 merkt op dat zij Slachtofferhulp en het Slachtofferloket heeft benaderd om meer met elkaar te overleggen. Zij geeft daarbij aan dat zij hoopt dat de lijntjes tussen de rechtbank en deze organisaties korter worden en zodoende beter van elkaar weten waar in de praktijk behoefte aan bestaat.

14. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK ROTTERDAM

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Respondent 4 merkt op dat hij heeft vernomen dat er in 2013 door een werkgroep is gewerkt aan de implementatie van de Modelregeling. Zo heeft deze werkgroep, naar aanleiding van het document, een aantal procedures omtrent de bejegening en opvang van slachtoffers ontwikkeld. Het document zelf is voor de dagelijkse gang van zaken in het gerecht echter niet leidend.

Identificatie van slachtoffers bij binnenkomst

Respondent 2 merkt op dat de bodes binnen dit gerecht een hele belangrijke taak hebben wat betreft de bejegening en opvang van slachtoffers. Wanneer een slachtoffer bij binnenkomst door de bode gezien wordt en vriendelijk wordt ontvangen, heeft het gerecht "al de halve wereld gewonnen". Zij merkt daarbij op dat het gerecht op het terrein van ontvangst van slachtoffers hoog scoort in het Klantwaarderingsonderzoek, waaruit blijkt dat dit in de praktijk over het algemeen heel goed gaat.

De bodedienst heeft een eigen planning. Die planning ontvangt van het OM allerlei informatie, zoals of het slachtoffer bij de zitting aanwezig wil zijn en of zij bepaalde wensen hebben. Op basis van die informatie worden de bodes iedere dag gebriefd en worden ook de portiers ingelicht. Wanneer slachtoffers ad hoc het gerechtsgebouw betreden, is die informatie er vaak niet en zal de bode op die situatie moeten anticiperen. De bode verwijst het slachtoffer dan door naar de plek waar hij moet zijn. De bode beschikt in de gevallen waarin een slachtoffer die zich ad hoc meldt niet over een checklist of brochure met voorzieningen waar het slachtoffer gebruik van kan maken en die hij aan het slachtoffer kan overhandigen.

Respondent 2 merkt op dat belangrijk onderscheid moet worden gemaakt tussen verschillende soorten zaken. Zo zijn er de zwaardere zaken, waarin slachtoffers al vanaf het begin ondersteuning krijgen van Slachtofferhulp of Slachtofferzorg en een contactpersoon hebben die hun wensen al in een vroeg stadium aan het gerecht doorgeeft. Daarnaast zijn er de standaardzaken. Opgemerkt wordt dat die standaardzaken vaak gepaard gaan met slachtoffers die enkel naar de rechtbank komen om hun verhaal te doen of hun schade te verhalen. Dit zijn vaak slachtoffers waarvoor de rechtbank wel aandacht moet hebben, maar die doorgaans niet per sé intensief moeten worden begeleid.

Bij binnenkomst in het gebouw wordt niet standaard gevraagd in welke hoedanigheid een bezoeker komt. Opgemerkt wordt dat dit onder andere te maken heeft met het feit dat er hordes mensen per dag de rechtbank binnenkomen waarvan een groot deel geen uitnodiging of brief bij zich heeft en waarvan de rechtbank zodoende geen idee heeft wat ze komen doen. Het enige dat de bode dan kan doen is uitzoeken wie de bezoeker is, waar deze precies voor komt en waar hij vervolgens naartoe moet worden gestuurd. Het echte gesprek met de mensen wordt pas gevoerd bij de bodebalie. Dan wordt pas duidelijk in welke hoedanigheid iemand de zitting komt bezoeken en welke wensen hij eventueel heeft.

De bode die de zittingszaal bedient is degene die contact heeft met de rechter en griffier. Deze bode geeft aan de rechter door of het slachtoffer zich heeft gemeld. Respondent 2 merkt op dat indien de bode merkt dat er spanning is tussen personen onderling, de bode dit aan de rechter doorgeeft. Vaak stelt de bode zelf voor hoe hij denkt dat deze personen het best in de zittingszaal kunnen worden gescheiden. Indien de spanning erg hoog is, schakelen de bodes zelf de parketpolitie in.

Instructies bodes

Voor de bodes is er geen instructie op papier voor hoe zij slachtoffers moeten opvangen en bejegenen. De bodes binnen het gerecht werken daar al geruime tijd en handelen zodoende op basis van hun eigen ervaringen en de instructies die zij krijgen tijdens het inwerken. Respondent 4 merkt daarbij op dat de bodes op basis van hun ervaring zelf goed kunnen inschatten of de persoon die binnen komt een slachtoffer is, in welke stemming die persoon verkeert en wat hij die persoon het beste kan vragen.

Bodes volgen daarnaast algemene agressie- en hospitalitytrainingen en beschikken over een handboek Bodedienst. Deze instructies zijn echter niet specifiek gericht op de bejegening van slachtoffers, maar op de bejegening van bezoekers in het algemeen. De Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers is wel in het handboek opgenomen. Opgemerkt wordt dat het daarnaast wellicht een goed idee zou zijn om bijvoorbeeld in het handboek een speciale paragraaf over de bejegening van slachtoffers op te nemen.

Informatieproducten

In het zalencomplex van de rechtbank staan rekken met daarin allerlei verschillende folders. Respondent 4 merkt op dat het gerecht echter voornemens is om deze folderrekken te verwijderen. De informatie die er te vinden is, is namelijk vaak achterhaald en er is geen informatie specifiek voor het slachtoffer aanwezig. Het zou daarom beter zijn om slachtoffers voor informatie door te verwijzen naar de bodes of de centrale balie, waar dergelijke informatie eventueel voor hen kan worden uitgedraaid.

Bij de centrale informatiebalie ligt wel specifiek op het slachtoffer gerichte informatie. Bij die centrale balie is tevens iemand van het Slachtofferloket aanwezig die slachtoffers mondeling informatie kan geven. Op rechtspraak.nl staat daarnaast ook bezoekersinformatie. Daarnaast staat aangegeven dat slachtoffers contact kunnen opnemen met een contactpunt om verdere informatie te verkrijgen.

Respondent 2 merkt op dat zij vindt dat er meer geïnvesteerd zou moeten worden in andere organisaties om slachtoffers van informatie te voorzien en te begeleiden. Een organisatie als Slachtofferhulp heeft namelijk veel meer kennis van zaken. Daarnaast is zo'n organisatie er, anders dan de rechtbank, alleen voor het slachtoffer zodat deze het slachtoffer alle aandacht kan bieden die hij nodig heeft. De informatievoorziening specifiek voor slachtoffers zou daarom beter bij dergelijke organisaties kunnen worden gelegd.

Voorkomen confrontatie met verdachte

Volgens de respondenten bestaan er voldoende mogelijkheden om confrontatie tussen slachtoffer en verdachte te voorkomen. Naar gelang de situatie kunnen partijen van elkaar worden gescheiden. Zo kunnen partijen in verschillende ruimtes worden gezet of over verschillende etages worden verspreid. Deze ruimtes zijn vaak kleinere spreekkamers. In zaken waarin grote groepen slachtoffers aanwezig zijn, kan er zelfs voor worden gekozen om een zittingszaal te gebruiken of zelfs een hele etage af te sluiten. Zo kan de groep slachtoffers op de desbetreffende etage blijven.

Daarnaast kan er in de zittingszalen een videoverbinding worden aangelegd, zodat het slachtoffer de zitting vanuit een andere ruimte kan volgen. Verzoeken om dergelijke maatregelen moeten echter wel van tevoren bekend zijn. Deze kunnen niet op het laatste moment worden geregeld.

Indien de spanning tijdens de zitting hoog oploopt, worden slachtoffers wel eens via een andere uitgang het gebouw uitgelaten. In uiterste gevallen kunnen slachtoffers zelfs door de parketpolitie naar de parkeerplaats worden begeleid.

Voorzieningen in het gerecht

In het gerecht zijn de volgende voorzieningen aanwezig: Het gerecht beschikt over een speciale slachtofferkamer waar het slachtoffer kan verblijven. Deze kamer kan door de zaaksofficieren van het OM worden gereserveerd. Deze kamer wordt met name gebruikt voor slachtoffers in grotere zaken, die intensief door het OM worden begeleid. Als de kamer niet bezet is, kan deze echter ook worden gebruikt voor slachtoffers die zich ad hoc melden en confrontatie met de verdachte willen vermijden. In de slachtofferruimte kan koffie en thee worden verzorgd. De slachtofferkamer is een ruime kamer met daarin twee lange banken, een aantal fijne stoelen en een salontafel. De ruimte is daarnaast sfeervoller ingericht dan een standaard spreekkamer. Het gerecht beschikt over twee aparte wachtkamers die speciaal zijn ingericht voor kinderen. Er is een ‘filmkamer’, met daarin speciale bioscoopstoelen, en een ‘muziek-kamer’. Beide ruimtes hebben grote ramen die zijn afgeplakt met raamfolie. Het gerecht beschikt over een speciale ruimte die wordt gebruikt om gesprekken met minderjarigen te voeren. Deze ruimte is ingericht met meubels in verschillende, opvallende kleuren en een ronde tafel. Eén van de muren is beplakt met fleurige wandbekleding. In het hele gebouw is wifi aanwezig.

Voorzieningen in de zittingszaal

In principe heeft het slachtoffer een vaste plek aan de rechterkant van de zittingszaal (vanuit de rechter gezien). Deze plek bevindt zich op de publieke tribune, achter het hekje. Deze plek is volgens respondent 2 het prettigst, omdat de verdachte in het midden zit met links achter hem zijn advocaat en zodat de rechtbank het slachtoffer goed kan zien. Wanneer het slachtoffer dit wil, kan hij tijdens het uitoefenen van zijn rechten naar voren komen en gebruik maken van een tafel met microfoon. Ook de advocaat van het slachtoffer kan aan die tafel plaatsnemen. Deze tafel bevindt zich rechts achter de verdachte, op gelijke voet met de advocaat van verdachte.

Het slachtoffer kan in het hele gebouw, en dus ook in de zittingszaal, gebruik maken van wifi. Het gerecht biedt echter geen devices aan (zoals computers of laptops) om van die wifi gebruik te maken. Deze moeten slachtoffers zelf meenemen. Een aantal

zittingszalen is gedigitaliseerd, zodat partijen het dossier tevens via een beeldscherm kunnen raadplegen.
Indien het slachtoffer onopgemerkt wil blijven en bijvoorbeeld niet wil dat zijn naam wordt genoemd, kan hij hier bij de bode om verzoeken. De bode vraagt niet standaard of en hoe het slachtoffer door de rechter wil worden aangesproken. Indien het slachtoffer hier zelf om verzoekt, zal de bode dit verzoek vervolgens voorleggen aan de rechter. Respondent 2 merkt op dat het echter aan de rechter zelf is of hij hierin mee gaat. De naam van het slachtoffer zit in de meeste gevallen immers ook in het dossier. Als het slachtoffer zijn rechten wil uitoefenen, bijvoorbeeld door een vordering benadeelde partij in te dienen, dan wordt hij nu eenmaal in het proces betrokken.

Bijzondere voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Voor het verhoren van bijzondere getuigen zijn veel speciale voorzieningen die ook kunnen worden ingezet bij het verhoren van kwetsbare getuigen. Zo kunnen minderjarigen en ouderen in een speciale verhoorstudio door gecertificeerde verhoorders worden gehoord. Vanuit die verhoorstudio kunnen anderen via een videoverbinding meeluisteren. Daarnaast worden ondersteuners bij het verhoor toegelaten. Ook bij het kabinet r-c worden kwetsbare slachtoffers eventueel begeleid om confrontatie met anderen te voorkomen. Wanneer een slachtoffer tijdens de zitting wordt gehoord, kan er mogelijk voor worden gekozen om deze van het overige publiek af te schermen. De respondenten merken echter op dat dit nagenoeg nooit voorkomt.

Knelpunten

Respondent 3 merkt op dat de vindbaarheid van het gebouw verbeterd moet worden. Voorheen bestonden er namelijk verschillende ingangen die naar verschillende gebouwen leiden en was voor bezoekers daarom onduidelijk waar zij precies moesten zijn. De rechtbank is daarom momenteel bezig met een grote renovatie van het gebouw. Zo komt er één grote hoofdingang en wordt beter zichtbaar waar de rechtbank zich precies bevindt. Deze renovatie moet volgend jaar af zijn.

Stimuleren aandacht voor slachtoffers

Respondent 2 merkt op dat er een landelijke werkgroep bestaat waar een aantal rechters vanuit de Rechtbank Rotterdam aan deelneemt. In die werkgroep wordt onder andere aandacht besteed aan de toegenomen aandacht voor en veranderende positie van het slachtoffer. Binnen die werkgroep wordt geprobeerd een landelijke richtlijn voor de omgang met en bejegening van het slachtoffer te ontwikkelen. Tevens worden er voor de rechters verschillende themabijeenkomsten en cursussen georganiseerd. Ook daarin is veel aandacht voor slachtoffers. Daarnaast komen dergelijke onderwerpen regelmatig in het Rechtersoverleg aan bod.

Periodiek overleg en evaluatie

Respondent 2 merkt op dat zij onlangs contact heeft gehad met Slachtofferhulp Nederland. Slachtofferhulp heeft een stuurgroep die eens in de maand bij elkaar komt en daarin onder andere knelpunten bespreekt. Met de Rechtbank Rotterdam is onlangs afgesproken dat het een contactpersoon vanuit het gerecht aanlevert die aan die stuurgroep zal gaan deelnemen. Zo heeft Slachtofferhulp een direct aanspreekpunt bij de rechtbank indien er bijvoorbeeld incidenten zijn waarop direct vanuit het gerecht gereageerd moet worden. Respondent 4 merkt op dat er tevens vaak contact wordt gezocht tussen de zaakscoördinatoren van het OM en de bodedienst om praktische zaken te bespreken.

15. VERSLAGLEGGING INTERVIEW RECHTBANK ZEELAND-WEST-BRABANT

Bekendheid met de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers

Respondent 2 was voorafgaand aan dit onderzoek niet bekend met de inhoud van de Modelregeling. Respondenten 1 en 3 wel. Zij geven aan dat er naar aanleiding van de Modelregeling een aantal wijzigingen zijn doorgevoerd binnen de rechtbank in Middelburg. Zo is daar bijvoorbeeld een speciale slachtofferkamer ingericht. De Modelregeling is door het gerecht niet geïmplementeerd in een apart document. Respondent 3 merkt op dat het gerecht wel bezig is met het uniformeren van de bejegening en opvang van slachtoffers. Het doel hiervan is dat ieder slachtoffer op iedere locatie hetzelfde behandeld wordt.

Identificatie slachtoffer bij binnenkomst

Elke bezoeker meldt zich bij binnenkomst in het gebouw bij de receptie. Daar liggen zittingslijsten met de gegevens van personen waarvan vooraf bekend is dat deze de zitting zullen bijwonen. Indien de bezoeker op die zittingslijst staat vermeld, weet de bode direct voor welke zitting de bezoeker komt en in welke hoedanigheid. Hij kan de bezoeker dan direct doorsturen naar waar hij naartoe moet. Indien de bezoeker niet op de zittingslijst vermeld staat, zal hij zelf moeten aangeven voor welke zitting hij komt. De bezoeker wordt vervolgens doorverwezen naar de bodebalie. Daar wordt doorgevraagd in welke hoedanigheid de bezoeker komt. Wanneer blijkt dat het om een benadeelde partij of slachtoffer gaat, vraagt de bode van welke rechten hij gebruik wil maken. Het antwoord van het slachtoffer geeft de bode door aan de rechter. Indien het slachtoffer aangeeft gebruik te willen maken van zijn rechten, dan vraagt de bode of het slachtoffer de confrontatie met de verdachte aan kan. Afhankelijk van het antwoord op die vraag worden er maatregelen genomen. Indien het slachtoffer aangeeft dat hij niet geconfronteerd wil worden met de verdachte, dan kan hij in een aparte ruimte wachten tot de zitting begint.

Instructies bodes

Voor de bodes geldt een instructie tot hoe zij slachtoffers moeten opvangen en bejegenen. Deze instructie staat niet op papier, maar wordt mondeling doorgegeven tijdens het inwerkproces van nieuwe bodes. De bejegening van slachtoffers is dus een specifiek onderdeel van het inwerkproces.

Respondent 3 merkt op dat het gerecht het uiterst belangrijk vindt dat alle bezoekers vriendelijk worden ontvangen bij de ingang van het gebouw. Daarom is ervoor gekozen om mensen niet te laten ontvangen door iemand van de beveiliging, maar door een bode. Een bode heeft over het algemeen namelijk zowel oog voor de veiligheid als oog voor gastvrijheid. Respondent 2 merkt daarbij op dat zij in de praktijk merkt dat mensen dit als prettig ervaren. Dit blijkt tevens uit het Klantwaarderingsonderzoek 2017.

Informatieproducten

In het gerecht zijn algemene folders van de Rechtspraak aanwezig. Er zijn echter geen folders met specifieke informatie over de voorzieningen in het gerecht Zeeland-West-Brabant.

Bekendheid gerecht met wensen slachtoffer

Indien het slachtoffer aangeeft dat hij het slachtoffer of de benadeelde partij is in de zaak, zal de bode dat altijd eerst controleren. Vervolgens zal de bode, zoals gezegd, aangeven dat het slachtoffer mogelijk geconfronteerd kan worden met de verdachte in de zaak. Daarnaast zal hij vragen welke wensen het slachtoffer heeft om die confrontatie te voorkomen. Zo zal hij het slachtoffer vragen of hij bijvoorbeeld in een aparte ruimte wil wachten of zelfs een aparte looproute wil nemen. Het gerecht raakt dus op de hoogte van de wensen van het slachtoffer door de bodes daar zelf naar te laten vragen.

Maatregelen om confrontatie met verdachte te voorkomen

Het voorzien in de wensen van slachtoffers om confrontatie met de verdachte te voorkomen betreft maatwerk. Per zaak wordt gekeken wat er nodig is om het gevoel van veiligheid en de daadwerkelijke veiligheid van slachtoffers te garanderen. Het nieuwe gerechtsgebouw in Breda biedt daartoe heel veel mogelijkheden. Zo zijn er meerdere in- en uitgangen en kunnen verschillende looproutes worden gevolgd. Respondent 2 merkt op dat deze voorzieningen vrijwel alleen worden gebruikt in grote, gevoelige zaken. In deze zaken vindt vaak vooraf overleg plaats over welke beveiliging moet worden ingezet. Hiertoe bestaat geen vastomlijnd werkproces. Dit is volgens de respondenten ook niet wenselijk. Het komt namelijk ook wel eens voor dat iets op het laatste moment nog moet worden geregeld of dat een situatie achteraf anders blijkt dan van tevoren ingeschat.

In de Rechtbank Breda zijn op alle verdiepingen voldoende aparte wachtruimtes aanwezig waar slachtoffers gebruik van kunnen maken. Deze ruimtes zijn standaard spreekkamers, waar vaak niet meer in staat dan een tafel en een aantal stoelen. Er is ook een ontvangstkamer die in de toekomst als slachtofferkamer zal worden gebruikt. Deze ruimte is groter dan een standaard spreekkamer en bevindt zich in een voor het publiek afgesloten gedeelte van het gebouw. De ruimte is voorzien van meerdere tafels en stoelen, maar is verder (nog) niet aangekleed. Daarnaast is één zijde van de ruimte gemaakt van donker glas, waardoor personen in de ruimte niet volledig zijn afgeschermd voor medewerkers van de rechtbank.

In de rechtbank in Middelburg is dat anders. Daar is na de introductie van de Modelregeling één speciale slachtofferkamer ingericht. Deze slachtofferkamer is voorzien van een aantal fijne stoelen, twee kleine salontafels en wat leesmateriaal. De ruimte is afgeschermd en voorzien van een deur die van binnenuit op slot kan. Indien nodig wordt deze ruimte door de beveiliging beveiligd. Respondent 3 merkt op dat de slachtofferruimte in Rechtbank Middelburg in de praktijk bijna nooit wordt gebruikt.

Voorzieningen in de zittingszaal

De bode inventariseert tijdens het gesprek bij de bodebalie welke wensen het slachtoffer heeft met betrekking tot de zitting. De bode geeft deze wensen, eventueel met tussenkomst van de zittingsbode, door aan de rechter.
De bode roept de zaak uit in het openbare wachtgebied. De bode laat vervolgens alle betrokkenen de zittingszaal binnen en wijst hen vervolgens een zit plek aan. Respondent 2 merkt daarbij op dat wanneer slachtoffers aangeven ergens anders in de zaal te willen zitten, dat geregeld wordt. Tevens merkt zij op dat wanneer zij merkt dat een slachtoffer bijvoorbeeld heel emotioneel wordt, zij hem even aandacht

geeft door te vragen waar hij behoefte aan heeft. Wanneer het slachtoffer wil spreken, vraagt de rechter hem naar voren te komen om aan een tafel met microfoon plaats te nemen. Respondent 2 geeft aan dat het niet haar bedoeling is om het slachtoffer gedurende de hele zitting aan die tafel te laten plaatsnemen. Het is voor slachtoffers namelijk vaak heel confronterend om dicht in de buurt van de verdachte te zitten.

Het gerecht beschikt over de mogelijkheid om de zitting via een videoverbinding in een andere zaal te volgen. Respondenten 1 en 2 merken op dat deze mogelijkheid vrijwel alleen in hele grote zaken met grote groepen slachtoffers wordt benut.

Voorzieningen voor extra kwetsbare slachtoffers

Voor slachtoffers met bijzondere behoeften zijn er speciale voorzieningen in het gerecht aanwezig. Zo kunnen slechthorenden bijvoorbeeld gebruik maken van een ringlijn. Ook wordt opgemerkt dat wanneer slachtoffers andere bijzondere voorzieningen wensen te gebruiken, altijd gekeken wordt wat er geregeld kan worden.

Knelpunten

Respondenten 1 en 2 merken op dat de behandeling van zaken steeds meer tijd kost. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat het slachtoffer steeds meer rechten krijgt en deze ook steeds vaker worden uitgeoefend. Doordat strafzaken meer tijd in beslag nemen, kunnen er in de praktijk steeds minder zittingen worden gedaan. Dit heeft voor het hele gerecht financiële consequenties. De gerechten worden immers onder meer gefinancierd aan de hand van het aantal uitgesproken vonnissen. Overigens worden de kosten van een strafzaak niet volledig gedekt als een strafzaak uitloopt.

Daarnaast merkt respondent 2 op dat zij zich ook afvraagt hoe de positie van het slachtoffer zich in de toekomst zal blijven ontwikkelen. Zo stelt zij dat wanneer het slachtoffer aangeeft aanwezig te willen zijn, de zaak alleen in aanwezigheid van het slachtoffer zal worden behandeld. Dergelijke ontwikkelingen vereisen een enorme organisatie. Rechters willen wel in die ontwikkelingen meegaan, maar dan moeten wel alle randvoorwaarden goed geregeld worden.

Respondent 1 merkt op dat de parketpolitie in een gerecht in principe alleen gericht is op de begeleiding van gedetineerden. De parketpolitie surveilleert zodoende niet standaard in de openbare ruimtes van het gerecht. Respondenten 1 en 2 merken op dat de parketpolitie in dit gerecht wordt gemist. De aanwezigheid van de parketpolitie heeft namelijk een aantal voordelen ten opzichte van de beveiliging. Zo heeft de parketpolitie een sterke bemiddelende rol en een geweldsinstructie. De parketpolitie kan bij incidenten tussen partijen zodoende sterker optreden dan de beveiliging.

Tenslotte wordt opgemerkt dat het zittingscomplex in het nieuwe gerechtsgebouw in Breda enorm groot is. De beveiligingscapaciteit is hier (nog) niet op aangepast. Dit kan er mogelijk toe leiden dat het overzicht in het gebouw verloren gaat.

Periodiek overleg en evaluatie

Er vindt in het gerecht geen periodiek overleg plaats over de bejegening en opvang van slachtoffers. Respondent 2 merkt op dat in de praktijk echter wel behoefte is aan structureel overleg. Dit geldt zowel voor de rechters als voor de bodes. Wel vindt er onder de rechters vakinhoudelijk overleg plaats. In dat overleg worden ervaringen van rechters tijdens de zitting en best practices gedeeld. Daarnaast worden er regelmatig studiedagen voor de rechters georganiseerd. Ook daarin wordt aandacht besteed aan de rol en ervaringen van slachtoffers in het strafproces. Zo is er laatst een slachtofferadvocaat uitgenodigd om zijn ervaringen met de rechters te delen. Dergelijke bijeenkomsten zorgen er volgens respondent 2 voor dat het onderwerp op de agenda blijft staan.

Respondent 2 merkt op dat er op incidentele basis wel eens overleg plaatsvindt met externe organisaties, zoals Slachtofferhulp en het OM. Daarnaast is er recentelijk een rechter aangewezen als contactpersoon voor externe organisaties vanuit de recht-bank. Hierdoor kan er makkelijker contact worden gelegd tussen de verschillende betrokken organisaties.

Overige opmerkingen

Respondent 2 merkt tenslotte op dat er vanuit de politiek van alles van de gerechten wordt verwacht. Deze verwachtingen moeten echter wel in de praktijk en in het tijdsbestek van één zitting kunnen worden uitgevoerd. De grens van wat in de praktijk voor een gerecht haalbaar is, is volgens respondent 2 nu eigenlijk al bereikt.

BIJLAGE 06

Checklist slachtoffervoorzieningen

		Rb Noord-Holland	Rb Midden-Nederland	Hof 's-Hertogenbosch	Rb Oost-Brabant	Rb Amsterdam	Hof Amsterdam	Rb Rotterdam	Hof Den Haag	Rb Den Haag	Rb Zeeland-West-Brabant	Rb Overijssel	Rb Limburg	Rb Gelderland en Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden	Rb Noord-Nederland
1	Slachtoffer wordt geïdentificeerd bij binnenkomst in het gerecht	-	-	-	-	+	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+
2	Slachtoffer wordt geïdentificeerd bij een centrale balie of receptie	+	-	+	+	-	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-
3	Slachtoffer wordt geïdentificeerd door de bode bij de zittingszaal	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-
3	Slachtoffer wordt op eigen initiatief van de bode geïdentificeerd	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	+	-	+	+
4	Werkprocesbeschrijving bejegening slachtoffers	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Algemene werkprocesbeschrijving	-	+	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	+	-	-
6	Gerechtsspecifieke informatie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Algemene informatie voor slachtoffers	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	Formulier wensen slachtoffer m.b.t. gebruik voorzieningen	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
9	Website bevat informatie voor slachtoffers	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Speciale slachtofferruimte	+	+	+	+	+	-	+	-	-	+	+	+	-	+	+
11	Gebruik van andere ruimtes die als aparte wachtruimte voor slachtoffers gebruikt kunnen worden	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
12	Aparte wachtruimte hoeft niet met slachtoffers van andere zaken te worden gedeeld	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-

		Rb Noord-Holland	Rb Midden-Nederland	Hof 's-Hertogenbosch	Rb Oost-Brabant	Rb Amsterdam	Hof Amsterdam	Rb Rotterdam	Hof Den Haag	Rb Den Haag	Rb Zeeland-West-Brabant	Rb Overijssel	Rb Limburg	Rb Gelderland en Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden	Rb Noord-Nederland
13	Privacy in de aparte wachtruimtes wordt gewaarborgd	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+
14	Het gebruik van aparte wachtruimtes wordt door de bode(s) aangeboden	-	-	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-
15	Wachtruimte beschikt over: eigen koffie-/thee-/watervoorziening;	-	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	stopcontacten;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	telefoon;	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	computer;	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	wifi;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	mogelijkheid tot vertrouwelijk spreken advocaat;	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	informatieproducten;	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	leesmateriaal	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
16	Lunchvoorziening	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-	-	+	-	-
17	Aparte in- en uitgang van het gerechtsgebouw	-	-	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	-
18	Begeleiding mogelijk	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
19	Vaste zitplaats voor het slachtoffer in de zittingszaal	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+
20	Slachtoffer kan voorkeur voor andere zitplaats aangeven	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+	-	+	+	+	-
21	Slachtoffer wordt actief gevraagd waar het wil plaatsnemen	-	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-

		Rb Noord-Holland	Rb Midden-Nederland	Hof 's-Hertogenbosch	Rb Oost-Brabant	Rb Amsterdam	Hof Amsterdam	Rb Rotterdam	Hof Den Haag	Rb Den Haag	Rb Zeeland-West-Brabant	Rb Overijssel	Rb Limburg	Rb Gelderland en Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Arnhem	Hof Arnhem-Leeuwarden, locatie Leeuwarden	Rb Noord-Nederland
22	Vaste zitplaats is voorzien van tafel	+/-	nvt	-	-	+/-	-	-	-	-	-	-	nvt	+	+	+
23	Vaste zitplaats is voorzien van microfoon	+/-	nvt	-	-	+/-	-	-	-	-	-	-	nvt	+	+	+
24	Vaste zitplaats is voorzien van plek voor begeleiding	+	nvt	+	+	+	+	+	+	+	+	+	nvt	+	+	+
25	Slachtoffer kan verplaatsen voor het uitoefenen van het spreekrecht naar een geschikte plaats	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
26	Aparte in- en uitgang voor slachtoffers van de zittingszaal	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
27	Mogelijkheid tot volgen van de zitting via videoverbinding	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
28	Mogelijkheid tot afschermen slachtoffer in de zittingszaal	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
29	Periodieke evaluatie m.b.t. opvang en bejegening slachtoffers	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30	(Niet-)periodieke evaluatie waarbij de opvang en bejegening van slachtoffers aan bod kunnen komen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

BIJLAGE 07

Informatiebrochure slachtoffers rechtbank Amsterdam

Routebeschrijving
Rechtbank en Arrondissementsparket Amsterdam
Parnassusweg 220 *(melden bij toren G – ingang Fred Roeskestraat)*
1076 AV Amsterdam

Openbaar vervoer
- Vanaf station Amsterdam CS
- Tramlijn 5, metro 51.
- Uitstappen halte Zuid/WTC.

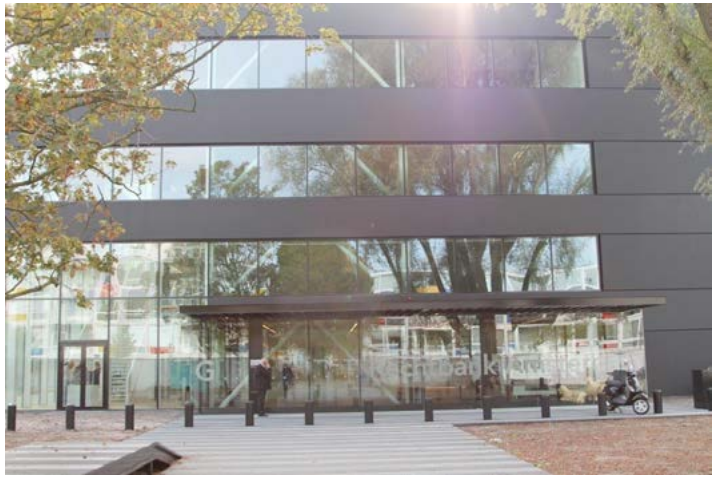
Looproute vanaf station Zuid/WTC
- *Vanuit het station volgt u het voetgangersgebied (WTC aan uw rechterkant).*
- *U loopt onder het voetgangers-/fietstunneltje door en u slaat linksaf.*
- *U loopt rechtdoor totdat u weer een voetgangers-/fietstunneltje onderdoor kunt. U staat dan voor het gerechtsgebouw.*
- *U loopt naar rechts en gaat de eerste straat naar links (Fred Roeskestraat in). U loopt door en meld u aan bij toren G.*

Met eigen vervoer
Vanuit Rotterdam/Den Haag (A10) ringweg zuid
- *Neem de afslag S108, Zuid/Amstelveen en bij de verkeerslichten gaat u linksaf. Op de Amstelveenseweg bij de verkeerslichten slaat u linksaf.*
- *Op de Boelelaan bij de tweede verkeerslichten gaat u linksaf de Parnassusweg op, u volgt de weg onder de ringweg door.*
- *U ziet het gerechtsgebouw aan uw linkerkant.*

Vanuit Utrecht
- *Vanaf de A2 neemt u de A10. U neemt de afslag S 108, Zuid/Amstelveen.*
- *U slaat linksaf en rijdt de weg onderdoor. Daarna volgt u de bovenstaande aanwijzingen op.*

Parkeermogelijkheden
Vanaf de Parnassusweg kunt u aan de zuidkant van het gerechtsgebouw op het bezoekersparkeerterrein, of in de directe omgeving, betaald parkeren.

Zitting bijwonen

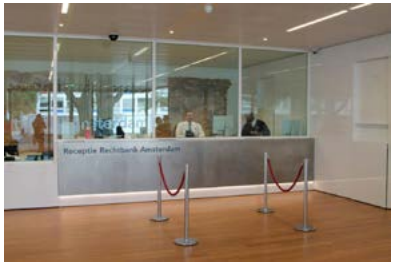
de Rechtspraak

Rechtbank Amsterdam

OPENBAAR MINISTERIE

Voordat u de rechtbank Amsterdam bezoekt

Neemt u contact op met het slachtofferloket wanneer u van plan bent de zitting te bezoeken.
Neemt u bij een bezoek aan de rechtbank altijd uw legitimatiebewijs en uitnodigingsbrief mee.

Binnenkomst

U komt op bezoek bij de rechtbank Amsterdam omdat u een uitnodiging voor de zitting hebt ontvangen.

- Bij binnenkomst meldt u zich bij de receptie van Toren G (hoofdingang)
- Alle bezoekers moeten eerst door een detectiepoort
- U wordt naar de slachtofferruimte verwezen

Slachtofferruimte

De slachtofferruimte is een aparte ruimte beneden (E-1) in de rechtbank waar u kunt wachten op de behandeling van uw zaak.

- Hier kunt u gratis koffie en thee nemen
- Een medewerker van de rechtbank komt naar u toe en begeleidt u desgewenst naar de zaal

NB. Er is geen medewerker van het slachtofferloket aanwezig in de rechtbank. Stel inhoudelijke vragen dus altijd vooraf aan een slachtofferloket.

De zitting

Tijdens de zitting beoordeelt de rechter de strafzaak van de verdachte. De rechter doet een uitspraak over het bewijs in de zaak, de strafbaarheid van de verdachte en de hoogte van de straf. Uw rol als slachtoffer tijdens de behandeling van de strafzaak is dan ook beperkt. De rechter kan u vragen het woord te voeren als u een schadeopgaveformulier heeft ingeleverd, als u gebruik maakt van uw spreekrecht of wanneer u als getuige moet optreden.

Vaste plek

Er is een vaste plek voor slachtoffers in de rechtszaal gereserveerd. Dit is links vooraan in de zaal. Als u daar wilt plaatsnemen kunt u dat voorafgaande aan de zitting bij de bode aangeven. Met het oog op de verschillen in de zalen, het aantal procesdeelnemers en de veiligheid kan de rechter u een andere plaats toebedelen. De bode zal u naar de desbetreffende plek begeleiden.

Verloop van de zitting

De zitting verloopt altijd via een vaste procedure. Als u wilt weten wat deze procedure precies is kunt u kijken op:
www.rechtspraak.nl (naar de rechter > strafrechter > u bent slachtoffer > in de rechtszaal > hoe verloopt een zitting)
Heeft u na afloop van de zitting nog vragen, dan kunt u deze doorgeven aan de bode.

Publiek

De zittingen zijn in principe openbaar, pers en publiek mogen de zaken bijwonen. Ook de verdachte en diens familie kunnen aanwezig zijn.
De zittingen van jeugdige verdachten zijn niet openbaar voor publiek. Echter is het voor u, als slachtoffer, wel mogelijk om daarbij aanwezig te zijn, tenzij de rechter wegens omstandigheden anders beslist.

Voor meer informatie kunt u terecht op:

- www.om.nl (onderwerpen > slachtofferinformatie)
- www.rechtspraak.nl
  (naar de rechter > strafrechter > u bent slachtoffer)
- www.slachtofferhulp.nl (/Algemeen/Strafproces/Strafzitting)

Het Slachtofferloket is op werkdagen van 08.30-17.00 uur bereikbaar voor uw vragen op (telefoonnummer en e-mail geanonimiseerd).

Het Slachtofferloket is een samenwerkingsverband tussen het openbaar ministerie, de politie en Slachtofferhulp Nederland.

BIJLAGE 08

Geleidebrief slachtoffers rechtbank Gelderland locatie Arnhem
Geleidebrief slachtoffers rechtbank Gelderland locatie Zutphen

Geleidebrief slachtoffer / benadeelde partij

Het slachtoffer / benadeelde partij betreedt het Paleis van Justitie via de publieke ingang op dezelfde wijze als het overige publiek. Alle bezoekers worden door de beveiliging doorverwezen naar de Infobalie. Daardoor heeft het slachtoffer / benadeelde partij het eerste contact met de medewerker van de Infobalie. Daar zal ook de intake plaatsvinden.

Datum zitting: _____

Parketnummer: _____

Contactpersoon SHN of het OM: _____

_____

Naam slachtoffer / benadeelde: _____ ☐M ☐V

Bijzonderheden: _____

Geboortedatum: _____

Beschikt het slachtoffer/benadeelde over een uitnodiging of oproep? ☐Ja ☐Nee

Maakt slachtoffer gebruik van het spreekrecht? ☐Ja ☐Nee

Gebruik opvangruimte: ☐Ja ☐Nee

Begeleiding door familieleden / SHN / advocaat / overige:

Achternaam	Voorletters	Geslacht	Relatie tot slachtoffer
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	

In te vullen door medewerker Infobalie / beveiliging:

0 Spreekkamer 1 (B.0.38)
0 Spreekkamer 1 (D.0.37)
0 Enq.kamer D-6 (D.0.62)
0 Spreekkamer 2 (B.0.44)
0 Spreekkamer 2 (D.0.43)
0 Med.kamer C-1 (C.040)
0 Inzagekamer 1
0 Inzagekamer 2
0 Anders: _____

Eventueel bijzonderheden:

Geleidebrief slachtoffer / benadeelde partij

Het slachtoffer / benadeelde partij betreedt de rechtbank via de publieke ingang op dezelfde wijze als het overige publiek. Alle bezoekers worden door de beveiliging doorverwezen naar de centrale hal. Daar wordt het slachtoffer / benadeelde partij opgevangen door de medewerker beveiliging en verder begeleid naar de opvangkamer. Daar zal de intake plaatsvinden door de gerechtsbode.

Datum zitting: _____

Parketnummer: _____

Contactpersoon SHN of het OM: _____

_____

Naam slachtoffer / benadeelde: _____ ☐M ☐V

Bijzonderheden: _____

Geboortedatum: _____

Beschikt het slachtoffer/benadeelde over een uitnodiging of oproep? ☐Ja ☐Nee

Maakt slachtoffer gebruik van het spreekrecht? ☐Ja ☐Nee

Gebruik opvangruimte: ☐Ja ☐Nee

Begeleiding door familieleden / SHN / advocaat / overige:

Achternaam	Voorletters	Geslacht	Relatie tot slachtoffer
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	
		☐M ☐V	

In te vullen door medewerker Service Center:

0 Spreekkamer 1 Bwd A B.0.3
0 Spreekkamer 3 Bwd B Enq.kamer 4
0 Anders: _____

Eventueel bijzonderheden:

_____

BIJLAGE 09

Begrippenlijst

BEGRIPPENLIJST

Arrondissement: Rechtsgebied. Nederland is verdeeld in elf arrondissementen. Zie ook: Ressort.

Arrondissementsparket: het kantoor van het Openbaar Ministerie in een arrondissement. Op het arrondissementsparket werken de officieren van justitie en ondersteunend personeel onder leiding van een hoofdofficier van justitie. De parketten zijn gevestigd in dezelfde steden als de rechtbanken.

Balie: aanduiding voor de gehele advocatuur.

Bode: de bode zorgt ervoor dat rechtszittingen ordelijk verlopen. Ook is hij degene aan wie bezoekers praktische vragen kunt stellen.

Bodebalie: de balie van de bodedienst. De meeste gerechten hebben op elke verdieping een bodebalie.

Centrale informatiebalie (servicedesk): de eerste informatiebalie die de bezoeker van een gerecht tegenkomt na binnenkomst in het gerechtsgebouw.

Enkelvoudige kamer: zitting met één rechter die rechtspreekt (bijvoorbeeld de politierechter, kinderrechter, president in kort geding en economische politierechter). Zie ook: meervoudige kamer.

Gerecht: rechtsprekende instantie, zoals de rechtbank en het gerechtshof.

Gerechtshof: gerecht dat zaken in hoger beroep behandelt. Nederland kent vier gerechtshoven.

Griffier: rechtspraakmedewerker die de rechter op de zitting ondersteunt en een verslag maakt van de zitting.

Hoge Raad: hoogste rechtscollege in Nederland.

Hoger beroep: het opnieuw behandelen van een zaak door een hogere rechter.

Meervoudige kamer: een kamer van een gerecht, bestaande uit ten minste drie rechters. De meervoudige kamer beslist over zware of ingewikkelde zaken. In hoger beroep worden de zaken veelal door een meervoudige kamer behandeld. Zie ook: enkelvoudige kamer.

Modelregeling: de Modelregeling inzake passende verblijfsomgeving slachtoffers waarin gemeenschappelijke vertrekpunten van de gerechten zijn vastgelegd voor de opvang van slachtoffers.

Slachtofferhulp Nederland (SHN): organisatie die slachtoffers helpt en ondersteunt na misdrijven, verkeersongevallen, rampen en calamiteiten.

Slachtofferloket: samenwerkingsverband tussen OM, SHN en politie dat een centraal aanspreekpunt voor slachtoffers vormt.

Officier van justitie: vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie in de rechtszaal. De officier van justitie heeft de leiding van het opsporingsonderzoek in strafzaken. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek zal hij besluiten de zaak voor de rechter te brengen (te dagvaarden), een schikking aan te bieden of de zaak te seponeren (bijvoorbeeld bij gebrek aan bewijs). Bij een strafzitting krijgt hij het woord voor het zogenaamde requisitoir. De officier van justitie geeft daarin aan welke feiten naar zijn mening bewezen moeten worden verklaard en welke straffen of maatregelen daarvoor moeten worden opgelegd.

Openbaar Ministerie (OM): geeft leiding aan het opsporingsonderzoek van de politie en bezit een vervolgingsmonopolie. Valt onder politieke verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en Veiligheid.

Raadsheer: rechter bij het gerechtshof of de Hoge Raad.

Raad voor de rechtspraak: de Raad voor de rechtspraak bestaat sinds 1 januari 2002 en vormt de schakel tussen de minister van Justitie en Veiligheid en de gerechten. De Raad heeft als opdracht te bevorderen dat de gerechten hun rechtsprekende taak goed kunnen vervullen.

Rechtbank: rechtsprekend orgaan dat in eerste aanleg oordeelt over zaken zoals echtscheidingen, misdrijven, geldvorderingen, en de meeste bestuursrechtelijke geschillen. Ook wordt met het begrip rechtbank het gebouw aangeduid waarin de rechtbank zetelt.

Rechter-commissaris (RC): Rechter die het onderzoek naar één of meer strafbare feiten leidt, ook wel 'onderzoeksrechter' genoemd.

Ressort: rechtsgebied. Nederland is verdeeld in vier ressorten, die vervolgens weer zijn onderverdeeld in elf arrondissementen. Elk ressort heeft een eigen gerechtshof. Zie ook: Gerechtshof.

Ressortsparket: kantoor van het Openbaar Ministerie in een ressort.

Risicozitting (aandachtszitting): zitting met een verhoogd beveiligingsrisico. Bij deze zittingen worden bijzondere voorzieningen getroffen, zoals extra beveiliging.

Slachtoffer: een persoon of rechtspersoon die als rechtstreeks gevolg van een strafbaar feit vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden.

Verdachte: iemand over wie aanwijzingen bestaan dat hij mogelijk een strafbaar feit heeft gepleegd. De wet spreekt over "een redelijk vermoeden van schuld". Een verdachte wordt pas dader genoemd nadat hij onherroepelijk is veroordeeld.

Voorzitter/president: de voorzitter van het bestuur van een rechtbank, een gerechtshof en van de Hoge Raad. De rechter die een zitting van een rechtbank of gerechtshof voorzit, wordt ook voorzitter genoemd.

Zittingsrol/-lijst: een overzicht van zaken die in het gerecht ter zitting behandeld worden.